

نەفسیری رەوان

بۆ تیگە‌یشتنی قورئان

بەرگی [۲]

نووسیناس

مەلا مەحمودى گەلاڵەیی

جزمی [۴]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

دهدانهوهی جووله که کان دهرنارهی حهرامیی بری خواردهمهنی

﴿ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَءِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ ۚ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٩٣ ﴾

﴿ فَمَنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ٩٤ ﴾

﴿ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ٩٥ ﴾

(٩٥)

نایهته کانی ئەم سوورەتە پیرۆزە، واتە: سوورەتی (العیمران) لە سەرەتاوە تا ئێرە بۆ چەسپاندنی بەلگەی راستی پێغەمبەراییەتی حەزەرەتی موحەممەد بوون ﷺ، ھەرۆھە بۆ چەسپاندنی تاک و تەنیاپی خوداو بەرپەرچدانەوهی ئەھلی کیتاب و بۆردانیان و پووجەل کردنەوهی ئەو داب و نەریتەیی که کردبوویانە ئایین و بەناوی ئایینەوه بەخەڵکیان دەسەلماند، بە درۆ و دەلەسە دەیانگوت: ئەمە لەخوداوە ھاتوووە دەقی تەوراتە، لەراستیش دا بێ بناغە بوو. ئەم نایەتانەیی ئێرەیش که بریتین لە نایەته کانی (٩٣-٩٧) که لەمە دوا دەست دەکەین بە راشەکردنیان، بۆ پووجەل کردنەوهی دوو شوبهەیی تری جووله که کان ھاتوون و لەو تەوہرەدا دەسوورپینەوہ.

١- گومانکاری یەکەم ئەوہیە که بە پێغەمبەریان دەگوت: ئەتۆ لافی ئەوہ لی دەدەیی که لەسەر ئایینی ئیبراھیمی، ئەدی چۆن گوشتی وشترو شیری وشتەر دەخۆی؟؟ لەکاتی کا که ئەو جوۆرە خواردهمهنییە لە ئایینی ئیبراھیم دا حەرام بوون؛ واتە: تۆ شتیکت حەلال کردووہ که لەسەر ئەو حەرام بووہ، ئەدی تۆ چۆن بە وتەیی خۆت تەصدیقی ئەو دەکەیی و لەگەڵ ئیبراھیم دا ھاوڕاو ھاو ئایینی؟؟ کەوابی تۆ بۆت نیە بلیی: من

لههه موو کهس به نیبراهیم نزیکترم!!

نیتر پهروهردگار بهرپهرچی دانهوه بهوه که فهرمووی: هه موو خوارد هه نهییهک بۆ بهنو ئیسرائیل حه لال بووه و پیش تهوانیش بۆ نیبراهیم حه لال بووه، دوایی بری خوارد هه نهییان لی^٢ حه رام کرا وه کوو سزادانییک بۆیان.

گومانکاری دووه م نهوه بوو: کاتییک رۆگهی موسولمانان له قودسهوه گۆرا بۆ که عبهو موسولمانان له جیاتی نهوهی روو بکه نه بهیتولمه قدیس روویان کرده که عبه، جوله که کان تانوتیان له پیغه مبهرایه تی پیغه مبه ر ده داو دهیانگوت: بهیتولمه قدیس له که عبه ریزدار تره و شیاوتره بۆ رووتیکردن، بهیتولمه قدیس له پیش که عبه دا دروست کراوه و زه وییه که شی ده بیته گۆر په پانی مه حشر، هه موو پیغه مبه ران له نهوهی ئیسحاقن و هه موویان ریزیان لی گرنهوه و له نوێژدا روویان تی کردووه، نهی موحه ممه د! تۆ نه گهر راست بکهی نه له سا ئایینی نهوانی ریزی نهو رۆگه یه ت ده گرت که پیغه مبه رانی پیشوو ریزیان لی گرتووه و، رووت له قودس وه رنه ده گێرا و، رۆگه یه کی ترت هه لنه ده بژارد؟! نیتر پهروهردگار بهرپهرچی دانهوه بهوه که یه کهم خانوویک بۆ خودا په رستی دروست کرابی که عبه یه که نیبراهیم و ئیسماعیلی کوری بۆ خودا تیدا په رستن دروستیان کردووه و له کاتی نوێژو دوعا کردن دا روویان تی کردووه.

جا بۆ بهرپهرچدانهوهی گومانکاری یه کهم فهرمووی: ﴿کَلِ الطَّعَامِ کَانَ حَلَالٍ لِّبَنِي إِسْرَآئِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَآئِيلُ عَلٰی نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنْزَلَ التَّوْرَةُ﴾ هه موو خوارد هه نهییهک بۆ نه تهوهی ئیسرائیل حه لال و رهوا بووه، دوایی بری خوارد هه نهی به گۆرهی تهورات له جوله که کان یاساغ کرا، وه کوو سزایهک و ته مبی کردییک بۆیان، چونکه نهوان سته میان له خۆیان کردو شیاوی نهو ته مبی کردنه بوون وه کوو له نایه تیکی تردا ده فهرمووی: ﴿فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِیْنَ هَادٰوا حَرَمْنَا عَلَیْهِمْ طَیِّبَاتِ اَحْلٰتٍ لَّهِنَّ﴾ النساء ١٦٠. واته: به هۆی سته مکردنی جوله که کان خۆیان بری خوارد هه نهی - که

له و پش بۆیان حه لال بوو - لیمان حه رام کردن.

مه به ست به (اسرائیل) لیره دا خبه گیره ی رای هه ندی له راقه کهه ران مه به ست نه ته وه ی ئیسرائیله نه ک یه عقووب بی، به لام به گیره ی رای جه ماوه ری راقه کهه رانی قورئان پشیان وایه مه به ست به ئیسرائیل یه عقووبه. مه به ستیش به حه رام کردن ی نه ته وه ی ئیسرائیل بری خواره مه نه ی له سه ر خۆیان، نه وه نه که خۆیان له خۆیانان حه رام کردبی، به لکو مه به ست نه وه یه نه و گه له ملیان له تاوان کردن ناو، گوناھی زۆرو زه به نه دیان کرد تا خوداوه ند بۆ هزادانیان له سه ر نه و تاوانانه بری خواره مه نه ی لی قه ده غه کردن، وه کوو له و نایه ته ی پیشوو ناماژه ی بۆ کرا.

پوخته ی نه م وه لامه ی قورئان نه وه یه: که نه صل له خواره مه نه ی دا نه وه یه که حه لال بی، نه وه ی له سه ر نه ته وه ی ئیسرائیل حه رام کرا بۆ ته مبی کردن بوو، ناکامی نه و تاوانانه بوو که نه نجامیان دان، ده ی خۆ پیغه مبه رو تۆمه ته که ی هیچ جۆریکیان له م تاوانانه نه نجام نه داوه، که وابی نه و خواره مه نه یه پاکانه یان لی قه ده غه ناکری.

که ده فه رموی ﴿من قبل أن تنزل التوراة﴾ واته: پیش هاتنه خواره وه ی ته ورات بۆ موسا هه موو جۆره خواره مه نه یه ک حه لال بووه، بۆ نه ته وه ی ئیسرائیل به لام پاش نازل بوونی ته ورات و نه نجامدانی نه وان بۆ چه ند تاوانیک ئیتر جۆره ها خواره مه نه یان لی قه ده غه کراو هوی حه رام کردنه که شی روون کردۆته وه، ﴿قل فأتوا بالتوراة إن کتتم صادقین﴾ نه ی موحه ممه د! پشیان بلی نه گه ر ئیوه دلّیان که راست ده کهن! ده ته ورات به یتن و به یخوینه وه سه یزی بکه ن بزائن شاخۆ نه وه ی تیدایه که ده لّین: نه و خواره مه نه یان نه ی له ئیوه حه رام کراون له ئیبراھیمیش حه رام برون؟! ده بیتن ده قه کانی ته ورات سه یز بکه ن و بیکه ن به حه کم با راست و درۆی قسه کانتان ده ربکه وه ی! خۆ ته ورات کتیبی خۆتانه و پرواتان پیسه تی.. دلّیابن نه گه ر سه یزی ته ورات بکه ن

بۆتان دەرده کهوئ؟ که ئه و شتانهی له نه ته وهی ئیسرائیل قه ده غگران هۆیه کهی نه نجامدانی چهند تاوانیکی به نو ئیسرائیلییه کان خۆیان بوو، نه و هه راکردنه ش ته مبی کردن و سزادانیان بوو، که وایی که سیکن نه و جوړه تاوانانهی نه کردبن نه و خوارده مه نیانهی به شیوهی هه لال بو دهمینیتته وه! چونکه نه صل له خوارده مه نی ها هه لالی به نه ک هه رامی.

﴿فمن افتری علی الله الکذب﴾ که سیکن درۆو ده له سه به ده م خوداوه هه له به ستی و پی وایی که یاساغبوونی نه و خوارده مه نیانه - گوشتی و شترو شیره کهی - له سه ر پیغه مبه رانی پیشوو و گه له کانیا نه پیش هاتنه خواره وهی ته روات دا بووه و، له م هه لوسته یان په شیمان نه به نه وه و تۆبه نه کهن ﴿من بعد ذلک﴾ دوا ی نه وهی که بۆیان روون کرایه وه که هه رامبوونه که به هۆی گونا هه تاوانی خۆیا نه وه بووه و دوا ی هاتنه خواره وهی ته روات بووه،، یان دوا ی نه وهی دا وایان لی کرا ته روات به ی و سه یری بکه ن، نه وانی ش له ترسی نه وه که درۆکه یان ده رکه وئ نه ویران ته روات بینن ﴿فأولئک هم الظالمون﴾ نه وانه سته م له خۆیا نه ده کهن و شیای سزای دۆزه خن و خودا نه فریتیان لی ده کا، چونکه نه وانه راستی پیشیل ده کهن و درۆو ده له سه ده خه نه روو.

ده گێر نه وه ده لێن: که پیغه مبه ر ﴿﴾ نه م ته حه ددا یه ی لی کردن، نیتر نه ویران ته روات بیننه پیشه وه و بۆریان خوراد، نه مه ش به لگه بوو، له سه ر نه وه: که پیغه مبه ر ﴿﴾ به نیگا نه و زانیاریانه ی ته رواتی زانیوه، چونکه نه و نه خوینده وار بووه و نه خوینده واریه که شی مه شهوور بووه، جا که راستی و حق ده رکه وتن و به تال تیشکا و ناکام زاندر ﴿قل صدق الله﴾ نه ی موحه ممه د! بلی: په روه ردگار راستی له گه ل کردم له وه دا که هه وایی پیدام که هه موو خوارده مه نییه ک هه لال بووه، جگه له نه وهی که ئیسرائیل له سه ر خۆی هه رام کردبوو، نه و رسته یه ﴿قل صدق الله﴾ باشتترین به لگه یه له سه ر نه وه، که گوته ی (صدق الله العظیم) له کو تایی

خویندنی قورئاندا سوننه ته، چونکه ههروه ک (صلوا علیه وسلموا تسلیما) گشتایه تی شوین و کات و کهس ده گریته وه ئه میش ههروه ها، هه موو ئه مرئ له قورئان وحده یث دا، بۆ عوموموه مه گهر نیشانه و به لگهی لاده ر له عوموموه هه بی.

﴿قَاتِبُوا ملةَ ابراهيم حنیفا﴾ پێیان بلئ: شوین ئایینی ئیبراهیم بکه ون ناینیکی پاک و خاوین و بی خه وشه، ده ق وه کوو ئه و ئایینه وایه که من بانگه وازیتان ده کهم بۆی، به هیچ جوړئ گوشتی وشترو شیر وشتی حه رام نه کردووه، ئاینیکی مام ناوه ندییه، تونده روی و زیاده رویی تیدا نیه، قورئان ناوینه ی بالانومایه تی، ئیبراهیم خودا په رستیکی حه قناس بوو، وازی له هه موو ئاینیک هینابوو ریگای راستی ئیسلامی گرتبوو که له سه ر بنه مای یه کتاپه رستی و به حه لال زانینی خواره مه نی پاک و خاوین سه رچاوه ی هه لگرتبوو ﴿وما کان من المشرکین﴾ ئیبراهیم هه رگیز هاوه لی بۆ خودا قه رار نه داوه، نه وه کوو قوریه شییه کان بته رستی کردووه، نه وه کوو جووا له که و مه سیحی که سی به کوپی خودا زانیوه.

ئایینی ئیبراهیم له سه ر بنه مای یه کتاپه رستی دامه زراوه و، ئه و شه ریه ت و یاسایه یه که قورئان هیناویه تی و پیغه مبه ری ئیسلام بانگه وازی بۆ ده کا که وابئ ئایینی ئیبراهیم ده قی ئه م ئایینه ئیسلامیه که (موحه ممه د) بانگه وازی بۆ کردووه، ئاینیکی حه ق و راسته و هیچ شک و گومانی تیدا نیه، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿قل اننی هدانی ربی الی صراط مستقیم دینا قیما ملة ابراهيم حنیفا وما کان من المشرکین﴾ الانعام/۱۶۱. یان ده فهرموی: ﴿ثم اوحینا الیک ان اتبع ملة ابراهيم حنیفا وما کان من المشرکین﴾ النحل/۱۲۳.

ئایه ته کان ئه م دوو حوکمه ده گه یه نن:

۱- یه کهم ئه و خواره مه نیانیه ی که یه عقووب له سه ر خۆی حه رام کرد په ئیجتیهاد و ره نی خۆی بوو نه ک به نینگای خودایسی، چونکه له

نایه ته که دا نیسبه تی کرداری (حرم) بۆلای یه عقروب دراوه. پیغه مبه ریش نه گهر نیجته یادی کردو که ییشته شتییک و په سهندی کرد ده بیته نایین و ده بی پییه وه پابه ند بی! مه گهر پهروه ردگار ته قیری نه کا له سهری. وه کوو نه وه پیغه مبه ر ﴿﴾ هه نگونی له خوئی حهرام کرد، به لام پهروه ردگار ته قیری نه کردو ره خنه ی لی گرت و فهرمووی ﴿﴾ یا ایها النبی لم تحرم ما أحل الله لك ﴿﴾ التعزیم. نه ی پیغه مبه ر! بۆچی شتییک خودا بۆی حه لال کردووی له خوئی حهرام ده که ی!؟

۲- دووهم نه و خواره مه نیانه ی که خودا له سهر نه ته وه ی نیسرائیلی حهرام کردن وه کوو به زو چند جۆره خواره مه نییه کی تر به مه بهستی ته مبی کردن و سزادانیان له سهر گوناوه تاوان وه کوو خودا ده فهرمووی: ﴿﴾ فبظلم من الذین هادوا حرمننا علیهم طیبات أحلت لهم ﴿﴾ النساء/ ۱۶۰. یان ده فهرمووی: ﴿﴾ وعلى الذین هادوا حرمننا کل ذی ظفر... ﴿﴾ تا ده گاته نه وه ی که ده فهرمووی: ﴿﴾ ذلك جزناهم ببغیهم، وانا لصادقون ﴿﴾ الانعام/ ۱۴۶.

نایه ته کان به صه راحت و بی په رده نه وه شیان تیدایه که یاسای قورئان و نایینی ئیبراهیم و هه موو نایینه کانی تر له بنه مادا یه کن و هه موویان بانگوازیان بۆ یه کتاپه رستی و خودا به یه کناسین کردووه.

باسی ریزو شکۆمه ندی که عبه و واجب بوونی حه ج

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿﴾ ۹۶ فِیه
 ءَآيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا ﴿﴾ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ
 الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

﴿﴾ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ
 بیگومان نه و خانوه ی که روگهی موسو لمانانه له نوێزو پارانه وه دا، نه وه

یه کهم خانویکه بو خوداپه رستی دروست کراوه، نهو خانویه که ئیبراهیم و ئیسماعیل دروستیان کرد بو خوداپه رستی، وه کوو ده فهرموئ: ﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ بقره/ ١٢٧. نه مجار پاش نهو میژووه به چهند چه رخیگ سالی (١٠٠٥) ی پیش زایین چه زه تی سوله یمانی کوری داوود (علیهما السلام) مزگه وتی قودسی دروست کردووه. ئیبراهیم که که عبه ی دروست کرد، کردی به یه کهم روگهی خوداپه رستان، که وایی پیغه مبهری ئیسلام له سهر نایینی ئیبراهیمه که نهویش له کاتی نویژو خوداپه رستی دا رووی ده کرده که عبه.

به کورتی: یه کهم په رستگایه کی راست و دروست که پیغه مبه ران دروستیان کرد بی که عبه ی پیروژه وه له سهر زهوی پیش که عبه په رستگایه کی تر دروست نه کراوه، دیر زه مانیشی ده بیته مایه ی زور ریژی. نهو خانوه پیروژه چهند تایبه تمه ندیه کی هیه:

١- پیروژو خێرو به ره که ت نامیزه، نهو شاره پیروژه هه رچه نده له دۆلکی ره قه ن و رووتن دایه، میوه و به روبوومی هه موو شتیکی له هه موو لایه که وه بو دی وه کوو خودا ده فهرموئ ﴿يَجْبِي إِلَيْهِ ثَمَرَاتَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ القصص/ ٥٧. زیاد له وه خێرو به ره که تی چاکه شی هیه، خێرو خیرات تییدا پاداشی چهند چهندانه ده دریته وه دو عاو نزاو پارانه وه تییدا گیرا ده بی.

٢- ﴿وَهْدَىٰ لِلْعَالَمِينَ﴾ نهو ئاستانه سه رچاوه ی شاره زایی کردنی خه لکه، نویژکه ره کان له کاتی نویژو پارانه وه دا رووی تی ده که ن و دلی موسولمانانی پتوه به نده، سالانه به سواری به پیاده یی ملیونه ها خه لکی بو ده کشین، ده چن بو دیده نی نهو ماله پیروژه، له هه موو لایه که وه موسولمانان ده رژینه نهو به سته (هه ره مه) وه بو نه نجامدانی نه ره که کانی هه ج و عه مره، نه مهش به به ره که تی نزاو پارانه وه ی ئیبراهیم (علیه السلام) که له په ره ردگار پارایه وه و گوتی: ﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْنَدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ

من الثمرات لعلهم يشكرون ﴿٢٧﴾ پهروهردگار وهلامی پارانه وه که ی دایه وه فهرمووی: ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ﴾ الحج/٢٧-٢٨.

٣- ﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ﴾ لهو ماله دا نیشانه ی ناشکرای تیدا هن، یه کئی لهو نیشانانه شوینی راوه ستانی ئیبراهیمه تیدا (مقام ابراهیم) که بۆ نویژ لئی راوه ستاوه و له خودا پاراوه ته وه، وه کوو موعجیزه یه کی میژوویش شوین قاجی پیروزی له سر تاته بهره که ماوه، عهره به کان به ته واتور چین له دوای چین نهم چیرۆکه یان بۆ یه کتری گپراوه ته وه.

٤- ﴿وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا﴾ هه رکه سیك تینی بۆ هاتبی و خۆی خستیته ناوی تا له ناوی دا مابوو بیته وه پاریزراو بووه، کهس ده ستدریژی بۆ سه ر خۆی و مالی نه کردوه، ته نانه ت پیاو کوژیش که خۆی خستیته ناو که عبه وه هه رچه نده موسته حقه ی تۆ له لئ ستاندن بووبی تا له وئ دا بووبی خوینی پاریزراوه. چونکه خودا ده فهرموئ: ﴿أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا الْقُصَصَ ٥٧﴾ یان ده فهرموئ: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمِنًا الْبَقَرَةَ ١٢٥﴾ یان پارانه وه که ی ئیبراهیم که ده فهرموئ: ﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا الْبَقَرَةَ ١٢٦﴾.

عومه ری کوپی خه ططاب ﷺ ده فهرموو: نه گهر بکوژی خه ططابی باو کم ده ست بکه وئ له ناو که عبه دا تا نه یه ته، ده ری ده ستی بۆ نابم. نه بو حه نیفه ش ده فهرموئ: که سیك کوشتنی پیویست بوو، وه کورو شه وه بکوژ بی و پیویست بی تۆ له ی لئ بسیئری، یان له ئیسلام هه لگه رابیته وه یان زینای کردبی و موسته حقه ی بهره باران کردن بی، هه ل بخته ناو که عبه وه هیچی لئ نا کړی، شه وه نده هه یسه خواردن و خواردنه وه پیویستیاتی تری بۆ دابین نا کړی بۆ شه وه ی بیته ده وه وه تۆ له ی لئ بستیندزی!

به لام نازاد کردنی مه که، له سالی هه شته می کوچی دا له لایهن

پیغه مبهروه ﷺ که به شهر و چه ک گرتی، نه وه له بهر ناچار و پاک کردنه وی که عبه بوو له بته رستی به مبهستی نه وه بوو، تنهها خودای تیدا بیه رستری، شهر کردن تییدا بو پیغه مبهر ساتیک حلال بوو، که بریتی بوو له رۆژی نازاد کردنی مه ککه، دوا پیغه مبهر بو که س دروست نیه! پیغه مبه ریش ﷺ پاش نهو ساته رایگه یاندو فهرمووی: هر که سیک بجیته ناو که عبه و نه مین ده بی، هر که سیک بجیته و مائی خوی شهری له گه لدا ناکری و نه مین ده بی، هر که سیک خو بخاته مائی نه بو سوفیانه وه نه مین ده بی. نهو رووداوانه وی که له سهرده می حه ججاج دا رویان دا نه وه شتیکی نارهوا بووه.. نهو هه لویسته ی بهرام بهر به عه بدوللای کوری زوبه ر نوینرا شتیکی کوفر ناسا بووه و کهس به لایه وه رهوا نه بووه. واته: ته حه ککومی حوکام به حوکمی نیسلام داناری!

نهو فتوایه ی که نیمامی مالیک و نیمامی شافیعی داویانه که له ناو که عبه دا دروسته تۆله له بکوژی عه مدی بسپنری نهو سزادانیکی دادپه ره و رانه یه قورثان فهرمانی پی کردووه و ده ستریزی بو سهر کهس تیدا نیه!!

زانایانی نیسلام کۆکن له سهر نهو نه گه ز که سیک له ناو که عبه دا شهری کردو خه لکی کوشت، شهری له گه ل ده کری و هه کورزی له ویدا.

وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرمووی: ﴿ر تَقَاتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يِقَاتِلُوَكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ﴾ البقرة/١٩١.

نایه ته که جیاوازی خستۆته لیوان نهو که سه ی له ناو که عبه دا ده ستریزی ده کاو خه لک ده کورزی نهو که سه ی له ده ره وه ی که عبه خه لک ده کورزی و خو ده خاته ناو که عبه وه. له عه بدوللای کوری عه بیاس و عه بدوللای کوری عومهر و هاوه لانی تری پیغه مبهرو (تابعین) یش ریوایه تیان کردووه فهرموویانه: نه گه ر که سیک که سیکی کوشت و خوی خسته که عبه وه له وی دا ناکورزیته وه! ئیبنوعه بیاس فهرموویته تی: به لام

نابی کهس لهویدا هاوئشینى بکاو یارمهتی بدا. خواردن و خواردنهو هی نادریتی بۆ ئهوهی ناچار ببی و بیته دهروهو توڵهی لی بسینری! ئهگهر لهناو کهعبهدا مروۆقی کوشت ههر لهویدا توڵهی لی دهستیندری.

٥- تایبهتمهندییهکی تری خانهی خودا ئهوهیه که ئهرکی سهرشانی ههموو موسولمانیکی بهتوانایه که لهماوهی ژبانی دا - بهلای کم- جاریک دیدهی کهعبه بکا خودا دهفرموی: ﴿و علی الناس حج البيت من استطاع الیه سبیلاً﴾ پتویسته ههرکهسیک توانای دارایی و جهستهیی ههبوو له موسولمانان لهماوهی تهمهنی دا جاریک دیدهی مالی خودا بکا بهمهبهستی چهجکردن بۆ خودا، ئهمهش ریزلینانیکی تایبهته بۆ ئهو خانه پیروژه، ههر له روژگاری ئیبراهیمهوه تا سهردهمی پیغهمبهری ئیسلام ئادهمیزادان سالانه دیدهی ئهم خانوو هیان کردووه چین لهدوای چین و نهو لهپاش نهو - تهنانهت ئهوانهی بتههرست و موشریکیش بوون- ئهم ریو رهسمهیان پهیرهو کردووه بهشیوهیهک له شیوهکانی حج کردن ئهم داب و نهڕپتهیان درێژه پێداوه، ئهمهش بهلگهیهکی (متواتر) و گیرانهوهی کۆ له کۆیه بۆ چهسپاندنی دروستکردنی ئهو خانو لهلایهن ئیبراهیمهوه (علیه السلام)

ههر له روژگاری هاتنی ئاینی ئیسلامیشهوه تا ئیستا سالانه موسولمانان لهههر چوار لاوه لهکاتی دیاریکراوا بهرهو ئهم ئهرکه پیروژه ئهرکی چهجکردن ئه انجام دهدهن! ئیشنا ئه ئلا تا کۆتایی تهمهنی جیهان ئهم ئهرکه پیروژه ئیسلامیه لهگهشهکردندا دهبی.

نایهتهکه بۆ واجه بوونی حج مهرجی ههبوونی توانای داناو، زانایان له راقهکردن و دیاریکردنی توانادا رای جیا جیا یان هیه: ههندیک ده ئین: مه بهست له (استطاع) ههه بوونی تیشوو ریگاوهه بوونی هو ی گواستنهوهیه - ولاخ یان سهیار یان تهیاره - بۆ ئهوهی شت و مه کهکانی لی بار بکاو بۆ خووشی سواری ببی وه ریگاشی ئهمین بی، ههندیکیش ده ئین: (ئیسطاعه) بریتییه له له شماغی و توانای رویشن بهرپرگادا،

هه نډیکیش ده لئین: بریتیه له له شساعی و نه بوونی ترس له دوژمن و درنده و توانای دارایی به جوړیک بتوانی تیشرو و لاهی سواری یان سه یاره .. بۆ گه شته که ی دابین بکا، قهرزو قۆله ی له سهر نه بی، نه وهنده ی هه بی تا دیته وه بژیوی خاوو خیزانی؛ نه وانه ی بژیویان له سهریه تی دابین بکا!!

به کورتی واجب بوونی حج به ستراوه به هه بوونی تواناوه، تواناش به گویره ی روژگارو ناده میزاده کان ده گوړی.

﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ هه رکه سیك ینکاری نه وه بکا که که عبه یه کهم خانویکه که ئیبراهیم به فرمانی خدا بۆ خودا تیدا په رستن دروستی کردوو - گه رڼکه چ نه بی بۆ فرمانی خداو حج کردن و رووتیکردنی له کاتی نوږډاو به روگی نه زانی، نه وه خوا بی ئاتاجه و هیچ پیوستی به ناده میزادان نیه و له خودایه تی خوی ناکه وئ!

بریکیش پیمان وایه مه به ست به (کفر) له نایه ته که دا نه کردنی حجه، واته: که سیك حج نه کا خودا بی ئیجتیاجه له هه موو کهس و چ پیوستی یه کی به ناده میزادان نیه!! نه مهش هه ره شه یه کی تونده له نه و که سانه ی حج ناکه، چونکه نه کردنی به کوفر داناوه!!

له پیغه مبه ر ﷺ ده گپړنه وه که فرمو یه تی: (من مات ولم یحج فلیمت إن شاء یهودیا أو نصرانیا) که سیك حجه ی له سهر بی و بمړی و حج نه کا، ناره زوی خویه تی با به جوله که یی یان گاوری بمړی! نیمامی عه لی ده گپړته وه ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ له وتاریکی دا فرمو ی: (یا ایها الناس! إن الله فرض الحج علی من استطاع الیه سبیلا، ومن لم یفعل فلیمت علی أي حال شاء یهودیا أو نصرانیا أو مجوسیا). ئی موسولمانینه د لئیا بن له وه که خودا حجه ی پیوست کردوو له سهر هه موو موسولمانی، که توانای ریگه و بانی هه بی، جا هه رکه سی حج له سهر بی و حج نه کا نه وه خوی

سهریشک بی لهیه کئی له مانه: که به جووله که یی، یا فهله یی، یان ناگر
پهرستی بمرئ).

له نیمامی عومهره وه ■ هگیرنه وه ■ هیفه رمرو: (لقد هممت أن أبعث
رجالا إلى هذه الأمصار) نیازم هه بوو که نوینهر بنیرم که به شاره
گه وره کاندای بگهرین، تا به موسولمانان رابگه یه نن که بچن بو حج،
هه که سیک توانای هه بی و حج نه کا سهرانه یان بخه نه سهر، نه وانه
موسولمانن نین موسولمان نین، هه له بهر نه به لگانه زوربه ی زانایانی
شهرع گوتوویانه حج پیوسته و هه که سیک توانای هه بوو ده بی ده ست
به جی نه نجامی بدا، بریکیش ده لئین: ده توانی به کاوه خو نه نجامی بدا!!.

سووربوونی خاوه ن نامه کان له سهر کوفر ■ کوسپ و ته گهره دانانیان له

ریگهی خودادا

قُلْ يَتَاهِلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ

عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ قُلْ يَتَاهِلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا

تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

نه مجار پاش نه وهی پهره ردگار به لگهی له سهر راستی
پیغه مبه رایه تی پیغه مبه ری نیسلام هینایه وه و راوو بوچوونی خاوه ن
نامه کانی پووچه ل کرده وه، فرمان به پیغه مبه ده کا که به شیوه یه کی
نهرم و نیان داوایان لی بکا که هه لویستی خو یان بهرام بهر بانگه وازی
نیسلامی بگورن و، پروا به په یامی قورئان بکه ن و فهرمووی: ﴿قل یا
أهل الكتاب لم تكفرون بآيات الله﴾ نهی موحه ممه ده به خاوه ن نامه کان
بلی: بوچی پرواتان به خودایه تی خودا نیه و سهر پیچی فرمانه کانی ده که ن

و ئیمان به په‌یام و نیشانه‌ی راستی په‌سه‌ندو نیردرای ناکه‌ن؟؟ هۆی چیه‌و به‌لگه‌تان چیه‌که‌وا هه‌لویستی واتان گرتووه بانگه‌وازی ئیسلامی ره‌ت ده‌که‌نه‌وه؟؟ ﴿وا لله شهید علی ما تعملون﴾ خدا ئاگاداره‌و ده‌زانئ چی ده‌که‌ن و سزای شیای ئه‌و هه‌لویست و کردارانه‌تان ده‌داته‌وه. ﴿قل یا اهل الکتاب﴾ پییان بلی: ئه‌ی خاوه‌ن نامه‌کان! ﴿لم تصدون عن سبیل الله من آمن﴾ بۆچی و له‌پای چی هه‌میشه هه‌ولئ نه‌وه ده‌ده‌ن که موسولمانان له‌ریگای راست و دروستی ئیسلام لابده‌ن؟؟ ریگای ئیمان و زانستیان لی بشیورین؟ هه‌میشه کۆسپ و ته‌گه‌ره‌ده‌خه‌نه به‌رده‌م بلا‌بوونه‌وه‌ی نایین!!

ناهیلن به‌دلی هۆشیارو چاوی وردیینی‌یه‌و. له‌بوونه‌وه‌ر پروان و دل و ده‌روونی خۆیان به‌ره‌وشتی به‌رز ئارایشته‌بده‌ن؟ ئاستی مرۆقایه‌تی خۆیان به‌رزبکه‌نه‌و؟؟ ئیوه به‌م هه‌لویسته‌دژایه‌تیکرده‌تان که له‌سه‌ر بنه‌مای هه‌سوودی و لووتبه‌رز و چه‌واشه‌کاری بنجی به‌ستووه. ﴿تبغونها عوجا﴾ ده‌تانه‌وی ئاده‌میزاد له‌ریبازی حه‌ق لابده‌ن و بیانخه‌نه سه‌ر ریگای گومرای و ده‌شزانن که موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ره‌و راستگۆیه له‌په‌یامه‌که‌ی دا و، له‌کتیپی ئیوه -ته‌ورات و ئینجیل- دا مزگینی به‌هاتنی دراوه، نیشانه‌و نه‌خلاق و ره‌وشتی دیاری کراوه، به‌لام ئیوه ده‌قه‌کانتان گۆریون و به‌ده‌م خوداوه‌درۆ و ده‌له‌سه‌تان هه‌لبه‌ستووه ﴿وما الله بغافل عما تعملون﴾ خدا بی‌ئاگانه‌یه له‌کرده‌وه‌و فرت و فیلتان، تۆله‌تان لی ده‌ستینی!!

تییینی‌یه‌ک: ئه‌و دوو نایه‌ته‌ی پیشوو یه‌که‌میان به‌ ﴿وا لله شهید...﴾ کۆتایی پئ هات چونکه‌ ئه‌و کرده‌وه‌یه‌ی له‌نایه‌ته‌که‌ دایه‌ کوفریکی ئاشکراودیاره، نایه‌تی دووه‌م به‌ ﴿وما الله بغافل...﴾ کۆتایی پئ هاتووه چونکه‌ ریگه‌گرتنیان له‌ئیسلام له‌رووی فرت و فیله‌وه بوو. نایه‌تی یه‌که‌م بۆ‌وازه‌ینانی خاوه‌ن نامه‌کانه له‌گومرای، نایه‌تی دووه‌م بۆ‌وازه‌ینانه له‌گومرای کردنی خه‌لکانی تر.

نەم دوو نایەتە هەرەشەو ترساندنێ بۆ خاوەن نامەکان تێدایەو
 جار دانیکی ناشکرایە بۆ پووجەل کردنەوێ پیلان و بەدەر خستنی جوړەها
 فرت و فیلان و چەواشەکردن. چونکە خودا ناگدارو زانیە بە کردارەکانیان
 و سزایان دەداتەو. لەسەر کرداری خراپیان و هەلۆستی نالەبار و درۆ
 ئاساو سەرپێچی نامتیز.

دوای ئەوێ پەرەردگار سەرزنەشتی خاوەن نامەکانی کرد لەسەر
 کافر و بنیان و لەمێر دانانیان لەبەردەم بلا و بونەوێ نایینی ئیسلام و
 بەبەلگە بەهێز بۆ دران، روو دەکاتە موسوڵمانان و لەو دەیان ترسینی
 کە بەفرت و فیلێ ئەو جوولەکانە هەلنەخەلێت. چونکە ئەوانە شیاوێ
 ئەو نین گویان لێ رابگری و قسەیان بیستری ئەوانە ناشووب گیرن و
 فیتنە هەل گیرسین.

جا وەکوو ئیبنو جەریری طەبەری لەزەیدی کۆری ئەسلەمەو
 دەگیرێتەو دەلی: رۆژیک جوولە کەپەک (شاس)ی کۆری قەیس بەلای
 کۆمەلێک لە ئەوسو خەزرج دا تێپەری، بینی بەیەکەو بەبرایەتی
 دانیشتوون، زۆری پێ ناخۆش بوو، لەدلی خێدا وتی ئەگەر ئەمانە ناوا
 بەیەکەو. تەباین ئیمە ناتوانین لەناویان دا بژین. بەکۆرە جوولە کەپەکی
 گوت: بچۆ لیان نزیک بکەوەرەو، هەر هەلت بۆ هەلکەوت باس و
 خواسی رۆژی بوغات و زالبوونی ئەوس بەسەر خەزرج دا یێنە پیشەو
 برێ شیعوو خۆهەلکێشانی یەکتریان یاد بخەرەو، ئیتر کۆرە کە لیزانە
 باسی (بعاث)ی هێنایە پیشەو ئەو دوژمنایەتیە خستەو بیری
 دانیشتووەکان، ئەوانیش کەوتنە خۆهەلکێشان و شانازی کردن و تانوت
 لیکدان، هەتا دوو پیاو لە هەردوولا پەلاماری یەکیان داو یەکیان بەئەو
 تری گوت: ئەگەر حەز دەکەن با دايمە زرينينه و!! ئیتر هەریە کە لەعاست
 خۆیەو پەلاماری چەکی داو وتیان: وادەمان (الظاهرة) بێ لەوێ یەکتر
 دەبینینەو. نەم هەوالە گەیشتەو پیغەمبەر و تەشریفی خیرا لەگەل
 کۆمەلێک لە کۆچکاران (مهاجرین) چوو ناویانەو و وتاریکی بۆ دان،

فه‌رمووی: نه‌ی کۆمه‌لی موسوّلمانان! نه‌وه چۆن هه‌لس و که‌وتی و نه‌زانانه ده‌نۆین، خۆ من خۆم هه‌شنا ماوم له‌ناوتاندا؟! چۆن ده‌بی دوا‌ی نه‌وه‌ی خودا ریزی لی ناو و نایینی نیسلا‌می بۆ ناردوون و داب و نه‌ریتی سه‌رده‌می نه‌فامی لی یاساغ کردوون و برایی و ته‌بایی خستۆته نیتوانتانه‌وه، که‌چی ده‌تانه‌وی بگه‌زینه‌وه. بۆ نه‌وه سه‌رده‌مه نه‌فامی‌یه، نه‌للا نه‌للا! که‌ کاریکی خراب ده‌که‌ن! نیتر خه‌لکه‌که تیگه‌یشتن که‌نه‌وه رووداو. کاریکی شه‌یتانی بوو، پیلانیک‌ی دوژمنکارانه‌ی دوژمنانی موسوّلمانانه! نیتر هه‌موویان چه‌کیان فری داو بلاوه‌یان لی کرد. نیتر په‌روره‌دگار نه‌م نایه‌تانه‌ی دوا‌یی نارد ه‌واری.

رینومایی کردنی موسوّلمانان که‌ پارێزگاری که‌ سایه‌تی خویان بکه‌ن.

پابه‌ندی قورئان ■ نیسلا‌م بن

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِنْ تُطِيعُوْا فَرِيقًا مِّنَ الَّذِيْنَ اٰوْتُوْا الْكِتٰبَ يَرُدُّوْكُمْ
 بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ كٰفِرِيْنَ ﴿١٠٠﴾ وَكَيْفَ تَكْفُرُوْنَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ
 ءَايٰتُ اللّٰهِ وَفِيْكُمْ رَسُوْلُهُۥ وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هٰدٰى اِلٰى
 صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿١٠١﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهٖ وَلَا
 تَمُوْتُوْا اِلَّا وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿١٠٢﴾ وَاَعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَلَا تَفَرَّقُوْا
 وَاذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءَ فَالَفَ بَيْنَ قُلُوْبِكُمْ
 فَاصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖ اِخْوٰنًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ
 مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ ءَايٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿١٠٣﴾

﴿يا أيها الذين آمنوا إن تطيعوا فريقا من الذين أوتوا الكتاب يردوكم بعد إيمانكم كافرين﴾ ئیوه ئه‌ی گرو‌ه‌ی موسولمانان! ئه‌ی نه‌وانه‌ی که باوه‌رتان هیناوه، نه‌گه‌ر گوی بۆ قسه‌ فیتنه‌ نامیزو ژه‌هراویانه‌ی جووله‌که‌کان بگرن و دل‌یان بۆ بکه‌نه‌وه و به‌گیره‌ی ویستی نه‌وان هه‌لس و کهوت بکه‌ن، دل‌یا بن له‌ موسولمانیه‌وه ده‌تانگیرنه‌وه بۆ سه‌رده‌می نه‌قامی و خودانه‌ناسی! وه‌کوو له‌ نایه‌تیکی تردا ئه‌م مانایه‌ دووپات ده‌کاته‌وه ده‌فه‌رموی: ﴿ود كثير من أهل الكتاب لو يردونكم بعد إيمانكم كفارا حسدا من عند أنفسهم﴾ ئاشکراشه‌ خودانه‌ناسی و گه‌رانه‌وه بۆ داب و نه‌ریتی سه‌رده‌می نه‌زانی ده‌بیته‌ هۆی به‌دبه‌ختی هه‌ردوو جیهان؛ له‌دو‌نیادا ده‌بیته‌ هۆی دروستبوونی دژایه‌تی و دوژمنایه‌تی و خوین‌رشتن، له‌قیامه‌تیشدا ده‌بیته‌ هۆی چوونه‌ ناو دۆزه‌خ و سزای به‌ئیش!

﴿وكيف تكفرون﴾ چۆن ئیوه‌ کافر ده‌بنه‌وه و مل له‌ خودانه‌ناسی ده‌نینه‌وه؟؟ حۆ ﴿وأنتم تتلى عليكم آيات الله﴾ ئیوه‌ نایاتی خوداتان به‌سه‌ردا ده‌خویندریته‌وه؟! هه‌ر ساته‌ ناساتی‌ک به‌شی‌ک له‌و په‌یامه‌ پیروژه‌ خودایی‌یه‌تان بۆ ده‌نێدری ﴿وفیکم رسوله﴾ هاوکات له‌گه‌ل نه‌وه‌دا پیغه‌مبه‌ری خوداتان له‌ناودایه‌وه هه‌میشه‌ ئاسۆژگاریتان ده‌کاو نایه‌ته‌کانی قورئانتان بۆ شی ده‌کاته‌وه، بیروباوه‌رتان پته‌و ده‌کاو ریگای راست و خوشبه‌ختی و کامه‌رانیتان پێ دای: جا ئیوه‌ له‌گه‌ل هه‌برونی ئه‌م ره‌هبه‌ره‌ دلسۆزه‌ له‌ناوتان دا، نابێ گوی بۆ نه‌و تاقمه‌ سه‌ر لیشیواوه‌ گومرایانه‌ بگرن و به‌فیتی نه‌وان هه‌لبه‌خه‌له‌تین. ﴿ومن يعتصم بالله فقد هدي إلى صراط مستقيم﴾ که‌سی‌ک ده‌ست به‌ نایینی خوداوه‌ بگرێ و په‌په‌وی قورئان بکا و شوین پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌وی، بێگومان ریگای راستیان پیشان دراوه‌ و، که‌وتوونه‌ سه‌ر شه‌قامه‌ ریگای راست. قه‌تاده‌ ده‌فه‌رموی: له‌ نایه‌ته‌که‌دا به‌روه‌ردگار دوو شتی باس کردن که‌

«هبنه.هؤی خودا ناسین و دوورکه وتنه وه له کوفر» یه که میان خویندنه وهی قورئانه دووه میان هه بوونی پیغه مبه ره له ناویان دا. پیغه مبه ﷺ چۆته وه بهر دیوانی خودا و له دونیا ده رچووه، به لام قورئان ماوه ته وه و هه تا رۆژگار هه بئ نه ویش هه ره ده مینئ!

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ نهی نهو که سانهی خاوه ن باوه رن و ئیمانتان هیناوه. ته قوای خودا بکه ن به ته قوا کردنیکی وا که به گویره ی توانا واجبات نه نجام بده ن و خو له شته نه هی لیکراوه کان پیا ریزن، وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ التباين/١٦. به گویره ی تاقه ت و توانا هه ول بده ن ته قوای خودا بکه ن.. پیغه مبه ریش ده فرموی: (ما نه یکم عنه فاجتنبوه وما أمرکم به فأتوا به ما استطعتم) أخرجه الشيخان عن أبي هريرة.

ئیبنو مه سهوود ده فرموی: ته قوای خودا بریتیه له وه به گوئی بکه ی و لی ی یاخی نه بی، سوپاسی بکه ی، نیعه ته کانی نه شیریه وه، یادی بکه ی وله بیر نه که ی! ئیبنو عه بباس ده فرموی: ته قوای خودا نه وه یه که له پیناو خودا دا کۆشش بکه ی و له پیناو ئایینی خودا دا کابرا گوئ نه دا ته هیچ لۆمه کردنیک، هه موو شتیکی به ته رازووی خودایی به راورد بکا، چاولیک نانیک لی ی بئ ناگا نه بی! ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ و له خۆتان مه که ن به کافری به رن، هه میشه هه ول بده ن به موسولمانی دونیا به جئ به یلن، هه رگیز هاوه ل بو خودا دامه نین و به شیوه ی موسولمانی پیشوازی له مردن بکه ن!

^١ رافه که رانی قورئان ده ئین: که نایه تی (اتقوا الله حق تقاته) هاته خوارئ موسولمانان تینیان لی پیدا بو، عمرزی پیغه مبه ریان کرد و تیان: نه ی پیغه مبه ری خودا کی توانای به سه ره نه وه دا هه یه ؟؟ کی ده توانئ (حق تقاته) نه نجام بدا ؟؟ ئیتر به روه ردگار نایه تی (فاتقوا الله ما استطعتم) ی نارده خواره وه، نایه تی (حق تقاته) نه سخ کرده وه. مقاتل: ده فرموی: له سوره تهی (ال عمران) دا هه چی تری تیدا نه نه سخ کرا بیه وه «جگه له م نایه ته!

﴿واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا﴾ هه، مووتان دهست به کتیبی خوداوه - که قورئانه - بگرن و پابهندی نهو په یمانه بن که لهو قورئانه دا بۆی ناردوون، لهوئ دا فهرمانی پی کردوون به یه کیسه تی و ته بایی و گهر دنکه چی بۆ خودا و گوپرایه لی پیغه مبه ره که ی!

له نایه ته که دا نایینی خودا و قورئان به (حبل) ناو براوه، لهو رووه وه، که نایین کاریگه ربه کی تهواوی هه یه له دل و دهروونی په پیره و کارانی دا، به گویره ی یاساو پرۆگرامی خۆی ئاده میزادان وه گهر ده خاو کاروباری خویان له ژیر روشنایی نهو په یامه دا نه نجام ده، و هکو نه وه که سیکن دهستی پیوه بگرئ نه مین ده بی له ته ره بوون و په رته وازه بوون و به رنوونه!!

پیغه مبه ره ﴿فهرمویه تی:﴾ (القرآن حبل الله المتین لا تنقضی عجائبه، ولا تغنی غرائبه، ولا یخلق علی کثرة الرد، من قال به صدق ومن اعتصم به هدی إلى صراط مستقیم) که و ابو حبله خودا بریتیه له بیرو باوه پرو گهر دنکه چی بۆ خودا و کار کردن به قورئان.

یان له نایه تی کی تر دا ده فره موی: ﴿وان هذا صراطي مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله﴾.

نه مجار په ره ردگار نیعمه ت و به خششی خۆی - که به موسو لمانانی داوه - ده خاته وه بیرو ده فره موی: ﴿واذکروا نعمة الله علیکم﴾ نه ی موسو لمانان! یادی نیعمه تی خودا بکن به سهرتانه وه. که ﴿إذ کنتم أعداء﴾ قالف بین قلوبکم فأصبحتم بنعمته إخوانا ﴿ نهو کاته ی ئیوه دوژمنی

به لام خاوه نی (التفسیر المنیر) ده فره موی: نایه تی (فاتقوا الله ماستطعتم) به یان و روون کردنه وه بۆ نایه تی (حق تقاته) واته ماناکه وای لی دئ (فاتقوا الله حق تقاته ماستطعتم) ته قوای خودا بکن به ته قوایه کی حقیقی و راست به گویره ی توانا چونکه نسخ کاتئ ده بی که مانای دوو نایه ته که (دوو ده قه که) پیکه وه نه گونجین! ده ی لیره دا ده کرئ مانای هه ردوو نایه ته کان کۆبکریتمه وه ماناکه ش دژایه تی تی نه که وی.

یه کتری بوون، خودا یه کیه تی و برایه تی و ته بایی خسته ناوتانه وه، دوا ی
 شه وهی که دژایه تی یه کتریتان ده کردو پهرته وازه بوون، نهم شه وهی
 ده کوشت، به هیز بی هیزی ده چه وسانده وه! به لام به هوی نیعمه تی خودا وه
 - که نایینی نیسلامه - هم مووتان بوون به برای گیانی به گیانی یه کتری،
 ته بایی و خوشه ویستیتان له ناودا بلا بووه وه. ﴿وکنتم علی شفا حفرة من
 النار فانقذکم منها﴾ به هوی نه فامی و خودانه ناسی یه وه، نیو ﴿له سر
 لیواری چاله ناگریکی سوتمان بوون و خه ریکبو به هیلاک بچن و،
 پهروه ردگار رزگاری کردن و له فیه وتان و له ناوچوون و قوتارتان بوو!

﴿کذلک﴾ نا بهو شیوه روونکردنه ونی که خودا بو نیوهی روون
 کرده وه لهم نایه تانه دا ده رباره ی نهو رق و کینه یه ی جووله که کان بهرام بهر
 به نیو هه یانه ههروه ها نهو شتانه ی که فیه رماتان پی ده کاو نهو شتانه ی
 نه هیتان لی ده کا ههروه ها بو نهو حاله ته ی که له سهری بوون له چاخی
 نه فامیتان دا، نهو حاله ته ی له ژیر سایه ی نیسلام دا بو تان ره خساوه ﴿بین
 الله لکم آیاته لعلکم تهتدون﴾ هه بهو شیوه نایه ته کانی ترو به لگه و
 فرمانه کانی ده نیرئ بو پیغه مبهر ﴿الله﴾ بو شه وهی شاره زا بکرین و سات
 دوا ی سات شاره زایی کردنه که تان په ره بسینی! بو شه وهی نه گه پرینه وه سه
 بارود و خنی په رته وازه یی و دژایه تی کردنی یه کتری و بتپه رستی و هاوه ل
 دانان بو خودا و گومرایی له عه قیده و ره وشت و مامه له دا.

فهрман به چاکه و نهی له خرابه

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَفَوْا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ أُسَوِّدَتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضَتْ وُجُوهُهُمْ فَمِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾

ئە نایەتانه وەکوو شەرح و شیکردنەو وەهان بۆ نایەتی پێشوو ﴿واعتصموا بحبل الله ولا تفرقوا﴾ پەرەردگار لەو پێش فەرمانی پێ کردین کە دەست بە قورئان بگڕین و پابەندی ئیسلام بین. نەهی لی کردین لەپەرتهواز. بوون و دژایەنی یە کدی کردن.

ئەمجار رێگای دەست گرتن بە قورئان و پابەندبوو. نمان بە ئایین پێشان دەداو دەفەرموی: ﴿ولتكن منكم امة يدعون الى الخير و يأمرن بالمعروف وينهون عن المنكر﴾ پەرەردگار فەرمان دەکاو. «فەرموی: بە ئە ئیوە کۆمەڵیک هەبێ پەسپۆرو لێهاتوو تیکۆشەر تایبەت بن بە بانگهوازی کردنی خەڵک بۆ خێرو چاکه و فەرمان کردن بە چاکه و نەهی

کردن له خراپه، نه وانه کۆمه له رزگار بووی دونیاو قیامهتن، ناشکراشه
تایبه تکردنی نهم کۆمه له بهو نه رکه نابیتته له مپهرو هوێ نه وهی که نه مر
به چاکه و نه هی له خراپه نه رکی سه رشانێ هه موو کهس نه بی! به لکو
فه رمان به چاکه و نه هی له خراپه نه رکی سه رشانێ هه موو کهسیکه و
هه رکه سه له عاست خۆیه و ده بی رۆلی خۆی بگێرێ، و له م کاره پیروژه دا
هاوبه شی بکا. وه کوو نیمامی موسلیم له نه بو هورهیره وه ده گێریتته وه
ده فهرموێ: (من رأی منکم منکرا فلیغیره بیده فان لم یسطع فیلسانه فان لم
یسطع فبقلبه وذلك أضعف الايمان) له ریوایه تیکی تر دا ده فهرموێ:
(ولیس وراء ذلك من الايمان حبة خردل) نه حمه د و تورموزی و ئیبنو
ماجه له حوزه یفه ی (الیمانی) یه و له پیغه مبه ره وه ده فهرموێ: (والذي
نفسی بیده لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنکر أو لیوشکن الله أن یبعث
علیکم عقابا من عنده ثم لدعنه فلا یستجیب لکم).

به لێ پیاوچاکانی پشینی هیه کاتی نهم نه رکه پیروژه یان پاشگوێ
نه خستوه، هه میشه له پیناو رازی کردنی خودا له هیه شتی که و له هیه
کهش نه ترساون! ده لێن: عومه ری کوری خه تتاب له سه ر دوانگه وتاری
ده داو ده یفه رموو: موسولمانینه! نه گه ره له و خواری یه کتان له من دا
بینی راستی بکه نه وه، یه کتی که له حوشتره وانان هه لسا یه سه ر پێ و وتی:
نه گه ره خواریت تیدا بینین به شمشیر راستی ده کهینه وه.

پتویسته نه و که سه ی نه رکی بانگه وازی ده خاته سه ر شانی خۆی چه ند
مه رجی که تیدا بی!!

١- ده بی شاره زایی ته وای هه بی له قورئان و فهرمووده کانی
پیغه مبه ردا، ناگاداری باشی اس- ئینامه ی پیغه مبه ره و چوار
جینشینه کانی دا هه بی.

٢- پتویسته نهو کۆمهلهی که نامۆزگارییان ده‌کاو وتاریان بۆ ده‌دا باش بیانناسی و بزانی چیان پی خوشه و چیان پی ناخۆشه، تا چ نه‌ندازه‌یه‌ک ناماده‌باشییان تیدایه بۆ وهرگرتن و په‌یره‌وکردنی نامۆزگاریه‌کانی.

٣- پتویسته زوبانی نه‌وکه‌سانه بزانی که بانگه‌وازیان ده‌کا. ده‌بی به زاراوه‌ی نه‌وان ناخاوتن بکا. بۆیه پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرمانی به‌هاوه‌لانی کرد که فیری زمانی عیبری ببن، چونکه پتویستییان به‌گوفت وگۆ کردن له‌گهل جووله‌که‌دا هه‌بو!

٤- پتویسته چۆنه‌تی بیروباوه‌رو ریبازی گهل و نه‌ته‌وه‌کانی تر بزانی، بۆ نه‌وه‌ی لیتیان بدوئو سه‌لبیاته‌کانیان بخاته‌روو، راستی و ناراستی لیک هه‌له‌اویرئ! نیجاییاته‌کانی نایینی پیروژ بخاته‌روو، چونکه ئاده‌میزاد نه‌گهر هه‌له‌و چه‌وتی بیروباوه‌ری خۆی بۆ ده‌رنه‌که‌وئ روو ناکاته بیروباوه‌ریکی تر!

به‌کورتی پتویسته نه‌و که‌سانه‌ی نه‌رکی ده‌عه‌وی ئیسلامی ده‌خه‌نه سه‌رشانی خۆیان، کۆمه‌لیکی تایبه‌ت بن، زیره‌ک و زبان ره‌وان و قسه‌له‌ مست و هۆشه‌ندو بیر تیژو قسه‌ شیرین بن، نه‌ینی حوکمه‌ شه‌رعیه‌کان بزائن، حیکمه‌تی ته‌شریع و فیه‌ی ئیسلامی ناگادار بن، بۆیه قورشان ده‌فه‌رموئ: ﴿فلولا نفر من کل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فی الدین ولینذروا قومهم إذا رجعوا الیهم لعلهم یحذرون﴾. نه‌م کۆمه‌له‌ بانگه‌وازیکه‌ر هه‌ول بده‌ن حوکمی خودا به‌کار به‌یئرئ و به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی و گشتی خه‌لکی له‌هه‌موو کات و شوینیک دا به‌رچاو بگیری، هه‌ول بده‌ن به‌گویره‌ی زانیاری خۆیان له‌مزگه‌وت و یانه‌و شوینه‌ گشتی‌یه‌کان و له‌کاتی ره‌خسانی هه‌ل و مه‌رجی پتویست دا حه‌قیقه‌تی نایینی خودا به‌خه‌لک بگه‌یه‌نن، نامۆزگاری هاوولاتی خۆیان ده‌که‌ن.. هه‌ر گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک نه‌م دیارده‌ پیروژه‌ی تیدا بی نه‌وه کۆمه‌لگایه‌کی به‌خته‌وه‌رو دووره‌ شه‌رو خیر ناوه‌رن! دانیه‌ستوانی نه‌و ولاته‌ له‌گهل یه‌کتردا ته‌با ده‌بن و هاریکاری یه‌کتری ده‌که‌ن و هه‌میشه نامۆزگاری یه‌کدی

ده‌کهنه داب و نه‌ریتی خو‌یان.

هەر گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک ئەمه حال و چۆنیه‌تی بی، به‌سه‌ر گهلان دا
سه‌رکه‌وتوو ده‌بی، به‌یه‌کیه‌تی و ته‌بایی ئەندامه‌کانی ئاره‌زووه‌کانی دین و
دونیایان ده‌سته‌به‌ر ده‌کهن، سه‌روه‌ری به‌ده‌ست ده‌هینن.

که‌وابی پتویسته موسولمان وه‌کوو خاوه‌ن نامه‌کان نه‌کهن! ﴿ولا
تکونوا کالذین تفرقوا﴾ نه‌ی موسولمانان! وه‌کوو خاوه‌ن نامه‌کان مه‌بن
ناکوکتان تی بکه‌وی و پارچه‌ پارچه‌ بن! ﴿واختلفوا من بعد ما جاءهم
البینات﴾ کیشه‌یان تیکه‌وت به‌تایبه‌تی دوی نه‌وه‌ی به‌لگه‌ی ناشکراو
به‌هیزیان پی درا، ئەگەر شوینی نه‌وه‌ به‌لگه‌و نیشانانه‌ بکه‌وتنایه
ده‌گه‌یشتنه‌ مراد، به‌لام نه‌وان له‌ به‌لین و په‌یمانی خو‌یان پاشگه‌ز
بوونه‌وه، که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بانگه‌وازی کردن پشتیان هه‌لکرد. وازیان له
فه‌رمان به‌ چاکه‌وه‌ نه‌هی له‌ خراپه‌ هینا ﴿وأولئك هم عذاب عظیم﴾
نه‌وانه‌ سزای گه‌وره‌و به‌نیشیان بۆ ناماده‌کراوه، شیای سزادانی به‌نیش و
ریسواکه‌رن له‌دونیای قیامه‌ت دا، له‌ دنیادا دژایه‌تی نیوانیان توند ده‌بی
و ریسواو به‌دناو ده‌بن، له‌قیامه‌تیشدا ده‌خرینه‌ دۆزه‌خه‌وه‌ بۆ هه‌تا هه‌تایه‌!
وه‌کوو له‌ تایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿لعن الذین کفروا من بنی اسرائیل علی
لسان داود وعیسی ابن مریم، ذلک بما عصوا وکانوا یعتدون، کانوا لایتناھون عن
منکر فعلوه‌ لبس ماکانوا یفعلون﴾ المائدة/٧٨-٧٩.

ئەمه‌ هه‌ره‌شه‌ کردنه‌ له‌خاوه‌ن نامه‌کان و له‌به‌رامبه‌ریشی دا موژده‌ی
رزگاری و سه‌رفرازییه‌ بۆ خاوه‌ن باوه‌ران.

شایانی باسه‌: نه‌و نیختیلافه‌ی که‌ ناپه‌سه‌نده‌و ره‌خه‌ی لی ده‌گیرئ
نه‌و نیختیلافه‌یه‌: که‌ له‌ بنه‌ماو نه‌صلی نایین دا بی، هه‌واو هه‌وه‌س
بکریته‌ حاکم بۆ ده‌سته‌به‌ر کردنی به‌رژه‌وه‌ندی تایبه‌تی له‌ شتی گشتی دا.

به‌لام نیختیلاف له‌ (فروع) دا واته‌: له‌ لق و پۆی شه‌ریعه‌ت دا، بۆ
چوون و رای جیا جیا له‌ ریبازه‌کانی شه‌ریعه‌ت دا، له‌ چۆنیه‌تی
نه‌نجامدانی عیبادات و چۆنیه‌تی مامه‌له‌و په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان

...هتد ئه‌و. ئیختلاف تیایان دا جیگای ره‌خنه نیه، به‌لکو ئه‌و نیشانه‌ی زیندوویه‌تی ئه‌و شه‌ریعه‌ته‌یه چونکه ئه‌و ماناو مه‌فهومانه‌ی له ده‌قه قورئانییه‌کان وه‌رده‌گیرین جیا جیان، کرداره‌کانی پیغه‌مبه‌ر بۆ بری شت به‌چهند جوړیک ریوایه‌ت کراوه. فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی شتی‌ک جاری وا هه‌یه به‌چهند جوړیک چه‌چاو. و به‌ئیمه‌ گه‌یشتووه؛ نیت‌ر هه‌رکسه له ناکامی تیفکرین و لیکۆلینه‌و. له‌ژیر روشنایی ئه‌و فه‌رموودانه و تیگه‌یشتن لێیان ریزیک‌ی فیه‌قی بۆ خۆی هه‌لبژاردووه.

ئه‌مجار که له‌نایه‌تی پیشوودا فه‌رمووی: ﴿وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ له‌نایه‌تی دوایی‌دا کاتی ئه‌و سزایه ده‌ستنیشان ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ ئه‌و سزایه له‌روژیک دایه هه‌ندێ ده‌م و چاو له‌گه‌شه‌و بزه‌دان و خوشی و کامه‌رانییان پتیه‌ دیاره، که‌یف خۆش و روو گه‌ش و گوشادن، وه‌کو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَجُوهٌ يُّومُنْذُ نَاضِرَةٌ أَلَىٰ رِبْهَا نَاضِرَةٌ﴾ القيامة/ ٢٢-٢٣. ئه‌و روژه‌ی ﴿وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ که هه‌ندێ ده‌م و چاوی تریش شه‌رمه‌زارو ته‌لخ و ره‌ش داده‌گیرین، ئه‌مانه ئه‌و که‌سانه‌ن که له‌بشه‌مای ئایین دا ناکۆکی و دووبه‌ره‌کییان به‌ریاکردووه. ئه‌و خاوه‌ن نامانه‌ن که له‌ژیانی دونیایان دا فه‌رمانیان به‌چاکه‌و نه‌ه‌ی‌یان له‌خرابه‌ نه‌کردووه، هه‌روه‌ها ئه‌و دوو روانه‌ی که ژییان به‌دوو‌پوویی به‌سه‌ر بردووه، ئه‌و روو ره‌شانه که سزای بۆ ناماده‌کراویان ده‌بینن، له‌ترسان ره‌نگیان ره‌ش داده‌گه‌پێ!! وه‌کو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿وَجُوهٌ يُّومُنْذُ بَاسِرَةٌ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ﴾ القيامة/ ٢٤-٢٥. یان ده‌فه‌رموی: ﴿وَجُوهٌ يُّومُنْذُ عَلَيْهِمْ غَبْرَةٌ تَرَهَقُهَا قَتَرَةٌ﴾ عبس/ ٤٠-٤١. ئه‌مجار ناکامی هه‌ردور کۆمه‌له‌که دیاری ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ أَيْمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ جا ئه‌وانه‌ی که روویان ره‌ش ده‌بێ به‌هۆی نانه‌وه‌ی دووبه‌ره‌کی له‌بنه‌مای ئایین دا، له‌ژیانی دونیایان دا کیشه‌و

نیزاعیان بەرپا کردوو. پەرەردگا. تانورتیان لی دەداو لۆمەیان دەکاو
 پێیان دەفەرموی: دە بچێژن! ئاری! پێغەمبەری ئیسلام موحمەد بە درۆ
 دەخەنەو؟ پێی کافر دەبن؟ دواي ئەو. کە لەپیش دا ئیماتتان پێ
 هینابوو، پاشگەزدەبنەو؟ ئیوە دەتانزانێ کە پێغەمبەری ئیسلام پەیدا
 دەبێ، نیشانە و رەوشتەکانی لەکتیبی ئیوەدا روون کرابوونەو! کەچی کە
 نێردراو بانگەوازی ئیسلامی دەست پێ کرد. لەبەر حەسوودی و
 دەمارگیری خۆتان، لەبەر دلۆپەقی و دەروون تاریکی خۆتان، پەشیمان
 بوونەو و دەستان کرد بە دژایەتی کردنی و لەمپەر دانان لەبەردەم
 پەيامەکە دا. ئیتر پاداشتان ئەو بەی کە سزای بەئیشی جۆراو جۆر
 بچێژن! ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ابْصُتْ وَجُوهَهُمْ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾
 ئەوانە ی روو گەش و روو سپین بەهێی ئەوێ کە لە ژانی دنیایان دا
 یەکیەتی و تەباییان بەرجەستە دەکرد، جیاوازیان لە ئایین دا نەدەکرد،
 ئەوانە هەتا هەتایە دەکەونە ژێر رەحمەتی خداو، لەبەهەشتا دەمێننەو
 ئەوەندەیان بەلاوێ خوش و دلگیرە نایانەوێ لی دەربچن.

تەبیتی

ئوسلوی قورئانی پیرۆز وایە: هەرکەسێک دووبەرەکی لە ئایین دا
 بنێتەو بە کافرو موشریکی حساب دەکا وەک وو دەفەرموی: ﴿وَلَا تَكُونُوا
 مِنَ الْمُشْرِكِينَ؛ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلٌّ حِزْبٌ بِمَا لَدِيهِمْ
 فَرْحُونَ﴾ الروم/١٥٩. یان دەفەرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ
 مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾ الانعام/١٥٩.

﴿تَبْلُكَ آيَاتِ اللَّهِ تَلَّوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ﴾ ئەم نایەتانە ی بەسەر تا
 دەخویندرێنەو ئەبەتی خودان، بەسەر تا دەخوینێنەو، حەق سەپێنن. شک
 و گومان و شوبهەیان تیدا نیە، ئیتر دواي پێراگەیاندن و خویندەوێ ئەم
 نایەتانە، کەس عوزری نامێنی کە لە ئایین دا دووبەرەکی بەرپا بکا و
 قورئان پاشگوێ بخاو پابەندی فەرمان و نەهی و نامۆزگارییەکانی نەبێ!
 ﴿وَمَا اللَّهُ يَرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ﴾ ئەوە بزانن: هەرچی خودا فەرمانتاتان

پئی دهکا و نههیتان لیّ دهکا، نهو ۱۱ بۆ نهو هیه که ریگای راست بگرنه بهر،
 شاره زابین بۆ نهو شتانهی که سروشتان تهواو دهکا ۱۱ یاسای
 کۆمه لایه تیتان ریگ دهخا، بۆ نهو هی سه ره پۆ دهر نه چن، راستال و
 خودا په رست بن، خوشبه ختی دونیاو قیامه تتان بۆ دهسته بهر بیی! که وایی
 نهوانه ی له ریگای راست لایان داو تووشی به لاول نه هاهمه تی بوون، نهوه بۆ
 خۆیان سته میان له خۆیان کردوه، به دهستی خۆیان خۆیان خستۆته
 نار په حه تیه وه، پهروه ردگار ههرگیز سته می بو ناده میزاد ناوی، بۆ خۆی
 سته مکار نیه! ناشیه وی که س سته م له خودی خۆی خه لکانی تر بکا.

﴿وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِلٰی اللّٰهِ تَرْجِعُ الْاُمُوْر﴾ چی
 له ناسمانه کان و زه وی دا هیه، ملکی خودایه، زاتی پاکی خاوه نی
 بوونه وهرو ناده میزاده، به گویره ی ویست و ئیراده ی خۆی کارگێرو
 هه لسه رپنه ری کاروباریانه، سونه تی خودا ههرگیز گۆرانکاری تیدا نیه،
 خودا بۆ خۆی له هیچ شتیکی کهم نیه، تا بۆ قهره بوو کردنه وهی نهو کهم و
 کورپیه بیه وی سته م له ناده میزادان بکاو نه قصی خۆی پئی پر بکاته وه،
 پهروه ردگار زۆر له وه بلندتره، که سته مکاری، یان سته می بوئی بۆ
 بهنده کانی، چونکه سته م له گه ل حکمه ت و که مائی ره هاو به رفراوانی
 زاتی پاکی دا ناگونجی! که سیگ حکمه ت و که مائی هه بی له یاساو
 نیظامی دا ههرگیز سته مکاری لیّ ناوه شیته وه ۱۱

به کورتی نهو زولم و سته مه ی خودا له خۆی دوورده خاته وه ۱۱ نهو
 سته مه یه که له گه ل بهر ژه وهندی بهنده کانی و ره هنومایی کردنیان بۆ
 دهسته بهر کردنی کامه رانی دونیاو قیامه تیان دا نه گونجی ۱۱

هوی باشیهتی نۆمهتی موسولمان ■ خرابی و ریسوایی جولەکه‌کان

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ
خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَنْ يَضُرَّوكُمْ
إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُقْتَلُوا كُمْ يُوَلَّوْكُمْ الْأَذْبَارُ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١١١﴾
ضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةَ أَيْنَ مَا تَقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ
مِّنَ النَّاسِ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَتَةَ
ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾

عیکریمه و موقاتیل ده‌لین: نایهتی (١١٠) له شانی ئیبنو
مه‌سعوودو نویه‌ی کورپی که‌عب و موعازی کورپی جه‌بەل و سالم (مه‌ولای
نه‌بو حوزەیفه‌دا) هاتۆته‌ خوارئ، نه‌وه‌بوو مالیکی کورپی سه‌یف و
وه‌هه‌بی کورپی یه‌هوزای جولەکه‌ به‌و هاوه‌لانه‌یان گوت: نایینی ئیمه‌ له‌و
نایینه‌ی ئیو بانگه‌وازی بو ده‌که‌ن باشتره‌، ئیمه‌ خوشمان له‌ ئیوه
ریزدارترین، نیتەر خودا ئهم نایه‌ته‌ی ناردە خوارئ.

ده‌رباره‌ی نایه‌تی (١١١) ش موقاتیل ده‌لئ: کۆمه‌لێک جولەکه‌
شه‌زیه‌تی عه‌بدوللای کورپی سه‌لامیان ده‌دا چونکه‌ موسولمان بوو، نیتەر
په‌روه‌ردگار ئهم نایه‌ته‌ی به‌و بۆنه‌وه‌ ناردە خوارئ.

په‌یه‌ه‌ندی ئهم نایه‌تانه‌ش به‌ نایه‌ته‌کانی پێشوو شه‌وه‌یه‌ ئهم نایه‌تانه‌ی
ئیره‌ بو دامه‌زراندنی دلئ موسولمانانه‌ له‌سه‌ر شه‌و بیروباوه‌ڕه‌ی که‌

له وه پيش فهرمانی پي کردن و فهرمووی ■ هست به قورئانه وه بگرن و پابهندی فرمان و نه هیه کانی بن و له دهوری کۆبینه وه.

ئه مجار پهروه ردگار دواي ئه وهی که فهرمانی به موسولمانان کرد که دهست بگرن به جهلی خودا وه - که قورئانه - و ترساندن وه که وه کوو خاوهن نامه کان - جو له که وه گاور - گرو گرو پارچه پارچه ببن، به شوین نه وه دا باسی گه وه یی و ریزداری نه وانه ده کا که پابهندی فهرمانی خودان و ده فهرموئ: ﴿کنتم خیر أمة أخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر﴾ ئیوه ئه ی کۆمه لی موسولمانان! باشتین گهل و نه ته وه یه کن ئیستا هینراونه ناو گۆره پانی ژبان وه! که ره وشتان وایه: فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه ده کهن. ﴿وتؤمنون بالله﴾ بروای پته و راستان له ■ هروون دا هیه، که له شهرو فساد دوورتان ده خاته وه، بو لای خپرو چاکه کیشتان ده کا!

له فایه ته که دا فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه پيش بروا به خوا خراوه، چونکه فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه، دیارده یه کی تایبه تی موسولمانانه، به لام ئیمان به خودا په پیره که رانی ئاینه کانی تریش ئیدیعی ده کهن، ههروه ها ئاماره یه بو ئه وه که ئیمان به خودا - به بی فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه سوودیکه، نه وتوی نیه، کاریگه ریه کی له کۆمه لگادا نابئ، کۆمه لی موسولمانانیش هه تا له گهل هه بوونی بروا به خودا فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه نه نجام بدهن نه وه نه وه چاکي و باشیه بو خویان پاوان ده کهن!

به پیچه وانه وه گهل و نه ته وه کانی دیکه کاکله ی بیروبا وه پیان لی شیواوه ■ شهرو فسادیان تیدا بلاو بو ته وه، ئیمانیان له که ی تیدایه، فرمان به چاکه وه نه هی له خراپه یان پاشگوئ خستوه !!

که ده فهرموئ: ﴿وتؤمنون بالله﴾ بروا به خودای کردوه به بروابون به هه موو نه و شتانه ی که پیویسته به نده کان بروایان پی هه بی، یان بروابوونی به هه موو شتیکی کورت هه له تناره له بروابوون به خودا ■

چونکه که سیک بروای به هندی لهو شتانه بی که پیوسته بروای پیمان
بی، برواکه ییعتیاری پی نیه و به خاوهن باوه ناژمیردری! چونکه نیمان
ده بی گشتی و ره ها بی و هه موو نهو شتانه بگریته و که پیوسته نیمانی
پیمان هه بی، به لگهش له سمر نه م رایه نه وهیه که قورشان دوا نه و
ده فرموی: ﴿ولو آمن أهل الكتاب﴾ نه گهر خاوهن نامه کان - له گهل
هه بوونی نیمان به خودا که نیدیعی ده کهن - نیمان تیکی راست و دروستیان
هه بوایه که دل و دهروونی رهوشن بگردایه وه و جلهوی نه فسیانی بکیشایه
بو ریباری راست. ﴿لکان خیرا لهم﴾ نه وه بیگومان نهو نیمان هیان باش
ده بوو سوودیان لی و ورده گرت و به خته وهری دونیاو قیامت ده بوون، نهو
مه به سته ی که به که چه نیمان هه یان ده یانه وی وه دهستی پینن به نیمان
ته و او راسته که یان باشر بو یان «سته بهر ده بوو؟! چونکه نهو خاوهن
نامه نه نایینی خو یان بو یه به لاهه په سنده تا سه رو کایه تی ده سته بهر بکه
و ره شه خه لکه که شوینیان بکه وی، ده ی خو نه گهر په پر وهی نایینی
نیسلامیان بگردایه و بیروبا وهری پیوستیان هه بوایه، کامه رانی هه ردوو
جیهانیان ده ست ده کهوت و له دونیاو قیامت دا به خته وه ده بوون! نه م
بنه ما سه ره کیانه - فرمان به چاکه، نه هی له خراپه، نیمان ته و او به
خوا - نیمان به پیغه مبه ران و به فریشته کان و نامه ناسمانییه کان و به
روژی دواپی، نه گهر ده سته بهر بون ده بنه هوکاری نهو چاکی و باشی و
ریزداری یه ی که نایه ته که ناماژهی بو کردوو. که نه م چاکی و باشییه بو
هیچ گه لیک ده سته بهر نابن هه تا باریزگاری نه م بنه ما سی کوچکیه
نه کهن.

ده گیر نه وه ده لین: عومهری کوری خه تتاب له کاتی حج دا له وتاریک
دا نه م نایه ته ی خورنده وه ﴿کنتم خیر امة اخرجت للناس﴾ پاشان فرموی:
هه رکه سیک ده یه ویج له نهو نوممه ته بی با مهرجی خودا جی به جی بکا،
واته: فرمان به چاکه نه هی له خراپه، که سیک نهو مهرجه به جی نه هی نی
نه وه و هکوو خاوهن نامه کان وایه، شیایو لومه کردنی بهر هه دگاره که

دەرحەق بە خاوەن نامەکان دەفەرمووی: ﴿کَانُوا ۥ يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرِ
فَعْلُوهُمْ ۥ﴾ المائدة: ٧٩.

هەر بۆیە پەرورەگار کە مەدحی ئۆمەتی ئیسلامی کردو
رەوشتەکانی باس کردن، هاتە سەر لۆمەکردنی خاوەن نامەکان و رەخنە
لی گرتنیان و فەرمووی: نەگەر نێمانیان بە و کتیبە بێناوە کە بۆ
موحەممەد نێردراوە. پابەندی پەیامەکەی بونایە ئەو. ۥ بۆ ئەوان باشتەر
بوو! بەلام ئەو نێمانی پێویست بوو ئەوان نەیانوو، چونکە ئەوان برۆیان
بە برێ لە نامە ئاسمانییەکان هەبوو، برۆیان بە پێکیان نەبوو، هەروەها
برۆیان بە هەندێ پێغەمبەری وەکوو موسا و عیسا هەیه و برۆیان بە
هەندیکێ تی وەکوو پێغەمبەری ئیسلام نیه! هەرچەندە کتیبەکانیان
مۆژدەیی هاتنی موحەممەد و رەوشتەکانی ئەویان لە خۆ گرتووە، کەچی
موحەممەد نێردراو بانگەوازی ئیسلامی دەست پێکرد ئەوان لەبەلێنی
خۆیان ژێوان بوونەو.....

جا وەنەبێ ئەم لۆمەکردن و رەخنە گرتنە هەموو خاوەن نامەکان
بگرێتەو، زەم کردنە کە رووبەرۆوی هەموانیان بێتەو و گشتی و
سەرانشەری بێ، بۆیە دوا بەدوای لۆمەکردنە کە برێ خاوەن نامەیی لەو
حوکەمە دەرھاویشتن فەرمووی: ﴿مَنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ئەوانە هەندیکیان
بیروباوەری رێک و پێکیان هەیه وەکوو عەبدوللای کۆری سەلام و
ھاوەلانی و نەجاشی و دارو دەستەکەیی، کە ئەمانە بیروباوەری پتەویان
بە پێغەمبەری ئیسلام هێناوە و لە میژووی ئیسلام دا رۆڵی پێرۆزیان
گێراوە.. بەلام زۆربەیی ئەو خاوەن نامانە فاسق و لە سنووری نایینی خۆیان
دەرچوون و پەپەرۆی ناوەرۆکی کتیبەکانی خۆیان ناکەن، لە بێدینی دا
رۆچوون، کە میان برۆی بە خداو ئەو پەیامەیی نێردراوە بۆ ئێوە و ئەو
پەیامەیی نێردراوە بۆ ئەوان! زۆربەیان لەسەر گومرایی و کوفرو بێدینین و
لەخودا یاخی بوون. بۆیە فەرمووی: ﴿وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ زۆربەیی ئەو
خاوەن نامانە بێدین و گومراو لە خدا هەلگەراوەن و چوونە باوەشی

کوفره وه!

هه موو ئایینیکی سێ جور پهیره و کهری تیدان: رۆچوو زیده په ره
(متطرف) له ئایین دا میانه په وه مام تاوه ندی، هه لگه پاره و
سه ریچی که ره، هه موو ئایینیکی ش له سه ره تا وه پهیره که ره لایه نگر ی زور
ده بن، که ما وه ی زوری به سه رد ا تی په ری و کۆن بوو پهیره و کهری که م
ده بنه وه، زور به ی زوری تهو گه له له ئایینه که هه لده گه ری نه وه و دل ره ش و
بی پروا ده بن، وه کوو په ره رد گار له نایه تی که دا ناما ژ به نهم راستیه
ده کاو ده فه رموی: ﴿الْم يٰۤاٰنَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ
مِّنَ الْحَقِّ، وَلَا يَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اُوْتُوْا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ
قُلُوْبُهُمْ وَكَثِيْرٌ مِنْهُمْ فٰسِقُوْنَ﴾ الحديد ١٦. به لام نهم دیار ده یه له ئایینی ئیسلام
دا نابیند ری و هه ر گیز تهو لاوازی به ی به سه رد ا نایه وه، سه ر که وتن و
سه ره وه ی و بالاده ستی له دواړ ژدا هه ر بو نه وه، چونکه ئایینیکی گشتی
و جیهانی به، هه تا رۆژی قیامت شیای هه موو کات و شوینی که و
هه می شه زیندووی تیدایه!

ته وه ی تی بی نی ده کر ی ته وه یه که ه یچ کاتی که قورنان ته وه ناسه پی نی
به سه ر گه لیک دا که سه د ده ر سه د فاسق و گو مرابن: به لکو ده فه رموی
زۆر به، یان زۆرینه یان گو مرابوون، وه کوو ده ر باره ی به نو ئیسرائیل
ده فه رموی: ﴿فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا﴾ النساء ٤٦. جاری کی تر ده ر باره ی گا ورو
جووله که کان ده فه رموی: ﴿مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَكَثِيْرٌ سَاءَ مَا كَانُوْا
يَعْمَلُوْنَ﴾ المائدة ٦٦.

به کورتی قورنان که بیه وی و ه صفی گه ل و نه ته وه یه ک بکا و بیرو
با وه پیا ن روون بکاته وه، زور به وردی و به ته رازوویه کی ورد خوین و بی
زیاده رو یی و نه ملار نه ولا هه لویست و حال و چۆنی به تییا ن سنو وردار
ده کا، به جوریک که تهو ئوسلو به له ه یچ کتیب و نوو سراوی کی تر دا
به رچا و ناکه وی! ته نانه تهو حو کم و باس و چیرۆکانه ی که له خا وه ن
نامه کانه و گیرا ویه تی به وه، نه گه ر بو زانا و فیه له سوف و می ژوو زانه کانیان

بخویندریتوهه، یه کسهر شایه نعتی حق و راستی ده ده ن!

جا که له نایه نعتی پیتشوو دا کو مه لی خودا نه ناسی به زوړینه له قه له م دان، وی ده چی ترس و بیمیک لهو زوړینه یان بکه ویته دل و دهروونی موسولمانه وه! بویه خیرا نهو ترسه ی ره واند ه وه و فهرمووی: ﴿لَنْ يَضُرَّكُمْ أَدَىٰ﴾ نهو خودانه ناسانه ناتوان فرسه تان لی بیتن و زیانتان پی بگه یه نن و قه لا چوتان بکه نن، مه گهر لپره و له وی جنیویک بده نن، تانه یه ک له نایه نه که تان بده نن، هره شهیه کتان لی بکن، شوبه یه ک فری بده نه ناو بیرو باوه رتانه وه، قسه یه ک به ده م به کیکه وه هه لبه ستن، نه گینا له وه زیاتریان له ده ست نایه!

﴿وَإِنْ يَقَاتِلْكُمْ يُولُوكُمُ الْأَعْدَاءُ﴾ خو نه گهر به زوړی خو یان بنازن و شه رتان له گه ل دا بکه نن ناتوان به ره و رووتان بوه ستن، به لکو به بی نه وه ی بتوانن زیانتان پی بگه یه نن پشتتان تیده که نن و ده قوچینن و گوړه پانی جهنگ جی دیلن. ﴿ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ﴾ پاشانیش یارمه نعتی نادرین و ههر گیز به سهر ئیوه دا سهر که وتوو نابن، به مه رجیک نه وان له سهر گومرایی و فاسقی خو یان به رده و ام بن و ئیوه ش له سهر چاکی و خیرخوازی خو تان بن؛ واته: فرمان به چاکه و نه هی له خراپه بکه نن و پروای پته وو دامه زراوتان هه بی.

نایه ته که سی مزگینی تیدان، که به هه والی غه بیی ده ژمیردرین تا ئیستا هاتونه دی، نه وه ش له یاد نه که یی که نه م حوکم و سهر که وتن و بالاد هستی به کاتیک بو موسولمانه کان ده سته به ر ده بی که خو یان پابه ندی نایین و په یامی خودابن و پاریزگاری نایینه که یان بکه نن! وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ محمد/٧. یان ده رباره ی تیکو شه رانی موسولمانان و گیان له سهر ده ستن ده فهرمووی: ﴿الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهِي عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ﴾ التوبة/١١٢. هه تا موسولمانان فرمان به چاکه و نه هی له خراپه بکه نن و پاریزگاری سنووری خودا بکه نن، سهر که وتن و بالاد هستی ده سته به ر

«هکن» همرکاتی موسولمانان سهرکهوتوو نهوون، نهوه دیاره خهلهله که لهخویان دایه و پتویسته بهخویان دا بچنهوه!

﴿ضربت علیهم الذلة أينما تقفوا﴾ نهو خاوهن نامانه (نههلی کیتاب) زهلیلی و ژیر دهستهیی بووته مۆرک و بهناوچاوانیانهوه نراوه و ناتوان خوی لی رزگار بکن، لهههر شوینیک بن نهوان دزیوو قیز لیکراو و بهش خوراو، ﴿إلا بحبل من الله﴾ مهگهر بههوی نهو عهدهو پهیمانهی که خودا لهشهریعتی ئیسلام دا بۆی دیاری کردوون، فهرمانی به موسولمانان کردوو که له چوارچیوهی نهو یاسایه دا ههلس و کهوتیان لهگهل دا بکن و مافیان بیاریزن ﴿وحبل من الناس﴾ ههروهها نهو عهدهو پهیمانهی نادهمیزادان لهگهلان پهیرهو دهکن، که هاوبهشی ژیان و جیرانهتی و هاوهلی دهسهپینی لهوهدا که ئیمه پتویستیمان به نهوان ههیهو نهوانیش پتویستیمان به ئیمه ههیه، وهکوو پتویستی بازرگانی و پیشهسازی... هتد ههروهها وهکوو نهو پاریزگارییه بهرهوامه توکمهیهی که ئیستا بۆ جوولهکهی فهلهستین دابین کراو لهلایهن نههریکاو خورئاواو حکومهته زلهیزو ملهورهکانی جیهانهوه!!

پیغه مبهر ﷺ لهژیانی خوی دا زۆر به جوانی رهفتاری لهگهل نهو خاوهن نامانه دهکرد، مامهلهو قهرزو قۆلهی لهگهل دا دهکردن، چهند جار شت و مهکی لی کرپون، چهند جار قهرزی لی کردوون لهدوای لهدونیا دهروونیشی جینشینهکانی یهک لهدوای یهک ههمان رهفتار و ههلس و کهوتی پیغه مبهریان لهگهل دا کردوون!

به کورتی نهو جوولهکانه لهزاتی خویان دا هیچ ریزیکی مروقاییهتی و دهسهلات و خاوهنیهتیان تیدا نیه، نهگهر ریزیکیان ههبی و دهسهلاتیکیان بدریتی نهوه بههوی کهسانی دیکهوه پتیان دهدری و زاتی نیه، بههوی نهو پهیمانهویه که خودا بۆی چهسپاندوون و فهرمانی به موسولمانان کردوو که بهگیرهی شهریعتی ئیسلام مافیان بیاریزن، ههروهها بههوی نهو پهیمانهی که موسولمانان له روانگهی

کۆمەلایەتییه‌وه باریان پێوه گرتووه، ﴿وَبَاؤُاْ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ﴾ شیاوی سزای سهخت و غه‌زه‌بی خودا بوون، جیگای نه‌وه‌ن که لییان نارازی بێ، له‌هموو لایه‌که‌وه زه‌لیلی و ژێر هه‌سته‌یی ده‌وره‌ی داو، هیچ کاتێ رابه‌رایه‌تیان ده‌ست ناکه‌وێ، هه‌میشه‌ شۆینکه‌وتووی خه‌ڵک و نوکه‌رو جاشی مله‌ورانی خودانه‌ناس!

ئەم پېنناسەيە پراوپرى رەۋىشتى جۈلەكەيە، لەھەموو كۈن و قوربىنىكى زەۋىدا، ئىستا كە لە فەلەستىن دا. بونە رەببەو جاسووسى كوفرى عالەمى و دار دەستى ئىستىعمارو ھەموو جىھانى كوفرو بىدىنى يارمەتتىيان دەداو، موسولمانىش وازيان لەبەرنامەى خۆيان ھىناۋە. بۆيە حال بەپىچەوانەۋە سوراپ ۋە گىنا ھەرگىز نەيان دەتوانى فەلەستىن داگىر بىكەن و موسولمانان لەزىدى خۆيان ۋە دەرنىن!

زوربه‌ی جووله که به‌سەر زه‌وی‌دا بلاویونه‌وه، وازیان له نه‌خشه‌و پیلانی جهنگ هیناوه، کشت و کال و ئاژه‌لداری و نه‌و جوّره شتانه‌یان پاشگوئ خستوو، خه‌ریکی کوک‌ردنه‌وه‌ی مال و داراییین له ئاسانه‌ترین ریکه‌وه که نه‌ویش مامه‌له کردنی ریا نامیزه!

﴿ذٰلِكَ﴾ نه‌وى باسكرا له ژېر د هسټه يې و چه وساندنه و هيان و غه زه بې
خودا له سهر يان ﴿بَاْنَهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بآيات الله و يقتلون النبين بغير
حق ﴿به هؤى نه‌وه و هيه كه كافرو بى باوه رن؛ باوه رى راستيان نيه، به بى
تاوان و به نه نقه ست پيغه مبه ران يان به جوهرها شيوه د پرنده يى كوشتوون!
ميژوويان پر كردووه له كار هساتى نار هواو نامرؤفانه ﴿ذٰلِكَ﴾ نه‌و
كافريوون و ده ستر ريژى كردنه يان ﴿بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْصُونَ﴾ به هؤى
ياخى بوون و روچوون و زياده روه ي له نه نجامدانى گوناهاى بچووك كه
رى خو شكم ره بو گوناهاى گه و ره، چونكه هه ركه سيك گوناهاى بچووك
بكات به عاده ت و په پر هوى بكا سهرى بى ده كي شى بو كافريوون و
كوشتنى پيغه مبه ران و بانگه وازي كمران!

جا هه رچه نده کوشتنی پیغه مبه ران له لایهن شه و جووله کانه و ■ نه بووه

که سهرده می هاتنه خواره و هی قورشان له ژیان دا بیون، به لکو باوک و باپیر پشیننه کانیاں نهو تاوانانه یان نه نجام داوه، به لام چونکه نه مانیش دهست خوشیاں له کرده و ده کانیاں کردووه و به باشیان زانیوه و پیی رازین! له بهر نهوه کرده و هی باوک و باپیرانیاں پال نه مان دراوه، چونکه نهوه له لیسته نامرؤقانه یان لی بووه ته ره وشت و به شیک له سروشتیان، به میرات چین له دوا ی چین له یه کتریاں و هرگرتووه، له لایه کی تره و ده هموو گهل و نه ته و یه ک له ناو خو یان دا هاریکارو هاوکارن نیتر هر داب و نه ریتیک تیاں بلاوبیتته و پال هه موویان ده درئ.

باسی کومه ئی له خاوهن باوه رانی نه هلی کیتاب و پاداشی

کرده و ده کانیاں

• لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ عَزَافًا
الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ
مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

نه مجار پاش نه و هی پهروه ردگار له نایه ته کانی پیشوردا و ده صفی خاوهن نامه کانی بهو ره وشته ناشیرینانه کردو، هه له لیست و کرده و ده و پاداشی شیاوی دیاری کردن، بریکی لی دهرهاویشتن و جیای کردنه و ده فرموی: ﴿لیسوا سواء﴾ خاوهن نامه کان هه موویان له ره وشته نه دا یه کسان نین، به لکو هه ندیکیان موسولمان و خوداناس و ره وشت به رزن، زووربه شیان فاسق و له خوا یاخی و کفرن!

نیتر له نایه تانه ی دوا یی دا دئ و ده صفی نهو خودانه ناسانه ی خاوهن

نامه کان ده کاو ههشت رهوشتیان دهستیشان ده کاو ده فرموی:

١- ﴿من أهل الكتاب أمة قائمة﴾ له ناو خاوهن نامه کاندا کۆمه لیک ههیه راستال و دامه زراو له سه ره خهق. دادپه رهو جه قخواز، سته م له کهس ناکه و پیچه وانیهی فره مانئ ئایین ناجولینه وه، مه به ست به م کۆمه له - وه کوو ئینو جه ریر له ئیبنوعه باسه وه ده گپریته وه - نه و کۆمه له جووله کانهن که موسولمان بوون وه کوو عه بدوللای کوری سه لام و سه عله بهی کوری سه عنه (یان سه عیه) و ئوسه یدی کوری عوبه یدو هاوه لانیان.

ئه م نایه ته به لگه یه له سه ره نه وه که ئایینی خودا له سه ره زوبانی هه موو پیغه مبه ران یه ک ئایینه، یه ک مه به سته. هه ره که سیک به برپاوه وه ری بگری و راستالانه کاری پی بکاو فره مان به چاکه و نه هی له خراپه بکا نه وه له کۆمه لی صالحانه!

هه ره وه ها نایه ته که ته ماع خسته نه به ره نه هلی کیتابیشی تیدایه و دادوه ری په ره وردگاریشی له خو گرتوه، به لگه هی نانه وه شی تیدایه بو نه وانیهی که مانای ئیمان ئیخلاص ده زانن! چونکه نه گه ره نه م ده قه نه بویه ده یان توانی بلین: نه گه ره نه م قورئانه له خوداوه به اتایه ئیمه ی خاوهن برپاوه فاسقه کانی به یه ک چاوه سه یر نه ده کرد؟؟

٢، ٣ - ﴿یتلون آیات الله آناء اللیل وهم یسجدون﴾ شه وانه

قورئان ده خوینن و خه ریکی شه و نوێژو خودا په رستین.

٤، ٥ - ﴿یؤمنون بالله والیوم الآخر﴾ بیروباوه ریکی پته وو راستیان

به خوداوه روژی قیامت هه یه، به جو ریک که کاریگه ریی نه و ئیمانه توکمه و پته وه، ترس له خوداوه خو ناماده کردن بو روژی قیامه تی تیدا رسکاندوون! نه ک ئیمانیک که هه ره ئیدیعاه ناو بی، بوون و نه بوونی یه کسان بی، و دکوو ئیمانی جوله که کان که ده لین: برپاومان به خودا هه یه که چی ده شلین: عوزه یر کوری خودایه! برپایان به روژی قیامت هه یه به لام به لایانه وه روژی قیامت به شیوه یه کی جیا له و شیوه یه که قورئان

باسی ده کا!

٦- ﴿وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ تهوانه زیاد له وهش، قورئان خوین و نویژکه رن و تیمانی پتهویان به خوداو روژی قیامت همیه، فرمان به چاکه و نه می له خراپه ده کهن، ده یانه وی و ههول ده ده ن وه کور ته وه ی بو خوین باشن خه لکی تریش باش بن!

٧- ﴿وَيَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾ نیشی باش ده کهن، لهش سووک و چوست و چاپوکن بو ته نجامدانی کاری خیر. هه کاربکیان به لاوه باش بی پیشبرکی تییدا ده کهن و ته مبه لی ناکهن؛ چونکه ته مبه لی کردن له کاری خیردا نیشانه ی دوورووه کانه؛ و هگور خودا ده فهرموی: ﴿وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَآؤُنَ النَّاسَ﴾ تهو دوو رووانه که هه لدهستن بو نویژکردن به ته مبه لی ده جوولینه وه بو ریبابازی نویژه کانیان ده کهن!

تهم صیفه ته - پیشبرکی کردن بو کاری خیر - سه رچاوه ی هه موو ریزداریه کی نایینی و رهوشتییه، هه موو کاریکی باش کو ده کاته وه، باسکردنی لیره دا تانوت دانه له جووله که کان، چونکه تهوان بو کاری خیر و نیشی چاکه ته مبه ل و لهش گران!

٨- ﴿وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّٰلِحِينَ﴾ تهوانه ی که تهو رهوشته به رزانه یان همیه لهو که سانه ن حالیان باشه، کرده و هیان چاکه، خودایان لی رازییه، کو تایی هینانی نایه ته که بهم رسته یه بو بهر بهرچدانه وه ی تهو جووله کانه یه که ده یانگوت: بهس شه قاوه و پیاو خراپه کانمان بروایان به موحه ممه د هیناوه، نه گهر تهوانه باش بوونایه دهستیان له نایینی باوک و باپییری خوین هه لنده ده گرت. له لایه کی تره وه وه صف دار کردن تهو کو مبه لیه تیمانیان هیناوه، به (صهلاح) تهو په ری پیداهه لدان و ریزلینانه بوین، چونکه صیفه ته ی (صهلاح) پهروه ردگار له قورئان دا بو پیغه مبه ره پایه به رزه کانی چه سپاندوه ته وه تا ده رباره ی ئیسماعیل و ئیدریس و ذیلکیفل ده فهرموی: ﴿وَادْخُلَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّٰلِحِينَ﴾ الانبیاء/٨٦. هه زره ته ی سوله یمانیشر، که له خودا پارایسه وه دللی: ﴿وَادْخُلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ﴾

الصالحين النحل ١٩. صالح بوون پلهو پایەیه کی گەلی مهزنه و پیچه وانە ی
 فەساده، فەسادیش له هەر شتیکی دابی له ناوی ■ با هەر بیروباوهریک،
 هەر کر ■ وهیه ک فەسادی تیدابی سوودی نابێ، ﴿وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ
 يَكْفُرُوهُ﴾ نهو خاوهن نامانه ی موسولمان بوون و به پراستی بروایان هیناوه،
 هەر کر ■ وهو خوداپه رستیه ک بکهن له پاداشی باش بی بهش نابن،
 پاداشی کهس فەرامۆش نا کرێ؛ چونکه ﴿وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ﴾ خودا
 ناگادارو زانایه به هه لویستی ته قواکاران و خوداپه رستان، هه موو که سیکی
 به گیره ی کرد وهه کانی پاداشی ■ هه ریتسه وه، هه رکه سیکی بیروباوهری
 سه حیح بیو ته قوای خودا بکا به مراد دهگا!

نه م رسته یه ی کۆتایی نایه ته که وه کوو به لگه وایه، بو مانای پیش
 خۆی، چونکه که سیکی که پاداشی که سیکی پیشیل بکا یا له بهر
 له بیرچوونه وهیه، یان له بهر نه زانییه، یان له بهر به خیلی و هه سوودییه
 نه مانهش هه موویان ده رحه ق به زاتی پاکی خودای تاک و ته نیا مه حالن.

روژی قیامت کافره کان مایه پووچن و کرده وهه کانیان بی سوودن!
 إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
 وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي
 هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا
 أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

ته مجار دیته سه ر باس و حال و چۆنیه تی کافره کانی ته هلی کیتاب و
 ده فرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ته وانە ی کافرن و وه کوو پتووست خودا
 نانا سن له خاوهن نامه کان و موشریکه کانی مه ککه و خه لکی تریش لهو
 گروپانه ی که ره خنه یان له پیغه مبه ر ده گرت و تانوتیان له خۆی و
 هاوه لانی ده داو ده یانگوت: نه گه ر موحه ممه د له سه ر حه ق بوایه و

خۆشه‌ویستی خودا بویه، خودا ناوا هه‌ژارو نه‌بوونی نه‌ده‌کر. و به‌م شییوه به‌بی کورو به هه‌ژاری نه‌یده‌هیشته‌وه! هه‌میشه نه‌و کافرانه خۆیان به‌هۆی «هۆله‌مندی و مندالی زۆره‌وه هه‌ل ده‌نایه‌و» و له خۆیان بایی بوو بوون و، پێیان وابوو زۆری مال و دارایی کورو نه‌وه‌ی زۆر له سزای خودا ده‌یانپاریزی! وه‌کوو په‌روه‌ردگار له نایه‌تیکێ تردا له‌سه‌ر زوبانی شه‌وان «فه‌رموی: ﴿... نحن اکثر اموالا اولادا ومانحن بمعذبين﴾ نیتر په‌روه‌ردگار بۆ ره‌تکرده‌وه‌ی نه‌و بۆچونه هه‌لانه‌یان فه‌رموی: ﴿لن تغني عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئا﴾ نه‌و مال و مندالی شه‌وان پێی ده‌نازن و پێیان وایه: له رۆژی قیامه‌ت دا له ئاگری دۆزه‌خ ده‌یانپاریزن، هیچ سوودیان پێ نابه‌خشێ و فریایان ناکه‌وێ و له سزای ئاگر رزگاریان ناکه‌ن!

بۆیه‌ش ته‌نها باسی (نه‌موال و نه‌ولاد)ی کرد چونکه نه‌م دوو نيعمه‌ته له ژبانی ئینسان دا گرنگن و ئاده‌میزاد که ته‌نگانه‌یه‌کی به‌ردی یان به مال و دارایی له کۆل خۆی ده‌کاته‌وه یان په‌نا ده‌باته به‌ر مندال و نه‌وه‌ی خۆی، که‌سیک له له‌زه‌ت و خۆشی نه‌م دوو نيعمه‌ته‌دا بێ نیتر له دونیادا هیچی تری وه‌بیر نایه‌ته‌وه و که‌م واده‌بێ روو له حه‌ق و راستی بکا! بۆیه ده‌بینین زۆر که‌س به مالی زۆرو مندال و نه‌وه‌ی زۆر له خۆ بایی ده‌بێ و تا سه‌ری له‌به‌رد نه‌دا وه‌هۆش خۆی نایه‌ته‌وه ﴿وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ شه‌وانه دارو ده‌سته‌ی دۆزه‌خن و ده‌خرینه ناو ئاگره‌وه و هه‌تا هه‌تایه تییدا ده‌میننه‌وه، چونکه دل‌په‌شی و خراپه‌کاری و چه‌واشه‌کاریان له ژبانی دونیایان دا به‌جۆریک بووه که شیاوی نه‌و سزایه بن که سووته‌مه‌نییه‌که‌ی ئاده‌میزادو به‌رده!!

دوای نه‌وه‌ی که په‌روه‌رگار له نایه‌تی پێشودا نه‌وه‌ی روون کرده‌وه که مال و مندالی نه‌و کافرانه هیچ سوودێکیان بۆیان نابێ. باسی شه‌وه ده‌کا که نه‌و مال و دارایی‌یه‌ی له خۆش رابواردن و بۆ ریا‌بازی و باس کردنی خه‌لک و ناوبانگ په‌یدا‌کردن و پشتیوان په‌یدا کردن دا ده‌یبه‌خشن

و به هیوای خیر و چاکه و جیگای هیچیان بۆ ناگری و دده رموی: ﴿مَا يَنْفَقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمِثْلِ رِيحٍ فِيهَا صِرَاصٌ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكْتَهُ﴾ ئەو مال و دارایی یه دهیبه خشن بۆ ناوو شوهرت و ریا بازی و پشت گرتن، ئەو هیچ سوودیکی لی نابین و وه کوو زیان و ره شه بایه کی به هیژ وایه، که سه رسایه کی زوری پیوه بی و له کشت و کالی قهومیك بدا که سته میان کردووه له ناوی بهری!

پوختهی قسه که ئەو دهیه ده لی: چۆنیه تی حالی ئەوانه ی کافرن و مال ده به خشن، هه رچه نده بۆ کاری خیریش بی وه کوو کشت و کالیک وایه که زریانکی سارد لی بدا و له ناوی بهری و بهرو بوومی لی پهیدا نه بی! ئەوانه ش ناوا هیچ سوود و قازانجیک له به خشینه که یان ناکه ن واته: وه کوو چۆن خاوه ن کشت و کاله سه رما بردووه کان هیچ سوودیک له و کشت و کاله ناکه ن، ئەو خودانه ناسانه ش که مال و دارایی خۆیان ده به خشن بۆ قه لا دروست کردن و پرد رابه ستن و ریگا خوش کردن و یارمه تیدانی هه تیوو پیوه ژن و هه ژارو بی نه وایان.. هتد به هیوای پاداشی باش هیچ پاداشیکیان وه گیر ناکه وئ، روژی قیامت ده بینن کوفره که یان کرداره باشه کانیانی پوچ کردۆته وه، خه ساره تمه ند بوون، جگه له په شیمانی و په نجه گهستن هیچیان بۆ نامینیته وه! وه کوو له نایه تیکی تر دا دده رموی: ﴿وَقَدْ مَنَّا إِيَّاهُ بِمَا كَانُوا مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ﴾ هه رموئ: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾ النور/ ٢٩. ئەم نایه تانه په ندو نامۆژگارین و ناوینه ی بالانومان بۆ ناو مییدی کافره کان له روژی قیامت دا، ده شگونجی نموونه هینانه وه بی بۆ ناو مییدی دونیایان. ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ﴾ خودا سته می لی نه کردوون به وه ی که سوودیان له به خشینه کانیان نه بینن و به خشینه کانی لی وهرنه گرتوون. پاداشی کرده وه خراپه کانیانی به سزا دانه و ﴿وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ به لکو بۆ خۆیان زولمیان له خۆیان کر که مال و دارایی خۆیانان له ریگه یه که وه به خشی که سوود به خش

نەبی، بۆ خۆیان تووشی ناتوومیدی ! زیان بین!

دەلێن: ئەم نایەتە دەربارەی دانێشتوانی مەككە یان جوولەكەكان هاتۆتە خوارێ كە مالى خۆیان دەبەخشی بۆ دژایەتیکردنی پیغەمبەر ﷺ! هەندیکیش دەلێن: دەربارەی ئەو مالبەخشی ئەو دوو رووكان نازل بوو کە بۆ رییابازی ناوو شۆرەت مالیان دەبەخشی، بڕیکیش دەلێن: نایەتەكە هەموو ئەو کەسانە دەگرێتەو کە خودا نەناسن و مال و دارایی خۆیان لە رێگەی باش دا دەبەخشن و بەهیوای خیر، بەلام خێریان وەگیر نابێ! چونکە مەرجی پاداش بۆ ئەو کردەوانە ئەوێه : دەبێ کابرا بپروادار بێ و بەگێڕە یاسای یەزدانی و بۆ رەزامەندی خودا مال بێهخشن کەوابێ ئەوان سستەمیان لە خۆیان کردوو بەو کە ئینکاری خودایان کردوو، گۆیان بۆ بەلگەو نامۆزگاری نایینی حق نەگرتوو!

نابی بتمانە بە کافران بکری و نابێ بهیلکدری بەسەر نەینی موسولمانان

دا ناگداربن

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِّنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا
وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ
أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَةَ إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ هَٰأَنْتُمْ أَوْلَاءُ
تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا
ءَامِنًا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ

وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَّفْرَحُوا بِهَا وَإِن تُصِيرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ

كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾

ئێبنو جەریری طەبەری و ئێبنو ئیسحاق لە ئێبنو عەبباسەو : دەلی
کۆمەڵیک لە پیاوانی موسوڵمان پەیوەندییان بەچەند جوله کەیه کەو
هەبوو ، چونکە لەپیش موسوڵمان بوونیان دا جیرانی یەکتەر بوون ، یان
هاوێ پیمانی یەکتەری و سۆیند خۆری یەکتەر بوون ، ئێتر پەرەردگار ئەم
نایەتە ناردە خواری کە دەفەرموی : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا
بِطَانَةِ مَن دُونَكُمْ﴾ ئەم ئەوانە موسوڵمان بوون و باوەرتان هێناو ؛
هەرگیز دوژمنانتان بەسەر نەهێنی خۆتان دا ناگادار مەکەن ، نەچن
دۆستایەتی لەگەڵ خودانەناسان دا بگرن و چی پلان و نەهێنی موسوڵمانان
هەیه پێیان رابگەیهنن ! چونکە ئەوان دۆستی ئێو نین خۆشەختی و
سەربەرزى ئێویان ناوی ، ئەوانە هەرگیز لە سەنگەردان بۆ ئێو !

١ - ﴿لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ کەمتەرخەمی ناکەن لە زیان پێگەیان دانتان ،
ئەو ئەندەى بتوانن هەول دەدەن کارو بارتان بشیۆن !

٢ - ﴿وَدُوا مَا عَنْتُمْ﴾ ئاواتە خوازی ئەوان ئێو تۆشی ئەو پەری
زەرەر زیان ببین لە دین و دنیا دا .

٣ - ﴿قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ﴾ رق و کینهیان دەرەق بە ئێو
ئەو ئەندە زۆر ناتوان لە درەوون دا بیشارنەو . بە دەم ئاشکرای دەکەن ،
بێ پەردە پێغەمبەر و قورئانەکی بە درۆ دەخەنەو ، بە گیل و نەزان و
کەم ئەزمووتان لەقەڵەم دەدەن !

٤ - ﴿وَمَا تَخْفَىٰ صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ﴾ ئەوێ بە دەم ئاشکرای دەکەن لە
قین و ناخۆشەویستی بەرامبەر تان زۆر کەمتر . ئەوێ لە دل دا
شاردوو بیانەتەو .

ئەم رەوشتانە لەم پەڕن بۆ دۆستایەتی کردنی ناموسوڵمان و
تیکە لاو بوون لەگەڵیان دا ، جا ئەگەر گۆرانکاریی بەسەر ئەم رەوشتانەیان
دا هات و فەرمانێ هەوای موسوڵمان دانیابوو لە دۆستایەتی کردنی
ناموسوڵمانان و متمانە پێ کردن ، ورستە هاریکارییان لەگەڵ دا بکەین !
داوای کۆمەکیان لێ بکەین ، بێ نەخشەو پیلانی خۆمانیان بخەینە

به‌رده‌ست، وه‌کوو جووله‌که‌کان له سه‌ره‌تای بانگه‌وازی نیسلا میی دا
 دوژمنی بابیه کوشته‌ی موسولمانان بوون، که‌چی دوا یی بۆ رزگارکردنی
 نه‌نده‌لووس رۆلی پیاوانه‌یان گیرا، یان قیبطی‌یه‌کان له رزگارکردنی
 می‌صرو رۆم دا رۆلی مه‌ردانه‌یان هه‌بوو. نه‌گهر له زیانی نه‌و
 ناموسولمانانه نه‌مین بووین دۆستایه‌تیکردنیان و تیکه‌لا بوون و
 هاموشۆکردنیان ره‌وایه. به‌لکو نه‌وکاته دروسته له نیداره‌ی ده‌وله‌تیش دا
 دابمه‌زرین؛ نه‌وه‌تا عومهری کورپی خه‌تتاب ﷺ کاربه‌ده‌ستانی رۆمی له
 دیوانه‌کانی حکوومه‌تی نیسلا میی دا دامه‌زراند! دوا یی نه‌ویش
 جینشینه‌کانی موسولمانان هه‌ر له سه‌ر نه‌م داب و نه‌ریته‌ رویشتن، هه‌تا
 سه‌ر. هه‌می عه‌بدولمه‌لیکی کورپی مه‌روان که دیوانه‌کان له زاراوه‌ی
 رۆمی‌یه‌وه وه‌رگیرانه سه‌ر زوبانی عه‌ره‌بی، واته: شیوه‌ی نووسینی
 لیسته‌کانی ده‌وله‌تی گۆرپین بۆ زوبانی عه‌ره‌بی..

خه‌لیفه عه‌بباسیه‌کان و فه‌رمانه‌وای موسولمانان له‌هه‌موو کون و
 قوژبنیکی ولاتی نیسلام دا هه‌ر به‌م شیوه‌ی زۆربه‌ی کاروباری کارگیر
 ده‌وله‌تیان به‌که‌سانی جووله‌که‌و مه‌سیحی ده‌سپارد، ته‌نانه‌ت له‌سه‌رده‌می
 خه‌لافه‌تی عوسمانیه‌کان دا زۆربه‌ی سه‌فیرو جیگری بالیۆزخانه‌کانی
 مه‌سیحی بوون، وینه‌و مانای نه‌م نایه‌ته دوو نایه‌تی تر. که ده‌فه‌رموی:
﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ﴾ تا
 ده‌گاته **﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾** المتعنه/٨-٩. که زۆر به‌وردی رۆو ره‌سمی
 دۆستایه‌تیکردن و نزیک بوونه‌و. له ناموسولمانانی بۆ روون کردو وینه‌وه.

نه‌مجار قورئان دیته‌و. سه‌ر باسه‌که و موسولمانان ده‌ترسینی و پێیان
 ده‌فه‌رموی: **﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ﴾** بێگومان بۆمان روون
 کردو وینه‌وه و ریگامان پێشان داو، به‌لگه و په‌ندو نامۆزگاریمان بۆ
 شیکردو وینه‌وه. که نه‌گهر گوییان بۆ رابگرن و، پابه‌ندیان بن، شاره‌زاتان
 ده‌که‌ن بۆ خێرو ریگای راست و ره‌واتتان بۆ ده‌ستنیشان ده‌که‌ن، که چۆن
 جیاوازی بخه‌نه نێوان دۆست و دوژمنه‌وه، که باشه بکریته کاربه‌ده‌ست و

نهیانی لەلا بدرکیندری، کێ بەکار نایە - ئەگەر ئێوە هەست بەو
حەقیقەتانە بکەن کە دەستیشانی دۆست و دوژمنتان بۆ دەکا!!

ئەمجار قورئان جەخت لەسەر نرساندەکی پیشوو بۆ موسوڵمانان
دەکا: «کە نابێ ناموسوڵمانان بکەینە رازگرو شۆینی نهینی دانانی
خۆمان! بۆ ئەم مەبەستە سێ ھۆکار «چەسپینی» ھەریەکیان داخواری
ئەوێ: کە خۆمان بگرینەوێ لە دۆستایەتیکردنی ناموسوڵمانان لەکاتی
متمانە پێنەکردن پێیان و ئەو سێ ھۆیانەش ئەمانەن کە نایەتە کە
دەستیشانیان دەکا و دەفرموی:

١- ﴿ها أنتم أولاء تجونهم ولا يجونکم﴾ ئێوە ئەو کافرە
خودانەناسانەتان خۆش دەوین کە ئەوان ئێوەیان خۆش ناوی و لەھەموو
کەس زیاتر رقیان لیتانە، هیچ کەمتەرخەمی ناکەن لە شتواندنی ئایین و
ئابووری و دەسەلات و ولاتتان، ئاواتە خواری ئەوان تووشی ناخۆشی ببن
و بە ناشکرا دژایەتی و دوژمنایەتییان دەکەن، چاوەڕوانی ئەوان بکەوێ
گێژاویکەو» و ئەوانیش لەپشتەوێ دەستان لی بوشین! دەی ئێوە چۆن
تاقم و دارو دەستە ئاواتان خۆش دەوین؟!

٢- ﴿تؤمنون بالكتاب کلہ﴾ ئێوە پڕواتان بە ھەموو نامە
ئاسمانیەکان ھەیەو ئینکاری هیچ کتیبیکی ئاسمانی ناکەن، پڕواتان بە
ھەموو پیغەمبەر و ھەوانە کراوان ھەیە، کە بری لەو نامە و پیغەمبەرە
تەورات و ئینجیلە، موسا و عیسا! دەی ئەوان پڕوایان بەبەشی لە نامە
ئاسمانیەکان نیە، پڕوا بە بری پیغەمبەر دەکەن و ھەندیکی تر بە
پیغەمبەر نازان.

٣- ﴿وإذا لقوكم قالوا آمنا وإذا خلوا عضوا علیکم الأنامل من
الغیظ﴾ ئەگەر لە رێگەو بان و شۆینی کۆر کۆبونەوێ دا تووشی
موسوڵمانان دەبن لەترسی خۆیان مەراییتان لەبەردا دەکەن و بەزمانی
لووس و دلی ترساوێ دەلین: ئیمەش موسوڵمانین و پڕوامان بە ئایینی
ئیسلام ھەیە، ئیمانمان بە پیغەمبەراییەتی موحەممەد ھیناوە، کە

د پرښته مال و لای دارو دهسته ی خوځان و دلنیا دهن که موسولمانان
 ناگیان لی نین دوژمنایه تی و رق و کینی خوځان دژی تیوه هله دپریژن!
 تنانته کار ده گاته نه وه که له بهر په شیمانی یان له قینان په نجه ی
 خوځانتان لی بگه زن، چونکه ده بینر موسولمانان به یه که وه کوکن، قسه یان
 یه که، نیوانیان خوځه، خودا یارمه تی یان ده دا به جوړیک که دوژمنیان
 فرسه تی یان لی نایینی و ناچار به رایان له بهر دا بکا!

که وایي تیوه نه ی موسولمانینه! له وه دا به هله چوون که دوستایه تی
 دووړو کافره کان ده کهن، نه وان به نایینی به تال و بروای پوچیان ه وه
 بهرام به رتان جهر به زه و سهره قن، که چی تیوه به نایینی راست و بروای
 پته وه بهرام به ریان نهرم و نیان و خوځ باوهرن.

﴿قُلْ مَوْتُوا بِغِیْظِکُمْ﴾ نه ی موحه ممه دا! پیان بلی: به و داخ و
 خفه ته وه بتلینه وه تا له ناو ده چن، چه ندیک پیتان ناخوځ بی و خفه تی
 پی بخوځ! نه وه بزانش خودا نایینی خو ی ته و او ده کاو سهری ده خا، گه شه ی
 پی ده کا، په یرو کارانی زوړو به ییز ده کا، به راستی نه مه په ندو
 ناموژگارییه بو موسولمانان به لکو وه هوځ خو بینه وه به خوځان دا
 بچنه وه، بزانش نه وه نه هامة تییه به سهر شانیان دا دی هو یه که ی
 ده گه پرته وه بو نه وه که له ناو خوځان دا یه کیه تی و ته بایان نیو لیک
 ترازون و گرو گرو بوون!

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بیگومان خودا ناگداره و ده زانی دل
 و ده رووتان چ حیق دو رق و کینه یه کی تیدایه، نه وه ی به نه یی له ناو
 خوځان دا دژی موسولمانان ده یلین، نه و پیلان و فرت و فیلانه ی دژیان
 نه نجامی ده دن له خودا بزر نابی! ههروها نه و خوځه ویستی و دلنهرمی
 و خیرخوارییه موسولمانان بهرام به ر تیوه ه یانه لی ی گوم نابی، پاداش
 و سزای کوفرو نیمانی ههردوولاتان هه ریه که تان به گویره ی خو ی چاکه به
 چاکه و خراپه به خراپه ده داته وه!

نه ی خاوه ن باوهران! نه و خودا نه ناسانه دوژمنی راسته قینه ی تیوه ن

چونکە ﴿إِنْ تَحْسَبْكُمْ حَسَنَةً تَحْسَبْكُمْ﴾ ئەگەر سەر بەرزى و سەرکەوتوویى و سەر و هرییه کتان بە دەست هینا وەکوو: ئەو بەسەر دوژمندا زال ببین، یان خەڵک روو بکاتە ئیسلام و پالتان لى بدا بیان هەرزانی و خێرو فەرتان لەناودا بلاویتەو! ئەوان پێى ناردەمت دەبن غەم و خەفەت دایان دەگرێ - دەبنە پیرەژنى دۆژاو!؟

﴿وَإِنْ تَصْبَحْكُمْ سَيِّئَةً يَفْرَحُوا بِهَا﴾ ئەگەر ناخۆشییه کتان بێتە پیش وەکوو تیکشکایتیک لەشەردا، یان هاتنى بەلایەك بەسەرتان دا، یان کەوتنەوێ دووبەرەکی و ناکۆکی لەنیوانتان دا، ئەو ئەوان پێى کەیف خۆش دەبن و توکەى سمیلیان دى.

﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا تَتَّقُوا لَا يَضُرْكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً﴾ ئەگەر ئارام بگرن لەسەر ناخۆشى ژيان و خۆراگربن لەبەرامبەر پیلانى دوژمنانى ئایین و پابەندى فەرمانى خودابن و، هەرچی نەهیتان لى کراو، لى دووره پەرێز بن کە یەكێ لەو شتانەى نەهیتان لى کراو دۆستایەتى کردنى خودانەناسانە - ئەو فەرت و قیلى ئەوان زیانتان پى ناگەیهنى، چونکە ئیوه پەیمانى بەندایەتى خۆتان بەرامبەر بە خودا بەجى هیناوه، خوداش پەیمانى خودایەتى خۆى دەربارەى ئیوه ئەنجام دەدا، لە داوو نەخشەو پیلانى گلاوى ئەوان دەتانپاریزی! ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ بێگومان خودا ئاگادار بەو هەلوێست و کە و وانەى هەردوولا ئەنجامى دەدەن، دەزانى هۆکاری کردارەکان چى و پێشەکی و ئاکام و نامانجى کردەو هەکاتان چیه.

بەکورتى خودا ئیوهى شارەزا کردووه بۆ ئەو شتانەى ئەگەر پەیرەویان بکەن - لە قیلى دوژمنان رزگارستان دەکا، پێیستە بزائن کە خودا ئاگادار بە کردەوێ دوژمنان و دەتوانى نەهیللى وىستى خۆیان لە ئیوهدا بهێنە دى!

تییینی: نایەتی (١١٨) چوار حوکمی سەرەکی لەخۆ گرتوون:

- ١- جهخت کردن له سهر پهنا نه بردن بۆ خودانه ناسان.
- ٢- نه هی کردن له موسولمانان له وه که کافرو جووله که و گروهی هه وه سباز بکه نه موسته شارو نه مینداری خوین، له گۆرینه و دانو سانی راوو هه لوتستی گرنک دا بیان که نه نوینه و وته بیژی خوین!
- ههروه ها نه هی کردن له دامه زانندان له شوینی گرنک و حساسی فرمانگهی ده ولت دا، به لام دامه زانندان له کاروباری ناسایی ده ولت دا به موچه خۆر و کارگوزار له شوینی ناگرنک دا خرابی تیدا نه. چونکه جینشینه کانی پیغه مبهه هه له سهرده می عومهری کوری خه تتاب و دوایش فرمانه وای موسولمانان په پیره وای نه م کاره یان کردوه.
- ٣- نه وه نه هی له نایه ته که دایه رووده کاته به کاره یانی ناموسولمانان بۆ رازگری و سپاردنی کاری گرنک پینان!
- ٤- نایه ته که به لگه یه له سهر نه وه که شایه دی دوژمن له سهر دوژمن وه رناگیری زانیانی مه دینه و حیجاز نه م فتوایه یان داوه، نه بو حه نیفه ده لی: وه ده گیری.

جهنگی نوخودو ریکخستنی سوپای ئیسلامی

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقْعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
 ﴿١٢١﴾ إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى
 اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ
 فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ
 أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلاَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰ

إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ
 آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ
 وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ ۖ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ
 ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَقًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَاطِبِينَ
 ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ
 فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ

يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾

ئەم کۆمەلە نایەتانیە سوورەتی (ال عمران) لە نایەتی
 (١٢٩-١٢١) دەربارە ی رووداوی جەنگی بەدرو ئوحوود دەدوین، بۆیە
 جی خۆیەتی کە پیش ئەو ی بچینە سەر راقە کردنی نایەتەکان
 بەسەرپی ییە کەو کورتە یە ک باسی رووداوەکان بکەین.

جا وە کوو میژوونووسان و تریژەرەوانی ژینامە ی پیغەمبەر ﷺ
 نووسیویانە دەلین: جەنگی بەدر لە حەقدە ی رەمەزانی سالی دوووەمی
 کۆچی بەرپا بوو، ئەمەش پاش ئەو ی کە موسوڵمانەکان هەواییان
 پی گەشت کە کاروانیکی قورەیشی یەکان لەشامەو ۖ دەگەریتەو بە
 مەککە، پیغەمبەر ﷺ هیزیکی ناردنە سەر ریگا بو ئەو پێشیان پی
 بگرنو کاروانە کە رووت بکەنەو.

موسوڵمانەکان ویستیان ئەو کالائو شتو مەکیان لی یستیین
 بەمەبەستی ئابلقە ی ئابووری خستە سەریان و بژاردنەو ی ئەو مال و
 سامانە ی کە قورەیشی یەکان لە مەککە لە موسوڵمانە کۆچکەرەکانیان
 داگیر کردبوو، بەلام ئەو سو فیان کە سەرکردە ی کاروانە کە بوو، زووتر

ههستی به جم و جولای موسولمانه کان کردبوو، ریگای کاروانه که ی گۆری و به کویر. ریه ک دا له قهراخ ده ریاوه تیپه پر بوو، له چنگی موسولمانه کان قوتار بوو، پیش نه وهش نه بو سوغیان ته ته ریکی به په له ناردبوو بو مه که به بو نه وهی فریایان بکهون! جا قور هیشی به کان هه رچه نده کاروانه که یان به سه لامه تی رزگاری بوو بوو، به لام نه م ری پیگرتنه یان زور له سه ر شان گران بوو، ههستیان به وه کرد: که خه ته ریان له سه ره و موسولمانه کان به هیز بوون و هه ولی له ناوبردنیان ده دن، نه وه نده ی تر ر قو کینه یان ده رباره ی هاوه لانی پیغه مبه ر زیاد ی کرد. دلیان لی پر بوون، په یوه ندییان به خیله عه ره به کانه وه کردو زور به ی زوریان ناماده باشی خویان پیشان دا، له شکر یان کو کردبووه وه، له قور هیشی به کان - که می ک نه بی - هه موویان خویان بو شهر ته یار کردبوو، زیاد له هه زار جه نگاوه ریان کو بوو بووه وه، پاله وان و سوارچاک و شهر که ری نازیان تیدا بوو، بریاری شهر کردن له گه ل موسولمانه کان یان داو به ره و مه دینه که وتنه ری!

له و لاشه وه پیغه مبه ر ﷺ و هاوه لانی ده یانویست هه والی کاروانه که بزائن و ناگیان له م له شکر. گه وه یه ی قور هیش نه بوو، کاتی ک که پیغه مبه ر ﷺ به م هه والی زانی و له هه لویستی قور هیشی به کان حالی بوو، راویژی له گه ل هاوه لانی دا کردو بار و دۆخه که ی بو شیکردنه وه، چونکه نه وان له مه دینه به هومیدی ده سگیر کردنی کاروانه که ده رچو بوون و ئیستا و رووی داستانه که گۆراوه، سوپای موسولمانه کان سی سه دو سیانزه که س بوون، ته نها دوو نه سپ سوارو هه فتا و شتریان پی بوو، نه وانی تر هه موویان پیاده بوون و چه ک و سیلاحی پیوستیشیان پی نه بوو، نه وسا به ته مای گرتنی کاروانی ک بوون که سی چل که سی له گه لدا بی؛ ئیسته و رووبه پرووی سوپایه کی گه وه ی قور هیش. به نه وه. به هه ر حال دوا ی راویژ و گفت و گۆیه کی زور بریاری به ره نگار بوونه وه درا!!

ئیت ر موسولمانه کان به ره و مه که که که وتنه ری، له نزیک بیریک که

هی به‌در ناویک بوو پیک گه‌یشتن، دواپی نه‌و شوینه به‌ناوی نه‌و به‌دره‌و.
 ناوبانگی ده‌رکرد، برپیکیش ده‌لین: بیره‌که ناوی به‌در بووه شوینه‌که
 به‌ناوی بیره‌که‌و ناوی رویشتووه، شهر ده‌ستی پیکرد و موسولمانه‌کان
 سه‌رکه‌وتنیان تیدا به‌ده‌ست هیناو قوره‌یشی به‌کان به‌ته‌واوی تیشکان و
 بوونه په‌ندو عیبره‌ت، جه‌نگیکی یه‌کلاکه‌روهه‌و سوو، ناکامی دوا روژی
 هه‌ردوولای دیاری کرد. له‌ناو دورگی عمره‌ب دا ده‌نگی دایه‌وه! قورشان
 پیروز له‌شورینیکی تردا روژی به‌دری به‌ (یوم الفرقان) ناو بردووه و
 «فهرموو: ﴿إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقِي
 الْجَمْعَانِ﴾ الانفال/٤١».

له‌و شهره‌دا تا قمی که‌م و خاوه‌ن بر‌وا به‌سه‌ر تا قمی زورو به‌تپه‌رست دا
 سه‌رکه‌وتن «وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ» له‌و شهره‌دا خودا فریشته‌ی
 ناره‌ یارمه‌تی موسولمانان، جه‌نگیک بوو خوراگری و نازایه‌تی
 موسولمانانی تیدا ده‌رکه‌وت، پیغه‌مبه‌ر ﷺ خوی به‌شداری تیدا کرد،
 له‌وشهره‌دا لایه‌نی ئیمان و عه‌قیده‌و پشت به‌خودا به‌ستن له‌کاتی لیک
 راکیشان و تیکرژان دا ده‌رکه‌وت. پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ماوه‌یه‌کی که‌م پیش
 ده‌ست پیکردنی جه‌نگه‌که که‌وته پارانه‌وه‌و دوعا کردن و ده‌یفه‌رموو:
 خودایه! نه‌وه‌ی به‌لینت پیدام بۆم به‌ینه‌دی، خودایه! داواکاری یارمه‌تی
 توین! هه‌ردوو ده‌ستی به‌رزکردبووه‌و بۆ ئاسمان به‌جوړیک که‌ ریداکی
 سه‌رشانی که‌وته خوارئ. نه‌بویه‌کر هه‌لیگرته‌وه و خسته‌یه‌وه سه‌ر شانی
 موباره‌کی و له‌دواوه‌ی وه‌ستا! ته‌نانه‌ت پارانه‌وه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر نه‌وه‌نده
 به‌کول و سۆز بوو، نه‌بویه‌کر به‌زه‌یی پیداهاته‌و «إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ
 فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدَفِينَ﴾ الانفال/٩».

ئیتتر قوره‌یشی به‌کان به‌م تیکشکانه‌و تابرووچوونه‌یان له‌جه‌نگی
 به‌دردا نه‌وه‌ندی تر شیت گیر بوون و رقیان هه‌لسا! نه‌بو سوفیان سه‌روکی
 قوره‌بیشی به‌کان، زیاتر په‌ره‌ی به‌دژایه‌تیکردنی پیغه‌مبه‌ر و هاوه‌لانی
 دا، لیسرا بۆ هه‌لنان و ته‌یارکردنی خه‌لک بۆ تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌له

موسولمانان. مال و دارایی به کی زوری کو کرده وه. سوپایه کی سی ههزار که سبی پیکه وه نا، جهوت سهد زریپوش و دوو سهد سواریان تیدا بوو یه کی لهو شهرکهره سوارچاکانه صه فوانی کوری نومه ییه بوو، پیغه مبه ر ۞ له مه دینه بهم هه والهی زانی و له شکر کیشی قورپه یشی به کانی پی گه یشته وه، خیرا راوتیژی له گهل هاوه لانی دا کردو راوو بوچوونی خه لکه که می وه رگرت، عه بدلولای کوری نویه (سه رۆکی دوورپوه کان) و ریش سپی جووله که کان رایان وابوو موسولمانه کان له شار نه چنه دهری و نه گهر هاتنه سهریان له ناو مالان دا شهریان له گهل بکه نا! پیغه مبه ریش ۞ بوخوی چوونه دهره وه ی شاری به لاوه باش نه بوو، به لام گه نجه موسلمانان به تایه بی که هه ندیکیان سالی پیشوو ناماده ی جهنگی به در نه بوو بوون حه زیان له وه بوو؛ به ره روویان بچن و له دهره وه ی مه دینه دا شهریان له گهل دا بکه نا! وتیان شه ی پیغه مبه ری خوا! پیشمان بکه وه و بهمان به ره دهره وه ی شار با له وی به ره نکاری دوژمن بین!

با نه لین ترسنوک و بی هیزن، نه ویران به رامبه رمان بوهستن! نیتر نه وهنده له پیغه مبه ر پارانه وه و تکایان لی کرد که به ره پیریان برۆن و پیشیان پی بگرن، هه تا پیغه مبه ر ۞ رۆیشته وه ماله وه چه کی جهنگی له خو به ست و هاته سه ر رای نه وانهی که داوای شهرکردنیان ده کرد له دهره وه ی شار! که پیغه مبه ر ۞ هاته دهره وه و چه کی جهنگی له خو به ستبوو، نیتر نه وانهی که داخوازی شه بوو برۆنه دهره وه بو به ره نگاربو نه وه ی قورپه یشی به کان په شیمان بوونه وه و، وتیان: شه ی پیغه مبه ری خوا ۞ زیاد ه رۆییمان کردو زیاد له نه ندازه پیکیشیمان لی کردی، نیمه په شیمانین نه گهر ده فره موی: با نه چین!!! پیغه مبه ر ۞ فره موی: هه ر پیغه مبه ریک چه کی شه ری هه لگرت و زری پۆشی؛ هه تا جهنگه که نه کا نابی چه که که ی دا بنیته وه، نیتر به سوپایه کی هه زار، یان نۆ سه دو په نجا که سیحه وه، له مه دینه دهره وه و به ره و کیوی ئو خود که وتنه ری، سوپاکه دوو سهد زریپوش و دوو ته سپ ساری تیدا بوو، رۆژی

شەممە ھەوتی مانگی ھەوالی سالی سیپەمی کۆچی بە ھەسافە سی
 کیلۆمەتر لە شیمالی ھەدینە لە دامینی کیوی ئوحد بارگە ی لی خست
 و پالی دا بە کیوی ئوحد ھە و ، جەنگاوەرانی دابەش کردن، پەنجە
 تیرھاویژی ■ ھستیشان کردن و عەبدوللای کوری جوبەیری کردە
 ھەرماندەیان و لە ھەر کیوێکە دیمەزران و پیی ھەرمووی: پارێزگاریمان
 لی بکەن و ، مەھیلن دوژمن پشتمان لی بگری، ئامۆژگاریشی کردن و
 پیی ھەرموون: ئیمە سەربکەوین یا بەشکێن، ئیوێ ئیرە بەجی مەھیلن!
 تەنانت ئەگەر دیتان بالەندە زەلام دەرقینی؛ ئیوێ ھەر مەجوولین و ئیرە
 چۆل مەکەن!

سوپای ئیسلام بەرەو رووی دوژمن وەستا و ھەلگیرسانی شەر نزیک
 بوو ھە ، ئالای پیغەمبەر ﷺ بە دەستی موصعبی کوری عومەیر بوو،
 زوبەیری کوری عەوام سەرکردە ی بایکی لەشکرە کە بوو، بایکیشیانی
 بە سەرکردایەتی موندیری کوری عەمرو بوو، ئەشکری کافرەکانیش لای
 راستی لە ژێر ھەرماندە ی خالیدی کوری وەلیدا بوو، لای چەپیشی لە ژێر
 سەرکردایەتی عیكرمە ی کوری ئەبو جەھل دا بوو. ئالاکەشیان بە دەستی
 طەلحە ی کوری ئەبو طەلحە وە بوو، تیرئەندازەکانیان سەد کەس بوون
 عەبدوللای کوری ئەبو رەبیعە سەرکردەیان بوو!

ھیشتا شەر دەستی پی نە کردبوو، سەرۆکی دووڕووەکان عەبدوللای
 کوری ئوبە ی بەخۆی و سی سەد کەس لە ھاوێلانی مەیدانی جەنگیان
 بە جیھیش و گەڕانەو، وتی: پیغەمبەر بەقسە ی منداڵ و پال دەکا و
 گوێ بۆ ریش سپی وەکوو ئیمە ناگری! بە گەڕانەو ی دووڕووەکان تەنھا
 ھەوت سەد کەس لە گەل پیغەمبەر ﷺ مانەو.

لەلایەکی ترەو ھە بنەمالە ی (بەنو سەلەمە) و بنەمالە ی (حاریثە) کە
 لە یاریدە ھەران بوون خەریک بوون ئەوانیش ھاوبەشی جەنگی ئوحد
 نەکەن، بەلام خودا یارمەتیدان و رایان گۆری و ھاوبەشیان کرد، قورئان
 ئاماژە بۆ ئەم ھەلوێستەیان دەکا و دەھەرمووی: ﴿إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ أَنْ تَفْشَلَا

شهر دهستی پی کرد، هیندی کچی عهته به و ژنی نه بو سوفیان له گهل
 کۆمه لیک نافرته تی تر له دوا قور هیشی به کانه وه ته پل و ده فیان لی ده دا،
 جهنگاوهرانیان هان ده دا بو تۆله ساندنه وهی کوژراوانی به در! له م لاشه وه
 نه بو دوجانه که شمشیر هکهی پیغه مبه ری وهر گرت و په یمانی دا مافی
 خوی بداتی، شهریکی باشی پی کرد، ههر که سیکی به رهنگاری ده بو
 ۞ هیکوشت! حه مزه ی مامی پیغه مبه ر شهریکی جهربه زانه ی کردو
 کۆمه لیک له پاله وانانی قور هیش کوشت، که موصعه بی کوری عومه ی
 -هه لگری ئالا- شه هید بو، پیغه مبه ر ۞ ئالا کهی دا به عه لی کوری
 نه بو تالیب.

۞ هحشی که نوکهر و بهنده ی (موطعیم) ی کوری جو به یه بو، هه لی
 بو هه لکه وت و فرصه تی له حه زه ته حه مز ۞ هیئا و حه ربه یه کی بو
 هاویشته و شه هیدی کرد و بوو به سه ره وهی شه هیدان!!
 سوپای کافره کان تیشکا و ئالا کهیان که به ده ست طه لحه وه بوو که وته
 خورای! کوره کهی هه لیگرت وه، دواپی برا کهی وهی جهنگاوهرانیان رووخا
 و نزیک بوو سه ره که وتن بو موسولمانه کان ۞ هسته به ری، نه گهر
 تیره هاویژه کانی سه ره که ژه که سه ری پی پی فره مانی پیغه مبه ریان نه کردایه و
 شوین و سه نگه ری ستراتیجی خویان چۆل نه کردایه و نه ها تنایه ته خورای!
 بو کوژ کردنه وهی تالان و ده سته که وتی جهنگ! به لی تیره هاویژان ته ماعیان
 به ره که وت و -که میکیان نه بی له گهل عه بدوللا مانه وه- نه وانی تر
 شوینه کهی خویان به جی هیشت و ها تنه خورای...

خالیدی کوری وه لید که سه ره کرده ی هیژیکی کافره کان بوو هه سستی
 به و که له بهر ۞ کردو له گهل کۆمه لیک له سواره ی قور هیش له پشته وه
 هه لمه تی بو بردن و شوینی تیره هاویژه کانی گرت و نه و چهند که سه ی له
 سه نگه ره کاند له گهل عه بدوللا مابو نه وه و شوینه کانیان به جی
 نه هیشتبوو شه هیدیان کردن، نه مجار هه ر نه م تاقمه ی خالید له پشته وه

هه‌لمه‌تی له نکاویمان هینایه سه‌ر موسولمانه‌کان و شیرزه‌یان کردن، هه‌ر له‌و ماوه‌دا ده‌نگ بلاو بووه‌وه که پیغه‌مبه‌ر شه‌هید کرابی، موسولمانه‌کان نه‌وه‌نده‌ی تر برشتیان لی برپاوه‌وه‌وتنه‌ه پاشه‌کشه و هه‌لاتن، کافره‌کان نه‌وه‌نده له پیغه‌مبه‌ر نزیک بوونه‌وه به‌به‌ر پیدادان شه‌پرزه‌یان کرد، چه‌ند به‌ردیکی به‌رکه‌وت، ددانی موباره‌کی شکا، سه‌ری شکا، لیوی بریندار بوو، خوین به‌ده‌م و چاویدا هاته خوار، هه‌ردوو نه‌ژنوی نازاریان پی گه‌یی، نیت خونی له‌ده‌م و چاوی سه‌ری و ده‌یفه‌رموو چون نه‌وه‌وه‌یه سه‌رکه‌وتوو ده‌بن ده‌م و چاوی پیغه‌مبه‌ریان خونی‌او کردبی؟؟ بانگه‌وازی موسولمانانیشی ده‌کرد بو لای خودا، نیت عه‌لی کوری نه‌بو تالیب سه‌ستی گرت و هه‌لحه‌ش هه‌لی‌ستانده‌وه مالیکی کوری سه‌نان خونی ده‌م و چاوی پیغه‌مبه‌ری به‌زمان لسته‌وه و قووتی دا!

نه‌مجار پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌دواوه سه‌ستی کرد به‌بانگ کردنی موسولمانان و ده‌یفه‌رموو: به‌نده‌کانی خودا: وه‌رن بو لای من، نه‌من پیغه‌مبه‌رم شه‌هید نه‌کراوم، ساغ و سه‌لامه‌تم، بگه‌رتنه‌وه هه‌لمه‌یه‌ن! له‌شوینیکی تردا قورئان وینه‌ی نه‌مه‌ی کیشاوه‌وه ده‌فه‌رموی: ﴿اذ تصعدون ولا تلون علی أحد والرسول یدعوکم فی آخرکم فانابکم غما بغم﴾ ال عمران/١٥٢.

نه‌بو سوفیان له‌به‌رزایی به‌که‌وه به‌ده‌نگی به‌رز ده‌ینه‌پاند و ده‌یگوت: کیتان موحه‌مه‌دی کوشتووه؟ با بیناسین دواپی خه‌لاتی به‌هینی! عه‌مری کوری قوم‌هینه‌وتی: من کوشتوومه. که‌عبی کوری مالیک به‌که‌م که‌س بوو مژده‌ی رزگاربوونی پیغه‌مبه‌ری به‌موسولمانان راگه‌یاند! نیت پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌چنگی کافره‌کان رزگاری بوو ﴿وا لله یعضمک من الناس﴾ المائدة/٦٧. له‌وه‌شه‌ره‌دا پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ده‌ستی خو‌ی ثوبه‌ی کوری خه‌له‌فی کوشت که‌له‌وه‌پیش پیلانی شه‌هیدکردنی پیغه‌مبه‌ر له‌لایه‌ن نه‌وه‌وه نه‌خشه‌ی بو کیشراوو. پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌هه‌موو ژبانیدا ته‌نها نه‌م خودانه‌ناسه‌ی کوشتووه، نایه‌تی ﴿وما رمیت اذ رمیت ولكن ا رمی﴾ الانفال/١٧.

ده‌باره‌ی کوشتنی نه‌م کابرایه‌هاته‌وته خوار!

بەرەستی روژی ئوحد بەلایەکی سامناک بوو بۆ موسولمانان! حەفتا جەنگاوەریان لی شەهید کرا! لە کافرەکان تەنیا بیست و دوو کەس کوژرابوون دیمەنەکە سامناک بوو: لە گۆرەپانی شەردا ئیمامی حەمزە بە کوژراوی هیندی کچی عەتەبە سکی هەلدی بوو، بە ددان جەرگی جوو بوو، نەبر سوڤیان بە هەموو هیزی خۆی دەینەپراند و دەیگوت: ئەمە تۆلە شەری بەدرە!

ئە بێ (هبل)! نایینی تۆ سەرکەوت، ئەمجار وتی: مەوعیدمان بەدری لە سالی داها تودا لەوی دا خۆتان دەبیننەو دەبی لەویش دا شەریکی ئاواتان لەگەڵ بکەین، تیکتان بشکینین! پیغەمبەر ﷺ فەرمووی پێی بلین: باشە با مەوعیدمان بەدر بێ!

ئەمجار شەڕ کۆتایی هات و مەیدان چۆل بوو، پیغەمبەر ﷺ بە شوێن لاشە حەمزە دا گەراو دۆزییەو، ورگی هەلدرا بوو لووت و گۆیان بریبوو، زۆری پەرۆش بوو، بۆی خەمناک بوو. وتی: ئەگەر خودا جارێکی تر بەسەر ئەوان دا سەرم بخا دەبی دەم و لووتی سی کەسیان بپریم! دەبی سی کەسیان ئاوا لی هەتک بکەم! ئەمجار بە عەباکەیی دایپۆشی و نوێژی لەسەر کردو حەوت جار ئەللاھوئەکبەری لەسەر کرد! شەهیدەکانی تری لە پەناوە ریزکردن یەک لەدوای یەک نوێژی لەسەر کردن، تا حەفتا و دوو نوێژی لەسەر کردن، ئەمجار حەمزەیان ناشت و فەرمانی دا شەهیدەکانی تریش هەریەکەیی لەو جیگایەیی لی شەهیدکراوە بنیژی.

هۆی تیکشکانی موسولمانەکان لە جەنگی ئوحد دا -وەکوو دەرکەوت- بە گۆی نەکردنی تیرهاویژەکان بوو بۆ فەرمان و ئامۆژگاری پیغەمبەر و بە جی هیشتنی سەنگەرەکانیان بوو، بۆ کۆکردنەو و گرتنی تالان! دیارە ئەم نەبەردە تاقیکردنەو بوو بۆ موسولمانەکان، پالفتەکردن و پەرورەدەکردن بوو بۆخواوەن باوەران، خودا پێی زاناندن کە سەرکەوتن بەستراو بە دەستەبەرکردنی هۆکارەکانی و تیشکانیش نابێ بیته هۆی رووخانی بیروباوەر و شیوانی عەقیدە!

نه مجار پاش نهه رانوانده سه ری بی بی جهنگی به درو نوحود
 دینه وه سهه رافه کردنی نایه ته کان که دهه فرموی: ﴿وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ
 أَهْلِكَ تَبَوَّئِ الْمُؤْمِنِينَ لَلْقِتَالِ﴾ نهی موحه ممه! نه وه بو هاوه لانت باس
 بکه که له مالی خوت هاتیه ده وه روژی شه ممه حه وتی شه ووالی سالی
 سییه می کوچی به وه کیوی نوحود که وتیه ری و له وی پیلانی شه پرت دا
 ده نا، موسولمانانت دابهش ده کردن سهنگه رو شوینی جهنگه که ت بو دیاری
 ده کردن، به سهه شوینه کان دا دابهشت ده کردن، ناموژگاری جهنگاوه رانت
 ده کرد، ورهت بهرز ده کردنه وه، کو مه لیک تیرهاویژت له سهه ره که ژه که
 دامه زرانندن، تاقمیک جهنگاوه رت له لای راست و هسته یه ک له لای
 چه په وه دامه زرانندن، شوینی تاییه تیت بو سواره کان تدیاری ده کرد،
 ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خودا شنه وابوو بو نهو راویژه ی له گهل هاوه لانت دا
 کردت له مه بدنه، که کو مه لیک وتیان: له شار دهرنه چین تا دینه سهه رمان
 و تاقمیکیشان وزتان: با برۆینه ده وه وه و له ده وه ی شار به ره نگاریان
 ببین، خودا زانایه به هه مو نیهت و مه به ست و کرده وه یه ک، ده زانی
 کی راسته و به دل قسه ی ده کردو دلسوزی نایین بوو، کی هله بوو، کی
 دوو روو بوو - با رایه که شی راست بووبی وه کوو عه بدوللای کوری ثوبه ی و
 هاوه لانی دوو پرووی - ههروه ها خودا ناگاداری نه وه ش بوو ﴿وَإِذْ هَمَّتْ
 طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا﴾ نهو کاته ی که دوو تاقم له
 یاریده ده ران که دهسته ی به نو سه له مه له هۆزی نه وس و دهسته ی به نو
 حاریپه له هۆزی خه زره ج که دوو بالی له شکری موسولمانان بوو، سییه کی
 سوباکه ش بوون ویستیان لاوازی بنرینن و ترسنوکی پیشان بدهن، خو پاش
 ده ن و هاویه شی جهنگه که نه کهن، نه وه ش له کاتیکی زور هه سساس و
 ناسک دا بوو لهو کاته ی بینیان دوو پرووه کان گه پانه وه، به لام خودا
 یارمه تیدان، چونکه نه وان دوو پروو نه بوون، نیمانیان راست بوو، نهو
 ریسوایی بهی به سه ردا نه هینان و له ترس و له لاتن و گه پانه و پاراستنی و
 نهو خه تهره ی به دلیان دا هات به تاوان بوی حسیب نه کردن، چونکه

ویستی خراپه کردن تا به کرده وه نه نجام نهدری به تاوان دانانری، ناماژه به وه که خدا ده فرموی: ﴿وَاللَّهُ وَلِيَهُمَا﴾ خدا پشتیوان و پهنایانه.

﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با موسولمانان هر به خدا پشت نهستور بن و تهوه کولیان هر له سهر ذاتی پاکی بی، ههرگیز به هیزو بازووی خوین نه نازن، به لکو دوی - دهسته بهر کردنی هۆکاره کان و ناماده کردنی پیویستی به کان و پیکه وه نانی سوپاو دابین کردنی چهک و تهقه مهنی پیویست به گویره ی روژگار - ده بی پشت به ستیان به خدا بی، نهک به توانای خوین و کۆمه کیکارانیا بنازن و پشت نهستور بن! چونکه نهوه له سهر ئاده میزاد پیویسته که هۆکار به ده دست بیستی و نه مجار ناکام و نامانجه کان بداته ده دست خدا!

پهروه ردگار به ویستی خو یه همیشه یارمه تیده ری کۆمه لی که م و باوه رداره، زالیان ده کا به سهر کۆمه لی زوری بی برودا، وه کوو چون له جهنگی به دردا موسولمانانی بی چهک و کهل و په لی جهنگی - به لام خاوهن پرواو وره به رزی به سهر سوپای کوفری قوره یشی دا زال کردا! وه کوو ده فرموی: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بَلَدًا بَلَدًا وَأَنْتُمْ أَكْثَرُ نَجْرًا﴾ واته: نه گهر ئیوه خۆراگربن ته قوای خدا بکهن و پشت به هیزی بی سنووری نهو بهه ستنا نهوه پیلان و تیکۆشانی بیدینان بۆ له ناو بردنتان چ نرخیکی نیه و هیچ ترسیکی له سهر ئیوه نابی، خدا یاومه تیتان ده دا، وه کوو چون له به دردا سهر که وتووی کردن به سهر دوژمن دا، له حالیک دا ئیوه نهو روژه که م و بی چهک و سیلاحی پیویست بوون و کهس کۆمه کی پی نه ده کردن! که چی خودا زالی کردن به سهر نهو دوژمنه سهر سه خته ی که خویشان بۆ له ناو بردنتان ته یارو ناماده باش کردبوو، به ژماره له ئیوه زۆرترو له چهک و نه سبابی شهر زۆر له ئیوه پۆشته ترو به توانا تر بوون.

جا که ئیوه خۆگر بن بۆ فه رمانی خوداو پابه ندی فه رمان و نه هییه کانی بن نهوه یارمه تیتان ده دا و سهر که وتووتان ده کا، وه کوو چون له جهنگی به دردا یارمه تی دان و سهر که وتووی کردن ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

تشکرون ﴿تَهْقَايَ خُودَا بَکَهَن، لَهْ خُودَا بَتَرَسَن بَهْوَه پَابَهَنَدی فەرمانه‌کانی بن و خَوَ لَه نَه‌هی‌یه‌کانی بپارِیزَن، بَوَ نَه‌وَهی دَل و دَه‌روونتَان رَام بَکَهَن بَوَ سَوِیاس‌گوزاریی لَه‌سەر یارمه‌تیدانتان بَه‌سەر دَوژمَن دَا سَه‌رَخَسْتَنی نایینه‌که‌تان و شارَه‌زایی کردنتان بَوَ رِیَازِیکِی پیرۆز که ناحه‌زانتان لَیْیان گوم بَسُووه، چونکه که‌سَیْک خَوَی رَام نَه‌کَا بَوَ تَه‌قَواکاری نَه‌وَه هَه‌وَاو هَه‌وَه‌س بَه‌سَه‌ریدا زَال دَه‌بِی و تومیدی سَوِیاس‌کردنی نِعمه‌تَه‌کانی خُودای لی‌رَه‌چَاو ناکری!

بِیگومان خُودَا یارمه‌تی دَان ﴿اِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِیْنَ﴾ نَه‌و کاته‌ی وره‌ی موسولمانانت بَه‌رَز‌کرده‌وَه و پِیْت دَه‌گوتَن: ﴿اَلَنْ یَکْفِیْکُمْ رَبِّکُمْ اَنْ یُعِدَّکُمْ بِثَلَاثَةِ اَلَاَفٍ مِنَ الْمَلَائِکَةِ مُنْزِلِیْنَ﴾ نایا بَه‌ستان نیه که پَه‌روره‌دگارتان بَه سِی هَه‌زار فریشته یارمه‌تیتان بَدَا؟ بَه‌ستان نیه سِی هَه‌زار فریشته بنیْرِیْتَه خَواری بَوَ کۆمه‌کی پِی کردنتان؟؟

ئِیبنو نَه‌بو شه‌یبه‌و ئِیبنول موندیر و هی تریش لَه (الشعبی) یه‌وَه ده‌گیرنه‌وَه که لَه رَوژی جه‌نگی بَه‌دردا موسولمانه‌کان هَه‌وَالِیان پِی گَه‌یِشْت که کورزی کُورِی جابیری (المحاریبی) ده‌یه‌وِی یارمه‌تی کافره‌کان بَدَاو کۆمه‌کییان پِی بَکَا، نَه‌مه زَوَر لَه‌سەر شانی موسولمانان گِرَان بَوو، ئِیتر خُودَا نَه‌م مَوژده‌یه‌ی دَا بَه پِیغه‌مبه‌رو موسولمانان!

ئِیمامی فَه‌خِری رازی لَه‌تَه‌فسیره‌که‌ی دَا هَه‌رَموِی: هَه‌مُو زانایانی تَه‌فسیرو شارَه‌زایانی ژینامه‌ی پِیغه‌مبه‌ر لَه‌سەر نَه‌وَه کۆکن که رَوژی بَه‌در خُودَا فریشته‌ی ناردوونه خَواری بَوَ شَه‌رکردن لَه‌گَه‌ل کافره‌کان دَا و یارمه‌تیدانی موسولمانان.

ئِیبنو عه‌بَّاس هَه‌رَموویه‌تی: فریشته - که یارمه‌تی خُودا ناسانیان داوه تَه‌نَهَا رَوژی بَه‌در شَه‌رِیان لَه‌گَه‌ل خُودا نَه‌ناسان دَا کَرْدووه، جگَه لَه رَوژی بَه‌در یارمه‌تیدانه‌که‌یان رَواله‌تی بَووه، بَوَ چَاوترسان بَووه، یارمه‌تیدانیکی مَه‌عنه‌وی بَوو ﴿بَلِی اِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا﴾ بَه‌لِی: نَه‌گَه‌ر خَوَراگِرَن و ئارامتَان هَه‌بِی، لَه‌سەر بَه‌ره‌نگار بَوونه‌وَهی دَوژمَن و خَوَپارِیز

بن له تاوان و سه‌ریچی فه‌رمانی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا نه‌که‌ن ﴿وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا﴾ کافره‌کان بی‌نه سه‌رتان و شه‌رتان له‌گه‌ل بکه‌ن ﴿يَمْدُدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾ کۆمه‌کیتان پی ده‌کا به پینج هه‌زار فریشته‌ی نیشانه‌کراو.

قه‌تاده ده‌فه‌رموی: یارمه‌تیدانی موسولمانان به فریشته، روژی به‌در بووه! له سه‌ره‌تاوه هه‌زار فریشته، دوایی بوون به سی هه‌زار، دوایی بوون به پینج هه‌زار، قورئان ئاماژه بو ئه‌مه ده‌کا و ده‌فه‌رموی: ﴿إِذْ تَسْتَفِثُونَ مِنْهُمْ فَاِسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِيْ مَعَكُمْ بِالْفِ اَلْفِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْسَلِينَ﴾ الانفال: ٦. یان ده‌فه‌رموی: ﴿اِنَّ يَكْفِيْكُمْ اَنْ يَمْدُكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ اَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزَلِينَ﴾ یان ﴿بَلَى اِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ يَمْدُكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾

ئه‌وه بوو موسولمانان له روژی به‌دردا خوڤاگر بوون و ته‌قوای خودایان کرد. په‌روه‌ردگار یارمه‌تی دان به پینج هه‌زار فریشته وه‌کوو به‌لینی پیدابوون، ئه‌مانه هه‌موویان روژی به‌در بوون.

ئه‌م کۆمه‌کی‌کردنه کۆمه‌کییه‌کی ماددی و فیعلی بووه. فریشته هاوبه‌شی شه‌ری‌یان کردووه. زۆر ریوایه‌ت و فه‌رمووده هه‌ن ئه‌م راستیه ده‌چه‌سپینن! بوخاری و موسلیم چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌کیان له‌م باره‌وه گیراوه‌ته‌وه، ئه‌م کۆمه‌کی‌کردنه کۆمه‌کی کردنیکی مه‌عنه‌وی نه‌بووه وه‌کوو خاوه‌نی ته‌فسیری مه‌نار بۆی چووه و رایه‌کی بری موفه‌سیری تره، که له کۆندا ئه‌م رایه‌یان ده‌ربرپه‌وه وتوویانه: سوود له زۆری فریشته ئه‌وه بووه که نزا بکه‌ن و ته‌سییحات بکه‌ن شه‌رکه‌ران زۆر بکه‌ن. ئیتر به‌پیی ئه‌م رایه فریشته روژی به‌در به فیعلی به‌شداری جه‌نگه‌کیان نه‌کردووه، ئاماده بوونه‌کیان ته‌نها بۆ وه به‌رزکردنه‌وه و پارانه‌وه بووه.

رای یه‌که‌م: رای راقه‌که‌رانی قورئانه، ئه‌م مانایه له‌م رووه‌وه ده‌بی: که بلیین: نایه‌تی ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ﴾ بیرخسته‌وه‌یان بی به رووداوی به‌در و هاوبه‌شی کردنی فریشته له جه‌نگه‌که‌دا. که‌چی له

وا لله ولیهما ۱۶۷/ال عمران

شهر دهستی پی کرد، هیندی کچی عهته به و ژنی نه بو سوفیان له گهل
 کومه لیک نافرته تی تر له دوا قوره یشی به کانه وه ته پیل و ده فیان لی ددها.
 جهنگاوهرانیان هان ددها بو تۆله ساندنه وهی کوژراوانی به درالهم لاشه وه
 نه بو دوجانه که شمشیر ۱ کهی پیغه مبهری وهرگرت و په یمانی دا مافی
 خوی بداتی، شهریکی باشی پی کرد، ههرکه سینی به رهنگاری ده بو
 ۱۱ هیکوشت! حمزه ی مامی پیغه مبهر شهریکی جهربه زانه ی کردو
 کومه لیک له پالواهرانی قوره هیش کوشت، که موضعه بی کوری عومه ییر
 -هه لگری نالا- شه هید بو، پیغه مبهر ۱۱ نالا کهی دا به عه لی کوری
 نه بو تالیب.

وه حشی که نۆکر و بهنده ی (موطعیم)ی کوری جوبه ییر بو، هه لی
 بو هه لکه وت و فرصه تی له حه زره تی حمز ۱۱ هینا و حه ربه یه کی بو
 هاویش و شه هیدی کرد و بو به سه روه ری شه هیدان!!

سوپای کافره کان تیشکاو نالا که یان که به ده ست طه لحمه وه بو که وت
 خورای؛ کوره کهی هه لیگرته وه، دواپی برا کهی وره ی جهنگاوهرانیان روو خا
 و نزیک بو سه رکه وتن بو موسولمانه کان ده سته بهر بی، نه گهر
 تیرهاویژه کانی سه ر که ژه که سه ری پی فهرمانی پیغه مبهریان نه کردایه و
 شوین و سه نگه ری ستراتیجی خویان چۆل نه کردایه و نه هاتنایه ته خورای!
 بو کۆکردنه وه ی تالان و ده سته که وتی جهنگ! به لی تیرهاویژان ته ماعیان
 بهرکه وت و -که میکیان نه بی له گهل عه بدوللا مانه وه- نه وانی تر
 شوینه کهی خویان به جی هیش و هاتنه خورای...

خالیدی کوری وه لید که سه رکرده ی هیژیکی کافره کان بو وههستی
 به و که له به ره کردو له گهل کومه لیک له سواره ی قوره یش له پشته وه
 هه لمه تی بو بردن و شوینی تیرهاویژه کانی گرت و نه و چهند که سه ی له
 سه نگه ره کاندایه له گهل عه بدوللا مابره نه وه و شوینه کانیان به جی
 نه هیشته بو شه هیدیان کردن، نه مجار هه ر نه م تاقمه ی خالید له پشته وه

هه‌لمه‌تی له نکاو میان هینایه سهر موسولمانه‌کان و شیرزه‌یان کردن. ههر لهو ماوه‌دا ده‌نگ بلاو بووه که پیغه‌مبهر شه‌هید کرابی، موسولمانه‌کان نه‌وه‌نده‌ی تر برشتیان لی بر او که‌وتنه پاشه‌کشه و هه‌لاتن، کافره‌کان نه‌وه‌نده له پیغه‌مبهر نزیک بوونه‌وه به‌بهرد پیدادان شه‌پرزه‌یان کرد. چهند به‌ردیکی به‌رکه‌وت، ددانی موباره‌کی شکا، سه‌ری شکا، لیوی بریندار بوو، خوین به‌دهم و چاویدا هاته خوار، ههر دوو نه‌ژنوی نازاریان پی گه‌یی، نیتتر خوینی له‌دهم و چاوی ده‌سپی و ده‌یفه‌رموو چون نه‌وه‌یه سه‌رکه‌وتوو ده‌بن ده‌م و چاوی پیغه‌مبهریان خویناوی کردبی؟؟ بانگه‌وازی موسولمانانیشی ده‌کرد بو لای خودا. نیتتر عه‌لی کوری نه‌بو تالیب ده‌ستی گرت و طه‌لحه‌ش هه‌لی‌ستانده‌وه، مالیکی کوری سه‌نان خوینی ده‌م و چاوی پیغه‌مبهری به‌زمان لسته‌وه و قووتی دا!

نه‌مجار پیغه‌مبهر ﷺ له‌دواو ده‌ستی کرد به‌بانگ کردنی موسولمانان و ده‌یفه‌رموو: به‌نده‌کانی خودا: وهرن بو لای من، نه‌من پیغه‌مبهرم شه‌هید نه‌کراوم، ساغ و سه‌لامه‌تم، بگه‌رینه‌وه هه‌لمه‌یه‌ن! له‌شرینیکی تر دا قورئان وینه‌ی ئه‌مه‌ی کیشاوه‌وه ده‌فه‌رموی: ﴿اِذْ تَصْعَدُونَ وَلَا تَلْوُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أَخْرَاكُم فَأُثَابِكُمْ غَمًا بَغَمٍ﴾ ال عمران/١٥٢.

نه‌بو سوفیان له‌به‌رزایی به‌که‌وه به‌ده‌نگی به‌رز ده‌ینه‌راند و ده‌یگوت: کیتان موحه‌مه‌دی کوشتوو؟ با بیناسین دوا‌یی خه‌لاتی به‌دینه‌ی! عه‌م‌ری کوری قومه‌ینه‌وتی: من کوشتوو مه‌. که‌عبی کوری مالیک به‌که‌م که‌س بوو مژده‌ی رزگار بوونی پیغه‌مبهری به‌موسولمانان راگه‌یاندا! نیتتر پیغه‌مبهر ﷺ له‌چنگی کافره‌کان رزگاری بوو ﴿وَاللَّهُ يَعْصَمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ المائدة/٦٧. له‌وه‌شه‌ره‌دا پیغه‌مبهر ﷺ به‌ده‌ستی خو‌ی ئویه‌ی کوری خه‌له‌فی کوشت که‌له‌وه‌پیش پیلانی شه‌هید کردنی پیغه‌مبهر له‌لایه‌ن نه‌وه‌وه نه‌خشه‌ی بو کیشرا بوو. پیغه‌مبهر ﷺ له‌هه‌موو ژبانیدا ته‌نها نه‌م خودانه‌ناسه‌ی کوشتوو، نایه‌تی ﴿وَمَارِمِيتْ إِذْ رَمِيتْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى﴾ الانفال/١٧. ده‌باره‌ی کوشتنی نه‌م کابرایه‌هاتوته خوار!

بەراستی روژی ئوحد بەلایەکی سامناک بوو بۆ موسولمانان! حەفتا
جەنگاوەریان لی شەهید کرا! لە کافرەکان تەنیا بیست و دوو کەس
کوژرابوون دیمەنە کە سامناک بوو: لە گۆرەپانی شەردا ئیمامی حەمزە
بە کوژراوی هیندی کچی عەتەبە سکی هەلدێری بوو، بە ددان جەرگی جوو
بوو، ئەبو سوڤیان بە هەموو هیزی خۆی دەینەراند و ■ هێگوت: ئەمە
تۆلەمی شەری بەدرە!

ئەبی بێ (هبل)! نایینی تۆ سەرکەوت، ئەمجار وتی: مەوعیدمان
بەدری لە سالی داها توودا لەوی دا خۆتان دەیننەو دەبی لەویش دا
شەڕیکی ئاواتان لە گەل بکەین، تیکتان بشکینین! پیغەمبەر ﷺ
فەرموو پێی بلین: باشە با مەوعیدمان بەدر بی!

ئەمجار شەڕ کۆتایی هات و مەیدان چۆل بوو، پیغەمبەر ﷺ بە شوێن
لاشە حەمزەدا گەراو دۆزییەو، ورگی هەلدێراو لووت و گۆیان بریبوو،
زۆری پەرۆش بوو، بۆی خەمناک بوو، وتی: ئەگەر خودا جارێکی تر بەسەر
ئەوان دا سەرم بخا دەبی دەم و لووتی سی کەسیان ببرم! دەبی سی
کەسیان ئاوا لی هەتک بکەم! ئەمجار بە عەباکەیی دایپۆشی و نوێژی
لەسەر کردو حەوت جار ئەللاھونە کەبری لەسەر کر! شەهیدەکانی تری لە
پەناوە ریزکردن یەک لەدوای یەک نوێژی لەسەر کردن، تا حەفتا و دوو
نوێژی لەسەر کردن، ئەمجار حەمزەیان ناشت و فەرمانی دا شەهیدەکانی
تریش هەریەکەیی لەو جیگایە لی شەهیدکراوە بنیژری.

هۆی تیکشکانی موسولمانەکان لە جەنگی ئوحد دا -وەکوو
■ ەرکەوت- بە گۆی نەکردنی تیرهاویژەکان بوو بۆ فەرمان و نامۆژگاری
پیغەمبەر و بەجی هیشتنی سەنگەرەکانیان بوو، بۆ کۆکردنەو و گرتنی
تالان! دیارە ئەم نەبەردە تاقیکردنەو بوو بۆ موسولمانەکان، پالڤتەکردن
و پەرورەدەکردن بوو بۆ خواوەن باوەران، خودا پێی زاناندن کە سەرکەوتن
بەستراو ■ بە ■ سەتەبەرکردنی هۆکارەکانی و تیکشکانیش نابێ بیستە هۆی
رووخانی بیروباوەر و شیوانی عەقیدە!

نه مجار پاش نه م رانوانده سه پئی پی بهی جهنگی به درو نوحود
 دینه وه سه راقه کردنی نایه ته کان که ده فرموی: ﴿وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ
 أَهْلِكَ تَبُوؤُا الْمُؤْمِنِينَ لِلْقِتَالِ﴾ نهی موحه ممه! نه وه بو ها وه لانت باس
 بکه که له مالی خۆت هاتی به ده وه ره وه ره وهی شه ممه جهوتی شه ووالی سالی
 سییه می کوچی به ره وه کیوی نوحود که وتیه ری و له وی پیلانی شه پت دا
 ده نا موسولمانان دابهش ده کردن سه نگه رو شوینی جهنگه که ت بو دیاری
 ده کردن، به سه ره شوینه کان دا دابهشت ده کردن، ناموژگاری جهنگا وه رانت
 ده کرد، ورهت بهرز ده کرد نه وه، کو مه لیک تیرها ویژت له سه ره که ژه که
 دامه زراندن، تاقمیک جهنگا وه رت له لای راست و دهسته یه ک له لای
 چه په وه دامه زراندن، شوینی تایه تیت بو سواره کان ت دیاری ده کرد
 ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خودا شنه و ابو بو نه و راویژه ی له گهل ها وه لانت دا
 کردت له مه بدنه، که کو مه لیک وتیان: له شار ده رنه چین تا دینه سه ره مان
 و تاقمیکیشان ورتان: با برۆینه ده وه وه و له ده وه وهی شار به ره نگاریان
 ببین، خودا زانایه به هه موو نیهت و مه به ست و کرده وه یه ک، ده زانی
 کی راسته و به دل قسه ی ده کردو دلسۆزی نایین بو، کی هله بو، کی
 دوو روو بو - با رایه که شه راست بووبی وه کوو عه بدوللای کوری ثوبه ی و
 ها وه لانی دوو پرووی - هه ره ها خودا ناگاداری نه وهش بو ﴿وَإِذْ هَمَّتْ
 طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ لِيَهُمَا﴾ نه و کاته ی که دوو تاقم له
 یاریده ده ره ان که هسته ی به نو سه له مه له هۆزی نه وس و دهسته ی به نو
 حاریپه له هۆزی خه زره ج که دوو بالی له شکری موسولمانان بو، سییه کی
 سوپاکهش بوون ویستیان لاوازی بنرینن و ترسنۆکی پیشان بدن، خو پاش
 ده ن و هاویه شهی جهنگه که نه کهن، نه وهش له کاتیکی زۆر هه سساس و
 ناسک دا بوو له و کاته ی بینیان دوو پرووه کان گه رانه وه، به لام خودا
 یار مه تیدان، چونکه نه وان دوو پروو نه بوون، ئیمانیان راست بوو نه وه
 ریسوایی بهی به سه ردا نه هیان و له ترس و ده لاتن و گه رانه وه پاراستنی و
 نه و خه تهره ی به دلیان دا هات به تاوان بوی حسیب نه کردن، چونکه

ویستی خراپه کردن تا به کرده وه نه نجام نه درّی به تاوان دانانری، ناماژه به وه که خدا ۱۱ هفرموی: ﴿وَاللّٰهُ وَلِيّٰهُمَا﴾ خدا پشتیوان و په نایانه.

﴿وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با موسولمانان هر به خدا پشت نهستور بن و ته وه کولیان هر له سهر زاتی پاکی بی، هر گیز به هیزو بازووی خویان نه نازن، به لکو دوای - دهسته بهر کردنی هۆکاره کان و ناماده کردنی پیویستی به کان و پیکه وه نانی سوپاو دابین کردنی چهک و تهقه مهنی پیویست به گویره ی رۆژگار - ده بی پشت به ستیان به خدا بی، نهک به توانای خویان و کۆمه کیکارانیا بنازن و پشت نهستور بن! چونکه نه وه له سهر ناماده میزاد پیویسته که هۆکار به ده ست بی نی و نه مجار ناکام و نامانجه کان بداته ده ست خدا!

پهروه ردگار به ویستی خوی هه میسه یارمه تیده ری کۆمه لی کم و باوه پرداره، زالیان ده کا به سهر کۆمه لی زۆری بی پروادا، وه کوو چون له جهنگی به دردا موسولمانانی بی چهک و کهل و په لی جهنگی - به لام خاوه ن پرواو وره به رزی به سهر سوپای کوفری قوره یشی دا زال کرد! وه کوو ده هفرموی: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِيَدْرِ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ واته: نه گهر ئیوه خۆپاگر بن ته قوای خدا بکه ن و پشت به هیزی بی سنووری نه وه بیهستن! نه وه پیلان و تیگۆشانی بی دینان بۆ له ناو بردتان چ نرخیکی نیه و هیچ ترسیکی له سهر ئیوه نابی، خدا یارمه تیتان ده دا، وه کوو چون له به دردا سهر که وتووی کردن به سهر دوژمن دا، له حالیک دا ئیوه نه وه رۆژه کم و بی چهک و سیلاحی پیویست بوون ۱۱ کهس کۆمه کی پی نه ده کردن! که چی خدا زالی کردن به سهر نه وه دوژمنه سهر سه خته ی که خویان بۆ له ناو بردتان ته یارو ناماده باش کردبوو، به ژماره له ئیوه زۆرترو له چهک و نه سبابی شهر زۆر له ئیوه ۱۱ پۆشته ترو به توانا تر بوون.

جا که ئیوه خۆگر بن بۆ فه رمانی خوداو پابه ندی فه رمان و نه هییه کانی بن نه وه یارمه تیتان ده دا و سهر که وتووتان ده کا، وه کوو چون له جهنگی به دردا یارمه تی دان و سهر که وتووی کردن ﴿فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ

تشکرون ﴿تَهْقَوایِ خُودا بَکَمن، لَهْخُودا بَترسَن بَهْوَ پاهَندی فەرمانه‌کانی بن و خَوْ لَهْ نَهْیَه‌کانی پیاړیزن، بَوْ تَهْوَی دَل و ۱۱ هروونتان رام بَکَمن بَوْ سَپاس‌گوزاری لَهْ سَهر یارمَه‌تیدانتان بَهْ سَهر دَوژمَن دا، سَهرخستنی نایینه‌کَتان و شارَه‌زایی کردنتان بَوْ رَیبارِیکِ پیروژ کَه ناحَه‌زایتان لَییان گوم بَسووه، چونکَه کَه سَیکَ خَوْی رام نَه‌کا بَوْ تَه‌قواکاری تَهْوَ هَهْوَ او هَهْوَ سَ بَهْ سَهریدا زال دَه‌بَی و نومیَدی سَپاس‌کردنی نیعمَه‌تَه‌کانی خُودای لی رَه‌چاو ناکری!

بَیگومان خُودا یارمَه‌تی دان ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ تَهْوَ کاتَه‌ی ورَه‌ی موسولمانانت بَه‌رزکرده‌وه و پَیت دَه‌گوتن: ﴿أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزَلِينَ﴾ نایا بَه‌ستان نیه کَه پَه‌روره‌دگارتان بَه سَی هَه‌زار فریشته یارمَه‌تیتان بدا؟ بَه‌ستان نیه سَی هَه‌زار فریشته بَنیَرِیتَه خُوارِی بَوْ کَوَمَه‌کی پَی کردنتان؟؟

ثَیبنو تَه‌بو شَه‌یبه‌و ثَیبنول مونذیر و هی تَریش لَه (الشعبي) یَه‌وه دَه‌گَیِرَنه‌وه کَه لَه رَوژِی جَه‌نگی بَه‌دردا موسولمانه‌کان هَه‌وآلیان پَسی گَه‌یِشت کَه کورزی کُورِی جابیری (المحاربي) دَه‌یَه‌وِی یارمَه‌تی کافره‌کان بداو کَوَمَه‌کییان پَی بکا، تَه‌مه زَوْر لَه‌سَهر شانی موسولمانان گران بَسو، نَیتر خُودا تَه‌م مَوژدَه‌یَه‌ی دا بَه پَیغَه‌مبَه‌رو موسولمانان!

ثَیمامی فَه‌خَری رازی لَه‌تَه‌فسیرَه‌کَه‌ی دا دَه‌فَه‌رموئ: هَه‌موو زانایانی تَه‌فسیرو شارَه‌زایانی ژینامَه‌ی پَیغَه‌مبَه‌ر لَه‌سَهر تَهْوَ کَوَکن کَه رَوژِی بَه‌در خُودا فریشته‌ی ناردوونه خُوارِی بَوْ شَه‌پرکردن لَه‌گَه‌ل کافره‌کان دا و یارمَه‌تیدانی موسولمانان.

ثَیبنو عَه‌بَباس ﴿فَه‌رموویَه‌تی: فریشته - کَه یارمَه‌تی خُودا ناسانیان داوه تَه‌نَها رَوژِی بَه‌در شَه‌ریان لَه‌گَه‌ل خُودانه‌ناسان دا کردووه، جَگَه لَه رَوژِی بَه‌در یارمَه‌تیدانه‌کیان رَوآلَه‌تی بَسووه، بَوْ چاو ترسان بَسووه، یارمَه‌تیدانِیکِ مَه‌عَنه‌وی بوو ﴿بَلِی إِنْ تَصْبِرُوا﴾ تَه‌قُوا ﴿بَه‌لَی: تَه‌گَه‌ر خَوْپاگرَبَن و نارامتان هَه‌بَی، لَه‌سَهر بَه‌رَه‌نگار بونَه‌وه‌ی دَوژمَن و خَوْپاړیز

بن له تاوان و سه‌ریچی فه‌رمانی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا نه‌که‌ن ﴿وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَذَا﴾ کافره‌کان بی‌نه سه‌رتان و شه‌رتان له‌گه‌ل بکه‌ن ﴿يَمْدُكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾ کۆمه‌کیتان پی ده‌کا به پینج هزار فریشته‌ی نیشانه‌کراو.

قه‌تاده ده‌فه‌رموی: یارمه‌تیدانی موسولمانان به فریشته، رۆژی به‌در بووه! له سه‌ره‌تاوه هزار فریشته، دواپی بوون به سی هزار، دواپی بوون به پینج هزار، قورئان ناماژه بۆ ئه‌مه ده‌کا و ده‌فه‌رموی: ﴿إِذْ تَسْتَفِثُونَ رَبُّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْأَلْفِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ﴾ الانفال: ٦. یان ده‌فه‌رموی: ﴿أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزِلِينَ﴾ یان ﴿بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ يَمْدُكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾

ئه‌وه بوو موسولمانان له رۆژی به‌دردا خۆراگر بوون و ته‌قوای خودایان کرد. په‌روه‌ردگار یارمه‌تی دان به پینج هزار فریشته وه‌کوو به‌لینی پیدابوون، ئه‌مانه هه‌موویان رۆژی به‌در بوون.

ئه‌م کۆمه‌کی‌کردنه کۆمه‌کییه‌کی ماددی و فیعلی بووه. فریشته هاوبه‌شی شه‌ری‌یان کردووه. زۆر ریوایه‌ت و فه‌رمووده هه‌ن ئه‌م راستیه ده‌چه‌سپینن! بوخاری و موسلیم چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌کیان له‌م باره‌وه گیراوه‌ته‌وه، ئه‌م کۆمه‌کی‌کردنه کۆمه‌کی کردنیکی مه‌عنه‌وی نه‌بووه وه‌کوو خاوه‌نی ته‌فسیری مه‌نار بۆی چووه و رایه‌کی بری موفه‌سیری تره، که له کۆندا ئه‌م رایه‌یان ده‌رپرپوه وتوویانه: سوود له زۆری فریشته ئه‌وه بووه که نزا بکه‌ن و ته‌سبیحات بکه‌ن شه‌رکه‌ران زۆر بکه‌ن. ئیتر به‌پی‌ی ئه‌م رایه فریشته رۆژی به‌در به فیعلی به‌شداری جه‌نگه‌کیان نه‌کردووه، ناماده بوونه‌کیان ته‌نها بۆ وره به‌رزکردنه‌وه و پارانه‌وه بووه.

رای یه‌که‌م؛ رای راقه‌که‌رانی قورئانه، ئه‌م مانایه له‌م رووه‌وه ده‌بی: که بلیین: نایه‌تی ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ﴾ بیرخسته‌وه‌یان بی به رووداوی به‌در و هاوبه‌شی کردنی فریشته له جه‌نگه‌که‌دا. که‌چی له

عەکرەمەو خەحاکەو هەگیردراو تەو هەرموویانە: ئەمە روژی جەنگی
ئوحوو بوو، پەرورەدگار بەلێنی بە موسولمانان داو ئەگەر خۆراگربن و
سەرپێچی فەرمانی خوداو پێغەمبەر ﷺ نەکن یارمەتیان دەدا، دە
ئەوان سەبریان نەگرت و پەرورەدگاریش بە فریشتە یارمەتی نەدان!
چونکە ئەگەر فریشتە بەهاتیە کۆمەکیان، موسولمانەکان نە دەشکان!!

پوختە قسە ئەو هیە: رافە کە رانی قورئان لەو بەلێنی کە نایەتی
﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ...﴾ دە یگە یەنی کە وتوونەتە را جیایی یەو، نایا
روژی بەدر بوو یان روژی ئوحوو؟

رای یە کەم: رای خەسەنی بەصری و کۆمەلێک موفەسیرینەو طەبەری
پەسەندی کردوو، دە فەرموون: نایەتی ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ...﴾ پە یو هندی
بە ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ﴾ و هەیه.

رای دوو هەم: رای موحا هیدو کۆمەلێک لە زانیانی ترە، کە
دە فەرموون: بەلێنی خودا لە نایەتە کە دا پە یو هندی هەیه بە نایەتی ﴿وَإِذْ
غُلَّتِ...﴾ ئەویش روژی جەنگی وحوو بوو.

ئەمجار پەرورەدگار ■ فەرمووی: بەلێ: سێ هەزار فریشتە بەستانە بو
یارمەتیدان، خو ئەگەر خۆراگرو بە ئارام بن و تەقوای خودا بکەن ژمارەیان
زیاد دەکەین، دەیانکەین بە پێنج هەزار فریشتە کە خۆیان یان
ولاخەکانیان نیشانەدار کراون، یان بو خۆیان مێزەری زەردیان لەسەر بوو،
لکی مێزەرەکانیان بەسەر شانیان شوپو بوو بوو هە!

خەحاک دەلێ: نیشانە ی ولاخەکانیان ئەو بوو پەلە خوری سپی
بە ناوچاوان و کلکیانەو بوو.

قەتادە دەلێ: ولاخەکانیان بەلەک بوون!

بە کورتی و پوختی: قورئان ناماژە بە ئەو دەکا کە موسولمانان روژی
بەدر بە هەزار فریشتە یارمەتی دراون! وەکوو لە شوینیکی تردا
دە فەرمووی: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبِّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِآلِفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ
مُرْدِفِينَ﴾ الانفال/٩. بەلێ کۆمەکی پیکردنی موسولمانان بە سێ هەزار یان بە

پێنج هەزار، بری له زانیانی ئیسلام چه سپاندوویانه، به لام طه بهری
 « فەرموو: نایەتە که ئەو هی لی وەرناگیری که به سی هەزار یان به پێنج
 هەزار کۆمەکی کرابن، هەروەکوو چۆن ئەو هشی لی وەرناگیری که
 کۆمەکی نە کرابن! کەوابوو دەتوانین بلیین: کۆمەکی کراون کە
 چه سپێنەرەکان (مثبتین) بۆی چوون: دەتوانین بلیین کۆمەکی نە کراون
 بهو شیوەیهی که ئەوانە ی ئینکاری کۆمەکی به که «هەکن! فەرموودەیه کی
 وایش نیه کێشه که یەکا لا بکاته وەو تەرجیحی لایە ک بدا، بۆیه چاک وایه
 ئیمەیش بی بەلگهی حاشاهەلنە گر پارسەنگ نەخەینه لایەکی تەرازو وەو
 و لایە ک پاساو نەدەینه وە!!

به لام دەربارە هی جەنگی ئوحد لایەنی ئەو کۆمەکی نە کرابن باشتر
 لە دل دا دەچەسپی چونکه ئەگەر موسولمانان به فریشتە یارمەتی بدرانایه
 نە دەشکان و ئەو حالە ی به سەریان هات به سەریان نە دەهات، ئەم رایه
 پەسەندی ئەهلی عیلمە و دەلێن: موژدە ی یارمەتیدان وابەستە بوو به سی
 مەرج (صەبر، تەقوا، هاتنی دوژمن بۆیان له نکاو) دە ی ئەم مەرجانە
 نەهاتنە دی و کۆمەکی به کەش نەهاتە دی! ﴿وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا بَشْرَى
 لَكُمْ﴾ پەرەردگار کۆمەکی کردنی ئیوهی به فریشتە کردە مزگینی بۆتان
 بهو هی که ئیوه سەرکەوتوو دەبن! ﴿وَلَتَطْمَنِّنَ قُلُوبُكُمْ بِهِ﴾ هەروەها بۆ
 ئەو هی صەبر و ئارامی بچیتە دلتانە وەو و بزائن که یارمەتی و کۆمەکی
 خودا هەر بۆ ئیوهیه، واتە: کۆمەکی پیکردن به فریشتە دوو مەبەستی
 سەرەکی له خۆ گرتوو:

١- مزگینی به سەرکەوتن به سەر دوژمن دا، دلخۆشبووتن بهو
 مزگینی به.

ب- دلنیا کردنی موسولمانان بهو هی که خودا له گەلیانەو یارمەتییان
 دەدا و ئیتر له شەرکردن نەترسین ﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ
 الْحَكِيمِ﴾ سەرکەوتنی راستەقینه هەر لای خودای به تواناو بالادەستە، که
 هەرگیز کەس به سەری دا زال نابێ، داناو کارسازیکێ «ایه، هەموو کاریک

به باشتین شیوه و نه خشه کیشان و هوکار نه نجام ده دا. سهرکه وتن
ده به خشی. کاتیکیش پیویست بوو لییان بگریته وه لییان ده گریته وه،
وه کوو زلله یه کی میهره بانی و ته مبی کردنیکی یه زدانی بو نه وه ی
به خویان دا بچنه وه!

نه ی موسولمانینه! سهر بکن پهروه. گار له جهنگی به دردا
سهرکه وتن و زالبونی بو ده سته بهرکردن، کو مه لیک فریشته ی ناردنه
خواری بو کو مه کی پیکردنتان ﴿لِیَقْطَعْ طَرَفًا مِّنَ الَّذِینَ کَفَرُوا﴾ بو نه وه ی
قه لاچوی کو مه لیک له سهرانی کوفر بکاو دواپراویان بکا. به کوشتن یا
به دیل کردنیان، نه وه تا له جهنگی به دردا جهفتیان لی کوژرا. جهفتاشیان
لی به دیل گیرا. زور به شیان له — ران و پالنه وانانیان بوون! ﴿أَوْ یُکَبِّتْهُمْ
فِیْ قُلُوبِهِمْ﴾ یان ریسوایان بکا. به هوئی تیشکانه وه دل پر داخ و
خهفت بن، به دوپراوی و شکاوی بگه پینه وه، نه یانتوانیبی نامانجی خویان
به جی بینن و به مراد بگن، وه کوو له نایه تیتیکی تردا ده فهرموئی: ﴿وَرَوْه
اَللّٰهُ الَّذِینَ کَفَرُوا بِغِیْظِهِمْ لَمْ یُنَالُوا خَیْرًا﴾ الاحزاب/ ۲۵.

نه مجار رسته یه کی موخته ره ضه ده هیئی و ده یکاته ناواخن له نیوان
باسی پیشوو دوواوه و ده فهرموئی: ﴿لَیْسَ لَکَ مِنَ الْاَمْرِ شَیْءٌ﴾ نه ی
موحه ممه دا! له باره ی موسولمانان و نیمان نه هینانی نهو ناده میزادانه وه
نه تو هیجت به ده ست نه! نه وه ی له سهر تو پیویسته نه وه یه؛ فهرمانی
پهروه ردگارت جی به جی بکه ی، پابه ندو ملکه چی فهرمانی نیمه بی!! تو
ته نها راگه یاندت له سهره، نیمه خو مان حیساب بو نه وانه ده که یین و
توله یان لی ده ستینین، به هه لوستی سهر ره قانه یان دلگران مبه! دوعای
له ناوچوونیان لی مه که، به لکو هدیان بی توبه بکا، موسولمان بی!!
بیگومان نه بو سو فیان و نه لحارثی کوری هیشام و سوهیلی کوری
عه مرو صه فوانی کوری نومه ییه دواپی موسولمان بوون و هاتنه ریزی
موسولمانانه وه، ناگادار بهو بزانه نه ی موحه ممه دا! کاری نه وان به ده ست
خوایه ﴿أَوْ یَتُوبَ عَلَیْهِمْ﴾ یان توبه یان لی وهرده گری، نه گهر موسولمان

بوون و گهراڼه وه بۆ لای خودا، یان سزایان ددها نه گهر له سهر هه لۆیستی
سهر ره قانه و دوژمنکاری خۆیان بهردهوام بن، نهو کاته سستم له خۆیان
ههکن!.

نیمامی نهحمه دو نیمامی موسلیم له نه نه سه وه ههگیر نه وه ده لۆی:
پیغه مبهه هه ددانی موباره کی له روژی نوحودا به بهردی کافره کان
شکا، سهری موباره کی شکا، خۆین به ده م و چاوی دا هاته خواری! نیت
پیغه مبهه هه فهرمووی: چۆن نه ته وه یه ک ناوا رهفتار له گهل
پیغه مبهه ره که یان دا بکه ن رزگاریان ده بی و سهر که وتوو ده بن!؟؟ نیت
نایهتی ههیس هه من الامر شی هاته خواری.

نیمامی نهحمه د و نیمامی بوخاری و تیرمزی و نه سانی له
عه بدوللای کوری عومره وه -خوایان لی رازی بی- ده گیر نه وه ده لۆی:
پیغه مبهه هه روژی جهنگی نوحود ده یه فهرموو: خودایه! نه فرین
له نه بوسوفیان بکه، خودایه! نه فرین له (الحارث) ی کوری هیشام بکه،
خودایه! نه فرین له سوهه یلی کوری عه مر بکه، خودایه! نه فرین له
صه فوانی کوری نومه ییه بکه، نیت نایهتی ههیس هه من الامر شی
نیردرایه خواری، خودا تۆیه لی وه رگرتن و موسولمان بوون!

هه والله ما فی السموات والأرض یغفر لمن یشاء ویعذب لمن یشاء
والله غفور رحیم هه هر بۆ خودایه چی له ناسمانه کان و زهوی هه موو
به نه وه دروستکراوی خودان، چۆنی بوئی ناوا هه لیان هه سوو پینتی، نه وه ی
بیهوی لی خۆشی لیخۆشبوون ده کاته خه لاتی نه وه ی بشیهوی سزای
بدا به دانایی و دادوهرانه سزای ددها، پهروه رداگار خودایه کی نه وه نه ده به
رحیم هه هه لیخۆشبوونه، تاوانی خۆشه ویستانی خۆی داد په وشی، رحیم
و سوژی هه یه بۆ نهو که سانه ی فهرمان به ردارو ملکه چی فهرمانه کانتی،
له گونا هه خۆش ده بی، چاوپۆشی له تاوان ده کا، سزا دوا ده خا!

نه مهش ناموژگاری کردنه بۆ پیغه مبهه رو پی زاناندیه تی که
دوعا کردن له موشریکه کان و نه فرین لی کردنیان هه لۆیستی که بوو نه ده بوو

بنوێندری!! چونکە هەموو ئیشیک بە دەستی خودایە، بۆ هیچ کەس نیە لەنەهلی ناسمان و زەوی راو و تەگبیری خۆی دەرپێڕی تییان دا. تەنانەت ئەگەر فریشتەی نزیک بارەگای ئەقەدەسیش بێ، یان پیغەمبەرێکی رهوانەکراو بێ، مەگەر کەسیک خودا ئیزنی دابێ شەفاعەت بکا، ئەویش بەگۆڕەوی سوننەتی خودا لە بوونە وەرداو بەگۆڕەوی ویست و ئیرادەی رههاو بێ سنووری و؛ لەبەر حیکمەتی خودایی کە ئیمە تا رۆژی قیامەت هۆیه کە ی نازانین!

نایەتەکان زۆر حوکم و ناماژەیان تێدا یە بپێ لەو حوکم و ناماژانە ئەمانەن:

١- کۆمەکی کردنی موسوڵمانان لەجەنگی بەدردا بە فریشتە بەشیوەیه کی فیعلی شتیکی چەسپاوه، چرنکە بەلگەکی حاشاهەلنەگر لەسەر یارمەتیدانە کە لە فرمودە ی پیغەمبەردا هەیه. یارمەتیدانە کە مزگینی بوو بۆ موسوڵمانان و دلنیاکردنیان بوو لە سەرکەوتن!

ب- بریندار بوونی پیغەمبەر و شکانی ددان و سەری موبارەکی کاریگەر یەکی زۆری هەبوو؛ هەم لەسەر خودی پیغەمبەر خۆی و هەم لەسەر موسوڵمانان، تەنانەت -وەکوو لە صەحیحی موسلیم دا هاتوو- کە تەشریفی خۆینی لە دەم و چاوی دەسپری، دەیفەر موو: چون ئەتەو یە ک رزگاری دەبێ سەری پیغەمبەری خۆیان بشکینن و ددانی بشکینن؟ لە پاساوی ئەویدا کە بانگەوازییان دەکا بۆ لای خودا؟؟! ئیتر یەزدان ئەم نایەتە ی ناردە خواری ﴿لَیْسَ لَکَ مِنَ الْأَمْرِ شَیْءٌ﴾. صەحاک دەلی: پیغەمبەر ویستی دوعا لە موشریکەکان بکا، خوا ئەم نایەتە ی ناردە خواری ﴿لَیْسَ لَکَ مِنَ الْأَمْرِ شَیْءٌ﴾.

هەندیک دەلین: پیغەمبەر ﷺ ئیزنی وەرگرت کە دوعا لە کافرەکان بکا و لەبێخ دەریان بێنی! کە ئەم نایەتە هاتە خواری هەستی بەرە کرد کە تییاندا هەیه موسوڵمان دەبێ -هەر وایش بوو- زۆریان موسوڵمان بوون- لەوانە خالیدی کۆری وەلیدو عەمری کۆری عاص و عەکرەمە ی

رینموونی موسولمانان بو چاکه کردن ■ وازهینان ■ خرابیه کاری ■ پاداشی

کردهوهی چاک ■ خراب

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَاْكُلُوْا اٰلَٰرِبَآءَ اَضَعَفًا مُّضَاعَفَةٌ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿١٣٠﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِيْ أُعِدَّتْ
لِلْكَافِرِيْنَ ﴿١٣١﴾ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿١٣٢﴾
• وَسَارِعُوْا اِلَى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ
اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ فِى السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَالْكٰظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٣٤﴾
وَالَّذِيْنَ اِذَا فَعَلُوْا فَجِیْشَةً اَوْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاَسْتَغْفَرُوْا
لِذُنُوْبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوْبَ اِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلٰی مَا فَعَلُوْا وَهُمْ
يَعْلَمُوْنَ ﴿١٣٥﴾ اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَجَنَّتْ تَجْرِى
مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَنِعْمَ اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ ﴿١٣٦﴾

ته مجار دواى نهوه كه له نايهتى پيشورودا موسولمانانى ترساند
لهوهى كه ناموسولمانان بكن به راويژكارو رازگرو لپيرسراوى كاروبارى
ستراتيژى و داواى لى كردن كه خوږاگرو تهقواكار بن، تا دوژمنان
فرسه تيان لى نه هيئن، نمورونهيهكى خوږاگرى و تهقواكارى هيئايهوه
لهجهنگى بهدرو نوحوددا. موسولمانانى هوشياركردهوهو ترساندن لى
بلاوبونهوهى رهوشتيكى جوولهكه و كافرهكان كه نهویش رهوشتى
ريباخورييه.

فەریابی لە موحاهیدەو» دەگیرێتەو دەلی: لە سەردەمی پێش نیسلام دا خەڵکە کە کالایان دەفروشت بە قەرز، کە وەختی قەرزدانەو کە دەهات، کابرای قەرزدار نەیدەبوو قەرزه کە بداتەو، ئەو کاتە پارە کە یان زیاد دەکردو ماوە کەشیان درێژ دەکردهو، نیتەر نەم نایەتە هاتە خواری کە دەفەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً﴾ هەر فەریادی لە عەطاو» دەگیرێتەو دەلی: هۆزی ئەقیف پارە یان لە هۆزی نەضیر وەرگرت، کە وەختی قەرزه کە دەهات دەیانگوت: ژمارە ی پارە کە زیاد دەکەین نێوەش ماوە کە یمان بو درێژ بکەنەو، نیتەر نەم نایەتە هاتە خواری: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً﴾ واتە: نە ی پرواداران! خۆتان بیاریزن لە خواردنی رība» وەکوو ئەو ی ئادە میزادان لە سەردەمی نەزانی دا دەیانکرد، ئەمە نە هی یەکی ناشکراو روونە ئاراستە ی موسولمانان کراو: کە نابێ رībaخۆری بکەن، سەوداو مامەڵە ی رībaنامیز نە نجام بدەن و دوو چەندانەو چەند چەندانە زیاد» وەر بگرن وەکوو لە سەردەمی نەزانی دا دەیانکرد: کە وەختی قەرزه کە دەهات خاوەن قەرزه کە بە قەرزدارە کە ی دەگوت: یان قەرزه کەم بدەو» یان ماوە کە درێژ بکەرەو» پارە کە زیاد دەکەم، جا ئەگەر کابرای قەرزدار قەرزه کە ی دابایەو، ئەو» باش بوو ئەگینا قەرزدار چەند قەرزدانەو کە ی بوە غراندا یە خاوەن قەرزه کە ئەو نەندە سوودی قەرزه کە ی زیاد ڤە کرد!

زۆرجار قەرز ی کەم بەم شێوە یە زۆر بوو تا وای لی هاتوو» قەرزدار لە بنی دەر نە هاتوو و نە ی توانیو» بیداتەو» بە قەرزدار ی سەری ناو تەو».. ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ لە خردا بترسن، تەقوای خدا بکەن» واز لە سەوداو مامەڵە ی رībaنامیز بین بە لکو سەرفرازی دونیا و قیامە ت ببین؛ لە دونیا دا تووشی کێشەو عەداوە ت نەبن، لە قیامە تیشدا تووشی سزای ناگەر نەبن!! ﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ خۆتان بیاریزن لە سزای ئەو ناگرە ی بو بێ پروایان ئامادە کراو، واتە: ئەگەر نێوە رībaخۆر بن شیایو ئەو دەبن کە مامەڵە ی کافرانان لە گەل دا بکری! ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ

والرسول لعلکم ترحمون ﴿ پابهندی فەرمانی خوداین، به گویى
نامۆزگارییه کانی پیغه مبهه بکهه، مامه لهو سهودای ریبای نامیز مه کهه،
سوود مه خوۆن، به گوییه پهیامی پیروزی خودا رهفتار بکهه، به لکو
ره حمتان پئی بکری، خودا بهزهیی پیتانا بیتهوه!!

خوینهری هیژا! له سوورهتی به قهره له کاتی رافه کردنی نایهتی
(٢٧٥-٢٧٦-٢٧٨-٢٧٩) وتمان: ریبای به چهند قۆناغیک یاساغ کراوه:
نهم نایهتهی ئیره قۆناغی سییم ده ژمیردری، نهوه شمان گوت: که سوود
خواردن کهه و زۆری حهرامه، نایهته کانی قورئان که له سوورهتی (البقره)
دان دواترین نایهتی حوکمی ریبای کههاتوونه خواری و دوو جوۆر ریبای
حهرام ده کهه: (ریبا النسیئة) زیاده وهرگرتهوهی قهرز (ریبا الفضل)
زیاده وهرگرتنی دهست به جی، یاساغ کردنی ریبای به ههر دوو جوۆر کانییهوه
بو بهرژه وهندی تاک و کۆمه له، چونکه کاریپکردنی ریبای بازان و خهتهری
بو تاک و کۆمه له!! نهوهش گوترا: که یاساغ کردنی (ریبا الفضل) بویه
بووه که نه بیته ریخۆشکه ره بو (ریبا النسیئة) ههر قهرزیکیش
سوودراکیش بی، نهوه ریبایه و حهرامه، جا شووده که پارهی زیاد بی یان
شتی تربی!

(ریبا النسیئة) که نه مپۆ له بانقه کان دا به ریبای فاحیش ناوزه ده
ده کری یان پئی ده لئین: سوودی چهند چهندانه، که به گوییه وهرانی
قهرزه که سووده که زیاده که نهوه حهرامه و بههیچ شییهیه که هلال
ناکری، قورئان راسته وخۆ به شییهیه کی صهریح حهرامی کردووه
قهیددارکردنی ریبای به چهند چهندانه (أضعافا مضاعفة) له نایهته که دا بو
بهیانی واقعیه وینه کیشانی نهوه حالتهیه که نهوه کاته ئاده میزاد
له سهری بوون و، ره خه گرته له دیاردهیه و زهم کردنی نهوه سهوداو
مامه لهیهیه که دیاردهیه کی سته مکاری و چهوساندنه وهیه کی زهق و
ئاشکرای هه ژارانی نهوه روژگاره بووه! واته: قهیددارکردنی ریبای به
(أضعافا مضاعفة) نهوه ناگهیهنی که ریبای کهه هلال بی و ریبای

فاحیش واتە: چەند چەندانە حەرام بێ نەخەیر ئەوێ مەبەس نیە و نایەتە کە ئەوێ مەبەس نیە، رێبا کەم و زۆری حەرامە و تاوانی گەورەییە و گوناھێ فەوتینەرە، رێبا حەلال نیە مەگەر بۆ موحتاجێک کە بە ئەندازە ی پێویستی بە کەسێ مامەڵە ی رێبا نامێز بکا! واتە: بگاتە حالەتێک لێ مەعلووم بێ ئەگەر بە رێبا مامەڵە ئەکا لە بێر سەبەبێ، یان بێ مەسکەن و شوێنی حەوانەوێ بێنیتەوێ، خۆی و مال و منداڵی بکەوێ دەشت و سارا. بەلام قەرەز کردن بە رێبا بۆ بازرگانی و پیشەسازی و کشت و کال کردن ئەوێ حەرامە. مەگەر لێ روون بێ کە ئەگەر پارە کە وەر نەگرێ موفلیس و مایە پووچ دەبێ، یان کشت و کالە کە ی فەوتی کە سێکیش نەبێ بە قەرەز پارە ی بداتی، ئەو کاتە بۆی هەیە بە ئەندازە ی پێویستی بە کە پارە بە سود وەر بگرێ و خۆی رزگار بکا!

ئەوێ ئیستا دلخۆشکەرە یە ئەوێ: کە لە ژێر سایە ی ئەم رابوونە ئیسلامی یە ئیستادا بپری بانق و شەریکە ی تەئمینی ئیسلامی پەیدا بوون کە لە سەر بنەمای سەودای مۆزارەبە و قازانج بە سێیەک و قازانج بە نیوێ و ئەم جوړە مامەڵانە کە زانایانی ئیسلام فتاویان بە حەلالی داوێ و رێباو هەلخەلە تاندن و قوماری تێدا نیە!

فەرمانی پەر وەردگار جەختی لە سەر نەهێ کردن لە سەودای رێبا نامێز کرد بەوێ کە فەرانی بە موسوڵمانان کرد، بە تەقوا و خۆپاراستن لەو شتە نەهێ لێ کردووین - کە یەکیەک لەوانە رێبا یە - بۆ ئەوێ سەرکەوتن و خۆشەختی لە دۆنیادا بۆ خۆمان دەستەبەر بکەین! هاریکاری یە کتریی بکەین. بە زەهیمانی بە یە کتری دا بێتەوێ، چونکە هاریکاری سەردە کیشی بۆ یە کتر خۆشویستن، خۆشەوێستی بناخە ی خۆشەختییە، لە قیامەتیش دا بە مراد گەیشتن و زەفەر بردنە بە زەمامەندی خودا لە بەهەشتا!!!

ئەمجار جەختە کە ی دووبار کردووە، بەوێ کە ترساندنێ لەوێ کە ئەگەر پابەندی فەرمان و نەهێ یە کە نەبن، واز لە رێباخۆری نەهێن بە

ئاگر سزایان ددها؛ نهو ئاگره‌ی خودا بۆ کافره‌کان - که ریباخۆران به‌شیکن له‌وان - ئاماده‌ی کردووه.

جا نه‌گهر روو نه‌که‌نه ته‌قواکاری و خۆتان له‌ گوناھ نه‌پاریزن، نه‌وه ده‌چنه ریزی نه‌وانه‌ی به‌ ئاگر سزا ده‌درین.

ئه‌بو حه‌نیفه ده‌فه‌رموی: ئهم نایه‌ته‌ تره‌ناکترین هه‌ره‌شه‌ی قورئانه!! چونکه‌ خودا هه‌ره‌شه‌ له‌ موسولمانان ده‌کا به‌ ئاگریک که بۆ کافران دانراوه، نه‌گهر خۆ له‌ سوود خۆری نه‌پاریزن و له‌ شته‌ حه‌رام کراوه‌کان دوور نه‌که‌ونه‌وه،! نه‌وه‌شمان بێته‌وه یاد که په‌روه‌ره‌گار له‌ سووره‌تی (البقرة) دا دوژمنایه‌تی خۆی و پیغه‌مبه‌ری خۆی دژی سوودخۆران راگه‌یاند!

ئه‌مجار په‌روه‌ردگار به‌مه‌به‌ستی جه‌خت کردن له‌سه‌ر ته‌قوا و خۆپاریزیی فه‌رمان ده‌کا به‌ موسولمانان که پابه‌ندی فه‌رمانی خودا بن گۆرپایه‌لی ئامۆژگاری پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکه‌ن و ریبانه‌خۆن، مامه‌له‌ی سوود ئامیز نه‌که‌ن به‌لکو له‌دوونیا دا بێگیرو گرفت ژیان بگۆزه‌ریزن، له‌قیامه‌تیش دا پاداشی کرده‌وه‌ی باشیان وه‌ربگرنه‌وه!

ده‌فه‌رموی: ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ په‌له‌ بکه‌ن بۆ وه‌ده‌سته‌پێنانی لیخۆشبوونی خودایی و چوونه‌ناو به‌هه‌شتیك که تا بلی‌ی: فراوان و گوشاده، پانتایی به‌ئهن‌دازه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌وییه و ئاماده‌کراوه بۆ خاوه‌ن برپایان!

ئیمامی نه‌حمه‌د رحمه‌الله‌ علیه له‌ موسنه‌ده‌که‌ی دا ده‌گیرپێته‌وه: که هه‌رقه‌لی رۆم نامه‌یه‌کی بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ نووسی عه‌رزى کرد بوو که تۆ بانگه‌وازی منت بۆ به‌هه‌شتیك که پانتایی به‌ئهن‌دازه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌وییه، ئه‌دی دۆزه‌خ له‌ کوێه؟؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی (سبحان الله فأن الليل والنهار؟؟) پاکى بۆ خودا! که رووناکی دێ تاریکی بۆ کوێ ده‌چێ؟؟ واته: نه‌گهر فه‌له‌ک هه‌لده‌سوړێ نیوه‌ی بوونه‌وه‌ر (نیوه‌ی زه‌وی) رووناکه

نیوه که ی تریشی تاریکه ، هه ربه و جوهرش بههشت لای سهرووی
بوونه و هه و دۆزه خیش لای خواروویه تی!!

دهشتوانین بلیین: پتویست ناکا له وهی که کاتی رۆژ دادی ئیمه شهو
نابینین، له شوینی تر شهو نه بی!! هه رچه نده کهوا ئیمه نایزانین، هه ر به و
جوهرش دۆزه خ له شوینک بی که خودا بو خۆی ده زانی و زانیاری ئیمه
دهرکی ناکا!!

ئینبو که شیر ■ فهرمووی: ئهم مهعنايه وئی چووتره. له بهر ئهو
فهرموودهیهی نه بهوهرهیر ■ که به زازا په سهندی کردووه، ده لئی پیاوئیک
هاته خزمه مت پیغه مبه ر ﴿گوئی: قوربان! پیم نالئی نایه تی﴾ ﴿وجنة
عرضها السموات والأرض﴾ چۆنه؟ نه گهر وابی بههشت هه مووی
داگرتبن ئه دی دۆزه خ له کوئییه؟ پیغه مبه ر ﴿فهرمووی ئه تو نایینی که
شه و هات هیچ شتی که له رووناکایی رۆژ دیار نیه؟ دهی باشه ئهو کاته
رووناکایی رۆژ له کوئییه؟! وتی: له و شوینهیه که خودا بوی دیاری کردووه،
پیغه مبه ر فهرمووی دهی دۆزه خیش له و شوینهیه که خودا بوی داناوه.
ئه مجار خردای مه زن و زانا باسی رهوشتی بههشتیان ده کا و
ده فهرمووی:

١- ﴿الذين ينفقون في السراء والضراء﴾ ئهوانه ی مال و دارایی
خۆیان ده به خشن له خۆشی و ناخۆشی دا، له هه زانی و گرانی دا، له
ساغی و نه خۆشی دا، به گه نجی و به پیری، به شه وو به رۆژ به نهینی و به
ناشکرا! وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فهرمووی: ﴿الذين ينفقون أموالهم بالليل
والنهار سرا وعلانية﴾ البقرة ٢٧٤. واته: ئهو خودا پێداوانه هیچ شتی که له
خودا په رستی بی ناگیان ناکا، هه موو کاتی که خه ریکی خودا په رستی و
مال به خشین و سه رگه رمی چاکه کردن له گه ل به نده کانی خودا دا، جوهره ها
چاکه و پیاوه تیان له گه ل دا ده که ن، پیغه مبه ریش ﴿فهرموویه تی:
﴿اتقوا النار ولو بشق تمرة﴾ نه حمه در بوخاری و موسلیم له عه دییه وه ریوایه تیان

کردوو.

فهرمانکردن به مالبهخشین دوو مهبهستی سه ره کی تیدایه!

١- مالبهخشین یارمهتیدانی موحتاجه و باربووکردنیهتی،

سوودخواردن چهوساندنهوی ههژاره له لایهن دهوله مهندهوه.

٢- مالبهخشین له ههموو باریکدا؛ له خوشی و ناخوشی دا بهلگهیه کی

بههیزه. له سه ره خوداپه رستی و یارمهتیدانی ههژارانه به شیویه کی

همیشهیی، نه دهوله مهنده که تینی پی دهگا، نه ههژاریش پاشگویی

دهخری، پهندی پیشینانیشه دهلی: (أعط القليل فالحرمان أقل منه)

که میش ببه خشی له هیچ باشتره، خیرخوازی و یادی روژی قیامت سۆزو

بهزهیی له ناده میزادا دهجوولینن: وا له مروف دهکن که همیشه

بهخشنده بی، با بهخششه کهی که میش بی، بهخشینی کهم و همیشهیی

باشتره له بهخشینی زۆرو ههله شهیی و برپاوه!! واته: نه گهر که سیک

له ماوهی سالتیک دا ههزار دینار ببه خشی نهو ههزار دینار. نه گهر

له ماوهی سالتیک دا که مکه مه ببه خشی باشتر. لهوهی که به جاریک یان

دوو جار ببه خشی و وشکایی بی!

له شونیککی تر دا دهفرموئ: ﴿لِيَنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ وَمَن قَدَّرَ عَلَيْهِ

رِزْقَهُ فَلْيَنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ، لَا يَكُفَّ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ

يُسْرًا﴾ (الطلاق/٧).

ره وشتیککی تری بههشتییان نهوهیه (والكاظمين الغيظ) که رقیان

ههلساو سوور بوونهوه رقه که یان دهخۆنهوه، هههچهنده دهسهلاتیان ههیه

رقه که یان برپژن، بهلام ددان بهخۆیان دا دهگرن و بهرهنگاری نهفس و

شهیتان دهبنهوه، پیغه مبه ریش دهفرموئ: (ليس الشديد بالصرعة و لكن

الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب) نازار بههیز نهو کهسه نیه

پاله وانابازی بکا، بهلکو نازا نهو کهسهیه له کاتی رق ههلسان دا جلهوی

نهفسی خۆی بگری!

ریگاچارە ی رق هەڵسان ئەو فەرموودە یە پێغەمبەرە ﷺ که
 ئیمامی ئەحمەد و ئەبو داوود لە (عطیة) ی کوری (سعد السعدی) یەو
 گیراویانە تەو: دەڵێ: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی (إن الغضب من
 الشیطان، وإن الشیطان خلق من نار، وإنما تطفأ النار بالماء فإذا غضب
 أحدکم فلیتوضأ) واتە: رق هەڵسان لە شەیتانەو یە، شەیتانیش لە ئاگر
 دروست کراوە، ئاگریش بە ئاو دەکوژێتەو. ئەگەر یەکیەک لە ئێوە رقی
 هەلسا با دەستنوێژ بگری.

٣- ﴿والعافین عن الناس﴾ ئەوانە ی لە خراپە ی خراپە کاران دەسوورن،
 کە سێک خراپە یان لە گەل دەکا و رقیان هەل دەستێنی، ئەک هەر رقی کە یان
 دەخۆنەو بەس! بە لکو لێشیان خۆش دەبن، ئەمەش پلە یەکی
 مەروقایەتی، نیشانە ی پر عەقڵی و بیرو را راستی و بەهیزی و ژیستی و
 ئیرادە و توندو تۆلی کە سایەتی یەتی! ئەم پلە یە لە ژوور پلە ی پیش
 خواردنەو یە، چونکە ژۆر جار رق خواردنەو کینەو بوغزاندن لە دل و
 دەروون دا دروست دەکا، وەکوو لە نایەتیکی تردا دەفرموی: ﴿وإذا ما
 غضبوا هم یفغرون﴾ انشوری/ ٢٧.

حاکم و طەبەرانی لە ئوبە ی کوری کە عەو: دەگیرنەو: کە پێغەمبەر
 فەرموویەتی: (من سره أن یشرّف له البنیان، وترفع له الدرجات، فلیعف
 عن ظلمه، ویعط من حرمة، ویصل من قطعہ).^١

^١ حاکم دەڵێ ئەم جەدیتە صحیحەو مەرجی شە یخەینی تیدا هاتۆتە جی بەلام دەریان
 نەهێناو!

ئەبەس دەستی: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَىٰ مَنَادٌ يَقُولُ: أَيْنَ الْعَافُونَ عَنِ النَّاسِ؟ هَلُمُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ، وَخُذُوا أَجُورَكُمْ وَحَقَّ عَلَىٰ كُلِّ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ إِذَا عَفَا أَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ).

۴- ﴿وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ خودا چاکەکارانی خۆش دەوێن، ئەو کەسانە بە چاکە وەلامی خراپەیی ئەلک دەدەنەو، جا چاکە کردنەکیان بەگەیانندی سوودی بە خراپەکار، یان بە دوورخستنهوهی زیان هەیە لێ، لەدوونیدا بەو دەبی کە نەهێلێ خراپەیی لەگەڵ دا بکری، یان لە قیامت دا بەو دەبی کە لەهەموو مافێکی کە لای ئەلک هەیبی خۆش ببی، ئەمەش پلەیه کە لە پلەکانی پێشو بەرزترە!

بەیهەقی دەگیرێتەو دەستی: عەلی کۆری حوسەین ﷺ کارەکەریکی هەبوو ئاوی بە دەستی دا دەرک بۆ دەستنۆژ، مەسینە کە لە دەستی کەوتە خواری عەلی بریندار کرد! عەلی سەری بەرزکرد و کارەکەرە کە لێی ترسا وتی: قوربان! خودا دەفەرموی: ﴿وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظُ﴾ عەلی وتی: وا رقم خواردەو، کارەکەرە کە وتی: ﴿وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ عەلی وتی خوا لێت خۆش بی، کارەکەرە کە وتی: ﴿وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ عەلی وتی: دەپێو نازادبەو ئەوا لەبەر رەزامەندیی خودا نازادەم کردی.

۵- ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً﴾ ئەوانە کە کردەوێهەکی ناشیرین ئەنجام دەدەن وەکوو غەیبەت کردن ﴿أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ یان تاوانێک دەکەن کە زیانەکی هەر بۆ خۆیانە وەکوو خواردنەوێ عەرەق ﴿ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ﴾ خیرا یادێ خودا دەکەنەو و پەشیمان دەبنەو، بۆ لای خودا دەگەڕێنەو و داوای ئیخۆشبوونی لێ دەکەن، دانیان کە بەس خودا لەتاوان خۆش دەبی و هەر ئەو کەریمی کارسازە بەگۆرەیی دانایی و زانایی خۆی بوونەو هەڵدەسۆرینی. ﴿وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ - کێ جگە لەخودا - لەتاوان خۆش دەبی؟ (ئەمە جوملەیه کە

(معترضه)یه، واتە: جگە لە خودا کەس نیه لە گوناھ خۆش بێی! خودا بە گەورەیی خۆی و چاکەو نیحسانی بێ سنووری، لە خراپەکاران خۆش دەبێ، چاوپۆشی لە تاوانباران دەکا. بە مەرجی تاوانەکە ی هاوێل پەیدا کردن بۆخودا نەبێ، چونکە خودا لە شەریک دانان بۆ خۆش نابێ، وەکوو لە نایەتییکی تردا دەفرموی: ﴿ان الله لا یغفر ان یشک به ویغفر ما دون ذلک لمن یشاء﴾ النساء/٤٨.

ئەمە بە رەوا دانانی کردەوێ تۆبەکارانە و دڵنیاکردنیانە و مزگینی پێدانیانە بە فراوانی رحمت و بەزەیی و نزیکیی لێخۆشبوونی خودا لێیان و بەرزکردنەوێ پلەو پایەیانە.. چونکە هەستیان بە وە کردووە کە هیچ پەنایەک نیه جگە لە پەنای خودا، هەر کەرەم و رحمتی خودا فریا بەندەکانی دەکەوێ و تۆبەیی تۆبەکاریش لە گوناھ وەکوو ئەو کەسە وایە کە تاوانی نەکردبێ.

بەلام مەرجی قبول کردنی تۆبە ئەوێ: کە ﴿ولم یصروا علی ما فعلوا﴾ لە سەر تاوانەکانیان بەردەوام نەبن، واتە: تۆبەیان لە تاوانەکانیان کردووە، بۆ لای خودا گەراونەو، بەردەوام نەبوون لە سەر تاوانەکانیان ئەو گوناھەیی تۆبەیان لێ کردووە جارێکی تر بۆی نەگەراونەو، پێغەمبەریش ﷺ فرمویەتی: (لا کبیرة مع الاستغفار ولا صغیرة مع الاصرار) مەبەستی پێغەمبەر ﷺ ئەوێ کە تاوانی بچووێ ئەگەر لە سەری بەردەوام بروی دەبێتە تاوانی گەورە، ئەمە بە مەرجی ﴿وهم یعلمون﴾ ئەوانە بزانی ئەمەیی کە دەیکەن تاوانە، ئەگەر نەیانزانی ئەو گوناھیان ناگاتی!!

﴿اولئک﴾ ئەو موسوڵمانانەیی کە ئەو رەوشتانەیان تێدا دیو بەو شیوێ هەلس و کەوت دەکەن ﴿جزاؤهم مغفرة من ربهم وجنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فیها﴾ پاداشیان لێخۆشبوونی پەرورەدگارە بۆیان، وێرای چەند باخ و باخاتییک کە بە ژێر دارەکانیان دا جۆگە و جۆبار دەکشێن و

ههتا ههتایه تییدا ده میننه وه! ﴿وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾ نهم پاداشه
باشترین پاداشه بۆ چاکه کاران که بریتیه له لیخو شیبوونی خوداو
دنیا بوونیان له سزانه دانیان و به مراد گهیشتن به بههشتی بهرین و
رازوه به ههموو جوړیکی زۆر رابوردن، به ههموو جوړیکی خواردن و
خواردنه وه، تهنانهت خوژی و له زهتی وای تیدایه: نه چاو بینویهتی، نه
گوچکه بیستویهتی، نه بهسر دلی هیچ کهس دا رابوردوه؟!

سه ره نجامی خوداپه رستان | سه ریچیکاران، جهاد نیشانهی

شکومه ندی موسولمانانه

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا
تَهْنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِنْ يَمَسُّكُمْ
فَرُحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ فَرُحٌ مِّثْلُهَا وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ
اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ
﴿١٤٠﴾ وَلِيَمَّخَصَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمَّخَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾

ویست و نیراده و داب و نه ریتی خودا یاسایه کی نه گوپی هیه،
هه چهنده توانای بهسر ههموو شتیک دا هیه، ههموو شتیکی پر
حیکمهت و کارسازانهیه، نیشه کانی و داناه که به گویره ی هۆ هۆکار
(علت و معلول) بینه دی، پیشه کی و نه تیجه یان هه بی! نه و داب و نه رته
خودایی به بۆ رابوردو و داهاتوو و هک یه ک وایه، هه رکه سییک ریبازی
خوداپه رستان بگری، پابه ندی فرهمانی خوداو ریره و ی ریبازی راستی نه و
بی، له ههردوو دنیا به مراد ده گا. سه رکه وتن و سه رفرازی به دهست
دینی، که سییکش ریبازی گومرایان بگری سه ریچیکه رو دل رهق و

رهوشت ناشیرین بی، سهره نجامی خهساره تمهندی و تیاچوون و ولات ویرانی و خویشی نه دیتووی ههر دو جیهانه!

له کاتی ناشتی دا نه گهر ئاده میزاد په پیرهوی یاسای سروشت و زانیاری و نه زموونی روژگار بکا، دهر باره ی کشت و کال و بازرگانی و پیشه سازی ... هتد به گویره ی هوو هوکار هه لئس و کهوت بکا و له هه موو شتیکیش دا ویرای دهسته بهر کردنی نه سباب ته وه کولی به خودایی، له ژیان دا سهرکه وتوو سهر فرازو به مراد گه یشتوو «هبی» ته نانهت خودانه ناسیش نه گهر په پیرهوی یاسای ژبانی کرد، له کاروباری ژبان دا داب و نه ریتی کارو کاسبی په پیرهو بکا به مراد ده گاه، نه گهر به پیچه وانیه ی داب و نه ریتیش کار بکا - با خوداپه رستیش بی - ههر سهرکه وتوو نابیی!

له بارو زروفی جهنگیش دا، نه گهر سهر کرده به گویره ی روژگار نه سبابی جهنگ دهسته بهر بکا، مه شق و راهینان و تاقیکردنه و به گویره ی پیوست نه نجام بدا سهرکه وتن به دهست دینیی و به سهر دوژمن دا زال ده بی، خو نه گهر مه شق و راهینان پاشگوئی بخسا و چه ک و ته قه مهنی دهسته بهر نه کا! تووشی تیشکان و ژیرکه وتن ده بی، نه مه یاسای خودایه له بوونه وهر دا، توو نه چیینی بهر و بووم ناچنی، نه مام نه چه قینی شین نابیی کشت و کال ئاوی نه ده ی یان ئاونه دریی شین نابیی و پی ناگا!!

﴿قد خلت من قبلکم سنن فسیروا فی الارض﴾ واته: پیش ئیه زور جار داب و نه ریتی خودا دووباره بوته وه، گهل و نه ته وه ی جوړاو جوړ هاتوونه کوړی ژبان وه و رویشتون. ده به سهر زهوی دا گهشت و گوزار بکه، له شوینه وارو پاشماوه ی کوئینه پروان، سهیری رابوردووی گهل و نه ته وه پیشینه کان بکه، له میژووی ژیاړیان تیقفکر، رووداوه کان بخوئینه وه نه وکاته راستی به تی ته رازووی خوداییتان بوئاشکرا ده بی، داب و نه ریتی تاییه تی خوئتان بو دهر ده کهوئی که بریتییه له به مراد گه یاندنی چاکه کار و خهساره تمهندی خراپه کار ﴿فانظروا کیف کان عاقبة

المکذبین ﴿ تَبْیَکْرُن سەرەنجامی ئەمانە چۆن بوو کە پێغەمبەرانیان بە درۆ خستەو، چۆن تەفرو توونا کران و لەناو بران!!؟

ئەمە ھۆشیارکردنەوێه بۆ سەرپێچیەکران - کە تیرھاویژەکانی سەر کەژەکەمی ئو خودیش دەگرێتەو - یادخستەوێ موسوڵمانانە بەوێ کە سەرکەوتنی رۆژی جەنگی بەدر بەھۆی خۆراگری و گۆپراپەڵی فەرمانی خودا و پێغەمبەر و پشت بەستنیان بە خودا و دەستەبەر کردنی ھۆیەکانی شەڕ، متمانە بوونیان بە توانا و دەسلالتی خودا و رەحمەتی بەرفراوانی بوو!

﴿ هذا بيان للناس وهدى وموعظة للمتقين ﴾ ئەمە کە لەمەپیش گوترا: لە قورئان و ئەوێ کە لەو دوا دی، ھەمووی روونکردنەوێه بۆ ئادەمیزادان بەگشتی و رێنموویی و ئامۆژگاری کردنە بۆخوداپەرستان و تەقواکاران بەتایبەتی، چونکە ھەرئەمان سوود لە قورئان وەردەگرن، وەکوو لەسەرەتای سوورەتی بەقەرەدا دەفەرموێ: ﴿ ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين ﴾ بقرە ٢/ یان ۱۱ دەفەرموێ: ﴿ هدى ورحمة للمحسنين ﴾ لقمان ٢. ئاوا بەو شیوەیە قورئان رێرەوێ ژیان روون ۱۱ ھەکاتەو، داب و نەپیتی خودامان لە بوونەوێهردا بۆ شی دەکاتەو، پێمان دەڵێ: دەبێ بۆ ھەموو شتێک لەرێگای خۆیەو بۆی بجین، بەمەش قسەو گوتەو کافرو دوو رووھەکان پووچەل دەبێتەو ۱۱ کە دەڵین: ئەگەر موخەممەد راست بکا و پێغەمبەر بێ، لەشەڕی ئو خوددا تێنەدەشکا! ھاوێلانی تووشی ئەو ھەموو ئیش و ئازارو کوشتن و بڕینە نەدەبوون! ئەوێش دەردەخا کە سوننەتی خودا بەسەر پێغەمبەرانو باقی رابەرو سەرکردەو خەڵکی تردا ئەوێه: ھەر سەرکردەیک سەربازەکانی گۆپراپەڵی نەبن و سەرپێچی فەرمانەکانی بکەن تووشی تیشکان دەبن! جا کاتێک موسوڵمانان ئەم حەقیقەتەیان زانی: پێویستە تیشکانی جەنگی ئو خود نەبێتە ھۆی ناویمیدی و ترسان لەشەر، ناپەرھەت نەبن لەوێ کە تووشیان ھات لەبرینداری و شەھید بوون و ماندوو بوون، چونکە کوژراوھەکان شەھیدن و میوانی خودان، ئەو

رووداوه‌ش زلله‌یه‌کی میهره‌بانی و دهرس‌په‌روه‌ده‌کردن و فیترکردنی
 موسولمانانه، که ته‌مبئی ببن و به‌هیچ جوریک سهریتیچی فهرمانی
 پیغه‌مبهر نه‌کهن! ههر بۆیه‌شه‌ پیغه‌مبهر دهرباره‌ی جهنگی ئوحود
 فهرموویه‌تی: (لو خیرت بین الهزیمه‌ و‌النصر یوم‌أحد لاخترت الهزیمه‌) نه‌گهر
 روژی جهنگی ئوحود خۆمیان سهریشک بگردایه‌ له‌نیوان تیشکان و
 سهرکه‌وتن دا تیشکانم هه‌لده‌بژارد! ﴿ولا تهنوا﴾ ئیوه‌ خۆتان به‌ زه‌بوون و
 لاوازو ترساو له‌شهر پیشان مه‌ده‌ن، ﴿ولا تحزنوا﴾ خه‌م و خه‌فه‌ت بۆ
 کوژراوان مه‌خۆن، نه‌وانه‌ نه‌مرن و میوانی خودان ﴿وأنتم الأعلون﴾ ئیوه
 سهربه‌رزو سهرفرازان، دواپۆژو سهرکه‌وتن ههر بۆ ئیوه‌یه‌ نه‌ی کۆمه‌لی
 موسولمانان! ﴿إن کنتم مؤمنین﴾ به‌مه‌رجیک ئیوه‌ خاوه‌ن باوه‌ری راست و
 دروست بن!

داب و نه‌پیتی خودا وایه‌ هه‌موو کات دواپۆژو سهره‌نجام بۆ
 ته‌قواکارانه‌؛ کوژاروه‌کانیان له‌به‌هه‌شت دان، کوژراوی کافران له‌
 دۆزه‌خ‌دان،...

مه‌به‌ست به‌ نه‌هی‌کردن له‌ زه‌بوونی و خه‌م خواردن نه‌وه‌یه‌ که
 ته‌سلیمی دوژمن نه‌بن، به‌ خۆیان دا بچنه‌وه‌و سهرله‌نوێ خۆیان ئاماده‌
 بکه‌نه‌و! بۆ به‌ره‌نگاری دوژمن و جه‌نگان له‌گه‌لی‌دا، نه‌مه‌ وێپرای هه‌بوونی
 عه‌زیمه‌تی راست و هیزی ئیراده‌و پشت به‌ستن به‌ خوداو وره‌ به‌رزیی و
 هیوای سهرکه‌وتن.

چۆن ئیوه‌ زه‌بوونی ده‌نوین! به‌هۆی تیشکانتان له‌جه‌نگی ئوحوددا
 وره‌تان ده‌پروخی؟؟ خو ﴿إن یمسسکم قرح﴾ ته‌گهر له‌و جه‌نگه‌دا
 نار‌ه‌جه‌تیه‌ که‌تان تهروش بووبی، برینداربووبن، سهرتان شکابی، لی‌تان
 کوژرابی، نه‌وه‌ ﴿فقد مس القوم قرح مثله﴾ نه‌وه‌ دوژمنانیش‌تان؛
 کافره‌کانی قهره‌یش هه‌مان زه‌برو زه‌نگیان به‌رکه‌وتوه‌؛ نه‌وانیش لی‌یان
 کوژاروه‌، لی‌یان بریندار بووه‌، به‌لکو زیاتریش، نه‌وان له‌جه‌نگی به‌دردا

زیاتریان لی کوژرا زیاتر تیشکان. کەچی کۆلیان نەداو خۆیان بۆ شەڕیکی تر تەیارکر. ھە! جا کە ئیوە لە شەڕی ئوحووددا تیشکان ئەو. لەپیشدا لەجەنگی بەدردا سەرکەوتووبن، روژگاریش وەھایە، ھەر روژە سەرکەوتن بۆ دەستەبەندی، روژیک بۆ نیوەیە و روژیک بۆ ئەوانە، ھەمووشی لەبەر ھیکمەتیکی خودایی، دەسلەت دەدری بە دەستەبەندی بۆ پرۆا و روژیک بەتال فەرمانرەوا دەبی، چەند روژیکیش ھەق بالادەست دەبی و ھوکمرانی دەکا ﴿وتلك الأيام نداولها بين الناس﴾ ئەو روژگارانی ناوا دەستاو دەست پی دەکەین لەنیوان ئادەمیزاداندا ھەر روژە شانس و نگیں بەتاقمیک دەدەین، بەلام دواپوژ و سەرکەوتنی سەرەنجام بۆ پابەندانی رێبازی خودایی،

بۆیەش ناوا ھەر روژە نگیں دەدەین بە تاقمیک ﴿ليعلم الله الذين آمنوا﴾ بۆ ئەوەی پەرورەدگار ھەل و دادپەرورەری خۆی دەرخوا، یاسای بوونەوەرە بچەسپینی، بۆ ئەوەی پەرورەدگار زانیاری خۆی بە موسوڵمانان بزانینی بەوەی کە ناگاداری چۆنیەتی پرۆای پرۆادارانە، بۆ ئەوەی خۆراگان لەبەرامبەر دوژمنان دا دەرخوا. بۆ ئەوەی خەڵک جیاوازیان بزانن و لێکیان جیا بکاتەو بۆ ئەوەی راستی ئیمانی ئیمانداران بچەسپینی. چونکە ھەرکاتی ئیمانەکە پەیداو بوو خودا زانیاری دەربارەیی ھەیە، ھەر شتیک خودا عیلمی پی نەبی ئەو ھەبوونی نیو نەبوو، کەوابی مانای ﴿وليعلم الله﴾ ئەوەیە کە خودا زانیاری خۆی بە چۆنیەتی شتەکان بۆخەڵکی دەرخوا!

چونکە عیلمی خودا بە چۆنیەتی شتەکان لەئەزەل دا چەسپاو و ھەیە، ئەوەی کە وروودەدا دەق و ھەگر ئەو وایە: کە لە زانیاری خودا دا ھەیە لە ئەزەلدا؛ زانیاری خوداش ھەموو کاتی رەنگدانەو ھەقیقەتی ھەیە! وێرایی ئەو شتیک خودا زانیاری پی نەبی نە ھەیە و نە ھەقیقەتی ھەیە! وێرایی ئەو دەرخیست و پی زاناندن و تیگەیانندن ﴿ويتخذ منكم شهداء﴾ بۆ ئەوەش پەرورەدگار تاقمیک ئامادەباش بکا بۆ شەھید بوون و لەرێگەی خودادا

بکوژرین، له پیناو ره زامه ندیی خودادا گیانی خوځیان بهخت بکن، چونکه بری موسولمان به شداری و ناماده بوونی جهنگی به دریان له کیس چو بوو ناواته خوازی نه و بهوون هه لیکیان بوهه ل بکهوی و پلهی شههید بون و گیان بهخت کردن له ریگای خودادا به دهست بینن!!

نهم نایهته به لگه یه کی به هیژ به هلی سوننه و جه ماعت که ده لئین: ئیراده و نه مری خودا لیک جودان چونکه پهروهه گار نه هی له کافران کردووه که موسولمانان -حه مزو هاوه لانی- بکوژن و ویستوشیه تی بکوژرین!! نه هی خواردنی داری گهنمی له ناده م کر که چی خواردنه که شی ئیراده کردووه. فه رمانی به شهیتان کرد بو سوژده بردن و ئیراده ی نه کرد سوژده به ری؛ بویه شهیتان سوژده که ی نه برد.. فه رمانی به موسولمانان کردووه به جیهاد و تیکوژشان به لام ته مبه لی تیدا دروست کردوون نه و بهو بریک به هو ی ته مبه لی یان ترسان و خو ویستی و هو ی تر نه نجامیان نه دا!!..

بیگومان به زدان ریزی شههیدانی گرتووه، له ژبانی به رزه خیدا به میوانی خو ی حسیب کردوون و ده فه رموی ﴿وَلَا تَحْسَبِ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ ال عمران/ ١٦٩. یان ده فه رموی ﴿فَاُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ﴾ النساء/ ٦٩.

هر له م رووه وه و بو زیاده ریزلینان له شههیدان، باسی سته مکاران ده کاو ده فه رموی: ﴿وَاللَّهُ لَا يَحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ پهروهه ردگار سته مکارانی خو شناوین، سزایان ده دا، چونکه سته میان له خوځیان کردووه ناژاوه یان له زهوی دا ناوه ته وه، سهریان له خه لکی تیک داوه؛ له پاساوی نه وه دا پهروهه ردگار په له ده کا له سه رنگون کردنیان، له وهه رگیانی تهخت و بهختیان! له کاتی پیویست و ماوه ی دیاریکراودا سه ره نگر ییان ده کا له م رووه وه که سته مکاری پیاه دار نابی و ناکامی فهوتان و وهه رگه پانه!!

﴿وَلِيْمَحْصِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ههروهه ها بو هه لېژاردن و جیاکردنه وه ی پروادارانی راستال له دوو رووه کان، واته: روژگارو شانس و

نگین ئال و گۆر پی دەکەین بۆ ئەوەی خاوەن باوەرانی پالڤتەکراو دیاری بکەین، لە موسوڵمانانی دەروون زەعیف هەلیان هاویرین، موسوڵمانی راستال لە موسوڵمانی بڕوا لیل و لەرزۆک جیا بکەینەوە! بۆ ئەوەی ئەو موسوڵمانە پالڤتەکراوە بێتە پارچە زیرکی پالڤتەو لە بۆتە دراوو خەلکی تر بیناسی و بێتە نمونە و هی تیش شوینی بکەون، بۆ خوشی خۆی بناسی! چونکە زۆرجار ئادەمیزاد بۆ خۆی خۆی ناسی و حەقیقەتی راستی خۆی نازانی!! ئەزموون و تاقیکردنەوەی وەکوو جەنگی ئوحد ئامیزاد پالڤتە دەکا و راستی و پیاوێتی دەردەکەوێ!! ئەوەتا لە جەنگی ئوحددا دوو پوووەکان پاشگەزیوونە و گۆرەپانی جەنگیان جی هیشت، بڕی موسوڵمان لە ترسان هەلھاتن، هەندیکیش لە تیرھاویژەکان هەر بۆ مەبەستی کۆکردنەوەی تالان و غەنیمەت سەرپێچی فەرمان و ئامۆژگاری پێغەمبەریان کرد.

بڕیکیش لە دەوری پێغەمبەر مانەو و ورەیان نەپرووخوا و داکوکیان لە پێغەمبەر ﷺ کرد و نازیەتی و مەردایەتی خۆیان نواند!

لە صدحیحەین دا هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویبەتی: (لا تَتَمَنُوا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السَّيْفِ).

ئاکامی ئەم ئەزموون و تاقیکردنەوەیە: لە جەنگەکانی دوایی دا دەرکەوت: ئەوەتا لە جەنگی (احراء الاسد) دا پێغەمبەر ﷺ فەرمانی دا کە جگە لە ئەوانە ی هاوبەشی جەنگی ئوحدیان کردووە کەسی تر شوین کافرەکان نەکەوێ! ئیتر خاوەن باوەرانی پابەندی فەرمانە کە پێغەمبەر ﷺ بوون، کەس سەرپێچی نەکرد!

﴿وَيَمْحَقِ الْكَافِرِينَ﴾ هەر و هە ئێوە تاقیکردنەوەیە بۆ ئەو بوو کە ئاتومیدی و نەمانی هیوا روو بکاتە دل و دەروونی خودا نەناسان، هیچ

بنەماو ماکی نازایەتی ھەلمەتیان تیدا نەمیئی! چونکە ئەوان نەگەر
سەرکەون ناوا زیادەڕەوی دەکەن، سەرباری کڕشتن و برین؛ کۆژارووەکان
نەتک دەکەن، ئەمەش دەبێتە ھۆی فەوتان و نەمانیان، ئەوان لەناست
موسولمانانی راستەقینەدا ھیچ وجودیکیان نیە، بیروباوەری بەتال و
پوچی ئەوان کاتی دیارە، کە ھەق و راستی موسولمانان دیار نەبێ!

سەرژەنشت کردنی جەنگاوەرانی شەری نوھوود و ھەلنانیان بۆ

خۆگری و پیسەلماندنیان کە مردن بەدەست خودایە

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ
وَيَعْلَمِ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ
تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ
خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ
وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ
الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كَتَبْنَا مُوَجَّلًا

وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا
وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيِّ قُتِلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ
فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ
يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ
لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ

وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

ئیبو نهبی حاتم له ئیبو عه بیاسه و ده گیریتیه و ده لئی: چهند
هاوه لیک ده یانگوت: خۆزگه ئیمهیش بکوژا پنایه،! وه کوو چۆن
ئه صحابی بهدر شههید بوون یان ده یانگوت: خۆزگه ئیمهیش روژیک
وه کوو روژی بهدرمان بهاتایه پیشو شههردمان له گهل کافره کان بکردایه و
خۆمان تاقی بکردایه وه: جا شههید بوونو به ههشتمان ههست بکهوتایه! یان
سهرکهوتنو غه نیمهت... ئه وه بوو پهروه گار ئاماده ی جهنگی ئوحوودی
کردن، چهند که سیکیان نه بی ئهوانی تر هه لاتن: نیترا نایهتی ﴿وَلَقَدْ كُنْتُمْ
تَمْنُونَ الْوَيْتَ نَازِلَ بَو، پَیْش ئه ویش ده فرموی: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا
الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمُ الصَّابِرِينَ﴾ نایا وا گرمان ده بن
که بچنه به ههشه ته وه به بی ئه وه ی له پښگای خودادا تیکۆشان بکه نو
له پیناو بهرنامه و نایینه که ی دا خۆتان بهخت بکه ن؟؟ به ته مای ئه وه ن
به بی تاقیکردنه وه تووشبوونتان به جۆره ها گیرو گرفتی تالو ناسۆری
سامناک به ههشتتان دهست که وی؟! هیشتا خودا گیانی خۆیهخت کردو
تیکۆشانی ئیه ی بۆ خه لکی ده رنه خستبی؟ تیکۆشه ری و خۆراگری ئیه
ده رنه که وتبی! چۆن هه روا به هه وانه وه به قسه به ته مای به ههشتن!!؟

ناشکراشه جیهادو تیکۆشان چهند جۆریکی ههیه، جهنگان له گهل
ههوا و هه وه سرو شهیتان دا، به تایبه تی له سهرده می گه نجی و لاویتی دا،
تیکۆشان به گیان بۆ بهرزکردنه وه ی و شه ی (لا اله الا الله) بۆ بهرگری له
ولاتو ناموس. تیکۆشان به مالو دارایی بۆ بهرگری له گهل و نه ته وه و
به رژه وه ندی گشتی، بهر هه نگار بو نه وه ی به تالو ناحه ق یارمه تیدانی هه ق و
راستی، هه ولدان بۆ چه سپاندنی عه داله ت...

به راستی خۆراگری پیویسته له کاتی ئه نجامدانی ئه رکه
نایینی به کاند، به هه موو جۆریکیانه وه، فره مان بهرداری خوداو پیغه مبه ر،
له کاتی به لام ته نگانه دا، له کاتی راوه ستان له به رامبه ر دوژمن دا... هتد.
ئینجا پهروه ردگار رووی خیطاب ده کاته ئه و موسولمانانه ی که
ئاماده ی جهنگی بهدر نه بوو بوونو ئاواته خوازبوون له جهنگیک تری

ئاوهادا لە گەڵ پیغەمبەر ﷺ نامادەبن و پلەو پایە ی شەهیدبوون بە دەست
بینن و ۛ ھەرموی: ۛ ولقد کنتم قنون الموت من قبل ان تلقوا ۛ فقد رأیتموه
وانتم تنظرون ۛ.

بێگومان ئێوەبوون، ئاواتەخوازی شەهیدبوون بوون، لەپێش ئەوەدا کە
شەرەکە بینن، بەلام کاتیەک جەنگ بەرپاوی لە گەڵ دۆژمن لە ئوحووددا و
چاوتان بە لێک دان و تێک رژان کەوت، بریسکئو بریقی شمشیر و
سەرەستان بینی، ریزی خۆراگری و راوەستاوی جەنگاوەرانتان بینی، ئیتر
ترسان و دلە لەرزەتان پێ کەوت و پیغەمبەرتان لە کاتیکی زۆر ناسک دا
بەجێ هیشتو ھەلاتن، لە ھەموو لایە کەو ھە پیغەمبەر ﷺ تیرەباران
دەکرا و بە ردی بۆ دەھاویژرا، کافرەکان دەوریان داو: ئا لەو کاتەدا ئێوە
دەورتان چۆل کرد و ھەلاتن!! ئەو بانگی ئێوەی دەکرد کە دەوری چۆل
نەکەن و دژی دۆژمن بجەنگن و شەر بەکەن و خۆراگر بن و وەر بەرزو دل قایم و
گورج و گۆل بن و میدان چۆل نەکەن، بانگی دەکردن بۆ خوداپەرستی و
خۆراگری و ھەرزیی! بەلێ بە چاوی خۆتان ھۆکاری مردنتان بینی، دیتان
براو خزم ھاوەڵانتان کوژران و لاشەیان کەوتە سەر زەوی، ئێوەش خەریک
بوو بکوژن! ئەمە لۆمە کردنیکی بەھیزە، بۆ ئەوانە ی کە لەپێش
جەنگە کەدا خۆیان دەخوارد و ھە ئاواتەخوازی بەرپاوی شەڕیکی و ھەکوو
شەڕی بەدر بوون و ئیلحاحیان لە پیغەمبەر ﷺ کرد کە خۆ ببەستی و
بچیتە دەری بۆ شەر، کەچی کەتەنگانە ھات بایدۆستیان لێ کرد و
ھەلاتن و کەمیکیان نەبێ کەسیان لە گەڵ پیغەمبەر ﷺ نەمانەو!

جا کاتیەک روژی ئوحوود موسولمانان شکان و ئەوانە ی ھەلاتن
ھەلاتن، ئەو ی لێیان کوژرا لێیان کوژرا، ھەندیکیشیان بە دەوری
پیغەمبەر مابوونەو، بانگیکی شەیتانی ھەلدرا کە موحمەد کوژراو!!
ئێبنو قومەئە گەرایەو بۆ ئا و کافرەکان و تسی: من موحمەدم
کوشتوو؛ بۆیەش ئەم ھەوالە ی بلا و کربوو ھە چونکە بەردیکی بە
پیغەمبەردا داو و سەری شکاندبوو، ئیتر زۆربە ی خەلکە کە وایان زانیبوو:

که پیغه‌مبەر ﷺ کوژاروه! ئیستر په‌روه‌ر گار ئهم نایه‌ته‌ی ناره‌ خوراه‌وه‌که ده‌فهرموی: ﴿وما محمد إلا رسول قد خلت من قبله الرسل﴾ موحه‌مه‌د که هه‌یه پیغه‌مبهریکه‌و ناده‌میزاده. نه‌خۆشی و کوژرانو برینداربوونو مردنیشی به‌سه‌ردا دی، وه‌کوو چۆن نه‌و شتانه به‌سه‌ر پیغه‌مبهرانی پیش خۆی دا هاتوون، نه‌وه‌تا پیش نه‌و موساو عیسا هاتوونه ژيانه‌وه‌و دوایی مردوون، زه‌که‌ریا و یه‌حیا کوژراون، له‌گه‌ل نه‌وه‌شا نایینه‌کانیان هه‌ر ماون، په‌یره‌و کارانیان هه‌ن، که‌وابی پتویسته له‌سه‌رتان که له‌سه‌ر نایین به‌رده‌وام بن، ته‌زانه‌ت نه‌گه‌ر پیغه‌مبهر بمری یان بکوژری، نابی ئیوه هه‌ل‌بگه‌رینه‌وه‌و له‌نایین په‌شیمان بینه‌وه.

پیغه‌مبهر ناده‌میزادیکه وه‌کوو باقی پیغه‌مبهران نه‌رکی پتویستی خۆی له‌سه‌ر شانه، نه‌رکه‌که‌ی کۆتایی دی به‌له‌دونیا ده‌رچوونی، جا که‌سیک موحه‌مه‌د بپه‌رستی نه‌وه با بزانی نه‌و ده‌مری، که‌سیکیش خودا بپه‌رستی، نه‌و. خودا زیندوووه‌و نامری.

﴿إِذَا ن مات أَوْ قُتِل انقلبتم علی أعقابکم﴾ ئایا نه‌گه‌ر موحه‌مه‌د مرد یان کوژرا!! ئیوه پاشگه‌ز ده‌بنه‌و!!؟ ده‌چنه‌وه‌ سه‌ر حاله‌تی نه‌فامی و گومرایی؟! نابی ئیو. هه‌رگیز بیر له‌شتی وا بکه‌نه‌وه‌و هه‌لویتستی ئاوا نه‌فامانه بنوینن. خۆ نه‌گه‌ر پاشگه‌ز بینه‌وه، زیانه‌که‌ی بۆ خۆتانه، چونکه ﴿وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰی عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا﴾ که‌سیک دوای موسولمان بوونی پاشگه‌ز بیته‌وه‌و له‌نایین په‌شیمان بیته‌وه، واز له‌تیکۆشانو به‌ره‌نگاری دوژمن به‌ینی، نه‌وه با بزانی هیچ زیانیک به‌خودا ناگه‌یه‌نی، به‌لکو زیان به‌خودی خۆی ده‌گه‌یه‌نی و بۆ خۆی سزای دۆزه‌خ دسته‌به‌ر ده‌کا. که‌سیکیش خودا په‌رست بی به‌مردن و کوژرانی پیغه‌مبهر واز له‌نایین نه‌هینی و سوپاسگوزاری نیعه‌ته‌کانی خودا بی، له‌پیناو نایینی دا شه‌ر بکا، له‌حالی ژيانو مردن دا په‌یره‌وی په‌یامی پیغه‌مبهر ﷺ بکا، نه‌وه شوکرانه ژمی‌ره ﴿وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾ خودا پاداشتی شوکرانه ژمی‌ران ده‌داته‌وه، به‌گوێره‌ی کردارو هه‌لویتستان به‌هره‌مه‌ند ده‌بن!

نهم نایه ته ریخۆشکهر بوو، بۆ له دونیا ده رجوونی پیغه مبهەر ﷺ،
یادخه ره وه بوو، بۆ نهوانه ی وه کوو نیمامی عومه ر بیرام له مردنی
پیغه مبهەر نه کرد بووه وه، ته نانه ت عومه ر ﷺ که هه والی له دونیا
ده رجوونی پیغه مبهیری بیست، تاساو سه رسام بوو، تووشی سه دمه بوو،
وتی: هه رکه سی بلی: موحه ممه د مردوو ده دیکوژم، به م شمشیره دوو
له تی ده که م!

نه نه سی کوپی (النضر) (مامی نه نه سی کوپی مالیک) ده لئی: له و
ساته ناسکه دا که له جهنگی ئو حوود دا به سه ر موسولمانان دا تیپه ری نه و
کاته ی که له ناو خه لک دا بلا بووه وه که موحه ممه د ﷺ کوژراوه، بری
موسولمانی وره رووخاوو برپا لاواز ده یانگوت: فرسه تمان بوایه
پیاویکمان بناردایه بۆ لای عه بدوللای کرپی ئوبه ی به لکو نه مانو
لیبورنی له نه بوسوفیان بۆ وه ربگرتینایه! بری دوو رووش ده یانگوت: نه گهر
راسته موحه ممه د کوژراوه بچنه وه سه ر نایینی پیشووتان.

جا نه نه س ده لئی: قسه که یان نابه جی بوو (خۆ نه گهر موحه ممه د
کوژرابی خۆ خودای موحه ممه د نه کوژراوه، چۆن دوا ی پیغه مبهەر ژیان
ده گوزه رین؟ برۆن شه ر بکه ن له سه ر نه و بهرنامه و پرۆگرامه ی نه و شه ری
له سه ر کردوو ه بمرن له سه ر نه و شته ی نه و له سه ری مردوو ه).

نه مجار گوتی: خودایه! من به گوته ی نه وان نه گری، من به ریم له
هه لۆیستی نه وان، به ریم له وه ی که نه وان ده یلین. نه مجار شمشیره که ی
به ده سه و گرتو هه تا شه هید بوو شه ری کرد!!

نیمامی بوخاری له نه بوسه له مه وه ده گیریته وه: که عایشه بۆی
گیراوه ته وه ده لئی: نه و رۆژه ی که پیغه مبهەر ﷺ له دونیا ده رجوو نه بو به کر
له مالی خویان له (سونح)^۱ به سواری نه سپیک هاتو دابه زیو چوو ه
ژووری مزگه وت، له گه ل که س قسه ی نه کرد تا چوو ه لای عایشه که

^۱ شۆنیکه له مه دینه گه رده کی به نو حاریته یه ک میل له مالی پیغه مبهیره وه دوو ربوو ه.

له‌نزیکیه و پیغه‌مبهر ﷺ به‌بوردی یه‌مانی داپۆشرا بوو، په‌ر ه‌کمی له‌سهر رووی لاداو خۆی به‌سهردا داو ماچی کردو گریا، نه‌مجار وتی: دایکئو باوکم به‌قوربانت بن، سویند به‌خودا دوو مردنت به‌سهردا نایهن. نه‌و مردنه‌ی که‌خودا له‌سهری نووسیری نه‌وا رووی داوه‌و له‌دونیا ده‌رچووی!

نیماسی زوه‌ری ده‌لی: نه‌بو سه‌له‌مه‌ له‌ ئیبنوعه‌بیاسه‌وه‌ بۆی گیرامه‌وه‌ فهرمووی: نه‌بویه‌کر هاته‌ ده‌ره‌وه‌، عومهر قسه‌ی بۆ خه‌لکه‌که‌ ده‌کرد: (ده‌یگوت: ههرکه‌سی بلی موحه‌مه‌د ﷺ مردوه‌و زمانی ده‌برم) ئیتر نه‌بویه‌کر وتی: عومهر! که‌سیک موحه‌مه‌دی په‌رست، موحه‌مه‌د مردو برایه‌وه‌، که‌سیکیش خودا ده‌پهرستی؟ نه‌وه‌ خودا زیندوه‌و نامری، نه‌مجار نه‌م نایه‌ته‌ ﴿وما محمد الا رسول قد خلت من قبله‌ الرسل﴾ خۆینده‌وه‌، سویند به‌ خودا وام زانی نه‌و خه‌لکه‌ له‌وه‌پیش نه‌م نایه‌ته‌یان نه‌بیستوه‌، وه‌ک نه‌وه‌ وابوو که‌ نه‌یانزانییی که‌نه‌م نایه‌ته‌ هاته‌ته‌ خوارئ! که‌ نه‌بویه‌کر خۆیندیه‌وه‌ خه‌لکیش له‌ده‌می نه‌وه‌وه‌ هه‌نوو خۆیندییانه‌وه‌، ئیتر له‌وه‌و دوا ههرکه‌سیکم ده‌بینی نه‌و نایه‌ته‌ی ده‌خۆینده‌وه‌!

ئینوماجه‌ش به‌هه‌مان شیوه‌ له‌ عایشه‌وه‌ گیراویه‌تییه‌وه‌!^١ نه‌بولقاسمی طه‌به‌ری ده‌لی: له‌ ئیبنوعه‌بیاسه‌وه‌ گیردراوه‌ته‌وه‌ ده‌لی: نیماسی عه‌لی له‌ ژبانی پیغه‌مبهردا ﷺ که‌ نه‌م نایه‌ته‌ ﴿افان مات او قتل انقلبتم علی أعقابکم﴾ ده‌خۆیندرایه‌وه‌ ده‌یگوت: نه‌ به‌خوا دوا‌ی نه‌وه‌ی خودا شاره‌زای نایینی کردووین پاشگه‌ز نابینه‌وه‌، سویند به‌ خودا نه‌گه‌ر بمری بکوژری تا گیانم تێدايه‌ شهر ده‌که‌م له‌ پیناو نه‌و ئامانجه‌ی نه‌و شه‌ری له‌پیناودا ده‌کرد، سویند به‌خودا من براو میراتگرو کوری مامی نه‌وم کئ له‌ من بۆ نه‌و له‌پیشتره‌؟ ﴿وما كان لنفس أن تموت إلا بإذن الله‌ کتابا مؤجلا﴾ هیچ که‌سیک نامری مه‌گه‌ر به‌ویستی خودا نه‌بی،

^١ تفسیر القرطبی ج ٢/٢٢٢-٢٢٣.

هەتا ئەو ماوەیەکی بۆی داناوێت تەواوی ئەکا لە ژێر دەرنەچێ، دەبێ خودا ئیزن بدات و یەستو ئیرادەی لەسەر مردنەکی بێ ئەمجار دەمێ!

ئەمە شتیکی چەسپاوو سنووردار کراوە بە ماوەیەکی دیاریکراوە، کاتی دیاریکراوە، پێش و پاش ناکا! زۆر وا دەبێ پیاوی نازاوە جەنگاوەر تووشی دەیهەما شەپۆ تێکڕانی سامناک دەبێ و ناکوژێ، لەنکاوتێک ترسنۆکی و هەیه ناوێری لە پێستی خۆیدا بجوولێتەووە کەچی ەکوژێ! قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمَا يَعْمَرُ مِنْ مَّعْمَرٍ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ عَمَرٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُطَهَّرٍ ١١﴾. یان ەفەرموێ: ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ النحل/٦١.

تەمەن دیاری کراوە، کاتی مردن براوەتەووە، قەزاو قەدەر فەرمانڕەوایە، هەلسۆپنەری هەموو کاروبار پەروەردگەر، هەموو گیانیەک بە ئیزنی خودا دەردەچێ، بە گۆڕە زانستی ئەو -بەبێ پێشکەوتن و دواکەوتن- هەموو گیانیەک لەکاتی دیاریکراوی خۆی دا دەردەچێ!

دەوێ کەوابێ بۆچی دەبێ مەرۆف بترسێ و لە تێکۆشان دوا بکەوێ؟! ﴿وَمَنْ يَرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يَرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ کەسیک هەول بدات بۆ دنیاو نامانچو مەبەستی بە دەستەینانی دنیا بێ، ئەو بە گۆڕە خۆی بەشی دەدەین و لە قیامت بێ بەشە! کەسیکیش هەول بۆ دواڕۆژ بدات، نامانچو پلەو پایە قیامت بێ بێ بەشی ناکەین! وەکوو لە نایەتیی تردا دەفەرموێ:

﴿مَنْ كَانَ يَرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾ الشوری/٢٠. لە نایەتیی تردا ەفەرموێ: ﴿مَنْ كَانَ يَرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا. وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا﴾ الاسراء/١٨-١٩. نایەتەکی ئیرەیش بە (سجزی الشاکرین) کۆتایی هاتووە، واتە: ئیمە پاداشی شوکرانە ژمێران دەدەینەووە، بە فەزڵو گەورەیی خۆمان لە دنیاو

قیامەت بە گوێرەیی شوکرو کردەو هیان لە پاداشی ئەویدا که لەشەردا
هەلنەهاتوون پاداشی نەبراو هیان دەدەینەو. بەلام ئیوە ئەو کەسانە
هەلپەیی دونیاتانە، لە رۆژی جەنگی ئوحووددا وازتان لە سەنگەری بەرگری
هینا و سەریچی فەرمانی پیغەمبەرتان کرد، بۆ تالانی گرتن راجمین!
دەتوانن بڕێ لە کالای دونیایی بە دەست بهێنن، بەلام ئەو دەسکەوتەیی که
پیغەمبەر بانگەوازی بۆ دەکردن لە کیس خۆتان دا: که خۆشبهختی دونیاو
قیامەتە!

نایەتە که ناماژ دەکا بۆ ئەوانەیی رۆژی ئوحوود هەلپەیی تالانی گرتن،
شتی تری لەبیر بردنەو، ناماژ بۆ ئەوێش دەکا که ئیرادەیی ئادەمیزاد
شیوازی سروشتی کردەو -چاک یان خراپ- دیاری دەکا دەفەرموی:
﴿وَمَنْ يَدْعُ نِسْنَادِي فِيعَلْهُ﴾ پال شەخسە که دراو!! ئەوێش لە گەل ئەو
فەرموودەیی پیغەمبەر ﷺ که بوخاری و موسلیم لە ئیمامی عومەرەو
دەهیگێرتەو که فەرموویەتی: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى)
یەك دەگرنەو جا کەوابێ ئەو خاوەن برۆایان! وەنەبێ ئەم کارەساتە هەر
بەسەر ئیوە هاتبێ. ﴿وَكَأَيْنَ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلٌ مَعَهُ رِيشُونَ كَثِيرٌ﴾ زۆر لە
پیغەمبەران لە رێگای خودادا جەنگاون، تەبکۆشاون، پەپەرەکارانیشتیان
شان بە شانی ئەوان لەپینا و بەرزکردنەو هی شیعاری (لا اله الا الله) دا
شەریان کردووە، نمونەو رەهنومایی کەری رۆشنبیری شارەزایی کەر بوون.
﴿فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا﴾ ئەوان زەبوونی و
لاوازیان نیشان نەدا لە بەرامبەر شەپرو شۆپو کۆژرانی خۆیان و
پیغەمبەرەکانیان، هەستەوئەژنۆ دانەنیشتوون و رەیان نەپروخواوە و مل
کەچی دوژمن نەبوون.

﴿وَمَا اسْتَكَانُوا﴾ دونیاپەرست و خۆپەرست نەبوون، پشتیان لە دژوومن
نەکردووە، بەلکو خۆپەرست و بەتارام بوون. ﴿وَاللَّهُ يَحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾
پەروردگار خۆپەرستانی خۆش دەوێن؛ ئەوانەیی خۆیان خۆپەرست و پەروورە

هاوه لانیشیان بهرز کردۆتسهوه، نهوانه خودا رینوما ییان ده کاو پاداشی
باشیان ده داتهوه! نه مه سهرکۆنه کردنی موسولمانانی ئوحوودی تیدایه! که
لهو روژدها وره یان رووخوا دله له رزه یان پیکهوت، به هه والی کوژرانی
پیغه مبهتر ﷺ دهستیان له کراسی هاته دهرو، توانای بهرام بهری کردنی
کافرهکانیان نه ماو بیریان لهوه کردهوه چۆن په یه رندی به نه بوسوفیامهوه
بکهن لیبور دنیان بو دهسته بهر بی!

«هی نهوه کر» هوه وهه لوتیستی زۆربه ی هاوه لانی پیغه مبهتره کانی
پیشوو بوو، ﴿وما کان قوهم إلا أن قالوا ربنا اغفر لنا ذنوبنا وإسرافنا فی
أمرنا وثبت أقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین﴾ له کاتی تیکرژانو روو
به روو بوونه وهی خودانه ناسان دا جگه له نزاو پارانه وه له خوا هیچی تریان
نده گوت، ههر ده یانگوت: پهروه ردگارا! له گونا هو که مته ر خه میمان
خۆش به، عه یبو عارو سه ریچی کردنی فهرمانی خۆتمان دا پیۆشه،
نه ژنۆمان به هیژ بکه، نزاو پارانه وه داوای لیخۆشبوونیان له خودا له گه
نه وه دا که ره بیانی و خودا ویست بوون! نه مه ئاماره یه به هه ست کردنیان
به ته قصیرو که مته ر خه می، داوا کردنی لیخۆشبوون له پیش داوای
وره به رزی و خۆراگری، بهو مه به سته یه که دلو «هروونیان پاک بی و
دوعا که یان گیرایی..»

﴿فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ ثَوَابَ الْآخِرَةِ﴾ وَاللَّهُ يَحِبُّ الْحَسَنِينَ
ئیترا خودا له پاداشتی خۆراگری و نزاو پارانه وه یان دا سه ره که وتزو
زالبوونیانی به سه ر دوژمن دا پی به خشین. ناوو شۆره تی پیاوه تی دونیا یان
ده ست کهوت، وێرای پاداشی باشی قیامه تیان که ره زامه ندیی خودا و
ره حه متو شادبوونیانه به بینینی پهروه ردگار له به هه شت دا، چونکه
نه وان له دونیادا کردارو هه لوتیستیان به خۆیره ی ویستی خودا بسوه،
ویستوویانه سوننه تی خودا له سه ر زهوی به رقه رار بکهن، خوداش
چاکه کاری ناوای خۆش دهوین، پاداشی باشی نهو کرداره چاکانه یان
ده داته وه!

ئەمەش رێنومایی کردن و پەرورە ە کردنە بۆ هاوێلانی پێغەمبەر و
سەرنج راکێشانیانە بۆ ئەوێ کە ئەوان شیواترین بۆ دەستەبەرکردنی ئەو
رەوشتە باشانە و پێویستە پەڕپەوی ئەو کۆمەڵە خواویستە بکەن،
لەبەرەمبەر دوژمن دا نەبەرد و نەترس بن! لە کردار و گوشتاری باشیان دا
شۆین ئەوان بکەون.

نایینی خودا یەك نایینە و بنەماکانی گۆرانکارییان بەسەردا نایە،
سوننەت و داب و نەریتی خودا لە بوونە وەردا گۆرانی بەسەردا نایە.

نابی موسوڵمانان بەگویی کافران بکەن

يَتَّيِّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوْكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَابِكُمْ

فَتَنقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللّٰهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّصِيرِينَ ﴿١٥٠﴾

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ

بِهِ سُلْطٰنًا وَمَا وَلَهُمْ النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوٰى الظّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾

لە نایەتەکانی پیشوودا پەرورەدگار فەرمانی کر بە موسوڵمانان کە
هاوێلانی پێغەمبەرانی پیشو بکەنە پێشەوا و شۆینیان بکەون،
موسوڵمانان دەترسێنێ لە شۆینکەوتنی کافرو جوولەکە و گاوەکان و
دووڕووکان؛ ئەوانە کە پیلانیان لە بانگەوازی نیسلامیی ە کردو
دەفەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا
يَرُدُّوْكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَابِكُمْ فَتَنقَلِبُوا خَاسِرِينَ﴾ ئەو کە سەنەو کە پڕواتان
هێناوە و موسوڵمان بوون ئەگەر گۆپرایەلی ئەوانە بکەن کە پڕویان بە
نایینی ئیو ە نیو پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرە کەتان رەت دەکەنەو، وەکوو
ئەو سوفيانو هاوێلانی، عەبدوللای کۆری ئوبەو سەرۆکی دووڕووکان و
شۆینکەوتوانی، هەر وەها سەرانو جوولەکە و گاوەکان، ئەو بزانن دواو
موسوڵمان بووتان دەتانگێرنەو بۆ کوفرو خەسارەتمەندی دونیای قیامەت

دەبن، لەدوونیدا زیللەتێ کوفرو بێدینی بەسەر شانتاندا دای، عیززەتێ ئیسلامتان لەکیس دەچی! دوزمن لە ولاتتاندا جیگیر دەبی، لەزەتێ سەرکەوتن و فرمانێ هویی و بالادەستیتان نامینی، ئەو وادەیی خودا پێی داوێن کە دەفرموی: ﴿وَعِدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلِيُمَكِّنَ لَهُمْ دِينَهُمَ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾ انفور/۵۵. بۆتان نایەتە جێ و فرمانێ هویی سەرزهوێتان لەکیس دەچی و بۆ خۆتان دەبنە بۆرەپیاوو مسکین و ژیر دەستە. لەقیامەتیشا خەسارەتمەندی ئەو دەبن کە لەنیعمەت و خوشی بەهەشت بێبەش دەبن و تووشی سزای دۆزەخ دەبن. ﴿بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ﴾ ئیو پەشت بە ئەوان مەبەستن بە هیوای یارمەتێ بێباوەران مەبن، بەلکوو خودا سەرپەرشتیکاری ئیو، ئەو یارمەتیدەر و پشتیوانتانە، ئەو باشترین یارمەتیدەرە؛ وەکوو لە شوێنیکێ تردا دەفرموی: ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ، نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ الانفال/۴۰.

هەر شهویش سهر فرازی و سهر کهوتنی بۆ خۆی و پیغه مبهرو موسولمانان داناه، ده فهرموی: ﴿وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِیْنَ الْمُنَافِقُوْنَ ۝۸﴾. یه کیکیش له دیار دهی یارمه تیدانی پهروه ردگار بۆ خاوهن باوه ران شهویه: که ترسو لهرز بخاته دلو دهروونی کافرانوه، چونکه پروایان دامه زراوو چهسپاو نییه، ههر شهوندهیه به لاسایی کردنه وهی کویرانه شهریک بۆ خودا داده نین، بت له دارو بهرد ده تاشنو دهیانپه رستن، وه کوو ده فهرموی:

﴿سَنَلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ ترسو لهرز ده خهینه دلو دهر وونی ته وانهی که خوانه ناسنو و گومراو کافرن، چونکه ته وان شه ریک بؤ خودا داده نین، بهردو داریک ده که نه ها و به شی خودا، که هیچ به لگه و ده لیلیک نه عه قلی و نه ههستی (حسی) یان به دهسته وه نیه، که شیایو په رستن بن! تاکه به لگه یان له په رستن ته و بتانه دا لاسایی کرده وهی باو کو با پیریانه و ده لین: نیمه

بیستوومانه نه‌وانه نه‌و بتانه‌یان په‌رستوه، نیمه‌ش شوین نه‌وان ده‌که‌وین
﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ الزخرف/٢٢.

دامه‌زرانی بیروباوه‌ریان له‌سهر نه‌و بنه‌ما پروپوچانه سهرده‌کیشی بو
پشیری دلو ده‌روونیان، شیوانی عه‌قل و هوشیان، تیک‌چرونی بیرو
بوچرونیان، په‌یدابوونی ترسو له‌رز له‌دلیان‌دا ویرای نه‌و به‌دبه‌ختی‌به‌ی
جیهانیان ﴿وَمَا وَاهِمُ النَّارُ﴾ له‌قیامه‌تا جیگیان دوزه‌خه، به‌هوی
سته‌مکاریان له‌خودی خویان، به‌هوی کوفرو ییدینی‌و
سهر‌پیچیکردنیانه‌وه.

﴿وَبِئْسَ مَثْوًى لِلظَّالِمِينَ﴾ دوزه‌خ خراپترین په‌ناگه‌و شوینی مانه‌وه‌ی
سته‌مکارانه.

نه‌وه‌ی له‌و نایه‌تانه وهرده‌گیری:

١- ترساندنو هه‌ر شه‌کردن له‌موسولمانانه که به‌هیچ جوړیک
گوټ‌پرایه‌لی کافرو خودانه‌ناسان نه‌بن و بتمانیه‌یان پی نه‌که‌ن، چونکه
هه‌رچنده نایه‌ته‌که ده‌رباره‌ی جه‌نگی نوحوود نازل بووه، به‌لام وه‌کوو
ده‌لین: عبیره‌ت به‌گشتی وشه‌که‌یه، نه‌ک به‌تایبه‌تی هویه‌که‌ی.

٢- کافرو خودانه‌ناسان هه‌میشه له‌قه‌له‌قی و بیرشیواوی‌دانو ترسو
له‌رز له‌دلیان‌دا جیگیره.

هوکاره‌کانی تیکشکانی موسولمانان له‌جه‌نگی نوحوود‌دا

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ
وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا أَرْسَلْنَاكُمْ مَّا تَحِبُّونَ مِّنْكُمْ
مَّن يَّريذُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّن يَّريذُ الْآخِرَةِ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ
لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ إِذْ
تُصْعِدُونَ وَلَا تَلَوْنِ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أَحْسَنِ تَأْوِيلِهِ
فَأَثْبِتْكُمْ عَمَّا يَفْعَمُ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ

وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ
 الْغَمِّ أَمْنَةً نُّعَاسًا يَغْشَى طَآئِفَةً مِنْكُمْ وَطَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ
 أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ
 الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخَفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا
 يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا ههنا قُلْ
 لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ
 وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
 بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا
 اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
 حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾

نه مجا دیتہ سہر روونکردنہ وہی ہویہ کانی تیشکانی موسولمانان لہ
 جہنگی ثوحوود داو ۛ فہرموی: ﴿ولقد صدقکم اللہ وعده﴾ سویند بہ
 خدا بیگومان پەروردگار تان بہ لینی خوی بہ سہرکہ و تنتان بہ سہر دوژمن
 دا ہینایہ دی ﴿إذ تحسونہم باذنه﴾ نہو کاتہی دہستان کرد بہ لیدانو
 کوشتنیانو قہ لاجوتان دہ کردن بہ پشتیوانی خداو یارمہ تیدانی ﴿حتى إذا
 فشلتم﴾ تا نہو کاتہی ترسو خوؤ دایگرتن، لہ شہر ترسانو نہ ژنوتان
 شکا ﴿وتنازعتم فی الأمر﴾ کیشہ تان تی کہوت دہربارہی جی بہ جی کردنی
 فہرمانی پیغہ مبہر ﷺ لیتان بوو بہ مقو مقو لہ سہر کہڑی ثوحوود،
 ہندیکتان و تتان: با شوینی خویمان بہ جی بیلینو فریای تالان بکہوین،

هندیکیشان و تتان: بی شه مری پیغه مبهر ﷺ ناکهین. له سه نگره کان دا تهنها عه بدوللای کوری جوبهیر (که سهر کرده ی تیرهاویژه کان بوو) له گهل چهند هاوه لیکي دا مانه وه و شهوانی تر شوینه کانی خویان چؤل کرد ﴿و عصیت من بعد ما اراکم ما تحبون﴾ سهر پیچی فرمانی پیغه مبهرتان کرد دواي شه وه ی پیتان خوش بوو شه وه ی دیتان! که بریتی بوو له تیکشکانی سوپای کوفرو سهر که وتنی موسولمانانو هه بوونی ده سته کوتو غه نیمه ت، نیترو واده ی پهروه ردگار به یارمه تیدانتان دواکه وت.

عوروه ی کوری زوبهیر ده لئ: پهروه ردگار به لئینی پیدان که نه گهر خوراکرینو ته قوای خودا بکه ن، خودا به پینچ هزار فریشته ی نیشانه کراو کومه کیان پی ده کا. که تیرهاویژه کان سهر پیچی فرمانی پیغه مبهریان کردو سه نگره کان خویان جی هیشتو ب تالان گرتن هاتنه خواری، یارمه تیدان به فریشته یان لی سهندرایوه، نایه تی ﴿ولقد صدقکم الله وعده اذ تحسونهم یا ذنه﴾ نارد خواری، خودا به لئینی خوی به جی هینا. سهر که وتنی پیشان دان، به لام که سهر پیچی یان کردو فرمانی پیغه مبهریان شکاند تووشی نهو تیشکانو نار هه تیه ی کردن.

نه مجار پهروه ر. گار هو ی کیشه و سهر پیچی تیرهاویژه کان روون ده کاته وه و ده فرمانی: ﴿منکم من یرید الدنیا﴾ هه تان بوو هه لپه ی دونیای بوو؛ ده یو یست ده سته کوتو غه نیمه ت ده ست بکه وی!

ئینومه سعود. ده فرمانی: هیچ کهس له هاوه لانی پیغه مبهر هه سستی به وه نه ده کرد که دنیاویستیان تیدابی! تا روژی جهنکی ثو حوود هات،! شهوانه شه که سانه بوون که له سهر که ژه که سه نگره کان خویان چؤل کردو به هیوای گرتنی تالان هاتنه خواره وه. ﴿ومنکم من یرید الآخرة﴾ هه شتان بوو، پاداشی روژی قیامه تی. هویست، پابه ندی فرمانی پیغه مبهر بوونو شوینی خویان جی نه هیشتو له گهل سهر کرده که یان؛ عه بدوللای کوری جوبهیر مانه وه، خالیدی کوری وه لیدو عه کره مه ی کوری شهو جهل - که شه وسا کافر بوون - هه لمه تیان بوو بردن ده وریان گرتن

ئەوانەى مابوونەو. لەسەر کەژە کە شەهیدیان کردن!!

لۆمە کە روودە کاتە ئەوانەى سەرپێچییان کردو شۆینی خۆیان بەجێ
هێشتو هەلاتن. روو ناکاتە ئەوانەى کە لە شۆینی خۆیان مانەو و تا
شەهیدبوون بەرگرییان کرد. ﴿ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ﴾ دواى ئەو کە
لەسەرەتاو سەرکەوتن. بەهۆى شکاندنێ فەرمانی پیغەمبەر ﷺ. شکانو
کوژرانو هەلاتنی بەسەردا هیان ﴿لِیَتْلِیْکُمْ﴾ بۆ ئەوێ بیرو باوەرتان
تاقى بکاتەو، بۆ خۆتان بزانی، تا چ رادەیهک خۆراگرن - چونکە خودا بۆ
خۆی پێش ئەوێش ئەوێ دەزانى - ﴿وَلَقَدْ عَفَا عَنْکُمْ﴾ دانیابن خودا لەو
تاوانەتان خۆش بوو. بەو ژێرکەوتن و تاقیکردنەو تان شۆینەواری
تاوانە کانتانی سڕیەو، تۆبەى لى قبول کردن، پەشیمانیتان وەرگیرا،
﴿وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَی الْمُؤْمِنِ﴾ خودا خاوەن فەزڵو بەزەییە بۆ
موسولمانان، چونکە بەهۆى تاوانەکانیانەو لەبیخ دەری نەهینان! وى
دەجێ هۆیک لە هۆیکەکانى بەزەیی هاتنەوێ خودا پێیان زۆرى دوژمنو
هەبوونی چەکو پێوستیاتی جەنگ لە لایانو کەمیی موسولمانانو
نەبوونی پێوستیاتی جەنگ لایان بووبى، ﴿اِذْ نَصْعَدُوْنَ وَلَا تَلُوْنَ عَلَیْ
اَحَدٍ وَالرَّسُوْلُ یَدْعُوْکُمْ فِیْ اٰخِرَکُمْ﴾ یادى ئەو بکەنەو کە کافرەکان بۆ
سەر کێو کە هەلیان برینو راویان نان، ئێو بە شکاوی راتان دەکردو
ناوێتان لەکەس نەدەدایەو، لەبەر ترسو لەرزو پەشوکاوی خۆتان دەتان
قوچاند، پیغەمبەرتان بەجێ هێشتبو، لەدواو بانگی دەکردن دەیگوت:
هەلمەیینو وەرئەو بۆ لای من و لەدوورەم کۆ ببینەو و خۆراگرنو بەرگری
بکەنو هەلمەت بەرن؛ ئەو مەن پیغەمبەرم مام، نەکوژراوم، کەسیک
بگەریتەو و هەلمەت بەرئ بەهەشت بۆ خۆی حەلال دەکا.

بەلام ئێو گۆیتان پێ نەداو نەگەرانیو بۆ لای پیغەمبەر ﷺ.

ئێبنوعەبباس دەفەرموێ: (بانگ کردنی پیغەمبەر ﷺ بریتی بوو
لەو دەیفەرمو: ئەم بەندەکانى خودا هەلمەین بگەریتەو، بۆ گۆرەپانی
جەنگو شەر بکەن!

﴿فَاتَّابِكُمْ غَمَا بَغْمٍ﴾ پەرەردگار سزای دانهو. بە غەمو ناپەرەحتی و تیشکان بەهۆی ئەو غەمو ناپەرەحتیەکی خستانه دلی پیغه مېهره و. که سەرپێچی فەرمانە کاتتان کرد. کهوابی (خەم) ی یەکم تیشکانی موسولمانانو لەکیس چوونی. هەستکه وتو کوژرانی هاوه لانی پیغه مېهره ﴿﴾، (خەم) ی دووهم که هۆی خەمی یەکمە، ئەو ناپەرەحتیەکی که تووشی پیغه مېهره ﴿﴾ بو. بەهۆی سەرپێچی کردنی ئیوه وه بو فەرمانە کهی!! خودا تووشی ئەو ناخۆشی و چەرمەسەری یەکی کردن بو ئەوهی رام ببن لەسەر ناپەرەحتی و خو بو ناخۆشی رابگرن، لە ناو رووداوه کان دا قال ببن!

﴿لَکِیلا تَأْسُوا عَلٰی مَا فَاَتَکُمْ﴾ تا خەفەت بو ئەوه نەخۆن که لەکیستان چووه لە سوودو تالانی جەنگ.

﴿وَلَا مَا أَصَابَکُمْ﴾ هەر وه ها خەفەت نەخۆن بو ئەو زەرەر و زیانەکی تووشتان بووه، ئەو ئیش و نازارەکی پێتان گەیشتوو. لە دوژمنه و. وه کوو کوژرانو پیرنداری ماندوو بوونو برسپایه تی و تینوایه تی!

﴿وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ خودا ناگاداری کردار و هەلوێستو مەبەستتانه لەسەر چاکه و خراپه پاداشتتانه دەداتوه!

چونکه کردوه. هۆکاره بو سەرکهوتنو، هەل بەدەست هیانه بو تەوابوونی نیمازو خۆرازانده وه یه به رهوشتی بهرز.

﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَیْکُمْ مِّنۢ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نَّعَاسًا﴾ ئەمجار خودا دواي ئەو غەمو ناپەرەحتیەکی تووشتان هات، پاش ئەو ترسو لهرزه ی پێتان گهیی، ئەمزنو ئاسایش و ئارامی ناردە سەر دلتان، تەنانهت ئەوهنده لە دوژمنستان بی یاک برون وه نهوز دایگرتن، هەهوزیش لەکاتی وادا نیشانه ی بی باکی و ئەهه میهت پێ نه دانه. بو ئەوهی ئەو سەر شوێری به بشۆنه وه، رەدی ئیعتیار بکه نه وه، ئەو زه بوونی و لاوازیه ی تووشی هاتوون نه مینی.

وه کوو لە سوورەتی ئەنفال دا هاتوه دەر باره ی غەزای بهدر ده فرموی: ﴿إِذْ يَفْشِكُمُ النَّعَاسُ أَمَنَةً مِّنْهُ﴾ الانفال/١١.

ئەبەر طەلحە ■ ھەرموی: من یەکیک بووم لەوانە کە لە جەنگی ئوحووددا وەنەوز دایگرتم! تەنانەت شمشیرەکەم لە دەست ■ ەکەوتە خواری و ھەلم دەگرتەو: چەند جارێک ئاوا شمشیرەکەم لە دەستم دەکەوتە خواری و ھەلم دەگرتەو.

﴿یغشی طائفة منکم﴾ بەلێ، وەنەوز (خەوێنچکە) کۆمەڵیکی داپۆشین کە بریتی بوون لە کۆچکەرانی زۆربەی یاریدەدەران واتە: ئەوانەی برۆا قایم گەش بین بوون، یان کۆمەڵی یەقین و خۆراگر ■ پشت بەستوو بە خودا بوون، ئەوانەی کە دڵنیابوون لەوێ پەرەردگار یارمەتی پیغەمبەرەکی دەداو ئاواتەکانی بۆ دینیتە جی.

﴿وطائفة قد أهتمهم أنفسهم﴾ کۆمەڵیکیش خەمی خۆیان ھەموو شتێکی لەبیر بردبوونەو، ترس دلو دەروونی داگیر کردبوون، چونکە بتمانەیان بە یارمەتیدانی خودا نەبوو، برۆیان بە پیغەمبەرایەتی پیغەمبەر ﷺ نەبوو، ئەوانە کۆمەڵی دووڕووکان بوون، وەکوو عەبدوللای کۆری ئوبەو مەعتەبی کۆری قوشەیرۆ ھاوێلان، ئەوانە وەنەوزیان نەدەھاتی و لەترسو دڵپراوکەو قەلەق دا بوون، ھیچ کۆلیکیان بە پیغەمبەرۆ نایینەو ھەل نەگرتبوو!!

﴿یظنون بالله غیر الحق ظن الجاهلیة﴾ گومانیان بە خودا دەبرد بەشیوەیەکی ناپەرەو، دەیانگوت: ئەگەر راست بوایە موحمەد پیغەمبەر بوایە کافرەکان ئاوا زال نەدەبوون بەسەری دا!! ئەم جوۆرە وتانە جگە لە کافرو موشریک کەسی تر نایلی: ﴿یقولون هل لنا من الأمر من شی﴾ برێکیان بە برێکیانیان دەگوت: ئایا ئێمە لەسەرکەوتن و سەرفرازی بەشمان ھەیە؟ پرسیارەکیان بەشیوەیەکی ئینکار نامیز بوو، مەبەستیان ئەوەبوو کە ھیچ سەرۆکێکیان دەست ناکەوی، ئەوان و لە ئایین تێگەشتبوون کە ھەر ■ ەبی خواوەن ئیمان سەرکەون، پێیان وابوو ئایینو

^١ نیسانی برخاری ئەم رووداوێ لە (المغازی) دا رێبایت کردووە.

سهرکه وتن دوو شتی لیک جیا نه بو و هن! به راستی گومانه که یان هه له بو و، چونکه یارمه تیدانی خودا بو پیغه مبه رانی نه وه ناگه یه نی که ده بی هه موو کاتی که په پره وانی پیغه مبه رانی سهرکه ون، به لکو ری ده که وی ژیر ده که ون، کاتی که په پره وی یاسای سروشتیان نه کرد بی، به لام هه موو کاتی کوتایی زیرین و سهر فرازی دوا روژی بو ته قواکارانه.

نه مجار رسته یه کی تیهه لکشی هیناو فهرمووی: ﴿قُلْ إِنْ أَمَرَ كَلَهُ اللَّهُ﴾ پیان بلئی: هه کاریک نه نجام ده درئی، نه و به گویره ی دابو نه پریتی خودایه و به پی یاسای نه وه هله ده سووړی!! له ناکامی په یوه ندی هوو هوکار (علهو معلول) وه دپته جی.

سهرکه وتن و هه لسوورانی کاروبار هه مووی به دهستی پهر هردگاره، که س رایه ی ناکه وی به هی خوی بزاتی، خودا یارمه تی بنده موخلیصه باوه رداره کانی ده دا، وه کوو به لینی داوه و ده فهرمووی: ﴿كُتِبَ اللَّهُ لَآ غَلْبَ اَنَا وَرَسُولِي﴾ المجادلة/٢١.

یان ده فهرمووی: ﴿وَإِنْ جندنا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ الصافات/١٧٢.

نه کوومه له خودانه ناسو دووړووانه ﴿يَخْفَوْنَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يَسِدُونَ لَكَ﴾ له دلی خویان دا بیروباوه ریکیان شاردو ته و به که ناویرن بو توی ناشکرا بکه ن؛ نه وان که پرسپارت لی ده که نو ده لئین: ﴿هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ﴾ وای پیشان ده دن که پرسپاری رینومایی و ناشکرا بوونی شتی که که نیازان! به لام له راستی دا پرسپاری ټینکاری به دروخته و هیه ﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا ههنا﴾ ده لئین: که سهرکه وتن و زالبوون به ده ست خوداو بنده راستگوکانی بوايه وه کوو موحه ممد ده یلی: که کاروبار به ده ست خودایه و سهرکه وتن بو خوشه ویستانیه تی، ټیمه ناوا ژیر نه ده که وتین؟! نه وه هه موو موسولمانانه نه ده کوژران، نه گهر موحه ممد به راستی پیغه مبه ر بوايه، ناوا ژیر نه ده که وت؟

نه مجار پهره و ردگار بیروبوچو نه که یان رت ده کاته وه به وه که هه موو ټیشرو کاریک له بوونه و ردا به گویره ی سوننه تی خودا

هه‌لده‌سورپین، نه‌وه‌یان له‌بیر خۆ بردۆته‌و. که سه‌رکه‌وتن به‌ کۆمه‌کی نه‌و دیته‌جی و تیشکان به‌هۆی سه‌رپچی موسولمانان په‌یدا ده‌بی! نه‌وه‌شیان له‌بیر خۆ بردۆته‌و. که ته‌مه‌نی هه‌موو ئاده‌میزادی‌ک ماوه‌یه‌کی دیاریکراوی هه‌یه‌و پاش و پێش نا‌کا! بۆیه‌ په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد که وه‌لامیان بداته‌وه‌و ده‌فه‌رموی:

﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ﴾ پێیان بلێ: نه‌گه‌ر ئێوه له‌ مائی خۆشتان بوونایه‌ نه‌وانه‌ی کوژرانیان له‌زانستی خودادا دیاری کراوه‌ ده‌هاتنه‌ ئهم شوینی کوژارنه‌یانو گیانیان ده‌رده‌چوو، ئهم ده‌شنه‌ ده‌بووه‌ شوینی له‌خویندا گه‌وزانیان.

به‌کورتی ترس، قه‌زاو قه‌ده‌ر نا‌گیریته‌وه‌، ته‌گبیر به‌رامبه‌ری ته‌ق‌دیرو نه‌خشه‌کێشانی خودا نا‌کا، نه‌وانه‌ی کوژرانیان بۆ نووسراوه‌ ده‌بی بکوژرین نه‌گینا زانیاری خودا ده‌ییته‌ نه‌زانی، نه‌وانه‌ی کوژران، بۆیه‌ کوژران چونکه‌ نه‌جه‌لیان هاتبوو! به‌گوێره‌ی نه‌خشه‌ی (لوح المحفوظ) بوو. ﴿وَلِيَتْلِي اللَّهُ مَا فِي صُورِكُمْ﴾ په‌روه‌ردگار نه‌و تیشکانه‌ی تووشی موسولمانان کرد بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی وره‌ی خاوه‌ن باوه‌رانو ده‌رخستنی رێژه‌ی ئیخلاص و خۆراگریان بوو. ﴿وَلِيَمْحَصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ بۆ لێک جیاکردنه‌وه‌و لێک هه‌لاواردنی نه‌وه‌ی له‌ دلێان دایه‌ له‌ نه‌خۆشی و ختوکه‌دانی شه‌یتانو پاک کردنه‌وه‌ی دل، تا بروا ئیماتتان بگاته‌ تروپکی یه‌قین.

﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ خودا پێویستی به‌ تاقیکردنه‌وه‌ نیه‌، هه‌یج شتیکی لێ ون نابێ، له‌ ئاسمانو زه‌ویدا شتی‌ک نیه‌ خودا پێی نه‌زانی! خودا زانایه‌ به‌ نه‌ینی دلو ده‌روون، ده‌زانی چییان تیدایه‌. شه‌وه‌ی بۆیه‌ کرد، تا چۆنیه‌تی نه‌و خه‌لکه‌ ده‌ربخا، هه‌لوێستی موسولمانانی خۆراگرو راستال له‌هه‌لوێستی دوو روو فیل‌باز جیا بکاته‌وه‌..

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ

ببعض ما کسبوا ﴿١٥٢﴾ نهو تیر هاویژانهی پیغه مبهەر ﴿١٥٣﴾ له جهنگی ئوحووددا فرمانی پی کردن که له شوینی خویان دا جیگیر بنو نه جوولین بو ئه وهی پاریزگاری پشته وهی سوپای ئیسلام بکهن، شوینی خویان به جی نه هیشت مه گهر به ختوکهی شهیتان نه بی بویان، شهیتان نهو کاره ی پی کردنو هه لی خه له تاندن، چونکه بری تاوانیان کردبون.

واته: نهوانه ی رۆژی جهنگی ئوحوود شکانو هه لاتن، هوی تیشکانو هه لاتنیان به گوێکردنی شهیتانو نه نجامدانی تاوانو خراپه کاری بوو که پشتیوانی پهروهردگاری لی برینو وره یان روخواو قوچاندیان. نه مه به لگه یه له سه ر نه وه که گونا ه گونا ه کیش ه کا ههروه کوو چون تاعهت کردن تاعهت ده هیئی! به لام موصیبهت - که شکان له شهردا بو خۆی به لایه - ده بنه ئاکامو بهروبوومی خراپه .. وه کوو چون پاداشی چاکهش چاکه یه.

نه مجار ﴿١٥٤﴾ ولقد عفا عنکم ﴿١٥٥﴾ بیگومان خودا له تاوانی هه لهاته نه که تان خوش بو، له قیامهت دا سزاتان نادا له سه ری!

سزای دونیاشیان که ئاوا تیشکانو تووشی ده ردی سه ری هاتن نه وه تاقیکردنه وه پالفته کردنو له بوته دان بوو بویان نه مهش دره گای هومیدیان لی ده کاته وه نا هیلی نا ئومیدی دلو دهروونیان داگری ﴿١٥٦﴾ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٧﴾ بیگومان خودا زۆر به بهزهیییه، دوا ی تۆبه کردن له تاوانی گه وه رو بچووکى بهنده کانی خوش ده بی، زۆر له سه ره خوو هیدییه، تۆله ی دهس به جی ناسینی! به لکو مۆله تی بهنده ی ده دا بو ئه وه ی به خۆی دا بچیته وه، هه له کانی خۆی راست بکاته وه چاره سه ری که م و کورتیه کانی بکا.

هه ئانانی موسولمانان بو جهنگ و جیهاد و وریا بن دووړووه کان کاریان
تی نه کهن

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا لَاخَوْنٰهُمْ
اِذَا ضَرْبُوْا فِى الْاَرْضِ اَوْ كَانُوْا غُرًى لّٰوْ كَانُوْا عِنْدَنَا مَا مَاتُوْا
وَمَا قُتِلُوْا لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوْبِهِمْ وَاللّٰهُ يُحْيِ
وَيُمِيتُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَیْن قُتِلْتُمْ فِى سَبِيْلِ
اللّٰهِ اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿١٥٧﴾ وَلَیْن
مُتُّمْ اَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلٰى اللّٰهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿١٥٨﴾

دواى نهو. پهروه ردگار لهم نايه تانهى پيشوودا موسولمانانى له
وه سوه سى شهيان ترساند، نهو وه سوه سى هى كه موسولمانانى تروشى
نهو تيشكانه گه وره يه كرد، له جهنگى نوحوودا!

نه جار ليړه دا دى موسولمانان له وه سوه سى دهنه دهنه درو
كومه كيكارانى شهيان دهرسيڼى دهرموى: ﴿يا ايها الذين آمنوا لا
تكونوا كالذين كفروا وقالوا لإخوانهم إذا ضربوا في الأرض أو كانوا
غزى لو كانوا عندنا ما ماتوا وما قتلوا﴾ تهى خاوهن باوه ران! نه چن وه كوو
نهو بى پروايانه بکهن: كه هركاتى براو خزم كه سو كاريان بچوونايه بو
سهر ريكت، يان بو غه زايه كئو بمرديايه: يان شهيد بكرانايه، ده يان گوت:
نه گهر نه چوونايه وه له لاي نيمه بمانايه وه نه دهرمردنو شهيد نه دهركران!
تهى خاوهن پروايان نيوه! بيروباوه رى وا په يره وه مکهن، بيروبوچوونى وا له
دلو دهروونى خوتان دهر بکهن، نهوه سهرليشيوانه بهرامبهر به ثايين و
گومرايى به له بيروباوه ردا، چونكه ژيانو مردن به ده ست پهروه ردگارن،
وه كوو له نايه تيكي تر دا دهرموى: ﴿وما كان لنفس أن تموت إلا بإذن ا

پیوسته نهوه بگوتری: که قهزاو قهدهر ئاده میزاد ناچار ناکهن بۆ کردنی کاره کانی، چونکه قهزا (قضاء) بریتییه له په یه ندیوونی زانستی خودایی به شتی که وه، زانستو ده رختن و ئاگاداری به سهر شت دا کاریگهری تییدا ناگهی نهی! قهدهریش بریتییه له په یدابوونی شت به گوێره ی زانیاری و زانست. زانستی خودا هه میسه له گهل رووداوه کان دا چوون یه که، هه رگیزاو هه رگیز رووداو به پیچه وانهی زانستی خوداوه نابیی، ئاده میزادیش له کرداره کانی دا ئازاده به لām تواناو ویستو زانستی سنوورداره و ره ها نیه، که مو کووری تیدا به، جاری وا هه یه ده یه وی ئیشیک بکا، کاریک په سه ند ده کا کردنی ئیشه که، یان په سه ند کردنی کاره که به ویستو ئیراده ی خوێه تی!! به لām ئاده میزاد به هیچ جوړیک زانیاری به کاتو شوین و هوێه کانی مردن نیه و نازانی به چ ده مرئ!

هه رکاتی شته که رووی دا نه و کاته ده زانی که نه و شته بووه، جا که ئینسان برۆای به یارمه تیدانی خودا و پالپشتی کردنی هه بی و بزانی نه و یارمه تی ده دا بۆ په یه و کردنی هوێه کانی خوێشه ختی، به له به رچاو گرتنی نه و هوکارانه و وێپرای برۆا ده روونی یه که، ئیتر له کاره کانی دا چوستو چالاک ده بی و له تیشکانو هه له نگوتن دوور ده که ویتته وه!

کهواته نه ی خواهن باوه رپان وه کوو نه و خوانه ناسانه مه بن که ده رباره ی مردوو کوژراوه کان نه و جوړه قسانه یان کردن.. ﴿لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾ بۆ نه وه ی سه ره نجامی نه و جوړه قسانه ببیتسه داخو که سه ر له دل یان داو زیاتر بۆیان به په رووش بن، وره یان برۆخی و په شیمانی بنوینن و ه کوو نه وان تووشی سه سه رته ده بن و ه کوو نه وان له تیکوشانو به ره نگاری کولده بن!

په ره ردگار نه و بیروباوه ره ی له لای نه و بی پروایانه په یدا کرد، بۆ نه وه ی زیاتر سه سه رته بار بنو، پتر خه م بۆ مردوو کوژراویان بخۆن! به لām نه وان نه زانو تینه که یشته و نه به هه له چوون، چونکه ﴿وَاللَّهُ

یحیی ویمیت ﴿خودا ده ژینیی و ده مرینیی.. واته: دروستکردنو به دیهینان به ده ست خویه تی، له ناو بردنو مردن به ویستو فرمانی نهو ده بی! کهس ناژی و کهس نامری به ویستو تیراده ی نهو نه بی! ته مهنی کهس به بی تیراده و ره زامه ندی نهو لی ی زیاده و کهم ناکری: ﴿والله بما تعملون بصیر﴾ خودا ناگادراو بینایه بهو کردارو گوفتاره ی نه نجامیان ده دن! هه رچی له دلتان دا شاردووتانه ته وه: لهو بیروباوه رانه ی که کاریگه رییان هه یه له گفتارو کردارتان دا، لای خودا نمایانه! هه ول بدهن دلو ده رووتان پاک بکه نهو! له «هسه سی شهیتانو دوو پرووه کان، تا نهو هه لوستانه ی له کافره کان دیاری ده دا له ئیوه دیاری نه دا.

لیره دا نه مه هه ره شه کردنه له موسولمانان که له گوفتارو کرداردا لاسایی خودانه ناسان نه که نه وه!

نه مجار مزگینی به خته وه ری دواپوژ ده دا بهو که سانه ی که له ریگای خودادا ده کوژرین و ده مرنو ده فرموی: ﴿ولئن قتلتم فی سبیل الله او متم لمغفر من الله ورحمة خیر مما یجمعون﴾ نه گهر ئیره له ریگای خودادا به کوژرین یان بمرن، نهو! لیخوشبوونی خودا به ده ست دینن، لیخوشبوونی خوداو ره حمه تو به زهیی نهو باشتره لهو مالو دارایی به ی کافره کان تییدا راد هبوینن، چونکه دنیا سیبهری بی به قایمه پایه دار نابی.

مردن له ریگای خودادا مردنیکه له چوارچیوه ی نهو کارانه ی که ئینسان ده یانکا له کاری چاکه که خودا شاره زایی بو کردوونو پپیان رازییه، جهنگاوهر جاری وا هه یه له کاتی شهردا ده مرئ به هوی ماندوبوون یان به هوی نه نجامدانی کرده وه یه ک شهرداخوازیه تی. نه مه پیی ده گوتری مردن له ریگای خودادا...!

به کورتی: نهو لیخوشبوونه ی که گوناه ی جهنگاوهرانی موسولمان ده شواته وه، نهو ره حمه ته ی پله ی جهنگاوهران بهرز ده کاته وه. زور باشتره لهو مالو دارایی به ی نهو هه لپه که رانه هه ولی بو ده دنو خوی بو ماندو ده کهن! که وایی جیگای خویه تی موسولمانان لیخوشبوونی خودا بو خویان

بە دەست یێن، ھەسرەتبار نەبن بۆ ئەوانە ی لەرێگای خودادا دەمرن و دەکوژرێن چونکە ئەو ی لەو دنیا دەستیان دەکەوێ زۆر باشترە لەو ی کە لە دنیا دا تێیدان.

﴿وَلَنْ مَتَمُّوا قَتْلَکُمْ لِإِلَهِ اللَّهِ تَحْشُرُونَ﴾ نێو ئەگەر بە ھەر ھۆیە ک بمرن و لەناو بچن، ییگومان ھەر بۆ لای خودا = گەر پێندێنەو و ھەشرتان بۆ لای ئەو، ھەر کەسە بە گۆرە ی کردەو ی خۆ ی پاداشو سزای دەدرێتەو؛ چاکە بە چاک و خراپە بە خراپە.. جگە لە زاتی یەزدان داوا لەکەس ناکرێ بۆ پاداشو لەکەسی تریش ئومیدی لابردنی سزا ناکرێ!

مەبەست لە ھەشر بۆ لای خودا ئەو یە کە لەو وژەدا کە ھەشری ئادەمیزادی تێدا دەکرێتەو و ھەموویان لەدەشتی مەحشەردا چاوەرپوانی ئەو نەن ناخۆ خودا چ پاداشییکیان دەداتەو و، ھیچ شتێک نیە لەو چاوەرپوانیە مەشغولی بکا، لێ عەیان و نومیانە کە ھەموو شتێک بۆ لای خودا دەگەرێتەو، ھیچ شتێک خودای لەبیر ناباتەو بەلام ئادەمیزاد لەم دنیا یەدا جاری وا دەبێ لە خودا غافل دەبێ و ھەبەست و جەلالی پەر وەردگاری لەیاد دەچێتەو، = سەلات و گەرەیی خودای لێ و ن دەبێ، چونکە مەشغول دەبێ بە داکۆکی بەلا و موصیبت لەخۆ و دابین کردنی لەزەت و خۆشی بۆ خۆ، جا ئەگەر ئاکام و سەرەنجامی ھەموو زیندوێک مردن گەرانیەو بێ بۆ لای خودا، نێتر خۆ خەریک کردن بە بەرەنگاری کردنی ھۆکاری مردن بێ سوودە، ئەو ی شیاوی ئادەمیزادی خاوەن عەقل و ھۆشمەندە ئەو یە: کە گرنگی بدا بە پاشەپۆژو خۆ نامادەکردن بۆ ئەو وژەو کارکردن بۆ خۆشبەختی و کامەرانی دوا وژا!!

مامه له کردنی پیغه مبهرد ﷺ له گهل هاوه لانی دا به شیوهی نه رهرو

نیانو راویژ

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لَئِن لَّمْ يَكُنْ لَّكَ فُضُولٌ عَلَيْهِمْ غَلِظَ الْقَلْبُ لَنَنْفَضُوكَ مِنْ
 حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ
 فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا
 غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِّنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ
 فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾

له نایه ته کانی پیشوودا باسی نهو شتانهی کره که سوود به خشن
 له همدوو دنیا؛ یه کئی لهو شته همدره خوشانه نهو بهوو که عه فووی کردنو
 لهو هه له بیان چاوپوشی کرد، نه مجار زیده فەزلی خۆی ده نوتینی که
 مه دخی پیغه مبهرد ﷺ ده کا بهوهی که چاوپوشی لی کردن، توو په یی و
 قسهی ره قی له گهل دا به کار نه هینان، به لکو به هیدی له سه ره خویی
 هه لسو که وتی له گهل دا کردن، ته نانهت راویژی له گهل دا کردن بو
 بهر ژه وهندی موسولمانان! نه مهش نهو په ری لوتفو هیدی هتی و
 هیمنایه تی بهو ره حمه تیکی یه زدانی بهو ده فدر موی: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ
 لَئِن لَّمْ يَكُنْ لَّكَ فُضُولٌ عَلَيْهِمْ غَلِظَ الْقَلْبُ لَنَنْفَضُوكَ مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾
 هاوه له کانتدا نهو هنده نهرو نیانو له سه ره خۆو لیبوره بووی! هه لسو
 که وتت له گهل بیان دا قورثانی برو ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾ القلم: ٤.

پیغه مبهرد بوخۆی له فدر موده یه ک دا فدر مویه تی: (لا حلم أحب
 إلى الله من حلم إمام ورفقه، ولا جهل أبغض إلى الله من جهل إمام وخرقه)
 هیچ له سه ره خویی به ک لای خودا له هیدی هیمنی فدر مان په وا لای خودا

خۆشه‌ویست تر نیه، هیچ نه‌زانی و که‌له‌وه‌قی لای خودا له توورپه‌یی و نه‌زانی فهرمانپه‌وا رق لی‌بووتر نیه.

﴿ولو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك﴾ نه‌گهر تو‌ئهی پیغه‌مبه‌ر ﷺ توندو تیژ بویتایه، قسه ره‌قو توورپه‌و هه‌لسو که‌وت ناشیرین بوویتایه؛ له‌گه‌ل هه‌وه‌لانت دا ده‌وریان چۆل ده‌کردی! لیت دوور ده‌که‌وتنه‌وه، ئاوا ئاپووره‌یان نه‌ده‌دای، نه‌وه‌نده مل که‌چو پابه‌ندی فهرمانت نه‌ده‌بوون، نه‌تده‌توانی ریگای هیدایه‌تیا نیشان بده‌ی و قسه‌ت له‌ناویان دا نه‌وه‌نده کاریگهر نه‌ده‌بوو!!

چونکه مه‌به‌ست له ناردنی پیغه‌مبه‌ران، راگه‌یانندی شه‌ریعه‌تی خودایه به ناده‌میزاد، ئهم مه‌به‌سته‌ش وه‌دی نایه تا خه‌لکه‌که وه‌گریان نه‌بنو خۆشیا نیه‌وین! ئه‌مه‌ش کاتێ وه‌دی دێ که پیغه‌مبه‌ره‌که هیدی لی‌بوورده‌ بێ، له‌تاوانو هه‌له‌ی هه‌وه‌لانی چاپۆشی بکا. له‌باتی هه‌ره‌شه ئامۆژگاری له‌شوینی توورپه‌بوون زه‌رده‌خه‌نه به‌کارینی! پیاوه‌تی و چاکه‌یان له‌گه‌لدا بکا. که‌وابێ ﴿فاعف عنهم واستغفر لهم﴾ نه‌ی پیغه‌مبه‌ر! لی‌یان خۆش بیه‌و داوای لی‌خۆشبوونیان له‌خودا بۆ بکه!

﴿وشاورهم في الأمر﴾ هه‌لسو که‌وتت له‌گه‌لیان دا هه‌لسو که‌وتی راویژکارانه‌ بێ، به‌رده‌وام به له‌سه‌ر په‌یره‌وکردنی راویژ بۆ ئه‌و کاروبارانه‌ی که پێویستیان به‌ راویژ هه‌یه، چونکه رام کردنی موسوڵمانان له‌سه‌ر راویژ سوودی گرنگی ده‌بێ بۆ پاشه‌پوژی فهرمانپه‌وایی موسوڵمانان، لهم رووه‌وه که رای گه‌لو کۆمه‌ل زۆر جار له هه‌له‌وه‌وه دووره! ئه‌و ته‌نگه‌وه ئاسته‌نگانه‌ی تووشی نه‌توه ده‌بێ و خه‌تەر ده‌خاته سه‌ر ره‌وه‌وه‌ی به‌رپه‌وه‌چوونو هه‌لسوڕانی کاروباری، نه‌گهر به‌ریتیه ده‌ست تاکه‌که‌س - هه‌رچه‌نده عاقل و کارامه‌ش بێ - له‌وانه‌یه ته‌توانێ خۆی و گه‌ل رزگار بکات، ولات تووشی کاره‌ساتی سامناک ده‌کا! جا له‌به‌رئه‌وه‌ی که راویژ واده‌بێ را جیایی تیدا ده‌بێ - به‌تایبه‌تی که راویژکاره‌کان زۆر بوون - په‌روه‌ردگار فهرمانی به‌ پیغه‌مبه‌ری خۆی کردووه که به‌ کرده‌وه ئهم

دیاردیه په پیره و بکاو له واقعی عه مه لی ژبانی خوی دا نه نجامی بدا،
 نه وه بوو پیغه مېر ﷺ مه شوره تی به هاءه لانی ده کر به نه و پېری
 له سمر خویی و نارامی به وه گویی بو رای هه موو که سیک ده گرت، رایه کی
 به سمر رایه ک دا هه لده بژاردو نه وی بیزانیایه که به رژه وهندی گهلو
 کومه لی تیدایه په سندی ده کردو به گویره ی توانا کاری بو ده کرد!!

بیگومان پیغه مېر ﷺ له ژبانی خوی دا کاری به راویژ کردو.
 راویژی به زور به ی موسولمانانی ده کرد، بو کاری گرنگو نه ټیبه کانی
 هه لته تیش راویژی به چند که سیکی عاقل و هوشمندو لیها توو ده کرد!

روژی به در راویژی به موسولمانان کرد، کاتیک که زانی
 قوره یشی به کان له مه که ده رچوونو خه یالی شهر کردیان هیه، هه تا
 کوچه ریبه کانو یاریده ده ران رای خویان ده رنه پری، پیغه مېر ﷺ
 هه لویستی خوی دیاری نه کرد.

روژی غه زای نوحوودیش راویژی پی کردن، هه روه ها له هه موو
 کاریکی گرنک دا راویژی پی ده کردن، مه گهر نیگای له و باره یه وه بو
 بهاتایه!! چونکه نه گهر نیگای بو بهاتایه ده بویا به به بی سی و دوو
 جی به جی بکر دایه و پیویستی به راویژ نه ده بوو. پیغه مېر ﷺ له ژبانی
 خوی دا بنه ماکانی راویژی دانه نان، چونکه نه و بنه مایانه به گویره ی
 روژگارو شوین و باری کومه لایه تی گهلان ده گوړین، هه روه ها نه گهر
 بنه مای بو دابنایه دواپی موسولمانان ده سانکردن به نایین و هه ولیان
 ده دا له هه موو کاتو زرو قیک دا نه نجامیان بدانایه، نه ی نه وه نه بوو
 هاوه لان پاش کوچی دواپی پیغه مېر ﷺ ده رباری هه لېژاردنی حه زره تی
 نه بوبه کر وتیان: پیغه مېر هه لېژاردووه بو نایینمان، چون ټیمه پیی
 رازی نایین بو دونیامان؟؟ مه به ستیان نه وه بوو که پیغه مېر ﷺ له کاتی
 نه خوشیه که یدا فهرمانی پی کردبوو که پیشنوژی بو موسولمانان بکا!!

به لام به داخه وه پاش ماوه یه ک جینشین و فهرمانه وایانی موسولمانان
 په پیره وی ریبازی راویژیان نه کردو بو دانانی جینشین راویژیان به کار

نەهینا! بەتایبەتی سەر دەمی ئەمەوییه کازو لەو دەوا، کە جێنشینی بوو بە دانازو داگیرکردن، زانایانی نایینیش لەم بارەووە پشتگیریان کردووە لەم پیشیل کردنە ی مافی گەل بۆ دەنگ بوون. تا وای لێ هات زۆربە ی موسوڵمانان وای بۆچوون کە دەسەلات لە نیسلام دا ملهپوری و تاکرەوی نیستیدادی، راویژکردن کاریکی نیختارییه! بەلام ئەمە دوور، لە راستیەووە، چونکە قورئان مەدحی موسوڵمانانی بەووە دەکر، کە کاری گرنک لە رینگە ی راویژەووە چارەسەر دەکەن فەرمانی بە پیغەمبەر ﷺ کردووە کە راویژ لە گەل هاوێلانێ بکا.

راویژ چەند سوودیکی هەیە:

١- ئەندازە ی عەقل و تیگەیشتن و دلسۆزی هەموو کەسیک بۆ بەرژەو هندی گشتی دەردەخا.

٢- عەقل و هۆشی ئادەمیزادان لێک جیاوازن بیروبوچونیان جیاپە، زۆرجار رای بەجی ئەکەسیکی رەشۆکی و بۆرە پیاووەو سەر هەلەدا کە زاناو لێها توویەک پە ی بەو رایە نابا!!

٣- راو بۆچوونەکان سەرو بن دەکرین و رای گونجاو پەسەند دەکرێ و کاری پێ دەکرێ.

٤- لە راویژدا یەکیەتی و یەکرایی پەیدا دەبێ لەسەر کاریکی تایبەتی، بۆ بە دەست هێنانی ئامانجیکی تایبەتی، هەر بۆیە شە کووونەووە ئاینی یەکان وەکوو جەماعەت و جومعه و حج تەشریع کراون، بۆ ئەو یەکیەتی موسوڵمانان تیا یان دا رەنگ بداتەووە؛

پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (ما تشاور قوم إلا هدوا لأرشد

أمرهم) هیچ گەل و کۆمەلێک راویژ ناکەن مەگەر باشترین رینگای ژبانی خوێان دەوزنەووە.

ئەبو هورەیرە دەلی: کەسم نەدیووە بە ئەندازە ی هاوێلانێ پیغەمبەر

راویژ بە یەکتەری بکەن!!

﴿فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ئەو پێغه مێهر! نەگەر دواى راویژو
راگۆزینەو. دلت هاته سەر جێ به جێ کردنی کاریک، ئەو پشت بە خودا
ببستەو شانی بەر بده، بەلام بۆ هەموو کاریک پێویستە هۆکارەکانی
لەبەرچاو بگری، پێغه مێهریش ﴿وَلَهُ فَرَمُودٌ بِهِ كَذَاتُهَا فَرْمُوءٌ﴾ (اعقلها
ثم توكل) و شترە که ببستەو و تەو ککولیش ت بە خودا بێ!

نایەتە که بە لگەیه لەسەر ئەو هەرکاتی مەرجه کانی عەزیمەت بۆ
کردنی کاریک هاتە دی - که راویژ یەکیکە لە مەرجه گرینگەکانی -
پێویستە ئەو کارە دەستی پێ بکری و هەوڵی ئەنجامدانی بدری و سستی
تیدا نەکری!!

نەینى ئەمەش ئەو یە که دواى عەزیمەت و سووربوون و بریاردان
لەسەر کاریک ژێوان بوونەو و پاشگەز بوونەو و راپایی و لاوازی لە دلو
دەرووندا دروست دەکا، خاوەنەکی وای دەکا خەلکی متمانەى پێ
نەکن، لەقسەو کردەو وای دا، بەتایبەتی نەگەر ئەو کەسە فەرمانێ وای
سەرۆک دەولەت بێ.

واتە: دواى راویژو بریاردان نابێ تەمبەلێ لە ئەنجامدان بکری!! هەر
بۆیەش پێغه مێهر ﴿وَلَهُ فَرَمُودٌ﴾ که بۆ غەزای ئوحوود راویژی کردو بریاری
شەرکردنیان داو تەشریفی رویشتە مالهو و خۆی بەستو چەکی هەلگرت،
گۆبی بۆ رای ئەوانە نەگرت که پەشیمان بوونەو و وتیان: با لە مەدینە
دەرنەچین! چونکە پێغه مێهر ﴿وَلَهُ فَرَمُودٌ﴾ پێی وابوو دواى راویژ کردنە که نیتەر
دەست بە کارە که کراوە و پاشگەز بوونەو ناگونجێ.

بەمەش ئەو یە لە موسوڵمانان گەیاندا که هەموو کردەو یەك
کاتیکی دیاری کراوی هەیه، کاتێ راویژ تەوابوو و بریار درا نیتەر کاتی
نیشە، و هەرکاتی سەرۆکێ پێشەوا که بەگۆڕەى راویژ دەستی بە کار
کرد نابێ لێ پاشگەز بێتەو و واز لەو شتە بریار دراوە بهینى، هەرچەندە
بشزانى که راویژ پێ کراوان لە بۆچوونە کەیاندا بەهەلە چەرون، هەکوو غەزای

تو خود پیغمبر ﷺ دهیزانی که راویژکاران بههلهچون!! بهلام هر لهبر ریزگرتنی راویژه که، لهته نجامدانو جی به جی کردنی بو شهر چونه که ژیان نه بووه!!

سیر نهویه تا ئیستا پیاهه سیاسی به دهست رویشتووه کان، پیاهه سهر بازه کانی قسه رویشتووی جهنگ له ولاته خاوهن ژیارو شارستانی به کانی جیهاندا پابه ندی هم یاساو دابو نه پیتنهو کردوویانه به ریبازو دهستور بو به پیره بردنی کاروباری هاوولاتیانیاو به هیچ جوریک نهوهی دواي راویژ چه سپا ئیتر ههله شاندنهوهی نیه!

تهنانهت گهوره رامیاریه کانی ئینگلیز دهلین: سیاست هه رکاتی رای له سهر دراو چه سپا، پیوسته پهیرهو بکریو ههله شاندنهوهی مه منووعه و گهرانهوه لی ههلهیه.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ بیگومان پهروه ردگار نهوه که سانهی خوش دهویت که پشتی پی دههستن و هیوایان پییهتی، یارمه تییاو ده داو شاره زایان ده کا بو هر شتیک سوودمه ند بی بویان.

نایه ته که به راشکاوی ئاده میزاده بهر پرسیاره کان ههله دهنی که پشت به خودا بیهستن و لهه موو شتیک دا بو لای نهو بگه پینهوه و روو له کهسی تر نه کهن!

ئیمامی رازی دهفرموی: نایه ته که نهوه ده گه یهنی که مانای تهوه ککول نهوه نیه؛ که ئاده میزاد دهست له خوی بهربداو کاریگهریی خوی پاشگویی بخا وه کوو بری نه فام تی گه یشتوون!

خو نه گهر وایی فرمان کردن به راویژ له گهل فرمان به تهوه ککول دژ دههستن! بهلکو تهوه ککول له سهر خودا پیوسته وهلی دهبی و پرای له بهرچاو گرتنی هۆکاره رواله تیه کان بی، بهلام نابی به دلو به گیان پشت بهو نه سبابانه بیهستی و لایهنی تهوه ککول له سهر خودا پاشگویی بخا! دهبی له هه موو کاریک دا و پرای دهست و بازووی خوی دهسته بهرکردنی هۆکاره ماددیه کان، تهوه ککولیشی به خودا بی!

له‌باره‌ی بژیوو هه‌ولدان بۆ ژیان پێویسته وێرای پشت به‌ستن به‌خودا هه‌ولو کۆششی خۆی نه‌نجام بدا. وه‌کوو په‌روه‌ردگار فه‌رمان به‌ ئاده‌میزادان ده‌کاوه: ﴿فَامشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ ١٥/ الملك. له‌باره‌ی رامیاری و کاروباری جه‌نگ، په‌روه‌ردگار فه‌رمان به‌ موسوڵمانان ده‌کا که هۆشیارو به‌ ئاگاوه‌زه‌ر بنو پێداویستی پێویست بۆ خۆیان دا‌بین بکه‌ن، بۆ ته‌وه‌ی بتوانن به‌رامبه‌ری دوژمنیان بکه‌ن. وه‌کوو ده‌فه‌رموئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ﴾ النساء/ ٧١.

یان ده‌فه‌رموئ: ﴿وَأَعِدُوا لَهُمْ وَمَا سَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ الانفال/ ٦٠.

ده‌رباره‌ی به‌رژه‌وه‌ندی دونه‌یاو قیامه‌تیش ده‌فه‌رموئ: ﴿وَتَزِدُوا فِئَافَ خَيْرِ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ البقرة/ ١٩٧.

له‌هه‌موو شتێک دا ته‌وه‌ککول ده‌بێ وێرای کۆشش و تیکۆشان بێ؛ یان کۆشش و وێرای ته‌وه‌ککول بێ.

ئه‌حمه‌د و تیرمذی و نه‌سائی و ئیبنو ماجه‌ ده‌گیرنه‌وه: که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا) ئه‌گه‌ر ئێوه ته‌وه‌ککولتان له‌سه‌ر خودا بێ وه‌کوو پێویست، ئه‌وه خودا رزق و رۆزی ئێوه ده‌دا وه‌کوو چۆن بالنده به‌یانیان هێلانه‌که‌ی به‌جێ دیلێ به‌ برسیایه‌تی، ئیواران ده‌گه‌ڕێته‌وه به‌ تیروپه‌ری.

ئیبنو حیبان له‌ سه‌حیحی خۆیدا فه‌رمووده‌ی ئه‌و پیاوه ده‌گیرێته‌وه که هاته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ و یستی و شتره‌که‌ی نه‌به‌ستێته‌وه، وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا ئایا و شتره‌که‌م ببستمه‌وه؟ و ته‌وه‌ککولم هه‌بێ. یان به‌هه‌للای بکه‌م و ته‌وه‌ککولم هه‌بێ؟ پێغه‌مبه‌ر فه‌رمووی: (إِعْقِلْهَا ثُمَّ تَوَكَّلْ) بیه‌سته‌وه و ته‌وه‌ککولیشته‌ هه‌بێ!

ئه‌مجار په‌روه‌ردگار کاتێ سه‌رچاوه‌ی سه‌رکه‌وتنی راسته‌قینه‌مان نیشان ده‌داوه: ﴿إِنْ يَنْصَرِكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ﴾ ئه‌گه‌ر خودا

بیهوی یارمەتیتان بدا لە جەنگی ئوحووددا وەکوو لەجەنگی بەدردا ئەو
هیچ کەسیکی تر ناتوانی بەسەرتان دا زال ببی! ﴿وَإِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا
الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ﴾ ئەگەر بیهوی ریسواتان بکاو بتان شکینی و
یارمەتی خۆی بسپری لیتان بەهۆی سەرپێچی کردنی خۆتانو دووبەرەکی
نیوانتانو بەگۆی نەکردنتان بۆ پیشەواکەتان وەکوو لە رۆژی ئوحووددا
بەسەرتان دا هات، ئەو هیچ کەس لە نادەمیزاد ناتوانی سەرکەوتنتان بۆ
دەستەبەر بکا. ﴿وَعَلَى اللَّهِ فليتوكل المؤمنون﴾ دەی با موسولمانان هەر
پشت بە خودا ببەستو وێرای دەستەبەرکردنی ئەسباب، ئەو ککولیشیان
بە خودا بی.

دادپەروەری پیغەمبەر ﷺ دابەشکردنی دەسکەوتەکانی جەنگو

نیصلاخوازیی لەناو هاوەلانی دا

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ
نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ أَفَمَنْ أَتَّبَعَ رِضْوَانُ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ
بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَا وَنُهُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١١٢﴾ هُمْ دَرَجَتٌ عِندَ
اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١١٣﴾ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ
فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١٤﴾

﴿وما كان لنبي أن يغفل﴾ کولەبی و موقاتیل دەلێن: ئەم نایەتە
دەربارەی ئەو تیرنەندازانە هاتۆتە خوارێ کە لەجەنگی ئوحووددا
پیغەمبەر ﷺ لەسەر کەژە کە دايمەزراندن، بەلام ئەوان بەمەبەستی
تالانی گرتنەو شۆینەکیان بەجی هیشتو وتیان لەو دەترسین کە
پیغەمبەر ﷺ بە جەنگاوەران بلێ: هەرکەسیک شتیکی گرت، ئەو بۆ

خویہتی و ئیتر تالانو ۛ ۛسکھوتی شہر بہ سہر ۛہ موو جہنگاوہران دا
دابہش نہکا؛ ۛہروہ کوو چۆن لہ غہزای بہ دردا بہ ویستی جہنگاوہران
دابہشی نہکرد: تہنانت کہ پیغہ مہبر ﷺ لۆمہی تیر ۛاوڑہکانی کردو
پی ی گوتن: من پیم نہگوتن: ئیوہ ۛو شوینہ بہ جی مہ ۛیلن تا فہرمانی
منتان بو دی؟!

وتیان: (ترکنا بقیۃ اخواننا وقوفا) پیغہ مہبر ﷺ پی ی فہرموون:
نہ خیر ئیوہ پیتان وابوو: کہ ئیمہ بہ خیلی دہکہینو ۛ ۛسکھوتہکانی جہنگ
دابہش ناکہین. ئیتر ۛم نایہتانه ۛاتنہ خواری کہ دادپہروہری پیغہ مہبرو
گرنگی پیدان بہ کوو ۛو کوو ۛلگای ئیسلام دہچہ سپینئو دہفہرموی:
﴿وما کان لنبی أن یغل﴾ ناشی بو پیغہ مہبر ﷺ کہ خیانت بکا! چونکہ
خودا پیغہ مہبرانی بہ دوور گرتووہ لہ گوناہکر ۛن، ناہیلئ شتیک شایہنی
پلہو پایہی ۛہوان نہبی لییان روو بدا، چونکہ پیغہ مہبرایہتی پلہو
پایہیہکی بہرزو بہرپز ۛ لہ گہل ۛہ نجامدانی تاوانو کاری پروپوچ دا
ناگونجی.

﴿ومن یغلل یأت بما غل يوم القيامة﴾ کہ سیئک خہیانت بکا شتیک
لہ غہ نیمہتو ۛ ۛستکھوتہکانی جہنگ پاشقول بدا، روژی قیامت کیشی
دہشتی مہحشہری دہکہنو ۛو شتہی کہ پاشقولی داو ۛ بہ سہر
شانیوہیوہو تہحہ ممولی بہرپرسیاری کردوہوہکانی خوی دہکا!!
بہ راستی ۛمہ ۛہرہ شہیہکی توندو تہدیدیکی سامناکہ ۛ پیوستہ
موسولمانان زور گرنگی پی بدہن!

بوخاری و موسلیم لہ ۛہبو ۛورہیرہو ۛ دہگیرنہوہ دہلئ: پیغہ مہبر
روژیک ۛہستا لہ ناومان دا وتاریکی بو داینو باسی خیانہتی کردو، زور
گرنگی پیدا.. ۛہ مجار فہرموی: (ألا لا الفین أحدکم یجئ يوم القيامة علی
رقبۃ بعیر لہ رغاء فیقول: یا رسول اللہ أغثنی، فأقول لہ لا أملك لك من
اللہ شیئاً قد أبلغتک) .

(لا الفینّ أحدکم یجئ یوم القیامة علی رقبته فرس لها حممة^١ فیقول: یا رسول الله أغثنی، فأقول له لا أملك لك من الله شیئا قد أبلغتک).

(لا الفینّ أحدکم یجئ یوم القیامة علی رقبته رقاع^٢ تحفق فیقول: یا رسول الله أغثنی، فأقول له لا أملك لك من الله شیئا قد أبلغتک).

نهم فەرمودانه هه موویان قورسایى تاوانو سامناکی کاره که ده نوینو نه وه ده گه یه نن که هه موو کهس خوئی بهرپرسیاری تاوانی خوئیته تی وه کوو له نایه تیکی ترده ده فهرموئ: ﴿وهم یحملون أوزارهم علی ظهورهم ألا ساء ما یزرون﴾ الانعام/٣١.

وه رگرتنی ههر شتییک به ناره وه ده بیته هوئی سزادانی خودایى و پهروه دگار له سهر هه موو شتییک پاداشو سزای هه یه. هیچ شتیکی لی هون نابئ.

﴿ثم توفی کل نفس ما کسبت وهم لا یظلمون﴾ نه مجار هه موو ئاده میزادییک پاداشی کر. وه کهانی خوئی وهرده گریته وه، نه مجار پهروه دگار نه وه روون ده کاته وه: که چاکه کارو خراپه کار چوون یه ک نین و ده فهرموئ: ﴿أفمن اتبع رضوان الله کمن باء بسخط من الله ومأواه جهنم وبئس المصیر﴾ نایا که سییک ته قواکار بی عه ودالی ره زامه ندیی خوا بی وه کوو نه وه کهسه وایه: که خراپه کاره وه خودا لی ناپازییه؟!

دیاره نهم دوو جوور. ئاده می یه چوون یه ک نین، نه وه ی شوین ره زامه ندی خودا ده که وئو کردار چاکه، نه وه شیایو ره زامه ندیی خوداو پاداشی باشو نه مین بوون له سزای دۆزه خه، که سییکیش شیایو غه زه بی خودا بوو، کهس ناتوانئ رزگاری بکا لی و روژی قیامهت جیگا و شوینی

١ حممة: دهنگی نه سپ به بی حيله.

٢ رقاع: قهباله نامه یان هه رشتییک حقی مالو دارایی تیدا نووسرابئ.

حهوانه وهی ناگری دۆزه خه. وه کوو له شوینیکی تردا ده فرموی: ﴿افمن كان مؤمنا كمن كان فاسقا، لا يستوون﴾ السجده/١٨.

یان ده فرموی: ﴿ام نجعل الذين امنوا وعملوا الصالحات كالفاسدين في الارض ام نجعل المتقين كالفجار﴾ ص/٢٨.

ئه مجار قورئان دی پلهو پایهی ئاده میزادان دیاری ده کاو ده فرموی: ﴿هم درجات عند الله﴾ بۆ هه موو که سیك، چاك یان خراب، پلهو پایهی تایبه تی هیه. به هه شتییه كان له به هه شت دا هه ر که سه شوینی جیای خۆی هیه. دۆزه خیه كان له جهه نهم دا هه ر که سه شیوو چالی خۆی هیه. هه ر که سه به گوێره ی کرده وهی خۆی سزاو پاداشی ده درێته وه!

به رزترین پلهو پایهی به هه شت جیگاو مه كانی پیغه مبه ری ئیسلامه ﴿، نزمترین و ناخۆشترین شوین له دۆزه خ دا شوینی دوو پرووه کانه، وه کوو له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿ان المنافقين في الدرك الأسفل من النار﴾ النساء/١٤٥.

چونکه دوو پروو زیانی بۆ خودا په رستان له زیانی کافرو خوانه ناسی ئاسایی زیاتر. بۆیه سزایان توندتر. ﴿والله بصير بما تعملون﴾ په روه ردگار بیناو ناگاداره به کرده وهی ئاده میزادان، هیچ شتیکی لی هون نابی، به هه موو کرده وهیه کیان ده زانی.

ئه مجار په روه ردگار منه ت ده کا به سه ر ئاده میزاداو فه زلو گه وهی خۆی بۆ موسوڵمانان به یان ده کاو ده فرموی: ﴿لقد من الله على المؤمنين إذ بعث فيهم رسولا من أنفسهم﴾ بیگومان خودا منه تی کرد به سه ر موسوڵمانان داو فه زلو گه وهی خۆی بۆ ئاده میزاد نواند : که فروستاده ی خۆی موحه ممه د ﴿نارد بۆ سه ر هه موو ئاده میزادو جنۆکه! فروستاده ی خودا نهم ره وشته نه ی تیدا یه و نهم کار. گرنگانه شی له ئه ستۆدایه :

یه که م : نه و زاته له جویری ئاده میزاده و له نه وهی ئیبراهیمه و به ره ی ئیسماعیله ، ئه مه ش زیاتر پال به گه لو نه ته وه که یه و. ده نی که شوینی بکه ونو ئیمانی پی به ینس! بتمان به په یامه که ی بکه ن، زیاد له وه ش

بەهۆی ئەو زاتەو گەلو نەتەو هی قورەیش فەزڵو ریزیان بە دەست هیناو
و هەکوو لە نایەتییکی تردا دەفەرموئ: ﴿وَاِنَّ لَكَ لِقَوْمَكْ﴾ الزخرف/٤٤.

تایبەتمەندیکردنی (ذکر) بۆیان زیاده سوودمەندی دەگەیەنئ بۆیان،
هەرچەندە پیغمبەری ئیسلام بۆ سەر هەموو کەس نێردراو و هەکوو
دەفەرموئ: ﴿وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِیْنَ﴾ الانبیاء/١٠٧.

دووهم : ﴿يَتْلُوا عَلَیْهِمْ آیَاتَه﴾ نیشانەو بەلگهی دەسلالتو بەتوانایی
خودایان بۆ دەخوینیتەو، تاکو تەنایی خودایان بۆ دەچەسپینئ! زانایی و
صیفاتەکانی پەر وەردگاریان بۆ روون دەکاتەو. وەکوو لە نایەتییکی تردا
دەفەرموئ: ﴿اِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاختِلَافِ اللَّیْلِ وَالنَّهَارِ لَآیَاتٍ لِّاُولِی
الْاَبْصَارِ﴾ ال عمران/١٩٠.

سیهەم: ﴿وَبِزَکِیْهِمْ﴾ پاکیان دەکاتەو لە پۆخلاواتی بێبەستی، لە
پشێوی بیروباوەری سەردەمی نەزانی، بیروباوەری ئەو: کە گوایه
بەکانیان رۆلی خۆیان هەیە لە بوونەوێدا، پیغمبەری دڵسۆز فال
گرتەو و بیروباوەری پر و پووچ و نەشازیان لە کۆل دەکاتەو، دەیانخاتە
سەر بیروباوەری راستو فیکری رۆشنو شارستانیەتو ژیاڕی پیشکەوتوو،
دامەزراندنی دەولەتو کارگیری رامیاری لەو جۆرە کە ئەمڕۆ جیهانی
پیشکەوتوو شانازی پێو دەکا. فەرمانیان پێ دەکا بە چاکەو نەهیان لئ
دەکا لە خراپە، بۆ ئەو هی دلو دەروونیان پاک بکاتەو لەپیسو پۆخەلئ
بیرو بۆچوونی کوفرنامیز.

چوارەم : ﴿وَيَعْلَمُهُمُ الْکِتَابُ وَالْحِکْمَةُ﴾ قورئانو فەرموودە هی خۆیان
فێر دەکا، زاناو نووسەر و پزیشک و سەرکردەو مامۆستای زانستو
زانیاریان تیدا هەڵدەکەوئ. ﴿وَإِنْ کَانُوا مِنْ قَبْلِ لَفِی ضَلَالٍ مُّبِیْنٍ﴾
هەرچەندە پیش هاتنی ئەم پیغمبەرە ﷺ لە گومراویی و نەزانی و
سەرلێشیواوی دا بوون، گەلو نەتەو هیەکی نەخویندەوار بوون، بەهۆی
نووری ئیسلام و زانستی قورئانو عەقل و هۆشی راستالانە گەلو
نەتەو هیەکی شارەستانی و پیشکەوتووخوازیان لئ پەیدا بوو. پیشبرکێیان

له گهل گهله خاوهن ژیاره كاندا كردو پیشیان كهوتن!

ئهممه ناماژهیه بو ئهوه كه زانستی قورئانو فهرموده كانی پیغه مبهـر
 ﷺ بوون به كلیلی دهـرگای زانستو زانیاری ههمه جور بو گهـلی عهـرهـبی
 دواكهـوتـرو پاشان بو ههموو گهلانی جیهانو میژووش ئهم راستیهی
 سهـلمانـدوهـه .

برې هه ئه ی موسولمانان له جهـنگی نوحوودداو برې نهـتواری

ناشیرینی دووړووهـكان

أَوَلَمْآ أَصْبَحْتُمْ مُّصِيبَةً قَدْ أَصَبْتُمْ مِّثْلَهَا قُلْتُمْ أَنَّنِي هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ
 عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾ وَمَا أَصْبَحْتُمْ يَوْمَ
 الْجَمْعَانِ فَيَا ذُنَّ اللَّهَ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا
 وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ
 نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفَرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ
 يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾

الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنِ
 أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٦٨﴾

ئیبـنو نهـبی حاتهـم له عومـهـری کورـی خهـتتابهـوه دهـگیریتـهـوه دهـلی:
 موسولمانان روژی نوحوود تو له ی روژی بهـدریان لیـکرایهـوه . چونکه روژی
 بهـدر فیدیهـیان وهـرگرت، له تو له ی ئهم تاوانهـیان دا روژی نوحوود هـفتا
 كهـسیان لیـ کوژرا، هاوهـلانی پیغه مبهـر شکازو ههـلاتن، پیغه مبهـر ﷺ
 ددانی پیشهـوهی شکا سهـری شکاو خوین بهـ دهـم چاویدا هاتهـ خواری،

ئیتیر ئەم نایه‌ته هاته خواری که به‌شیکه له زنجیره‌ی ئەو نایه‌تانه‌ی هه‌له‌ی موسولمانه‌کان ■ هه‌ده‌خه‌ن، ئەو هه‌لانه‌ی که له غه‌زای ئوحووددا تێی که‌وتن...! له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار ئەوه‌ی روون کرده‌وه که دوو‌پرووه‌کان خیانته‌و غه‌درو چلیسی‌یان پال پیغه‌مبه‌ر ده‌دا. خودای مه‌زن به‌ درۆی خستنه‌وه‌و پیغه‌مبه‌ری له‌و ره‌وشته‌ ناشیرینه‌ ته‌بریه‌ کرد.

له‌م نایه‌تانه‌ی دواییش دا په‌روه‌ردگار هه‌له‌ی موسولمانه‌کان -پیش رووداوی ئوحوودو دوا نه‌ویش- بیروبو‌چوونی ناراستیانو قسه‌و کرده‌وه‌ی هه‌له‌یان دیاری ده‌کاو ده‌فه‌رموی: ﴿أولما أصابتکم مصیبةٌ قد أصبتم مثلها﴾ واته: ئیره‌ بو‌ خۆتان هۆی ئەو به‌لاو تیشکانه‌ن که تووشتان هاتوو، چونکه ئیره‌ پیکشیتان له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد که له‌شاری مه‌دینه‌ ده‌رچی بو‌ شهر، یان بو‌ خۆتان سه‌نگه‌ره‌کانی سه‌رشاختان چۆل کردو شوینه‌ ستراتیجی‌یه‌ که‌تان به‌جی هیشته‌.

ئیمامی عه‌لی ده‌فه‌رموی: چونکه‌ فیدیته‌تان له‌ دیله‌کانی به‌در وه‌رگرت پیش ئەوه‌ی نیزن بدرتین!

هه‌مز ■ له (اولما) دا بو‌ ته‌قریرو ته‌قریعه؛ واته: ناشیی بو‌ ئیره‌. ئەه‌ی کۆمه‌لی دوو‌پروو کۆمه‌لی جه‌نگاوه‌ر! که ئیعتیراز بگرن ﴿قلتم أئی هذا﴾ به‌سه‌رسامی‌یه‌و. بلین ئەم تیشکانه‌ له‌پای چیو بو‌چی تووشی ئیمه‌ بوو، له‌کوێو. ئەم به‌لایه‌مان هاته‌ سه‌رو هه‌فتا که‌سمان لی شه‌هید بوو؟!

پیتان وانه‌بی چونکه‌ موسولمانن -ته‌نانه‌ت سه‌رپیچی فه‌رمانی خوداش بگه‌ن خودا هه‌ر سه‌رتان ده‌خا، له‌گه‌ڵ ئەوه‌یشا ئیره‌ له‌ روژی به‌دردا دوو ئەوه‌نده‌تان زیان به‌ ئەوان گه‌یاند. هه‌فتا که‌ستان لی کوشتن، هه‌فتای تهرتان لی به‌دیل گرتن، ئەوجا له‌ جه‌نگی ئوحووددا ئەو هه‌م‌وو ده‌ده‌سه‌ریه‌تان تووش هات. ﴿قل هو من عند أنفسکم﴾ ئەه‌ی موحه‌مه‌د! پیتان بلی: ئەوه‌ی به‌سه‌رتان هات به‌هۆی تاوانی خۆتانه‌وه‌ بوو، به‌هۆی ده‌رچووتان بوو له‌ فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ؛ کاتی‌یک پیی

گوتن: شوینی خۆتان جی مه هیلن! ئیوهی تیرنه نداز سه ریپجیتان کرد.

جۆره کانی سه ریپجی کردن زۆر بوون :

دهرچوون له مه دینه له کاتی که دا رای پیغه مبه ﷺ وابوو هه ره له مه دینه به مینیته وه، که چی رایه که شتان لاواز بوو کیشه تان تیکه وت، سه ریپجی فره مانی پیغه مبه رتان کرد که نهو جیگایه ی بۆی دانا بوون به جیتان هیشته. ئاشکرا شه سزا ناکامی کرداره، خودا واده ی سه ره که وتنو یارمه تیدانی پیدان به مه رجیک تاوان نه که نو فره مانی پیغه مبه ﷺ به جی بهینن. ﴿إِنْ تَنْصَرُوا لِلَّهِ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ محمد/٧. ده ی که ئیوه یارمه تی خودا نه ده ن واته: پابه ندی فره مانی پیغه مبه ﷺ نه بن، چۆن خودا یارمه تیتان ده دا؟ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بینگومان پهروه ردگار به توانایه بۆ یارمه تیدانتان نه گهر خۆگر بنو سه برتان بی، ده توانی یارمه تیتان لی بگریته و نه گهر سه ریپجی فره مانی بکه نو لی یاخ ی بن، که وابی نه وه ی توشوتان هات له ناره حه تی و کوژرانو بریندار بوون، سوچی خۆتان بوو!

نه مجار پهروه ره گار دلخۆشی موسو لمانان ده داته وه و ه فره مو ی: ﴿وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ التَّقِي الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ نه ی کۆمه لی موسو لمانان! نه وه ی که روژی پیک گه یشتنی نه و دوو سوپایه؛ سوپای موسو لمانانو سوپای کوفر به سه موتان هات هه مووی به ئیزنو ویستو قه زاو قه ده ری پهروه ردگاره، له نه مهش دا حیکمه تیکی یه زدانی ههیه، هه یج شتیک نه له بوونه وه رد گهر دنکه چی ویستو حیکمه تی خودا نه بی.

﴿وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ به شیکیش له دیارده ی حیکمه تی خودا نه وهیه: که زانسته عیلمی خۆی به حالو چۆنیه تی موسو لمانان ده ربخا، پتیا ن رابگه یه نی که هیزو لاوازی ئیمانیا ن، خۆراگری و سه برو بی سه بریا ن ده زانی!

﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا﴾ تا ده ری بخا که ئاگاداری هه لو یستی

دووړووه‌کانه، کڅمه‌لی عه‌بدوللای کورې ثوبه‌ی کورې سه‌للول که سئ سه‌د که‌س بوون له‌ریگا گه‌رانه‌وه.

﴿وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالُوا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا﴾ نه‌و مونافیقانه نه‌گهر پټیان بگوتئ: وهرن له‌ریگه‌ی خودادا شهر بکه‌ن، یان به‌رگری له‌خوتانو مالو مندالو نیشتماتان بکه‌ن، ﴿قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعُنَاكُمْ﴾ ده‌یانگوت: نه‌گهر بزاین نپوه له‌م غه‌زایه‌دا تووشی شهر دین شوئنتان ده‌که‌وتینو له‌گه‌لتان ده‌بووین! به‌لام نیمه‌ دلنیاين که تووشی شهر نابن که‌وابی بچی خومان ماندوو بکه‌ین؟ نه‌م هه‌لویسته‌یان به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نوغروبوونیان له‌دووړوویی‌داو مهبه‌ستیان چه‌واشه‌ کردنی راستی‌یهو فی‌ل‌و ته‌له‌که‌و ون کردنی راستی‌یه‌کانه، چونکه‌ هاتنی سوپای کافره‌کان بؤ ثوحودو ده‌رچوونی موسولمانه‌کان له‌مه‌دینه‌و روئشتنیان به‌ره‌و ثوحود بؤ به‌ره‌نگاری رووبه‌روبوونه‌وه، به‌لگه‌ی حاشاه‌لنه‌گرن له‌سه‌ر به‌رپابوونی شهر کوشتو کوشتار.

ده‌لټن: نه‌م نایه‌ته‌ ده‌رباره‌ی عه‌بدوللای کورې ثوبه‌ی کورې سه‌للولو هاوه‌له‌ دووړووه‌کانی که ژماره‌یان سئ سه‌د که‌س بوو له‌ریگای چوونیان بؤ ثوحود له‌گه‌ل سوپای نی‌سلام‌دا، گه‌رانه‌وه بؤ نه‌وه‌ی وره‌ی موسولمانه‌کان بروخی هاتوته‌ خواری!

﴿هُمُ لِلْكَفَرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ﴾ نه‌مانه‌ به‌ گوتنی نه‌م قسه‌یه‌یان که ده‌یانگوت: نه‌گهر بمانزانیا‌یه شهر به‌رپا ده‌بی شوئنتان ده‌که‌وتین! نه‌وانه‌ به‌م قسه‌یه‌یان له‌دووړیانی کوفرو تیمان دان، به‌لام له‌کوفره‌وه نزدیک‌ترن، چونکه‌ نه‌وان به‌گه‌رانه‌وه‌یان له‌ریگا به‌مهبه‌ستی رووخاندنی وره‌ی موسولمانان خویان ده‌خه‌نه‌ خانه‌ی کوفره‌وه به‌خواهن باوه‌ر حلیب‌نین، که‌وابی که‌سیک خو له‌جیهادو شهرکردن له‌ریگه‌ی خودا بدزیته‌وه‌و به‌رگری نه‌کا له‌ولاتو به‌ره‌نگاری دوژمن نه‌بیته‌وه! به‌موسولمان حسیب‌ناکئ! چونکه‌ په‌روره‌دگار ده‌فه‌رموئ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ

ئەو دوو رووانەیی دەیانەوی بە چەپو گۆپو چاوو راو، حەقیقەتی
خۆیان بشیرنەو. ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ بە دەم شتیک
دەلێن: پێچەوانەیی ئەو یە کە لە دڵیاندا یە.. جا خۆ وەنەبی خودا بەم
حەقیقەتەیان نەزانێ! بە لکو ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ خودا زۆر زاناترە
لە خۆیان بەو هەلۆستو مەبەستانەیی کە دەشیرنەو. ئەمە هەرەشە یە کە
توندە لێیانو جار دانیکی ناشکرایە کە دوو پوویی دادیان ناداو سوودیان پێ
ناگەیەنێ و دوا ی کلاوی بابردوو کەوتون!

﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قَتَلُوا﴾ ئەوانەیی دوا ی
تەواو بوونی جەنگی ئوحوود دەر بارەیی ئەوانەیی کوژا ربوون دەیانگوت:
ئەگەر پەرەوی ئامۆژگاری ئێمەیان بکرا دیو قسەیی ئێمەیان بپیستایە کە
پێمان گوتن: دانیشتن. مەچن بۆ شەڕو لە گەڵ پێغەمبەر دەر نە چوونایە؛ ئاوا
نە دە کوژرانو لە ناو نە دە چوون! ئەمەش بە لگەییە لە سەر ئەو کە ئەوان
ئامۆژگاری هاو ئەکانیان کردو. کە بگەرێنەو و نەچن بۆ شەڕ.

ئێبنو جەریری طەبەری لە سوودی یەو: «دە گێرێتەو، دە لێ: پێغەمبەر
ﷺ بە هەزار جەنگاوەرەو بەرەو ئوحوود کەوتە پێ، بە لێنی
سەر کەوتنیشی پێدا بوون، بە مەرجی خۆراگر بن! کاتێ بە پێ کەوتن لە
ریگا عەبدوللای کوری ئوبەیی بە خۆی سێ بەد کەسەو گەرا یەو، ئەبو
جابیری سەلەمی دوا یان کەوتو بانگی لێ کردن، وتی: بگەرێنەو و ئێمە
بە جێ مەهیلن! عەیبە مەرۆنەو، وتیان: ئەگەر بمانزانایە شەڕ دەبی
بە جێمان نە دەهێشتن و شوێنتان دە کەوتین.

ئەمجار خودا ر: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِمْ هُمْ يَصَدُّونَ ﴿١٦﴾ قُلْ فَاذْرُوا عَنِ
أَنْفُسِكُمْ الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾» ئەو موحدەمەد! پێیان بلی: ئەگەر
لە مالهەو دانیشتن پیاو لە کوژرانو مردن دەپاریزی، ئێو ئازابن مردن لە
خۆتان دوو ربخەنەو؛ واتە: دەبی ئێو نەمرن! دلیا بن مردنتان بۆ دێ،
تەنانت ئەگەر لە ناو قەصرو بالەخانەش دا بن! دە ئەگەر راست دە کەن

مردن له خوټان مهنم كهن..!

یله و پایه‌ی شهیدانو تیگۆشه‌ران له‌ریگه‌ی خودادا

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ

رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَيَسْتَبْشِرُونَ

بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ إِلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ ﴿١٦٩﴾ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا

يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧٦﴾ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ

مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٧﴾

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا

وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ مِّنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ

لَمْ يَمَسَّهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾

إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُ ۚ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا

 اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

ئىمامى ئەحمەدو ئەبو داودو حاكىم لە ئىبنو عەبباسەو دەگىرنەو،
دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: كاتىك براكاتتان لەجەنگى ئوحووددا
شەهید بوون، پەرورەدگار گىانەكانىانى خستنه ناو بالندەى سەوزەو
دەيانبردنە سەر جوگاو چۆمەكانى بەهەشتو لە ميوەكانيان دەخواردو
دەگەرانبەو بۆ لاى قەنادىلى زىرىن لەژىر سىبەرى عەرش.

جا که ئەم جوړه خواردنو خواردنه و هیان دەدریتی و ئەم جیگا خوشه دهینن ده لێن: خوژگا بریا نمان بیانزانیایه خودا چی پی به خشیوین بو نهوهی پشتیان له جیهاد سارد نه بیتهوه و کۆل له شه پرکردن نه ده، پهروه ردگار پی راگهیاندنو فهرمووی: من له جیاتی ئیوه پیمان راده گهیانهوه فهرمووی:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحياءٌ عند ربهم يرزقون﴾ پیتان وانه بی که ئەو که سانهی له پیناو نایینی خودادا کوژراونو مردوونو له ریزی نه بوانن، چونکه ئەو شه هیدانه ههرچهنده به روالهت له دونیادا کوژراون؛ به لām له راستیدا گیانه کانیان زیندووه، لهو دونیا رزقو روژیی ده چیژنو له ززهتو خوشی دا ده گوزهرینن خیتابه که له گهل پیغه مبهه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْزَنُوا عَلَى الْمَوْتِ﴾ یان رووی خیتاب له هه موو که سه! واته: ئەهی ئەو که سانهی قسهی دوو پوه کان ده بیسن! پیتان وانه بی که ئەوانه ی له ریگای خودادا کوژراون، مردوونو پاداشی ئەو کرده وانه یان نادریتهوه که کردویانن؟ به لکو ئەوانه زیندوونو له جیهاتیکی تردانو له خودا نزیکو رزقو روژیی وهرده گرن وه کوو چۆن زیندوانی دونیا خورادنو خواردنه و هیان ههیه، ئەوانیش ده خۆنو ده خۆنهوه، ئەمه جهخت کردنه له سهه نهوه که ئەوانه زیندوونو نه مردوون، لای خودای خویانن و له خوشی دان!

بوونیان له کن خودا که ده فهرمووی: ﴿عند ربهم﴾ بوونی شوینی تایبه تییه، نزیکی ریزو ته قدیره نهوپه ری نزیکي ده گهیانهی نزیکي شوینو مه سافه نیه.

ئەو ژبانهی قورئان چه سپاندوویه تی بو شه هیدان ژبانیکی غهیبییهو چۆنیه تیه که ی نازانین، ده بی قورئان چۆن هه والی پیداوه ئاوا پروامان پی هه بی. ئەو شه هیدانه که یف خوشن بهو نیعمهتو له ززهت بهه وهامه ی پیتان دراوه، ئەو زیده ریزه ی دراویانه تی به هو ی شه هیدبوونهوه، ههروه ها که یف خوشن به تیکۆشانی برا جهنگاوه ره کانیان، ئەوانه ی که هیشتا شه هید نه بوونو له ریگای خودادا ده جهنگین. شوین پیی برا

شههیدهکانیان کهوتوون، لهپیناو نهو بهرنامهیهی نهوان بۆی شههید بوون، نهوانیش پیادهی ههمان ریبازن. جا کاتییک نهو نازو نیعمهته دهبینن که بۆیان دانراوه که بریتییه له ژبانی ههتاها تایی و لهزهته و خوشی هه میشهیی که بههیچ جوریک غهه ناخوشی تیکه لاو نابیی، ئیتر نهو نهدهی تر خوشییه کهیان زیاد ده کاو دلخۆشو رووگهش دهبن.

﴿فرحين بما آتاهم الله من فضله ويستبشرون بالذين لم يلحقوا بهم من خلفهم﴾ خوشحالهو تهه دهماخن بهو پاداشهیی خودا پیی داوون، خوشحالن بهوه که سات دوا سات نهو نیعمهتانه تازه دهبنهوه، لهئێو نازو نیعمهته و ریزی خودایی دا دهگوزهرینن، مزگینیی دهدهن به وانهی له دوايانه وهه هیشتا پیتیان نهگهیشتونو له ژبان دان، مزگینیی نازو نیعمهتهی خودایان پیی دهدهن بهوه دلخۆشن که ههمان نازو نیعمهته بۆ نهوانیش ناماده کراوه نهو هشیان پیی دهلین: ﴿ألا خوف عليهم ولا هم يحزنون﴾ که نهوانه ترسی ناخۆشی داها توویان نهو خه می شتی له کیس چووی رابوردوویان نه.

﴿يستبشرون بنعمة من الله وفضل وأن الله لا يضيع أجر المؤمنين﴾ مزگینیی به ریز لیگرتنی خودا دهدهن، نهو هشیان پیی راده گهیهنن که پهروهردگار به هیچ جوهری پاداشی چاکهیی چاکه کاران به فیرو نادات! هه رگیز موسولمانان کریی کرده وهکانیان پاشگۆی ناخری ﴿الذين استجابوا لله والرسول من بعد ما أصابهم القرح﴾ نهو موسولمانانهی به پیر بانگه وازی خودا و پیغه مبهروه ﴿هاتنوا ما بآيديكم من الحياة الدنيا﴾ هاتن و ناماده باشی خویمان دهبریی بۆ رووبهروو بوونه و هی دوژمن، ویرای نهو هه موو نارچه تیهی تووشیان بوو بوو له جهنگی ئوحووددا، سهرباری نهو هه موو برینداری و ماندوو شه که تیهی چهشتوویانه هیشتا ماندوویان نهحه سابووه وه خیرا بۆ غهزای (حه مرآتوئه سهده) که دوا به دوا ی غهزای ئوحوود بوو، خویمان حازر کردو هه لیان کوتایه سهه دوژمن، نهبو سوویان که به مهی زانی به خووی لهشکره کهیه وه هه لهاتو بهرهو مه که که گه رایه وه!

﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ جا بۆ ئەوانەى که خیرا به پیر بانگه‌وازی‌یه‌که‌وه هاتن و خودا په‌رست بوون . پاداشی‌کی گه‌ور . هه‌یه ، که شی‌اوێ نه‌م خۆ‌به‌خت کردن و تیک‌کۆشانه‌یان بێ . به وشه‌ی (منهم) ناماژ . بۆ ئەوه ده‌کا که ئەوانه‌ی به پیر بانگه‌وازی‌یه‌که‌وه . هاتن ریزو پاداشه‌که‌یان ده‌ست که‌وت ، نه‌وانی تر عوزریان هه‌بوو عوزره‌که‌یان په‌سه‌ند بوو ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ﴾ نه‌و موسوڵمانانه‌ی که له‌پاش غه‌زای ئوحوود و سالی دوایی واته : له‌پیش غه‌زای به‌دری بچووک نه‌عیمی کوری مه‌سه‌وودی نه‌شجه‌عی که نه‌وکاته کافر بوو ، پی‌ی گوتن : ﴿إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ﴾ نه‌ی موسوڵمانه‌کان ! ئەوه ئەبو سو‌فی‌انو جه‌ماعه‌ته‌که‌ی له‌شکریان له‌ ئیوه کۆکردۆته‌وه ، ده‌یان‌ه‌وێ له‌ناوتان به‌رن ، لی‌یان بترسن و شه‌ریان له‌گه‌ل مه‌که‌ن ، خۆتان تووشی فه‌وتانو له‌ناوچوون مه‌که‌ن ، مه‌چه‌نه ده‌ره‌وه بۆیان ، به‌ل‌کوو به‌زه‌ییان پیدا بینه‌وه ، نه‌گه‌ر پشتان بگرن نه‌تان کوژن .

ئیت‌ر موسوڵمانه‌کان به بیستنی ئەوه‌ه‌واله نه‌ک بترسین و وره‌یان بروخی به‌ل‌کو ﴿فَرَادَهُمْ إِيمَانًا﴾ هه‌ماسیان هه‌ستا و بیروباوهریان به‌هیز بوو ، خۆراگری و سه‌بر و ئارام جه‌ربه‌زه‌ییان زیادی کرد و پشتیان به‌خودا به‌ستو ﴿وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ وتیان : ئیمه خودامان هه‌یه ، خودا پشتیوانمانه‌و باشترین که‌سی‌که که پشتی پی‌ی به‌ستری ، ئیت‌ر ئەوه‌نده‌ی تر عه‌زیمه‌ت و نازایه‌تی‌یان زیادی کرد و خۆیان ناماده‌کر . بۆ به‌ره‌نگاری دوژمن و بیریان له‌ ئاکامه‌که‌ی نه‌کر . هه‌وه ، وتیان : خودامان به‌سه ، هه‌چ باکمان له‌ زۆری له‌شکری دوژمن نه‌یه ، خودا سه‌روکاری ئیمه ده‌کا ، باشترین پشت پی‌ی به‌ستراوه‌و یارمه‌تیده‌رمانه .

رسته‌ی ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ نزاو پارانه‌وه‌یه که موسوڵمان له‌کاتی ته‌نگانه‌دا ده‌یلێ . نی‌براهیم کاتی خسته‌یانه ناگه‌ره‌که‌وه ئەوه دو‌عا‌یه‌ی خویند ، پی‌غه‌مبه‌ری ئیسلامیش کاتی هه‌والیان پیدا که له‌شکری دوژمن لی‌ی کۆبوونه‌ته‌وه و ده‌یان‌ه‌وێ زیانیان پی‌ی بگه‌یه‌نن ئەم دو‌عا‌یه‌ی

خویند، ئیبنو مهردوه یهیی له شه بهوهرهیره وه ده گیرپتسه وه ده لئی: پیغه مبهەر ﷺ ده یفه رموو: که له ته نگانه یه ک که وتن بلین: (حسبنا الله ونعم الوکیل). ئیبنو ته بی دونیا له عایشه وه ده گیرپتسه وه ده لئی: پیغه مبهەر ﷺ که تووشی ناخوشی یه ک ده هات دهستی موباره کی به سهرو ریشی خویدا ده هیناو ده یفه رموو: (حسبنا الله ونعم الوکیل).

جا هاوه لانی پیغه مبهەر ﷺ که ناوا خویان ته سلیم به خدا کردو ناوا پشتیان پی به ست، هه موویان هاو به شی هه لمه ته که یان کردو بهر نگاری دوژمن بوونه وه، ﴿فانقلبوا بنعمة من الله وفضل لم یمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله﴾ گه رانه وه به چوار ده ستکه وت: نازو نیعمه تی خودایی، فه زلو زیزی خودا، زیان پی نه گه یشتنیان، شوینکه وتنی ریبازی ک که ره زامه ندی خودای تیدابی و خوداش لیان رازی یه. واته کاتی ک پشتیان به خودا به ستو چوونه ده ر بو بهر هنگاری دوژمن، پهروه ردگار رازو مرازی بو به جی هینان، نه زیه تدانی پیلانگیرانی لی دوور خسته وه، قازانجیان کردو کوژرانو برینداریان نه بیینی، شایانی نه وه ن که به گوپرایه لی فره مانی خودا و پیغه مبهەر له قه لم بدرین. که «هسته به ربوونی نه ره وشته بناغهی سهر که وتنو خوشبه ختی دونیا و قیامه ته ﴿والله ذو فضل عظیم﴾ خودا خاوه نی فه زلو گه وره یی زیده یه! چونکه به گه وره یی خوئی بیرو پر وای پته وکردن، توفیقی دان بو جیهاد کردنو، له پیلانی دوژمن پاراستنی، خیره بیرو قازانجیشی به سهردا رشتن.

به یهه قی له ئیبنو عه بباسه وه ده گیرپتسه وه ده فره رموی: نیعمه ته که نه وه یه: که ساغو سه لامه ت بوون، فه زله کهش نه وه یه: که له و کاته دا کاروانیک له وه قه ره تیپه ری پیغه مبهەر ﷺ کالاکانیانی کپسن و قازانجیکی باشی لی کردو، قازانجه که ی به سهر جهنگاوه راندا دابهش کرد.

ئه مجار پهروه ردگار ده فره رموی: ﴿إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ﴾

ئەو ترساندنەیی ئێوە لەشەیتانەووە بوو، ئێوەی ترساند لە گروھەکانی خۆی وای خستە دڵو دەروونتانەووە کەئەوان واتە: (گافرەکان) خاوەن چەكۆ جەنگاوەری زۆرن، بە هەلمەتو مەردو نەبەردن. نەچن بچن بەرەو روویان ببنەو! ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ بەلام ئێوەی موسوڵمان پێویستە لە فروفیلی شەیتان ئاگادار بنو، هیچی بە گۆی نەكەن. ئەگەر شەیتان شتیکی ئاوی خستە دڵتانەووە، هیچ ئێیان مەترسنو پشتتان بە من قائم بێو خۆ بخەنە پەنامەووە. من یارمەتیدەرو پەنادەرتانم.

نایهتی ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا...﴾ نایهتەکانی دوایشی ئەم حوکمانەیان لێ دەردینرین:

١- کەسێک لە بەرامبەر دوژمنی خداو پیغەمبەردا ﷺ خۆگر بێ، تا دەکوژرێ شەر بکا، لای خدا پلەو پایەیهکی گەورەیی هەیە. کە پلەو پایەیی تایبەتی شەهیدانە، کە بە ریزەو. لای خدا ژيان بەسەر دەبن، شەهیدان زیندوونو نامرنو لەبەهەشت دانو رزقو رۆژیان دەدریت. گیانیان وەکوو گیانی باقی موسوڵمانانی سەر زەوی باقییە! هەرچەندە بە روالەت مردوونو لاشەکانیان لەژێر گل دایە بەلام لە راستیدا نەمردوون، ئەوان زیدە ریزیان لێ دەگیرێ بە رزقو رۆژی و نازو نەعمەت درێژ. بە ژیانان دەدەن، بەلام چ ژیانیک؟ هەر خدا بۆ خۆی دەزانێ چۆنەو ژۆن نیە، هەر لەکاتی کوژرانیانەو. ئەو رزقو رۆژیو پلەو پایەیهیان بۆ فەراھەم دەھێندری هەروەکوو ئەو بلی ژیانو دنیا بۆیان بەردەوامە، بەلام بە شیوەیهکی خۆشتر.

ئەوێ زۆربەیی موفەسیرەکان لەسەری کۆکن ئەوێهە: کە گیانی شەهیدان شتیکی ثابتەو بەردەوامە، بەلام ژیانەکیان شیوەیهکی تایبەتیە، جا یان هەر گیانەکانیان لە گۆردا بۆ. هەگەر پێندریتەووە هەر لەویشدا لەزەتیان پێ دەگا، یان رزقو رۆژی بەهەشتیان دەدریتو بۆنی بەهەشت دەکەنو لەویشدا نین! بڕیکیش دەلێن: مانای وایە: ئەوانە شیاوی ئەوەن کە لەداھاتوودا رزقو رۆژی بەهەشتیان بدریت! رای راست

ئهوهیه که گیانهکانیان لهناو سکی بالندهدایهوه لهبهههشت دا دهخۆنوه دهخۆنهوه وهکوو لهوهپیش ئاماژهمان بۆ کرد.

٢- شتنی شههیدو کفن کردنیانو نوێژ لهسههرکردنیان زانیان دوو رایان تییدا ههیه.

حهنهفیهکان دهلێن: شههید له جلی خۆی دا کفن دهکریو نوێژی لهسههر دهکری، بهلام ناشۆری بهمهرجی موکهلهفو پاک بی. بهلام لهش پیسو بینوێژو خوینداری زهیستان، نهگهر شههید بوون به رای ئهبو حهنیفه ■ ههشۆردرین وهکوو چۆن منداڵو شیخ، دهشۆردرین. موحهممهوه ئهبو یوسف -دوو هاوهلی ئهبو حهنیفه بوون- ■ دهلێن: ناشۆردرین. بهلگه لهسههر نهشتن و کفن نهکردنیان فهرموودهکهی جابیره که بوخاری لێیهوه دهگیرپتهوهوه دهفهرمووی: (إدفنوهم بدمائهم).

شافیعی و ئهحهمدو بهیههقی ■ نهسانی دهلێن: فهرمووی: (فزملوهم بدمائهم) مهبهستی رۆژی ئوحووده که نهیشۆردن، بهلکو ههفتاو دوو نوێژی لهسههر شههیدهکان کرد. زۆربهی (فوقهها) دهلێن: شههید نه دهشۆردری نه کفن دهکری، نه نوێژی لهسههر دهکری، بهلام پیسو پۆخهلی -جگه له خوین- دهبی له جهستهی لایبری!

چونکه چلکنو پۆخهلی لهشههیدیهکهوه پهیدا نهبووه، ئاماژه به فهرموودهی جابیر که دهفهرمووی: پیغهمبر ﷺ فهرمانی کرد به له گۆرپانی شههیدهکانی ئوحوود به خوینهکانیانهوهوه نهشۆردنی و نه نوێژی لهسههر کردن.

ههروهها زانیان کۆکن لهسههر شهوهی شههید که به زیندوویی راگوزراو له گۆرپهانی جهنگ دا نهکوزراو ماوهیهک ژیا دواهی که مرد دهشۆردریو نوێژی لهسههر دهکری، وهکوو لهگهڵ عومهریان کرد، خوا لیێ رازی بی. بهلام کهسیک به ستم لیکراوی بکوزری، وهکوو ئهوانههی

خه واریج کوشتیانن، یان ریگر چته بیکورن، نه بو حه نیفه و نه وری ده لین: هه رکه سینک ناوا به سته م بکوژی، ناشوردی، به لام نویژی له سهر ده کری و هه روه ها نویژ له سهر هه موو شه هیدیک ده کری.. جه ماوه ری زانایان ده فهرموون: ده شوردرین وه کوو شوردرنی مردوو، مه گهر نه هلی حه رب بیکورن.

به لام نه گهر دوژمن له ناکاو به سهر دانیشتوانی گوندیکیان دا داو له لانه و خانهی خویان دا کوشتیانن نه وانه هه رچه نده شه هیدن وه لی ده شوردرینو کفن ده کری و نویژیان له سهر ده کری.

دلخوشکردنی پیغه مبه ر ﷻ له دوا ی جهنگی نوحوودو، رهندانه وهی

کافره کانو رزده کانو جیا کردنه وهی پاکو بیس له یه کتری

وَلَا يَحْزَنكَ الَّذِينَ يُسْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا

يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِطًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾

إِنَّ الَّذِينَ أَشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ

أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِّى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ

إِنَّمَا نُمَلِّى لَهُمْ لِيَرُدَّادُّوْا إِلَيْنَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَا كَانَ اللَّهُ

لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

دەربارەى ھۆى ھاتنە خوارەو ەى ثایەتى (١٧٩) سوددى دەفەر موئ: پیغەمبەر ﷺ فەر موئ: ھەموو ئۆمەتى خۆم بەسەردا رانوا ئیندران و ەکوو چۆن بەسەر ئادەم دا رانواندران، زانیم کئ ئیمانم پئ دینئ و کئ ئیمانم پئ ناھینئ. ئەم قسە بەرگویی دووروو ەکان کەوتەو، گالتەیان پئ ھات، وتیان: سەیرە، موخەممەد پئ وایە: دەزانئ کئ ئیمانئ پئ دەھینئ و کئ بروائ پئ ناکا، ئیمە لەگەل خۆینئ و بروائ پئ ناکەین، کەچی نامان ناسئ، ئیتر پەرورەدگار ئەم ئایەتەى ناردە خواری!

دەربارەى ھۆى ھاتنە خوارەو ەى ثایەتى (١٨٠) زوربەى راقە کەرانی قورئان پێیان وایە دەربارەى زەکات نەدەرەکان ھاتۆتە خواری. (عطية) لە ئیبنوعەبباسەو رېوايەت دەکا کە فەر موویەتى: ئەم ئایەتە دەربارەى ئەو مالە جوولەکانە ھاتۆتە خواری کە رەوشتو نیشانەو پیغەمبەراییەتى ھەزرەتى موخەممەدیان شار دۆتەو. مەبەستیش بە (بخل) شار دنەو ەى ئەو زانیاریانەییە کە خودا پئ داو.

جا وەکوو ئاشکرایە سەرکەوتنی کافرەکان لە غەزای ئوحوود داو تیشکانو زەرەرمەندی موسولمانەکان، سەری کیشا بو ئەو ەى مونافیقەکان ئەم ئاکامە ئیستیغلال بکەن، ئەو ەبوو دەیانگوت: ئەگەر

موحه مەهد پێغه مبه‌ر بوايه ئاواي به‌سه‌ردا نه‌ده‌هات، لێی نه‌ده‌كوژراو
 تینه‌ده‌شكا! به‌لكو ئه‌و داواي فه‌رمانه‌وايي ده‌كا بۆيه جارێك
 سه‌رده‌كه‌وێ و ده‌مێك تینه‌ده‌شكێ! هه‌ولیان دا یارمه‌تی كافره‌كان بده‌ن و
 موسولمانان له‌ به‌ره‌نگاری و تیکۆشان سارد بکه‌نه‌وه. پێغه مبه‌ر ﷺ به‌م
 هه‌لۆسته‌ی دوو پوو‌ه‌كان زۆر دل‌گران بوو، ئیتر ئه‌م نایه‌تانه ئی‌درانه
 خوارێ و غه‌م و نا‌ه‌حه‌تی له‌ دلی پێغه مبه‌ردا نه‌ماو دلی ئارامی گرت.
 هه‌روه‌كوو چۆن كاتیك كافره‌كان روویان له‌ ئیمان هێنان و هرگێراو تانه‌یان
 له‌ قورئان و شه‌خصی پێغه مبه‌ر خۆی دا. نایه‌تی ﴿وَلَا يَحْزَنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ
 الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ یونس/٦٥. هاته‌ خوارێ و غه‌م و نا‌ه‌حه‌تی له‌ دلی
 پێغه مبه‌ردا نه‌هێشت. یان نایه‌تی ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسًا عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ
 يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا﴾ الک‌هف/٦. كه ئه‌میش بوو به‌ غه‌مه‌ره‌وینی
 پێغه مبه‌ر ﷺ.

جا هه‌ر بۆ دل‌دانه‌وه‌ی پێغه مبه‌ر ﷺ په‌روه‌ردگار فه‌رمووی ﴿وَلَا
 يَحْزَنكَ الَّذِينَ يَسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾ با هه‌لۆسته‌ی ئه‌و كافرا نه‌تۆ غه‌مناك
 نه‌كا، ئه‌ی پێغه مبه‌ر! با سه‌ره‌پێچی كردن و كێشه‌و به‌ره‌و یارمه‌تیدانی
 خواره‌ناسان بۆ كو‌فر، تۆ دل‌گیر نه‌كا. ئه‌و هاش و هوشه‌ی ئه‌بو سو‌فیان و
 دانیشه‌توانی مه‌كه‌و دوو پوو‌ه‌كان ئه‌نجامی ده‌ده‌ن با كار له‌ دلی تۆ نه‌كا.
 ﴿إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا﴾ بێگومان ئه‌وان ناتوانن زیان به‌
 خۆشه‌وێستانی خودا بگه‌یه‌نن، زیان به‌ پێغه مبه‌ره‌و هاوه‌لانی ناگه‌یه‌نن!
 ﴿يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِظًّا فِي الْآخِرَةِ﴾ ئه‌وانه‌ زیان به‌ خۆیان
 ده‌گه‌یه‌نن، جه‌نگ له‌ گه‌ل خودا و پێغه مبه‌ر ده‌که‌ن، خودا ده‌یه‌وێ كه
 ریسوايان بکا. بێ به‌شی ناز و نێعه‌تی رۆژی قیامه‌ت بن، له‌وێ دا هێچ
 به‌شو باریان نه‌دریتێ؛ سه‌رباری ئه‌وه‌ش ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزای
 گه‌وره‌و سامناکیان ده‌درێ چه‌ندییه‌ت و چۆنیه‌تی ئه‌و سزایه -خودا نه‌بێ-
 كه‌س نایزانێ، په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر كرده‌وه‌ی خراپیی خۆیان سزایان ده‌داو
 سه‌تمیان لێ ناكا. به‌لكو ئه‌وان بۆ خۆیان زولمیان له‌ خۆیان كرده‌وه، به‌وه

که ریبازی کوفریان ههلبژاردوو هه خوڤیان گومرا کردوو هه یارمهتی
گروهبانی کوفر دهدهنو دژى موسولمانان دهجهنگین، وهکوو له
شونینکی ترده دهفرموی: ﴿وَلَا يَحْقِيقُ الْمَكْرَ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ فاطر/٤٢. ئەمەش
به لگهیه له سهر تهوه که نابى پیغه مبهه گرنگییان پى بداو لییان بترسى،
نموونهی ئەم نایهته تهوه نایهتهیه که دهفرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزَنكَ
الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ، مِنَ الَّذِينَ قَالُوا، آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ
قُلُوبُهُمْ﴾ المائدة/٤١.

جا نهونهبى ئەم حوکه تاییهت بى به تهبو سوڤیانو دانیشتوانی
مه ککهو دوو پرووه کان، به لکو ئەمه حوکمیکی گشتی بهو چه سپاو هه موو
تهوانه ده گرپتهوه که له جیاتی ئیمان کوفر هه لده بژیرن، له جیاتی
خودا په رستی شتی تر ده په رستن.

بۆیه دهفرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُوا اللَّهَ
شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ تهوانه کوفر به ئیمان ده گۆرپنهوه، له شونینی
ئیمان به خداو شونیکه وتنی پیغه مبهه ﴿رَبِّبَازَى كُوفِرِيَانْ ههلبژاردوو هه،
تهوانه زیان به خدا ناگهیهنن! به لکو زیان به خوڤیان ده گهیهنن، تهوانه له
دونیاو قیامهت دا سزای به تیشو کوشندهیان ده درى و خوشی له ژانی
دونیاو قیامت نابینن.

﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا غَلَبَتْ لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ﴾ با تهو کافرانه
وانه زانن که ئیمه مؤله تیان ده دهین و ته مه نیان درى و ده بى،
مؤله تدانه که مان بۆیان سوودی ههیه و قازانجی لى ده کهن! با گومانی و
نه بهن، به لکو ﴿إِنَّمَا غَلَبَتْ لَهُمْ لِيُزَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ئیمه که
مؤله تیان ده دهین بو تهو. نیه تۆیه بکهنو به گه پینهوه و موسولمان ببن،
به لکو مؤله تدانه که مان بۆیان بو تهوهیه: زیاتر گونا هه بکهنو له گومراپی
دا نوغرو بن! جا که تهوان تۆیه نه کهنو نه گه پینهوه. تهوه
مؤله تدانه که مان بۆیان ده بیته هاندهر بو زیده رهوی له گونا هه کردن داو
گومراپوونی زیاتر!! تهوانه سزای به تیشو سوکایهتی پیکردنیان بو

ئامادەکراوە. چونکە لەجیاتنی ئەو هی سامانداری و تەمەن دریشی خۆیان
لە کاری خێردا بە کاربەستن، لە کاری خراب دا بە کاریان دەهێنن،
ناکامە کەشی کە ئەو کە بیوونی خراپە کاریی دەبێ و پەرورەدگاریش سزایان دەدا
لە سەر هەلۆستو کردەو هیان!

بە کورتی مۆلەت دانو دواخستنی تۆلەساندن لێیان یارمەتیدانی
خودایی نیە بۆیان، بە لکو ئەندازە کردنو نەخشە کێشائیکی خودایی یە
بۆیان، کە بەو نەخشە کێشانە ی خۆی، بوونەوەر هەلەدەسوپێنی، تەقیری
خودا وایە! هەر شتیک، کە تووشی ئادەمیزاد دەبێ، لە چاکەو خراپە،
خۆشی و ناخۆشی؛ بەروبوومو ناکامی کردەو هی ئادەمیزاد خۆیەتی.

جا بە گۆڕە ی داخوازی ئەم سوننەتە خودایی یە، ئادەمیزاد لە خۆی
بایی دەبێ و، بە مۆلەتدانە کە خۆی لە خۆی دەگۆڕێ و لە گوناو
سەرپێچیکردنی فرمانی خودادا رۆ دەچێ، شیاوی سزای بە ئیشی دۆزەخ
دەبێ.

ئەنجار پەرورەدگار ئەو رۆن دەکاتەو: کە بە لاو موسیبتو
تەنگانە سەنگی مەحکۆ بۆتە ی تاقیکردنەو نو راستی بیروباوەر
دەردەخەن، شتیکێ ئاسایی یە: کە خودا ئادەمیزادان تووشی ناستەنگو
بە لاو موسیبت بکا، بۆ ئەو هی موسوڵمانی راستالو ئادەمیزادی دووروو
لیک جیا بکاتەو دەفەرموێ:

﴿ مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ﴾
عادەتی خودا وایە نەهاتووە واز لە کۆمەڵی موسوڵمانان بەیانی
کە بەو شتووە تێکەڵی و پێکەڵییە ی کە لە پێش روودانی جەنگی ئوحووددا
لە سەری بوون بیانەیتەو، دوورووکان بتوانن بیروباوەر ی پیسی خۆیان
بشارنەو وە بنکۆلی قەلای ئیسلام بکەن. بە لکو خودای میهرەبان
وازانەینی، هەتا موسوڵمانو دووروو لیک جیا نەکاتەو! وەکوو لە
نایەتیکێ تردا ەفەرموێ: ﴿ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ
وَالصَّابِرِينَ ﴾ محمد ٣١.

مەبەست ئەوەیە کە روژی جەنگی ئوحوود بوۆتە پالڤتەکردن بوو، موسوڵمانانو ناموسوڵمانی تیدا تاقي کرایەو، پەروەردگار دەری خست کێ موسوڵمانو خۆراگرو ئازاو نەبەردو مەردو ملکەچی فەرمانی خوداو پیڤەمبەرە، پەردە لەسەر فێر قێلی دوو پروو کەن هەڵدایەو. بوۆ ئەوەی سەرپێچی و خراپە کارییان دەربکەوێ بوۆ خەلکی، خۆ پەنادانیان لە چوون بوۆ غەزاو خیانهتکردنیان لەگەڵ خوداو پیڤەمبەر دەربکەوێ، وێ دەچی کە برێ کەس وای بیربکەنەو. بڵێن: دەگونجێ لیک هەلاواردنی موسوڵمان چالاک لە دوو پروو، بە نیگای خودایی نەجام بدرێ، خودا موسوڵمانان ناگاداری کاری غەیب بکاو موسوڵمانو ناموسوڵمانیان بوۆ دیاری بکا، نیتەر پەروەردگار لە وەلام دا. «فەرموێ: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ﴾ عادهتی خودا وایانە هاتوو کە هەموو موسوڵمانان بەسەر غەیب دا ناگادار بکا، بەلکو خودا ئادەمیزادی دروست کردوو، رینگای چاکو خراپی بوۆ دیاری کردوو، هیزو تواناو خەقل. هۆشی پێداو، بوۆ ئەوەی هەول بداو تێبکۆشی و ئامانجی خۆی بە دەست بێنێ، بە کردەوێ سروشت خوازو شارەزایی کردنی پیڤەمبەران بە مرادی خۆی بگا! هەرگیز عادهتی خودا وایانە هاتوو کە هەموو کەس بەسەر غەیبدا ناگادار بکا، ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يُجِيبُكَ مِنْ رِسَالَةٍ مِنْ شَاءَ﴾ بەلکو پەروەردگار لە پیڤەمبەران خۆی هەندیکیان هەڵدەبژیرێ بوۆ ئەم کارەو بە نیگا ئەو جۆرە نەینێ یانەیان پێ رادەگەیەنێ، وەکوو لە نایەتیکێ تردا دەفەرموێ: ﴿عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يَظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا، إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ﴾ اجن/ ٢٦-٢٧.

ئەمجار ئەو پیڤەمبەرە کە خودا بەسەر برێ شتی غەیبی دا ناگاداری دەکا، هەوایی نەت پاکو موسوڵمانی، یان ناپاکی موناڤیتی کەسیک، یان زیاتر بە برێ کەس رادەگەیەنێ ئەو سەرچاوەی ئەو ناگادارییە لەخوداوە. خودا بە ویستی خۆی هەندێ زانیاری دەدا بەو پیڤەمبەرانە، نەک مانای وابێ کەئەوانیش وەکوو خودا چی لە دلو دەروون دایە بیزانو چۆنەتو چەندیەتی بیروباوەری هەموو کەسیک

بزائن!! بۆیه خودا که ئاده میزادی دروست کردوو، ریگی باشو خراپی نیشان داوه، نه مجار هۆکارو نه سبابی ماددیش ده خاته گهر بۆ تاقیکردنه و هیان.

﴿فَأَمْنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ﴾ که وایی ئیوه ئهی گرۆهی ئاده میزاد! ئیمان به خودایهتی خوداو پیغه مبه رایه تی پیغه مبه ر به یئسن، شوین شه ریعه تو یاسای ناسمانی بکهون، برواتان وایی که پیغه مبه ران له خووه هه وال ئاده نو چی خوا ئاگاداری نه کردین نه وانیش به خه لکی راناگه یه نن، نه مه ره تدانوه ی کافره کانه که ده یانگوت: نه گهر (موحه ممه د) راست ده کا با خه به رمان بداتی و پیمان بلێ: کێ له ئیمه ئیمان ده هیئێ و کێ ئیمان نا هیئێ! ئیتر نه م ئایه ته هاته خواره وه که ده فرمووی: ﴿وَأَنْ تَوَدُّوا وَتَتَّقُوا فَلَکُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نه گهر ئیوه ئیمان بئین به وه هه وال غه بی یانه ی پیغه مبه ر پیتان راده گه یه نی و خۆتان له سزای به ئیشی خودا بیاریزن، به هۆی په یڕه وکردنی فه رمانه کانی و دوورکه و تنه وه له و شتانه ی نه هی لی کردوو، نه وه بۆ ئیوه پاداشی گه و ره و زۆرو زه به نده ی وا هه یه که کهس ناتوانی نه ندازه ی دیاری بکا.

نه وه ی تیبینی ده کری ئه وه یه: هه میشه قورئان ئیمان و ته قوا به یه که و دینی، وه کوو چۆن زۆربه ی کات نویژو زه کات به یه که وه باس ده کا، چونکه له نیوان ئیمان ته قوادا په یوه ندی گهرم هه یه هه ها بۆ راگه یاندنی نه وه شه که ئیمان به بی ته قوا ته وای نایی! هه ره کوو زۆرجار باسی به ختکردنی نه فسو مالو دارایی به یه که وه نه نجام ده دا.

جا چونکه ئایه ته کانی پیشوو هه لئان و هاندانیان تیدا بوو بۆ گیان به خشین، گونجاو بوو: که نه مجار ئاده میزادان هان بدا بۆ مالو دارایی به خت کردنو فه رمووی: ﴿وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ﴾ با کهس وا گومان نه با، که به خیلی و چروکی مال کۆکردنه وه، گرته وه ی مالو دارایی یه ک که خودا داویه پیتان له خه لک، کاریکی باشه و سوود ئامیزه، پیتان وانه بی مال به خشین و

کۆمەکی کردن بە هەزاران ئادەمیزادی دەولەمەند هەزار دەکا! با کەس گومانی وا نەباو خەیاڵی وا نەکا. بەلکو ئەو هەروەش نەگەتییە بۆ خۆیانو گەلو نەتەوێان لە دونیای قیامت دا!!

مەبەست بە بەخیلی نەدانی زەکاتی شەرعییەو خێرو صدەقە نەکردنە بە خاوەن ئاتاجانۆ، بەرپابوونی ئازاوەو ترسو ئاناسایشی سەر تاسەری...

زیانی بەخیلی لە دنیا دا ئەوێه: کە مالو سامانی دەولەمەند دەبێتە شۆینی ئەو کە هەموو کاتێ هەزار چاوی تێو بۆ و هەول بدا بە تالانکردن، یان دزی، یان فەوتاندن، تۆلە هەزاری خۆی لی بستینی، لە روژگاری ئێمە دا ئەو هەموو هەلمەتە ئاناساییانە بۆ سەر دەولەمەندەکانو بلاو بوونەو هی بیروباو هری سۆشالیستی... هتد هەموویان بۆ رووخاندنی بناغەو کۆلەکە هی سەرمایە دارییەو ئاکامی بەخیلی رژدی سەرمایە دارانە!

زیانی بەخیلی بۆ دینو قیامەتیش ئەوێه، کە پەرورەگار هەوالی داوێه کە ﴿سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخَلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئاکامی بەخیلی یە کە یانو مال پەرستی یە کە یان دەکریتە تۆقە هی ئاگرینو لە ملیان دەکریو هەرچی بکەن خۆیان بۆ رزگار ناکریو تووشی لۆمەو پرسیارو سزای رژدیە کە هی خۆیان دەبن.

ئیمامی بوخاری فەرموودە یە کە لە ئەبوهورەیرەو دەگێڕیتەو، دەلی: پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: (مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا، فَلَمْ يُوَدِّ زَكَاتَهُ مِثْلَ لَهْ شَجَاعًا أَوْ قَرَعًا لَ زَيْبَتَانِ، يَطُوقَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَأْخُذُ بِلَهْزِمِيَّةٍ - أَيِ شَدَقِيَّةٍ - ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا مَالِكٌ، أَنَا كَزُكٌ) واتە: کە سێک خردا مالو سامانی دایەو زەکاتی پێوستی لی دەر نەکرد؛ ئەو مالو سامانە بۆی دەبێتە ماریکی کە چەلو دوو کەلەبی تیژی هەنو روژی قیامت لە ملی دەهالیو، قەپالی پیدا

دەکاوە پێیهو، دەداو دەلی: من مالو سامانە کهتم من گەنجینه و خەزینە کهتم.

﴿وَاللَّهُ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ سامانی ئاسمان و زەوی هی خودایه. هەر مالو دارایی یهک که ئەو خەلقه به میرات وەری دەگرن هی خودایه و بهس، نیتر چۆن دەگۆنجی که ئاده میزادان رژی بکهن لهو مالو دارایی یهی که خودا پیی داون له پێگای خودادا سەرفی نه کهن؟! دلیا بن نه له سەر هه موو شتی که لیکۆلینه و هتان له گهل ده کری، که وایی پیش هاتنی قیامت و له دویا ده رچووتان له مالو دارایی خۆتان بیه خشن و یارمهتی هه ژارو نه دارایان بدن، خودا ئاگادارو زانیه به نیته و کرده و هتان، هیچی لی هون نابو و هه موو کهس پاداش و سزای کرده و هی چاک و خرابی خۆی و هه ده گریته و ه.

بری خرابه کاری جووله که کان، که هه ژاری پال خودا ده ده نو

پیغه مبه ریش به درۆ ده خه نه وه

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلُهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عٰهَدَ إِلَيْنَا آلَا تُوْمِنُ لِرُسُولٍ حَتَّى يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨٣﴾

قَالِ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ

وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾

نایه ته کانی پیتشو رووداوه کانی جهنگی ئوحوودیان باس کرد، فیل و ته له که ی دوو پرووه کانو هه و لو کۆششیان بۆ پشت سارد کردنه وه ی موسولمانان له جیهادو خودا په رستی یان روونکرده وه، لیږه به دوو وه لهم چهند نایه تانه ی داهاتوودا فیل و ته له که ی جووله که کانو دژایه تی کردنیان بۆ موسولمانان باس ده کا! پهروه ردگار موسولمانان ده ترسینی له نیه ت و مه به ستو هه لویستی جووله که. ههروه کوو چۆن له وه پیش هه مان موسولمانانی ترساند له فرت و فیل و دوو پرووه کان.

ئیبنو ئیسحاق و ئیبنو ئه بی حاتم له ئیبنوعه بباسه و ده گێر نه وه ده لئ: هه زره تی نه بویه کر چوو خویندنگایه کی جووله که کانه وه، بین ی کۆمه لیک جووله که، له جووله که یه کی تر کۆیور نه ته وه؛ ناوی (فینحاص) بوو، ئهم فینحاصه رووی له نه بویه کر کردو وتی: ئه ی نه بویه کر! ئیمه ه یچ پیتوستانیمان به خودا نیه و ئه و پیتوستانی به ئیمه ه یه! نه گهر خودا ده و له مه ند بوایه قهرزی له ئیمه نه ده کرد! وه کوو پیغه مبه ره که تان ده لئ: ناماژه یه به نایه تی ﴿من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا﴾ نیت ر نه بویه کر رقی هه لساو مسته کۆله یه کی له ده و چاوی دا، فینحاص چوو بۆ لای پیغه مبه رو شکاتی کرد وتی: ئه ی موحه ممه د! بڕوانه هاوه له که ت چی لی کردم؟ پیغه مبه ر به نه بویه کری گوت: چی پالی پیتوه نای له و کابرایه بده ی؟؟ وتی: قوربان قسه یه کی زۆر گه و ره ی کرد! ده لئ خودا هه ژاره .

فینحاص له قسه که ی ژێوان بووه وه وتی: من شتی وام نه گوتوه، نیت ر پهروه ردگار ئهم نایه ته ی نارده خواره وه که هه رمو ی.

﴿لقد سمع الله قول الذين قالوا ان الله فقير ونحن اغنياء﴾ بێگومان خودا قسه ی ئه و که سانه ی بیست که گوتیان: خودا هه ژاره و ئیمه ده و له مه ندین! به راستی قسه یه کی نا په واوا ناحه قیان گوت، خودا له سه ر ئه و بوختانه یان سزایان ده داو تۆله یان لی ده ستی نی.

﴿سنكتب ما قالوا﴾ ئه مه هه ره شه یه کی توندو تیژه، له سه ر ئه و بوختانه ی که خودا به هه ژار ده زانو و خۆیان به ده و له مه ند حسیب ده که ن،

بەلام با بزائن که خودا لەسەر ئەو وتەیان سزایان دەدا، چونکە پەروەردگار
 «فەرموی: وتەکیان دەنوسین و هەڵی دەگرین» ئەمەش ئەو «دەگەینەنی»
 که سزادانی لەسەر بێ، جا ئەوان هەر ئەم تاوانەیان نیه بەلکو تاوانێکی
 تریان «وَقْتَلَهُمُ الْاَنْبِیَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ» ئەوەبوو که بە ناپەرەوا پیغەمبەرانیان
 کوشتوو، بە شێوەیەکی درندەیی لەناویان بردوون، نەیسبەتدانی پیغەمبەر
 کوشتن بۆ جوولەکەکانی سەردەمی پیغەمبەر ﷺ هەرچەندە باوکتو
 باپیری ئەوان ئەنجامیان داوه، لەم رووەوەیە: که ئەمان رازی بوون بە
 کردەوهکەمی ئەوانو پێی لی دەنن و هاوسۆزی خۆیان لەگەڵیاندا پیشان
 دەدەن، جا لەبەر ئەم هەڵۆستەیانو رەزامەندییان بە کردەوهکەیان
 پەروەردگار دەفەرموی: «وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ» پێیان دەڵێین:
 سزای ناگری سووتینەر بچێژن؛ واتە: خودا لەسەر کردەوهکانیان بە سەخت
 ترین سزا تۆڵەیان لی دەستین، پێیان دەڵێن: «ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ اَيْدِيَكُمْ»
 ئەم سزا سووتینەرەتان بە هۆی تاوانە جوړاوجۆره کانتانەوەیە، وە کوشتنی
 پیغەمبەرانو خودا بە هەژار زانیو یارمەتیدانی کوفرو بێدینان. ئەم
 سزایەتان که دەدری بەهۆی ئەوەیە: که بە دەستی خۆتان کردووتانە..
 کردەوه پال دەست دەدری، چونکە زۆربەیی کردەوهی ئادەمیزاد بە دەست
 ئەنجام دەدری، هەروەها لەبەر ئەوەیە که کردەوهکان بە حەقیقەت
 لەوانەو پەیدا بووه. ئەک هەر ئەو بەلکو هەولیان داو «پیغەمبەر تیرۆر
 بکەن و یستیان دیواری بەسەردا بروخینن، ژەهریان بۆ کردە ناو خواردنەوه،
 گوشتە مەرکەیان بۆ ژەهراوی کرد؛ کەوابی ئەو سزا ئامادەکراوه بۆیان
 لە شۆینی خۆی دایه. «وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ» خودا بەهیچ جوړیک
 ستم لە بەندەکانی ناکا، کەس بە ناپەرەوا سز' نادا.

بە کورتی پێیان دەگووتری: بچێژن سزای ناگر بەهۆی ئەو کردەوانەیی
 که بە دەستی خۆتان ئەنجامتان داوونو خودا ستمکار نیهو لە خۆپراییی
 سزاتان نادا، جا ئەم پێگوتنەیان لە دۆزەخ دا دەبی، یان لەکاتی مردن یان
 لەکاتی لیکۆڵینەوهو حساب لەگەل کردبندا دەبی، بێژەرەکه، یان

پەرۆەردگار ■ یان فریشتەیه! ئەمجار پەرۆەدگار درۆیهکی تەسری جوولەکەکان رەت دەکاتەوێ ■ فەرموئ: ﴿الذین﴾ ئەو جوولەکانە کەساتیکن کە ﴿قالوا﴾ وتیان: ﴿إن الله عهد إلینا أن لا نؤمن لرسول حتی یأتینا بقربان تأکلہ النار﴾ ییگومان خودا فەرمانی پێ کردووین و بەلێنی لیمان ساندوو کە بروا بە هیچ پیغەمبەریک نەکەین. هەتا کۆ بریک لە موعجیزاتەکانی ئەو نەبێ: کە یەکیەک لە ئومەتەکی قوربانییەک بکا و ئاگریک بێ بیسووتینی، واتە: موعجیزە ی پیغەمبەرە کە ئەو بێ: نەگەر یەکیەک قوربانییەکی کرد یان خیریکی کرد، نیشانە ی قبول بوونەکی ئەو بێ شتە کە دابنێ و ئاگریک بێتە خواری بیسووتینی! مەبەستیان ئەو بوو: ئیمان بە پیغەمبەر نەهێنن، بۆیە: ئەو جوۆرە درۆیەیان هەڵبەستبوو.

ئێینو عەباس دەفەرموئ: ئەم نایەتە دەربارە ی کەعبی کۆری نەشەرفو مالیکی کۆری صەیفو فینخاصی کۆری عازوراء و کۆمەلێکی تر هاتۆتە خواری کە هاتنە خزمەت پیغەمبەر و وتیان: ئە ی موحەممەد! تۆ بەلای خۆتەو پیغەمبەری و لافی فروستادەیی لێ دەدە ی پیت وایە: خودا نیگات بۆ دەکا و اکیتابی بۆ ناردووی! ئەمە لە لایەکەو، لە لایەکی ترەو خودا پەیمانی لە ئێمە ستاندوو و لەتەورات دا بەلێنی ئەو ی لێ وەرگرتوین کە ئیمان بە هیچ پیغەمبەریک نەهێنن، هەتا قوربانییەک نەهێنێ بۆمان و نیشانە ی قبول کردنەکی ئەو نەبێ ئاگریک لە ئاسمانەو بێ بیسووتینی، ئاگرە کە کە ئە ئاسمانەو دێ دەنگێکی بەسپایی لێ بێ، جا ئەگەر تۆ ئەمەمان بۆ دەکە ی، ئەو بروات پێ دەکەین و ئیمانێ پێ دەهێنین.. ئیتەر ئەم نایەتە هاتە خواری!

بەلێ ئەم ئیدیعیایەو باسو خواسی ئەم بەلێن و پەیمانە دەست هەڵبەستی خۆیان بوو، لە خەزینە ی خەیاڵی پوچی خۆیان هەلیان هینجا بوو! بۆیە پەرۆەردگار بە درۆی خستەو و رەدی دانەو و فەرمووی:

﴿قل قد جاءکم رسل من قبلي بالبینات وبالذي قلت﴾ هاتتە

خوارەوێ ناگر موعجیزەیه و موعجیزەش بۆ چەسپاندنی پیغەمبەراییەتی
پیغەمبەرە رهوانە کراوەکەیه. دەی خۆ زۆر پیغەمبەری خاوەن موعجیزە
هاتوونە سەرتان وەکوو یەحیا و زەکەریا و هێ تریش موعجیزەیی راست
وحەقیان نیشان داوە، لەو جۆرە موعجیزەیی کە ئێوە دەیلێن نیشانیان
داوە، ئەدی ﴿فَلَمَ قَتَلْتُمُوهُمْ﴾ بۆچی کوشتان و بەشیوەی دروندەیی
لەناوتان بردن؟ بۆچی برواتان پێ نەکردن؟ ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر
ئێوە راست دەکەن شۆین حەق و راستی دەکەون و پابەندی فەرمانی
پیغەمبەرەن دەبن!!

جا وەکوو گوترا: ئەم کردەوانە پال جوولەکەکانی سەردەمی
هاتنەخوارەوێ قورئان دراوە، لەکاتی کە باوک و باپیریان کردووایانە نەک
ئەمان! بەلام چونکە ئەوانیش بەو کردەوانە رازین و پێیان وایە: لەسەر
حەق بوون، بۆیە کردەوێ باپیرانی رابوردوویان پال ئەمان دراوە!! گەلو
نەتەوێ لە عادات و دابو نەزیرت دا وەکوو تاکە کەس وان ئەو تاوانەیی
یەکیکیان بیک پال هەمووانیان دەدری لای عەرەبەکانیش ئەم دابو
نەزیرتە باو بوو تاوانی یەکیک لە هۆزیک پال هەموو هۆزەکە دەدراو
تۆلەیان لە هۆزەکە دەستاند.

بەکورتی پیشینان تان سەر رەق و نا پەسەند بوون، ئێوەش وەکوو ئەوان
واز و هەمان هەلس و کەوت بیروباوەرتان هەیه.

ئەمجار پەرەردگار دلخۆشی پیغەمبەر ﷺ دەداتەوێ دەفەرموی:
﴿إِنْ كَذَبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُلَ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ الزُّبُرِ وَالْكِتَابِ
الْمُنِيرِ﴾ ئەگەر کافرو خوانەناسانی هاوچەرخت بە درۆیان کردیەوێ و برۆیان
پێ نەکردی و موعجیزە و بەلگەی راستی پیغەمبەراییەت کاری تێ
نەکردن؟ ئەو دلگران مەبە. چونکە زۆر پیغەمبەری پیش تۆ بە
موعجیزە و بەلگەی راستیی پیغەمبەراییەتیانەوێ هاتوونە ناو گەلو
هۆزەکانیانەوێ، کتیبی ئاسمانیان لەگەڵ دا بروو، وەکوو ئەو پەرەوانەیی کە
بۆ پیغەمبەرەن نێردراونەتە خواری، کتیبی وەکوو تەورات و ئینجیل و

زەبووریان پێ بوو کەچی پڕوایان پێ نەکردوون بە درۆیان خستوونەوه، گالتهیان پێ کردوون، ئازاریان داون، ئەوانیش صەبرو ئارامیان لەسەر ئەو ئەزبەتدانە گرتو خۆراگرو بارقوڵ بوونو لەسەر ریبازی خۆیان بەردەوام بوونو پەیمامی خۆیان گەیاند! ئەمە سروشتی ئادەمیزاد ۛ لەهەموو کاتو سەردەمیک دا، هی وا هەیه گۆی بۆ حەقو راستی دەگری، هی وا هەیه بەرەنگاری حەق دەبێو گالته بە هەلگرانی پەیمامی راستی دەکا! کەوابێ تو سەرسام مەبە لە بەرگری کردنی کافرەکان بۆ بانگەوازییە کەت! چونکە دلو دەروونیان ئامادە نیە بە حەق بگەنو خێرو خوشییان ناوی،

مردن سەرەنجامی هەموو گیانداریکە، دنیا گۆرەپانی

تاقیکردنەوهیەو قیامەت شوینی پاداشە

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَمَنْ زُحِرَ
عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ
﴿ ١٨٥ ﴾ لَتَبْلَوُنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِن
تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزَمِ الْأُمُورِ ﴿ ١٨٦ ﴾

هەر لە روانگەیی دلدانەوهی پێغه مەهر ۛ پەروەردگار ئەو ۛ دەچەسپێنی کە مردن سەرەنجامی هەموو زیندویە کە؛ تاقیکردنەوه لە دنیاداو پاداش دانەو ۛ لە قیامەت دایە! هەموو کەس ئاکامی کردەوه کانی خۆی دەبینیتەوه ۛ بۆیە بەم شیوە گشتی یەو بەم قەاعیدە موطله قە، دەفەرموی: ﴿کل نفس ذائقة الموت﴾ هەموو نەفسیک تەمامی جودابوونەوه لە لاشە دەچێژیو رۆژیک لە رۆژان ئەم حالەتەیی بەسەر دای، کەس رزگاری نابێ. هەموو کەس دەبێ کاسەیی مردن بچێژی ۛ! ئەمە

ئاماژیه بۆ ئەوێ که نەفس نامری، لاشه هەمری، چونکه ئەوێ دەچیژی مەوجوده، مردوو ناچیژی. جه‌ژتن هەستیکه زیندوو هەستی پێ ده‌کا. وه‌کو له‌ نایه‌تیکێ تردا ده‌فه‌رموی: ﴿کل من عیها فان وبقی وجه ربک ذو الجلال والاكرام﴾ الرحمن ٢٦-٢٧. هەموو کەسیک له‌ جنۆکه‌و ئاده‌میزادو فریشته‌و ته‌نانه‌ت هه‌لگه‌رانی (عه‌رش) یش ده‌مرن... ته‌نها خودا ده‌مینتیه‌وه، هه‌ر ئەو زیندوو راوه‌ستاوه‌و نه‌مه‌ره، به‌رده‌وامو باقییه‌و هه‌ر ده‌بی، وه‌کوو هه‌ر بووه! نایه‌ته‌که‌ دل‌دانه‌وه‌ی موسوڵمانانیشی تیدایه، چونکه‌ ئەو ده‌چه‌سپینی که‌چی زیندوو یه‌ک هه‌یه‌ له‌سه‌ر رووی زه‌ویو له‌ ئاسمانه‌کان، هه‌موویان مردن ده‌چیژن. هه‌موو نه‌فسیک تامی جودابوونه‌و له‌ لاشه‌ ده‌چیژی. ﴿وانما توفون أجورکم يوم القيامة﴾ پاداشی کرده‌وه‌ کاتتان به‌ سه‌رجه‌می و ته‌واوی له‌ روژی قیامه‌ت دا وه‌رده‌گره‌وه، هه‌موو نه‌فسیک پاداشو سزای کرده‌وه‌کانی -خپرو چاکه، تاوانو خراپه- به‌ ته‌واوی به‌ شپوه‌یه‌کی دادوه‌زانه وه‌رده‌گریتیه‌وه، که‌س سته‌می تو‌زق‌الیکي لی ناکړی!

نایه‌ته‌که‌ باسی وه‌رگرتنه‌وه‌ی پاداشو سزای ته‌واو ده‌کا. ئەمه‌ش ئاماژه‌ی ئەوێ تیدایه‌ که‌ بری پاداشو سزا جاری و ده‌بی له‌ دونیادا یان له‌ گۆردا ده‌گاته‌وه‌ به‌ ئینسان!! هه‌روه‌ها ئەو فه‌رموده‌یه‌ی که‌ تیرمذیو طه‌به‌ری له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﴿ده‌یگه‌یریتیه‌وه که ده‌فه‌رموی﴾ (إن القبر روضة من ریاض الجنة أو حفرة من حفر النار) پشتگیری راستی ئەو ئاماژه‌یه ده‌کا.

جا ﴿فمن زحزح عن النار وأدخل الجنة فقد فاز﴾ که‌سیک له‌ ئاگر دوورخرایه‌وه‌و رزگاری بوو خرایه‌ به‌هه‌شته‌وه‌و به‌ مراد گه‌یشت، ئەو به‌خته‌وه‌رو خوشنوووه، گه‌یشته‌وته‌وه‌وپه‌ر پله‌ی خوشی و کامه‌رانی و داخوازی هه‌ره‌ به‌رزی خۆی به‌ده‌ست هه‌ناوه.

پیغه‌مبه‌ر ﴿فه‌رموویه‌تی﴾ که‌سیک ده‌یه‌وی له‌ ئاگری دۆزه‌خ

دووربکه ویتسه وه بچیتسه بههشته و با وا بکا به موسولمانی بمری، کاتیک مردن یه خهی پی ده گری پروای به خوداو روژی قیامت بی، شتیک بو خه لک بینن که پی خۆشه خه لک نهو شته ی بو بینن، چی بو خۆی پی خۆشه بو که سانی تریش پی خوش بی. واتسه: له زیان دا پاریزگاری مافی خوداو ناده میزاد بکا، به گویره ی توانا نه رکی سه رسانی به رامبه ر خوداو به نده کانی جی به جی بکا. بو نه وه ی به مراد بگا، به بهه شتی به رین شاد بی!!

نیبنو نه بو حاتم له نه بو هورهیره وه ده گیریتسه وه، ده لی: پیغه مبه ر ﴿فهرمو یه تی: (موضع سوط أحدکم فی الجنة خیر من الدنيا وما فیها) نه گهر ده تانه وی دلنیا بن له نه مه، ده برۆن نایه تی﴾ ﴿فمن زحزح عن النار﴾ بخویننه وه.

﴿وما الحیاة الدنيا إلا متاع الغرور﴾ زانی دنیا که هیه له هه مو خوشی و له ززه تیکه وه بریتیه له هوکاری له خو بایی بوونو هه له خه له تاندن، خوشی به جهسته ی به کان؛ وه کوو خواردن و خواردنه وه، هه وه ها خوشی به مه عنه وی به کان وه کوو پله و پایه و ریزداری! وه کوو کالایه کی هه له خه له تاندن وانو پاش ماوه یه ک ده رده که وی هیچو پووچو که م بایه خن و، ناده میزاد له زیان دا پیان هه لده خه له تی و به باشیان ده زانی و، هه لیان ده بژی ری، به لام نهو زیا نه ی لای خودایه نهو. زیا نه و حق وایه هه ولی بو بدری! وه کوو په رده ردار ده فهرمو ی: ﴿بل تؤثرن الحیاة الدنيا والاخر﴾ خیر وابقی ﴿الاعلیٰ ١٦-١٧.

یان ده فهرمو ی: ﴿وما اوتیتکم من شیء فمتاع الحیاة الدنيا وزینتها. وما عند الله خیر وابقی﴾ القصص/٦٠.

پیویسته نه وه بزانی: که دنیا کاتیک ناوا هیچو پووچه، که به سه ر قیامت دا ته فضیل بدری و بکریته غایه و مه به ست، به لام نه گهر دنیا بکریته وه سیله و نامیر بو به دهسته ی نانی پله و پایه ی قیامت، نه وه دنیا

شتیکی خاوەن بایەخەو کالایەکی بەنرخە، جا کەسیک تەفضیلی دنیا
 بدا بەسەر قیامەت دا وەکوو کەسیک وایە: سەودایەکی کردبێ و فێلیان
 لی کردبێ، دوایی بۆی دەربکەوی کە دەستیان بریووە و غەشیان لی
 کردووە، دەستی لە بنی هەمانەو دەریچێ و هیچی بۆ نەکرێ و دەسخەرۆ
 بێ!!

نەمجار پەرەردگار دوای تەواوبوونی جەنگی ئوحوود، دەیهوی بریک
 دلدانەوێ موسولمانەکان بداتەو، تێیان بگەیهنێ کە لەسەر تالو ترشی
 رام بینو بۆ ناخۆشی و بەلاو موصیبەت خۆگرو خۆراگر بن، دەفەرموی:
 ﴿تَبْلُون فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا﴾ ئەو پیغەمبەر و کۆمەڵی
 موسولمان! بزائن: دنیا خانووی تاقیکردنەو و کارکردن و تیکۆشانە، ئێوە
 دەخرینە بۆتە تاقیکردنەو و ئیمتیحانەو، تووشی جۆرەها بەلاو
 موصیبەت دەبن، لە مالو دارایی دا تاقی دەکړینەو، مالو داراییتان
 دەفەوتی، لە دەولەمەندیەو هەژار دەکەون، یان فەرمانتان پێ دەکړی
 مالو سامانتان ببەخشن و لەپێگای خێردا سەرفی بکەن، لە جەستەو
 لاشەو خۆتانو منداڵو خزم و کەسو کاردا ئیمتیحان دەکړین، تووشی
 کوشتن و برینداری و نهخۆشی و ترسو لەرز دەبن. جۆرەها نهخۆشی و بەلاو
 نافات روو دەکاتە خۆتانو منداڵو کەسو کارتەن. وەکوو لە ئایەتیکی تردا
 دەفەرموی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ
 وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ البقرة/١٥٥.

جا موسولمانانو پیغەمبەرەکیان لە جوولەکەو فەلەو عەرەبە
 کافرەکان شتی زۆر ناخۆش دەبیسن، جۆرەها بوختانو قسەو ناشیرین و بێ
 بناختان ئاراستە دەکەن، جێو بە ئاینتان بە پیغەمبەرتان دەدەن دژیان
 دەدوین، هەولێ لەناویردنتان دەدەن، بەلام ﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ
 مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ ئەگەر صەبر بکړن و تەقوای خودا بکەن، چیتان فەرمان
 پێکراو، نەنجامی بدەن، چیتان لی قەدەغەکراو و خۆتانێ لی دوور

بخه نه وه؛ نه وه کار دروستی یه و راستالی یه، شایانی نه وه ن دوو چندانه پاداش بدرینه وه و پتویسته هه ریه کی له ئیوه به و شیوه ره فتار بکا. نه م نایه ته یه کیکه له و نایه تانه ی موسولمانان هه لده نی بۆ بارقوولی و جولانه وه ی رامیاری و هه لکردن له گهل دوژمنان داو پهیره و کردنی ململانی سیاسی و خه باتکردنی دانو سان. پیغه مبه ریش ﷺ هه رچه نده فه رمانی پی کرابو که شهر له گهل کافره کان بکا، له گهل جووله که کان مه دارای ده کردو زۆر جار چاوپۆشی له هه له و تاوانی مونا فیه کان ده کرد.

په یمانو به ئین وهرگرتن ﷻ خاوه ن نامه کان

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَأَشْرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾

وه کوو زانیمان پهروه ردگار له سووره تی (ال عمران) دا مونا قه شه یه کی زۆری له گهل فه له کان دا نه نجام دا، زۆر سه رگورشته ی سه یرو سه مه ره ی له جوړه کانه و گپرا یه وه، دوا به دوا ی نه وه باسی غه زای به درو ئو حوودی کرد، نه مجار دیته سه ر هه لو یستیکی تری جووله که وه فه له کان که نه میش سه رسوړه یتنه سه یره، نه ویش بریتیه له تانه دان له نایین و له که دارکردنی په یامی نیسلام، له کاتی کا له ته وراتو ئینجیل دا فه رمانیان پی کرا وه، که زانیاری کتیه کانیا ن نه شار نه وه، که بری له و زانیاریانه به لگه ی حاشا هه ل نه گرن له سه ر راستی پیغه مبه رایه تی

موحه ممه د ﷺ و راستی په یامه پیروژه کې، به لکو به لینی لی
 وهرگرتوون که نه م راستییانه بو خه لک روون بکه نه وه به هیچ جوړی
 پهر دپوښیان بو نه کهن! وه کوو هه رموی: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ
 أَوْتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَنَّ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ﴾ یادی نهو کاته بکه نه وه که
 په روه رگار په یمازو به لینی له خاوه ن نامه کان - جووله کهو فله - له سر
 زویانی پیغه مبه ره کانیان وهرگرت که ناوهر وکی کتیه کانیان - ته ورانو
 ټینجیل - به بی ده ست لیدان به خه لکی رابگه یه نن و هیچیان لی
 نه شار نه وه ناوهر کتو حه قیقه تیان چونه ناوا بو خه لکیان شی بکه نه وه،
 نامه ی خدا نابی که مو زیادی تیدا بکړی، به لکو ده بی چو ن هاتووه ناوا بو
 شاده میزادان روون بکړیته وه، گور انکاری و پیچ و په نای تیدا نه کهن،
 مه به سته کانی چونه بوچی هاتووه شی بکړیته وه، به تاییه تی باسو
 خواسی پیغه مبه ری نیسلام چونه ره وشتی و نیشانه ی بو خه لکی ناشکرا
 بکه نو ئیمانی شی پی بینن و بانگه وازی نایینه که ی بکه نو، خو ناماده
 بکه ن: هه ر کاتی ره وانه کرا، خیرا ئیمانی پی بینن! که چی نه وان نه و
 زانیاریانه یان شارد ه وه به هایه کی بی نرخیان له پاساویدا وهرگرت.
 نه وه یان له بیر چووه وه که به لینیان داوه به لینی کامه رانی هه ردوو
 جیهانیان پی دراوه، به راستی سه ودا که یان سه ودا یه کی زیان به خشه و
 کړین و فروشته که یان زهره ر مهنډیه.

نه مه خوی له خوی دا هه ره شه یه کی توندو تیژه، بو زانیانی هه مو
 روژگاریک که نه چن لاسایی نه و جووله کهو فله نه بکه نه وه، بو نه وه ی نه و
 نه فرین و تانه و لومه و سزایه ی تروشی نه وان بووه تروشی نه مان نه بی!

به لکو هه ولو ټیکو شان نه نجام بدن، نه و زانستو عیلمه ی ده یزانن
 به شتیه یه کی سوود به خش به خه لکی رابگه یه نن، هیچی لی حه شار
 نه ده نو پهر دپوښی نه کهن، پیغه مبه ریش ﷺ فدرمویه تی هه ر که سیټک
 داوای زانستی به کی لی کراو شاردیه وه په روه رگار روژی قیامت لغاوی
 ناگرینی لده م ده کاتو سزای دده، ﴿فَبَلِّغْهُ رَأًءَ ظَهْرِهِمْ وَاشْهَرُوا بِهِ

ثُمَّ قَلِيلًا ﴿١٨٧﴾ بَهْلَىٰ تَوَّعَالِمُهُ جَوَّالُهُ قَهْشُهُ مَهْسِيحِي يَانَهُ هِيچ پابهندی تهوراتو ئینجیل نه بوونو پاش گویان خستن.

کۆمه لیکیان تهوراتو ئینجیل ده خوینن بی تیگه یشتن و نازانن مه به سته کانیاں چینو چی نین! کۆمه لیکیان به نه نقه ست ده قه کان ده گۆرنو له خو یانه وه زیاده که می یان تیدا ده کهن، به جۆریک لایاندا ونو گۆرانگاریان تیدا کردوون، بۆ پروپیتالی دونیا ی بی بایه خ گۆرانکاریان له هه قه کانیاں دا کردووه، هه ندیکیان شاردۆته وه، هه ندیکیان گۆریوه بۆ پله و پایه یه کی کاتی و دونیایی، یان ناوبانگو شو ره تی قه لب، یان بۆ ده سکه وتی مالو دارایی بی بایه خ!! خوشبه ختی دونیا و قیامه تیان له کیس خو یان داوه، له راستی دا نه وان له و سه ودا و مامه لیه دا زهره رمه ندو دۆراون، خوشبه ختی و کامه رانی هه ردو و جیهانیان واز لی هینا وه خه ریکی کۆکردنه و ی شرو پیتالی که م نرخی دونیا و هه لپه ی به رتیل و هرگرتن و رووتاندنه و ی هه ژارو بی نه وایانن و، ده یانه و ی به چه پو گو پله و پایه ی خو یان بیاریزن! ﴿فَبئس ما یشترون﴾ خراپ کالایه که، نه و ی کرپویه نه. چونکه نه وان له شوینی خو شی و کامه رانی به رده و او به هه شت، جیهانی بی به قایان په سه ند کردووه!

نهمه به لگه یه، له سه ر نه وه که زانست بلا و کردنه وه پتویسته و فیرکردنی خه لک واجبه، چۆن پتویسته نه زان هه و لی فیربوون بدا، هه روا پتویسته زاناش هه و لی فیرکردن بدا، ئیمامی عه لی فهرموویه تی: (ما اخذ الله على اهل الجهل ان يتعلموا حتى اخذ على اهل العلم ان يعلموا) .

حه سه نی به صری ده یفه رموو: نه گهر نه و به لینه نه بویه که خودا له زانایانی وره گرتوو ه زۆر له و شتانه ی که پرسیارم لی ده کهن وه لاسم نه ده دانه وه!

تا ئیر قسه له گه ل خاوه ن نامه کان بوو، که په ره ره گار په یمانی لی وهرگرتوون، به و ی که تهوراتو ئینجیل بۆ ئاده میزادان شی بکه نه وه.

به لام که مته رخه مییان تیدا کردو کاریان به ناوه روکی نامه ئاسمانیه که نه کردو، کالایه کی بی نرخیان له جیاتی نهوه ■ لَبَّازِد ■ نه مجار دیته سه روون کردنه وهی حاله تیکی تر له هه لویسته کانیاں به مه بهستی ترساندنی موسولمانان له لاسایی کردنه وهیان، هه لویسته که شیان نه وه بوو: که شانازیان به وه ده کره که گۆرانگاری مانا لیکدانه وهی ناپیکو پیک له دهقه کانی تهوراتو ئینجیل ده ده نه وه، ته تویل و ته حریفی تیدا ده کهن، شایان به خۆیان بوو، که ده توانن سه له خه لکی بشیوینن، خۆیان پی پیشه و او رابه ر بوو، زۆر بهم کرداره یان که یف خوش بوون! نیتر پهروه ردگار فمرمووی: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ يَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾ نهی موحه ممه! وا گومان مه به که نه وانهی وا دلخۆشن به کره وه ناله باره کانی خۆیانو شانازی ده کهن به وهی که توانیویه سه له خه لکی بشیوینن، راستی به کانیاں هه لگێراوه ته وه، زانیاری راستو دروستیان شارۆدته وه، خۆیان به خاوهن پله و پایه ی عیلمو زانست ده زانن، پتیاں وایه: که شیایو نه وهن که سوپاس بکرین، چونکه تهوراتو ئینجیل خویننو راقه کهری دهقه کانیاں ده یانه وی تۆ سوپاسیان بکهی له سه ر شتی که نه یان کردووه - تۆ نهی موحه ممه! وا مه زانه نه وانه له سزای جیهانی رزگاریان ده بی، نه وانه هه رگیز رزگاریان نابو به خته وه ر نابن، به لکو سزای به ئیشیان بو دیاری کراوه له دنیادا ریسوا ده بن، تووشی جۆره ها به لاو موصیبهت دین، جۆره ها بومه له رزه و زریانو لافاوو ده ردو به لاو تاعونو نه خووشی سامناک روویان تی ده کا! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ له قیامه تیشا راپیچی دۆزه خ ده کرینو تۆله ی بوختانو سه ری پچییاں لی ■ سه یئری، له سه ر گۆرانکاری دهقه کانی تهوراتو ئینجیل و هه له و گێرانه وهی مه به ستو مانا کانیاں سزا ده درین.

﴿وَاللَّهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ نهی گروهی موسولمانان! غه مناک مه بن، لاواز مه بن، حق بیژ بن، هیچ کاتی

راستی مەشێرنەو، بە نایەتی خودا کالای بێ بایه خ مەکرن، ئایین فرۆش مەبن، دڵخۆش مەبن بەو هی مەدح بکرین لەسەر کاریک کە نەتان کردوو، جگە لە خودا لە کەس مەترسین و گۆی بە هیچ مەدەن خوداتان بەسە، ئەو فریاتان ■ هەکوێ! قسەو قسەلۆکی ئەوانە کارتەن تێ نەکا کە دەلێن: خودا هەزارە، ئیمە دەولە مەندین. چونکە مۆلکۆ سامانی ناسمانو زەوی هەمووی هی خودایەو بە ناره‌زۆی خۆی نالو گۆری تیدا دەکا، پەروەردگار بەسەر هەموو شتیک دا ■ سەلاتی هەیدەو هیچ شتیک لێی عاسی نابێ، کەوابێ لێی بترسنو سە پێچی فەرمانەکانی مەکەن! ترستان لە غەزەبو تۆلە هی هەبێ.

سەرئەج راکێشانی ناده‌میزاد بو بێرکردنەو له بوونەوهر، پاداشیش بو

نیرو مبیە

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ
قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾
رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ
﴿١٩٢﴾ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَنِ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا

رَبَّنَا فَاعْفُ رْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَوَقِّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا
وَعَاثِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ
الْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلَ عَمِلٍ مِّنْكُمْ
مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَى بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ فَأَلْذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِّنْ
دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَتْلُوا وَقَتْلُوا لَا كُفْرَنَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَا دَخَلَنَّهُمْ جَنَّتٍ تَجْرِي مِّنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ

وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

طه بهرانی و نیبوتره بی حاتم له نیبوتره بیاسه وه ده گینه وه ده لین:
قوره یشه کان هاتنه لای جوله که کان، وتیان: موسا که کرا به پیغه مبه
موعجیزه ی چی بو هینان؟ جوله که کان وتیان: عه ساکه ی دهستی نورانی
بوو که ده یخسته ناو باخه لیه وه که ده ری ده هینا دهره وشایه وه. هاتنه
لای مه سیحی به کان وتیان: عیسا موعجیزه ی چۆن بوو؟ وتیان لالو
به له کی چاک ده کرده وه، مردوی زیندوو ده کرده وه، نه مجار هاتنه
خرمته پیغه مبه ﷺ وتیان: نه ی موحه ممد! بو مان له خودا بیاریره وه
کیوی (صدفا) مان بو بکا به زیر، پیغه مبه له خودا بیاریه وه نیتر نه
نایه ته هاته خوار ی که ده فرموی: ﴿إِن فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾
بیگومان له به دیهیتانو دروستکردنی ناسمانه کانو زهوی دا، ناسمانه کان
به وه هموو به رزیو و فراوانی به وه زهوی به وه هموو نزمی و په سته ییه وه
گونجانی بو ژینگه ی گیانداران تییدا، ویرای هه بوونی نه وه هموو یاساو
نیظامه رهنگینانه ی که کاروباری که ونو کائیناتیان پی هه ده سور ی
هه موو شتیک له چوارچیه ی سنووری خو ی داو له کاتی خو ی دا کاری خو ی

نه نجام ددها.

(فلهک) تهوهرهکان، نهستیر هکان، نهستیر، کاکه شهکان دهریاو کیو
چۆمهکان، داری بهردارو گژو گیاو ناژهل، کانو سهروهتو سامان.

﴿واختلاف الليل والنهار﴾ هاتوچۆی شهوو رۆژ یهک بهدوای یهک دا،
دهمینک شهو دریژهو رۆژ کورت، کاتییک دهبی به پیچهوانهوه دهبیو
چاخی واش دهبی بهرامبهرو به نهندازهی یهکترین، ئاوا بهو جۆرهو
بهگویرهی وهرزو کاتو شوین، گۆرانکاریان بهسهردا دی، ههموو نهمانهو
هی تریش ﴿لآیات لآولی الالباب﴾ بهلگهی چهسپینهرن لهسهر ههبوونی
خوداو تواناو دهسهلاتی رههاو گهورهییو تاکو تهنیایی، بۆ کهسانیک
خاوهن هۆشو فام بنو به وردی له بوونهوهو ورد بینهوهو به هۆشو فامی
تهواوهوه تی بفکرن، نهک کهرو لالو نا عاقلانه تی بفکرنو ناژهل ناسا
ههلسو کهوت لهگهل بوونهوهو بکهن، وهکوو نهوانهه پهرهوهر گار له
نایهتیکی تردا ههبارهیان دهفرموی: ﴿وکاین من ایه فی السموات والارض
یمرون علیها وهم عنها معرضون، وما یؤمن اکثرهم با الله الا وهم
مشرکون﴾ یوسف/ ١٠٥-١٠٦.

نه مجار پهرهوهردگار پیناسهی (اولوالالباب) دهکاو دهفرموی:
﴿الذین یدکرون الله قیاما وعودا وعلی جنوبهم﴾ نهو هۆشمهندانن: که
ههمیشه یادی خودا دهکهنو له بوونهوهو دهفکرن، لهههمو کاتو
شوینیکدا لهگشت بارو زروفتیکیان دا، به راوهستاوی به دانیشتویی، به
راکشای، به دلو به زوبان، یادی خودا لهیاد ناکهن، ههمیشه خودایان له
بیره، وپرای نهو یاده ههمیشهیی به ﴿ویتفکرون فی خلق السموات
والارض﴾ له بوونهوهو ورد دهنهوه، له دیاردهکانی ناسمانو زهوی
دهفکرن، نهیسیو دهستی قودرهتی خودایان تیدا دهبینن، لهههموو
شوینیکدا گهروهیی خوداو به تواناییو زانیاری فراوانو بهزهیی
پهرهوهردگار بهدی دهکهن...

تيفكرين دهبی له دهستكردهکانی خودا بی، نهک له خودی

پەرورەدگار خۆی!! چونکە مەحالە کەس بتوانی حەقیقەت و چۆنیەتی زات و صیفاتى خودای بۆ روون ببیتەو.

دەگیرنەو و روژیک پیغەمبەر ﷺ چوو ناو کۆمەڵی یارانەو و خەریکی بیرکردنەو و تیفکرین بوون پیغەمبەر ﷺ پێی فەرموون: بیر لە دروستکراوان بکەنەو، هەرگیز فکر لە دروستکەر مەکەنەو، چونکە ئێوە توانای ئەوەتان نیە چۆنیەتی خودا بزانن. حەسەنی بەصری فەرموویەتی: سەعاتیک بیرکرەنەو لە بوونەوەر لە شەونیویژی شەویک خیرترە!!

جا ئەو خواناسە عاقل و هۆشمەندانە کە ئاوا لە بوونەوەر ورد دەبنەو و لە فراوانی بوونەوەر و کارسازی پەرورەدگار و دەست رەنگینی زاتی بیچوونی تی دەفکرن، بە زوبانی حالو مەقال دەلێن: ﴿ربنا ما خلقت هذا باطلا﴾ خدایە! ئەم بوونەوەرەت بەخۆپایی دروست نەکردوو، ئەم کەون و کائیناتەت بە هەواتە و گەپ نەخستوو، زاتی تۆ زۆر لەو بەرزتر کارى نابەجێ بکا، هەموو دروستکراویک لە شۆینی خۆدایە، حیکمەت و نەینی یەکی یەزدانی تیدایە.

واتە: موسولمانی بیرکەرەو دواى لیکۆلینەو و وردبوونەو روودەکاتە بارەگای پەرورەدگار و دەستی زەلیلی و پارانەو بەرز دەکاتەو، بروا و قەناعەتی خۆی دەربارەى بوونەوەر ئاشکرا دەکا و دەلێ: خدایە! تۆ بە بێ هوودە ئەم بوونەوەرەت دروست نەکردوو. ﴿سبحانك ففنا عذاب النار﴾ نیشو کارت هەمووی پاکو بێ عەیبە، بۆ خۆت پاکو بێ خەوشی، تاکو تەنیاو کەرمی کارسازی خدایە! پەنامان بدەو لە سزای ناگر بمانپاریزە! یارمەتیمان بدە بۆ کردنی کاری چاک، بیرو باوەرمان راستو دامەزرانو بکە، تووشی پشیوی بیروباوەرو گومرایی و سەرلی تیکچوون نەبین!!

﴿ربنا إنك من تدخل النار فقد أخزيت﴾ پەرورەدگارا!! هەر کەسێک بە دادوەری خۆت و بەهۆی سەرپێچیکردن و گومرایی و لادانی خۆی لە ریگای راست، بێخەیه دۆزەخەو بێگومان ریسوات کردوو. زەلیل و

داماوت کردووە، چونکە کەسیک لە تۆ یاخی بێ ناتوانی بەربەرەکانی تۆ بکا. هەرکە ویستت داماوێ دەکەوێ کەسیش نیه بتوانی کۆمەکی پێ بکا. ﴿وما للظالمین من أنصار﴾ ئەوانە ستمکاران، ستمکارانیش کەس نیه بتوانی یارمەتییان بداتو لە سزای دۆزەخ رزگاریان بکا. سزادانیان بە ناگری دۆزەخ تۆلەستاندنیکێ دادوهرانهیەو ناکامی ستمکاری و سنوور بەزینی خۆیانە!

﴿ربنا إنا سمعنا منادياً ينادي للإيمان أن آمنوا بربكم فآمنا﴾ خودایە! ئیمە گریمان لێ بوو؛ بانگەوازیکەریک کە پیغەمبەرە ﷺ بانگی دەکردو داوای لێ کردین بۆ موسوڵمان بوونو پرواهیتان بە خودا، بانگی کردین کە ئیمان بە خودای خۆمان بینین، ئیمەش پروامان پێ کردو موسوڵمان بووینو شوینی کەوتین، پروامان بە تاکتو تەنیایی خوداو ﷻ سەلاتی رەهاو بێ سنووری هێنا. هەر وەها ئیمانمان هێنا بە هەموو ئەو حوکمو شەریعەتو دابو نەریتو رەوشتانەی پیغەمبەر بۆی هیناوی، هەموویمان وەرگرتو قبوڵمان بوو! ﴿ربنا فاغفر لنا ذنوبنا و کفر عنا سيئاتنا و توفنا مع الأبرار﴾ خودایە! لە تاوانە گەورەکانمان خۆش ببە، تاوانی بچووکمان بپۆشه، گوناھی گەورەو بچووکمان رەش بکەرەو، بمانخەرە ریزی پیاوچاكانەو، لەگەڵ راستالان بمانمرینه، لەکۆمەڵی صالحو خوداپەرستان حسیبمان بکە، شەرمەزاری رۆژی قیامەتمان مەکە، ﴿ربنا و آتانا ما وعدتنا علی رسلک﴾ خودایە! ئەوێ کە لەسەر زوبانی پیغەمبەر ﷺ بەلێنت پێداویسن لە پاداشی باش، وەکوو سەرکەوتن لە ژانی جیهانداو، چوونە ناو بەهەشت لە قیامەت دا بماندەرێو بۆمان جێبەجێ بکە! ئیمە تاوانبارینو کەمتەرخەمین، یارمەتی و توفیقی تۆ نەبێ هیچمان بۆ ناکرێ، خودایە! ﴿ولا تخزنا يوم القيامة﴾ لێقەوماوو شەرمەزاری بەرچاوی خەلکی دەشتی مەحشرمان مەکە، ئیمانمان بەهێز بکەو، کردەوهمان چاک بکەو، پاداشی باشمان لەسەریان بدەرەو. تۆ وادە راستو بەلێن دروستی، لە دونیادا پیشکەوتوو سەرکەوتوویمان بکە، وەکوو

له نایه تیکی تردا فهرمورته: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لِيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ النور/٥٥.

له قیامه تیشدا به به ههشتی بهرین شادمان بکه، وه کرو فهرمورته: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ التوبة/٧٢. نه مانه واده به لینی خۆتن ﴿إِنَّكَ لَا تَخْلَفُ الْمِيعَادَ﴾ بیکومان تو واده راستو به لنین دروستی، هه رگیز وه عده به خیلاف نه بووی نابی ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلٌ عَامِلٌ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى﴾ پهروه رده گاریان نزاو پارانه وه که یانی لی وه رگرتن، چونکه پارانه وه که یان به دل بوو، نه دلو دهروونیکی پر له نیمانو نیخلاصه وه سه رچاوهی گرتبوو! پستی فهرموون: که من کره وهی هیچ که سیک به فیرو ناده م پاداشی نیرو می؛ هه رکه سه به گیره ی خۆی ده ده مه وه! نیرو می شان به شانی یه کتری له مافو نه رک دا یه کسانن. پاداشیان له سه ر کرده وهی چاکو سزا له سه ر خراپه کاریان وه کو یه ک وایه. ﴿بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ بریکتان له بریکتان پهیدا ده بن، نه مهش شتیکی غه رب نیه؛ نیرو می له یه ک ره گه زنو ره چه له کیان یه که. می له نیر پهیدا ده بیو نیر له می ده بی! جا ﴿فَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ نهو ناده میزادانه ی له پیناو نایینی خوادا کوچیان کردووه، زیو نیشتمانی خۆیان به جی هیشتوو ﴿وَأَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ له مالو حالی خۆیان ده رکران، له نیشتمانی دلگیری خۆیان وه ده ر نراون ﴿وَأَوْذُوا فِي سُبُلٍ﴾ له پیناو ریبازی من دا سزایان چهشتوو ﴿وَقَاتَلُوا﴾ کوژراونو گیانیان به خت کردووه! له ریگای خودادا تیکو شاوان، نهوانه هه موویان چاکه کارنو خودا پاداشی باشیان ده داته وه، له پاداشی کوششی دلسوزانه یان دا ﴿لَا كُفْرُنَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ تاوانه کانیان په رده پووش ده که مو له گونا هیان خوش ده بم ﴿وَلَا دُخْلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ده یان خه مه به هه شتیکه وه که به ژیر دارو دره خته کانیدا جوگی ناوی صاف ده کشین، هه تاهه تایه لهو له ززه تو خو شی یه دا ده میننه وه ﴿ثَوَابًا

من عند الله ﴿﴾ پاداشیکه خدا دہداتہو ۱۱ بہ پرواداران لہبری کردہ وہی باشی دونیا یان ﴿﴾ واللہ عندہ حسن الثواب ﴿﴾ خدا ہمرہ پاداشی باشی لایہ بۆ کردار باشان ئەویش بہہشتہ .

نایہتہکان ئەوہ دہگہیەنن کہ:

- ۱- پتویستہ ئینسان لہ مہخلوقاتی خودا وردبیتہوہو تییان بفکری .
- ۲- زانایان فہرموویانہ: وا باشہ کہسیک لہ خەوہلسا دەست بەدەمو چاویدا بینئ، ئەم دە نایہتہی کۆتایی سورہتی ئالی عیمران بخوینئ، چونکہ پیغەمبەر ﷺ وای کردوہو ۱۱ ئەمجار نوێژی بەیانیو سوننەتی پیشەوہ بکا وپرای تاعەتکردن، بیر لہ بوونەوہر بکاتەوہ .
- ۳- موسولمان دەبی ھەموو کات یادئ خودا بکاو لہ ھەموو کاتو شونیک دا خودای لہ بیر نہچیتەوہ، لہکاتی راکشانو دانیشتنو راوہستان دا خودای لہیاد بی! نامارہی ئەوہشی تیدایہ کہ نوێژکەر بہ راوہستانہو ۱۱ دەبی نوێژ بکا، ئەگەر نہیتوانی ب دانیشتنەوہ، ئەگەر بۆی نہکرا بہ راکشانەوہ .

سزاو پاداشی ھەریەکی لہ کافرەکانو موسولمانانو باوہردارانی خواوہن

نامەکان

لَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾ مَتَّعَ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْآبِرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَشَعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِعَاقِبَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْـِـرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

پەروەردگار لە نایەتەکانی پیشوودا بەلێنی پاداشی گەورەیی بە موسوڵمانان دا، موسوڵمانان هەزارو نەداری بوون، کافرەکان دەولەمەندو خاوەن سامان بوون، لە لەززەتو خۆشی دا دەتلانەو، نەمجار صەبرو خۆراگرییان دەخاتە دلەو، لە روانگەیی بەراوردکردن لەنیوان لەززەتی دونیای بێ بەقاو لەززەتی بەهەشتی هەرگیز نەپراوە دا. هۆی هاتنە خوارووەی ئەم نایەتە دەلێن: دەربارەیی کافرەکانی مەککە بوو کە لە خۆشی و رابواردندا دەتلانەو. بڕی موسوڵمان گوتیان: بڕوانن خواتەناسنو بێ بڕواکان چۆن لەخۆشی دا دەژینو ئیمەش خەریکین لەبرسا بمرین!!

ئیتەر ئەم نایەتە هاتە خوارووەو فەرمووی: ﴿لَا يَغْرُنْكَ تَلَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ﴾ ئەی ئەو کەسەیی کەئەو جۆرە بیروپرایە بە دلتاندا گوزەر دەکەن! یان ئەی پیغەمبەر ﷺ تۆ ئەمەیان پێ رابگەیهنە بلی: با ئەو حالەتو چۆنیەتیەیی کافرەکان تێیدان لە لەززەتو خۆشی رابواردن؛ تۆ هەلنەخەلەتین، واقیعت لی چەواشە نەکا، چونکە ئەو خۆشی و کامەرانیە کاتییەیی ئەوان تێیدان درێژخایەن نیەو. زۆر نامێنیتەو رادەگۆزێرین بۆ کوشندەترین سزا! پێویستە موسوڵمان چاو بپریتە ئەو پاداشەیی کە خودا بۆی داناوە کە خۆشی و کامەرانییەکی هەمیشەیی و بەردەوامە کە ژیاانی بەهەشتە.

﴿مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ ئەو بەرەللائی هاتوچۆو رابواردنەیان خۆشییەکی کاتی و ماوە کورتەو، زۆر نابا کۆتایی پێ دێ پاشان گەڕانەو و حەوانەوێان لە دۆزەخ دا دەبێ، کە خراپترین شوینی حەوانەوێە!

ئەمجار دواي ئەوەی حالێ کافرەکانی دیاری کردو ناکامو

سه هرنجामी نهوانی روون کرده وه، سه رهنجामी موسولمانان دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿لكن الذين اتقوا ربهم لهم جنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها﴾ به لام نهوانه ی تهقوای خودایان کردووه، پابهندی فهرمانه کانی بوونو خویمان له نه هی لیکراوه کانی پاراستووه، نه وه له پاداشی نه وه دا چهند باخیکی به ههشتیان ده دریتی که به ژیر داره کانی دا جوگای ناوی صاف ده کشینو به ثاره زووی خویمان له ززهت وهرده گرنو خوشی ده چیژنو لهم نیعمهتو له ززهته دا هه تا هه تایه ده میننه وه.

﴿نزلنا من عند الله﴾ میوانی ریزلیگیراوی لای پهروهردگاران به لوتفو که ره می خو ی دایان ده پوشی، له که ره مو به خششی خو ی به هره مه ندیان ده کا. نم شوینو مه نزلگاوه به هه شته رازاوه له ززه تیکی جهسته یی لی وهرده گرن.

﴿وما عند الله خير للابرار﴾ نه وه ی لای خودایه له ریزو تهقدیر، زیاد لهو خوشیانه ی باسکران، نه وه بو پیاوچا کانه وه هه لو یست پاکان زور چاکتر له وه ی که خوانه ناسان تییدا راده بویرن.. بویه پییان ده گوتری: (ابرار) چونکه له گه ل باوکنو دایکنو کوپو کچیان چاکه کار بوون.

نه مجار باسی کو مه لیک له خاوه ن نامه کان ده کا: که به هوی قورئانه وه هیدایهت دراوونو بروایان به پیغه مبه ر ﴿کر دووه، ههروه کوو چون له وه پیتش بروایان به په یامی پیغه مبه رانی پیشوو کردووه!

وه کوو عه بدوللای کوپی سه لامو هاوه لانی و نه ججاشی (مه لیکی حه به شه) وهی تریش، ده فهرموی: ﴿وان من اهل الكتاب لمن يؤمن بما لله وما انزل اليكم﴾ بیگومان لهو خاوه ن نامانه هیه: که بروای به خودا هیناوه، موحه ممه د به پیغه مبه ر ه زانی و نیمانی پی هیناوه، بروای بهو قورئانه کردووه که بو ئیوه نیردراوه ته خواری ﴿وما انزل اليهم﴾ ههروه ها نیمانیان بهو نامانه ش هیناوه که بو خویمان نیردراوه - که تهوراتو ئینجیله - نهوانه چهند ره وشتیکی ناوازه یان هیه.

١- بروایان به خدا بروایه کی پتهوو چهسپاوو دامه زراوه!

٢- بروایان به هه موو قورئان هه یه: که نیردراوه بۆ پیغه مبهر ﷺ و تاقه پهراویکی ناسمانیه که به بی دهست لیدانو گۆرانگاری ماوه ته وه.

٣- بروایه کی ئیجمالی و پوخته یان به ته وراتو ئینجیل هه یه.

٤- ﴿خاشعین لله﴾ ترسو خوڤیکی ته وایان له خدا هه یه که بهروبوومی بروای راستو پته وه، چونکه هه رکاتی دل له خدا ترسا، هه موو جهسته نه و ترسه ی تیدا رهنگ ده داته وه.

٥- ﴿لا یشترون بآیات الله ثمنا قليلا﴾ کالای پروبوچی دونیایی به نایین و بیروباوه ناکرن... پاریزگاری نیگای خودایی ده که نه هیچی لی ناشیرنه وه، نه و موژده یه ی که له ته وراتو ئینجیل دا دراوه به هاتنی موحه ممه د (پیغه مبهری ئاخر زه مان) و ره وشتو پیغه مبهرایه تی و نیشانه کانی خو ی نیشانه ی ئومه ته که ی چۆن پێیان گه یشتوو ئاوا بلاوی ده که نه وه به خه لکی تری ده گه یه نن.

﴿اولئك لهم اجرهم عند ربهم﴾ نه وانه: که نه و ره وشتانه یان تیدایه - جووله که بن یان گا ور- پاداشی ته وای کرد وه ی خو یان وهرده گرنه وه، له سه ره موو کرد وه یه کی چاکیان پاداشی ته وایان لای خودایه و په زمه نده کراوه بۆیان، ﴿ان الله سریع الحساب﴾ خودا زۆر خیرایانه لیکۆلینه وه و حیسابو سه ر ژمیری کرد وه ی ئاده میزادان ده کا، له ماوه یه کی زۆر کورتو که م دا حیسابو لیکۆلینه وه ی بی هه له و بی سته م بۆ به نده کانی خو ی ده کا. حوکمو فه رمانی خودا پید اچو ونه وه و هه له و شانده وه ی تیدا نیه، نه و ره وشتانه ی باسکران له بری جووله که دا هه برون که موسو لمان بوون؛ وه کوو عه بدو لای کوپی سه لام و هاوه لانی که ژماره یان له ده که س تیپه ری نه ده کرد، به لام مه سیحیه کان زۆریان موسو لمان بوون و پابه ندی فه رمانی خودا و پیغه مبهر بوون، وه کوو په ره ردگار له نایه تیکی تر دا ده فه رموی: ﴿لتجدن اشد الناس عداوة للذين امنوا اليهود والذين اشركوا، ولتجدن اقربهم مودة للذين امنوا الذين قالوا انا نصارى، ذلك بان منهم قسيسين ورهبانا وانهم لا يستکبرون، واذا سمعوا ما انزل

إلى الرسول ترى أعينهم تفيض من الدمع مما عرفوا من الحق يقولون ربنا انما
فاكتبنا مع الشاهدين، وما لنا لا نؤمن بالله وما جاءنا من الحق ونطمع أن
يدخلنا ربنا مع القوم الصالحين. فاتأبههم الله بما قالوا جنات تجري من تحتها
الأنهار خالدين فيها وذلك جزاء المحسنين ﴿المائدة/٨٥﴾.

نه مجار پهروه دگار کۆتایی بهم سوورته هینا به نامۆزگاری
کردنیکي گشتی بۆ موسولمانان که وایان لى بى نزاو پارانه و هیان گیرا
بى، له دونیادا به سهر دوژمن دا زال ببنو له قیامه تیشدا پاداشی باش
وهر بگرنو به مراد بگهن! بۆیه روویان تى ده کاو ۛ ههر موئى: ﴿یا ایها
الذین آمنوا اصبروا﴾ نى نهو که سانهی که پرواتان ههیهو ئیمانتان
هیناوه، خۆراگرو بهرده وام بن له سهر بهجى هینانی نه که پتویسته کانی
نایین، وه کوو نه نجامدانی پینج نویژه ههرزه کان.

ههر وه ها خۆراگرن له بهرامبه به لاو نه خۆشى و ناخۆشى و هه ژاری
نه داری، ﴿وصابروا﴾ پیشبرکى صهبرو نارام گرتن بکه نه له گهل دوژمن
دا، بهرامبه ریی نه فسو ناره زۆ بکه نه.. ﴿ورابطوا﴾ له سهنگردا بن بۆ
دوژمن؛ هه موو کاتى خهریکى خۆ ئاماده کردن بن بۆ جیهادو بهرگری له
مالو نامووسو نیشتمانو نایین، هه موو کاتى حازرو ئاماده باشو گوئى له
مست بن بۆ فهرمانى فهرمانه وای موسولمان!!

ئیمامى بوخارى له سه هلى کورى سه عدى (الساعدى) یه وه
ده گێرپه وه ده لى: پیغه مبه ر ۛ ههر موویه تى: (رباط يوم في سبيل الله
خير من الدنيا وما فيها). ئیمامى موسلیمیش فهرموده یه کى
له سه لمانه وه گێرا وه ته وه ده لى: پیغه مبه ر ۛ ههر موویه تى: (رباط يوم
ليلة خير من صيام شهر وقيامة) ههردوو فهرموده که پشتگیری یه کترى
ده که نهو یه ک مانا ده به خشن.

﴿واتقوا الله لعلکم تفلحون﴾ ته قوای خوا بکه نه، بترسن له تۆ له
سزای، به نهینى و به ئاشکرا خوداتان له بهرچاو بى! پابه ندی فهرمانو
خۆپاریز بن له نه هییه کانی، به لکو سه رفراز بن، ئاشکرا شه که سیك
پابه ندی نه نامۆزگارییانه بى به مراد ده گاو له ناخۆشى روژى قیامهت
زگاری ده بى! سه رفرازى دونیاو قیامهت ده بى!

سوورەتی النساء

بەناوی خۆی گەورەو میهرەبان

ئەم سوورەتە چوارەم سوورەتی قورئانەو دواى سوورەتی (البقرە) درێژترین سوورەتی قورئانی پیرۆزە.

ئەم سوورەتە، مەدینەیییە، واتە: پاش کۆچ کردنی پیغەمبەر ﷺ بۆ مەدینە هاتۆتە خواری، هاتنە خوارەو هەکی لەچەند کاتو وەرزی جیا جیا دا بوو، نيامی بوخاری لە عائیشەو فەرموودە یەك دەگێڕیتەو:

«فەرموی: (ما نزلت سورة النساء إلا وأنا عند رسول الله ﷺ).

ناشکراشە خاتوو عائیشە ژبانی ژنو میدایەتی لەگەڵ پیغەمبەر ﷺ لەمانگی شەوالی سالی یەكەمی کۆچی دا دەست پیکرد. دەربارەى فەزڵو گەورەیی ئەم سوورەتە حاکم لە مۆستەدرەك دا لە (عبدالرحمن) ی کۆری عەبدوللای کۆری مەسعوودەو «دەگێڕیتەو» دەفەرموی: لە سوورەتی (النساء) دا پێنج نایەتی تیدا هەن ئەگەر هەموو دنیاو چی تیدایە هی من بێ بە ئەندازەى ئەو پێنج نایەتە دلم بێ خەش نین!!

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ ﴿إِنْ تَجْتَبُوا كِبَائِرَ مَا تَنْهَوْنَ عَنْهُ﴾ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرَ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ ﴿لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاؤُوكَ﴾.

حاکم دەلێ: ئەم فەرموودە یە ئیسنادەکی راستو دروستە، ئەگەر (عبدالرحمن) لەباوکی بیستبێ؟!؟

مۆناسەبەو پەيوەندی ئەم سوورەتە بە سوورەتی ئالی عیمرانەو ئەچەند روویە کەوایە:

١- سوورەتی ئالی عیمران کۆتایی هات بە فەرمانکردن بە موسولمانان بۆ تەقوا کردن، سوورەتی (النساء) یش بەهەمان فەرمان دەستی پێ کرا؛ کە فەرمان بە هەموو ئادەمیزاد دەکا بە تەقوا کردن.

٢- نایەتی ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ...﴾ دەربارەى غەزای

ئوحوود ھاتۆتە خواری، لە سوورەتی ئالی عیمرانیش دا شەھت ئایەت دەربارە ی غەزای ناوبراو ھاتوونە خواری، ئاشکراشە دانانی سوورەت و ئایەت ھەریەکە لە شۆینی خۆی بە دەست نیشانکردنی پیغەمبەر ﷺ خۆی بوو و کاریکی تەوقیفیە.

بۆیەش ناوئراوە (سورة النساء الكبرى) چونکە زۆر باسی حوکمە شەریعیەکانی ئافەرەتی تێدا یە.

ئەو حوکم و ئامۆژگاری یاسا ئیسلامییانە ی ئەم سوورەتە لە خۆی گرتوون ئەمانە:

١- ئەم سوورەتە یاسای خێزان و کۆمەڵگای ئیسلامیی و پەییوەندی بە کۆمەڵگای ئادەمیزادەو ە شە دەکاتەو، بەشیوەیەکی کورت و پوخت باسی رەگەزو رەچەڵەکی ئادەمیزاد دەکا و ئەو دەچەسپێنێ کە ھەموو ئادەمیزاد لە یەک رەگەزو یەک تاکە کەس پەیدا بوون، لە بنەماو رەچەڵەک دا کەس لە کەس زیاتر نیە، ئەمجار بۆ ئەو پەییوەندییە کۆمەڵایەتیە کە ریکتو پیک بێ، فەرمانی بە ھەموو ئادەمیزاد کردووە کە خۆیان لە بێ فەرمانی خودا بپارێزن، کاریک نەکەن خۆیان و مال و مندال و خزم و کەسوکار تووشی بەلا و ناستەنگ ببن. ئەو یان بۆ ئاشکرا دەکا کە خودا چاودیرە بە سەریانەو ئەگا داری ھەموو ھەلس و کەوتیکیانە.

٢- سوورەتە کە بەشیوەیەکی دوورو درێژ باسی یاسای ئافەرەتان دەکا، حوکمی کچ و ژن و خوشک و پوورو دایک روون دەکاتەو، ئەو دەچەسپێنێ کە ئافەرەت لە بارە ی خاوەنیەتی مال و دارایی یەو کە سایەتی سەر بە خۆی ھەیە دەتوانێ بە ویست و ئارەزووی خۆی مال و دارایی خۆی ھەلسورپێنێ، ھەر و ھا لە خێزان دا مافی کەسایەتی خۆی و ماری ی و بژیو کە لە پوور گرتنی ھەیە؟

ھەر و ھا باسی پیروزیی پەییوەندی ژن و مێردایەتی و پەییوەندیی خزمایەتی و ژن و ژنخوازی شە دەکاتەو! باسی ریکخستەنەو ی ژن و مێردی لیک زویر بوو دەکا و گرنگی عەقدی نیکاح و سووربوون لە سەر

پەرەپیدانی ریز لێ دەنێ، باسی ئەو دەکا که سەرۆکایەتی پیاو لە خیزان دا ■ هەڵاتیکی ملهپوړی دیکتاتۆری نیه، بەلکو لیپرسراوی و ئەرک خستنه ئەستۆیه و بۆ ئاسانکردنی هەلسوڕانی کاروباری خیزانه.

٣- ئەمجار سوورەتە که تەرازووی پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان دەست نیشان دەکا و ئەو ■ دەچەسپێنێ که پەيوەندییە که دەبێ لەسەر بناغەي ئامۆژگاری کردنی یەکتەری و هاریکاری و سەرپەرشتی و خۆشه‌ویستی و یارمەتیدانی یەکتەری دا به‌زێ! بۆ ئەو ی بنه‌مای گەلو نه‌تەو به پته‌وی رەنگ رێژ بکړی!

٤- هه‌روه‌ها شێوه‌ی پەيوەندی کۆمەلگای ئیسلامیی بە کۆمەلگا و هۆلەتانی جیهانه‌و نه‌خشه‌کێش دەکا، یاسا و ره‌وشت و مامه‌له‌کردن له‌گەڵ ■ هۆلەتانی جیهان دا روون ده‌کاته‌وه، بپێ یاسای جه‌نگ و ره‌وشتی جه‌نگاوه‌زان و چۆنیەتی مامه‌له‌ی سه‌لام و شێوه‌ی موناقه‌شه‌ و ده‌مه‌ده‌می له‌گەڵ خاوه‌ن نامه‌کان دا و هه‌لمه‌تی کاریگر بۆ سه‌ر دوو‌پووه‌کان به‌شێوه‌یه‌کی پوخت و کورت دەست نیشان ده‌کا.

ئەمە هه‌مووی به‌ مه‌به‌ستی دامه‌زراندنی کۆمەلگایه‌کی بێ غه‌لو غه‌شی پاک و خاوی له‌ ولاتی ئیسلام دا، بۆ پاک کردنه‌وه‌ی ئەو کۆمەلگایه‌ له‌ پشێوی بیروباوه‌رو، لانه‌دان له‌ عه‌قیده‌ی یه‌کتاپه‌رستی هه‌ول‌دان بۆ دامه‌زراندنی بیروباوه‌ریکی صاف و بێ گه‌ردو، یه‌کتاپه‌رستی‌یه‌کی زانستیانه‌ی خوداویست!!

جا بۆیه‌ له‌ سه‌ره‌تاوه‌ بۆ چه‌سپاندنی یه‌کیه‌تی ره‌گه‌زی ئاده‌میزاد و یه‌کیه‌تی ژنو می‌رد و نیرو می‌ له‌ ره‌چه‌له‌ک دا و پەيوەندی خیزانی، فەرمووی:

ئاده میز ■ هه موویان له یه ک بنه مای ئاده میزادیی په یدابوون
ژنو میر ■ له یه ک کانن

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ
وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ

رَقِيبًا ﴿١﴾

﴿يا أيها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة﴾ نهی
ئاده میزادانی هۆشمه ندا! خۆتان له سزای پهروه ردگارتان پیاریزن بهو. که
پابه ندی فه رمانه کانی بنو له نه یلیکراوه کانی دوور بکه ونه وه، له هه موو
شتیک دا که په یوه ندی به خودا په رستی و مافی بهنده کانی خودا وه هه یه،
به گویره ی بهرنامه ی خودا رهفتار بکن، خۆتان پیاریزن له سزای نهو
پهروه ردگاره ی ئیوه ی دروست کردووه له یه ک تاکه کهس، که باو. ئاده مه
هه مروتان له ئاده م که وتونه ته وه و نه ویش له گل دروست کراوه.

﴿وخلق منها زوجها﴾ هه ر لهو ره چه له کتو ره گزه ی باوه ئاده می لی
دروست کرد، دایکه (حهوا) شی دروست کردووه، که خیزانی ئاده مه! یان
وه کوو ده لێن: له په راسووی چه پی ئاده م دایکه (حهوا) ی دروست کرد!
﴿وبث منهما رجالا كثيرا ونساء﴾ لهو ژنو میرده که (ئاده مو حهوا) ن
ئاده میزاد که وتوه ته وه. پیایو زۆرو ئافره تی فره یان لی که وتونه وه.
نه مجار لهو وه چه و نه وانیه ی له ئاده مو حهوا که وتو نه وه. په یوه ندی
خزمایه تی و خیزانی تیدا رسکاندوون؛ بو نه وه ی به زه ییان به یه کتردا
بیته وه و، هاریکاری یه کتری بکه نو زه ی ئاوه دان بکه نه وه و کو مه لگای
به خته وه ورو خودا په رست پیکه وه بنین، بۆیه جاریکی تر جه ختی له سه ر

ته قواو خۆپاراستن له سزای پهروهردگار کرده وه وه فهرمووی: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ﴾ خۆتان بیاریزن له سزای تهو خودایه ی که به ناوی تهو وه داوای شت له یه کتری ۱۱ هکن - وه کو، ده لئی بۆ خاتری خودا وا بکه، یان توو خودا وا مه که .... هتدا!

﴿والأرحام﴾ ههروه ها خۆتان بیاریزن، له پچراندنسی په یه ونندی خزمایه نسی، چونکه هه بوونی خزمایه نسی نیعمه ته و داخوازی وه فواو نه رکه، ده بی سوپاسی خودای له سهر بکری! خزمایه نسی په یه ونندی و خۆشه ویستی و هاریکاریه، مرۆف له ژیر سایه ی دا هه ست به خۆش به ختی و کامه رانی ده کا، هه ست به پشتو قوه ته و هیزی مه عنه وی ده کا، له ناو کۆمه لدا که یف خۆش ده بی به کامه رانی خیزانو خزمانی، خه مناک ده بی به ناخۆشیان. پیغه مبه ر ﴿فهرموویه نسی﴾ (فاطمة بضعة مني یقبضني ما یقبضها ویبسطني ما یبسطها) به یاد کردنه وه ی تهو که ره چه له کی ناده میزاد یه کیکه، ناماژه به وه ۱۱ هکا که ده بی سنووری مرۆقایه نسی بیاریزری ناده میزاد هه موویان برای یه کترین خۆشیان بی و ترشیان بی! برایه تیش داخوازی ناشتی و هاریکاری و نه فرین کردنه له شهرو شوړو کیشه و دووبه ره کی.

مه به ست به و تاکه نه فسه ی که ناده میزادی لی که وتۆته وه با ۱۱ که ناده مه، زۆربه ی زانایانی ئیسلام پییان وایه تهو ناده مه باوکی هه موو ناده میزاده، جگه له و ناده مه ناده می تر نه بوون، بریک زانا پییان وایه پیش تهو ناده مه چه ند ناده می تر هاتوونه کۆری ژبان وه! به لام تهو رایه له گه ل ظاهیری قورئان دژ ده وه ستی!

مه به ست به (زوج) دایکه هه وایه و وه کوو ده لئن: له په راسووی چه پی ناده م دروستکراوه، له وکاته دا ناده م نوستبوو که به خه بهر هاتو هه وای بیینی هه زی لی کردو وه گری یه کتری بوون! فهرمووده یه کت هه یه ئیمامی موسلیم و بخاری ریوایه تیان کردو وه که پیغه مبه ر ﴿فهرموویه نسی﴾:

(استوصوا بالناس خیرا فإنهم خلقن من ضلع، وإن أعوج شیء فی الضلع أعلاه، فإن ذهبت تقيمه کسرتہ، وإن ترکته لم یزل أعوج) .

برئ له زانایان وهکوو ئەبو موسلیمی ئەصفههانی دەلێن: مەبەست له ﴿وخلق منها زوجها﴾ ئەوهیه: پەرۆەر گار حەوای له رهگەزی ئادەم بەدیھیناوه، ئادەم حەوا یەك رهچەڵەكو لهیەك سروشتن، دەلێن: چ گەنگی یەك لهوهدا هەیه كه حەوا لهپەرأسووی چەپ دروست کرابی؟ پەرۆەر گار دەتوانی حەوا وهکوو ئادەم له گەل دروست بکا! بەلگەشیان ئەم نایهتیه كه دەفەرموی: ﴿ومن آياته أن خلق لكم من أنفسكم أزواجا لتسكنوا إليها﴾ الروم/٢١.. مانای (من أنفسكم) یان به (من جنسكم) کردووه.. یان دەفەرموی: ﴿لقد جاءكم رسول من أنفسكم﴾ التوبة/١٢٨.. بەلام ئەم رایە ی ئەبو موسلیم رەت کراوئەو بەوه كه پێچەوانە ی مانای فەرمووده راستەكە ی بوخاری و موسلیمە، حیکمەتیش لهوهدا كه حەوا لهپەرأسووی ئادەم دروستکرابی. دەرخستنی به توانایی خودایه، كهوا ئەتوانی زیندو له زیندوو دروست بکا بەبی زاووزی هەرۆهكوو چۆن دەتوانی زیندوو له مردوو دروست بکا!

ئەمجار كۆتایی نایهتەكه بەو دەهینێ، كه پەرۆەر دگەر بەسەر هەموو شتیك دا ناگادارهو دەفەرموی: ﴿إن الله كان علیكم رقیبا﴾ بێگومان خودا بەسەر هەموو كردهوهیهك ی ئێوهدا چاودیر ناگاداره، بناغە ی هەموو هەلۆیستو بیرو باوهرێكتان دەزانێ، زانایه به ئەندازهو چۆنیهتی کاریگەری ئەو كردارو هەلۆیستانەتان لهسەر دلو دەررووتنوو هیچی لی ون نابی، هیچ حوكم یاسایهكتان بو دانانی مەگەر بەرژوهندی و خۆشبهختی دونیاو قیامەتانی تیدا بەدی نهكړی!

ئەوه ی لهم نایهتەوه وەردهگیرئ ئەمانەن:

- ١- تەقواو خۆپاراستن له سزای خودا پێویسته.
- ٢- ئادەمیزاد هەموویان لهیەك باوكو دایك كهوتوونەوهو

هەموویان لە ئادەمزو ئادەمیش لە گل دروستکراوە.

٣- ئافەرەت بەشیکە لە پیاوو لەو دروست کراوە، بەیەکەوێ ژیان بەسەر دەبەنو وەگەری یەکتربوونو بێ یەک هەلناکەن، پتویستە هەردووکیان هاریکاری یەکتەری بن، بێ هاریکاری نێوانیان رەچەلەکی ئادەمیزاد لەسەر زەوی پەرەناسینی!

٤- دەشی بەناوی خودا داوای شت لەخەلک بکە.

٥- گرنگی پەيوەندی خزمایەتی و هەولدان بۆ بەجێهێنانی صیلهی رەحم و نەپەرچاندنی، چونکە خودا صیلهی رەحمی بە ناوی خۆیەوێ لکاندووێ.

زانایانی موسوڵمان هەموویان لەسەر ئەوێ کۆکن، کە بەجێهێنانی صیلهی رەحم واجب و پەرچاندنی حەرەمە ئەوێش راستە کە پیغەمبەر ﷺ کاتی (ئەسماء)ی خێزانی عەرزی کرد وتی: ئایا من هاموشۆی دایکم بکەم؟ پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: بەلێ هاتوچۆی دایکت بکەو صیلهی رەحمی لەگەڵدا بەجێ بێنە، دایکیشی بت پەرست بوو.

پێدانه‌وه‌ی م‌ال‌ی ه‌ه‌تیوان ب‌ه‌ خ‌ویانو خ‌واردنی م‌ال‌یان

وَعَاثُوا آلِيَتَهُمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾

جا کە لە نایەتی پیشوودا فەرمانی کرد بە ئادەمیزادان بۆ تەقواکردن بەگشتیی، مونا سب بوو، کە هەست بکا بە دەست نیشان کردنی جۆرەکانی تەقوا کە بەشیک لە تەقوا پاراستنی م‌ال‌ی ه‌ه‌تیوانه‌و فەرمووی: ﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ﴾ موقتیل و کوله‌بی ده‌لین: ئەم ئایاتە دەربارە‌ی کابرایەکی غەطه‌فانی هاتۆتە خواری: کە برازیه‌کی ه‌ه‌تیوی ه‌ه‌بوو م‌ال‌و دارایی‌یه‌کی زۆری ه‌ه‌بوو لای مامه‌که‌ی، کاتی ه‌ه‌تیوه‌که‌ی ب‌ال‌غ بوو پێگه‌ه‌شت، داوای م‌اله‌که‌ی کرده‌وه‌، مامه‌که‌ی نه‌یدایه‌وه‌، چوونه‌ لای

پیغه مبه‌ر ﷺ، ئیتر ئەم نایه‌ته هاته خواری: که کابرای غه‌طه‌فانی نایه‌ته‌که‌ی بیست، وتی: فەرمانبەررداری خوداو پیغه مبه‌رم، په‌ناده‌گرم به خودا! له‌تاوانی گه‌وره، ئیتر ماله‌که‌ی دایه‌وه به‌ برازا‌که‌ی.

﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ لَا تَبْدِلُوا الْخَيْثَ بِالطَّيِّبِ﴾ نە‌ی سه‌ره‌رشتیاری هه‌تیوان! هه‌رکاتی هه‌تیو با‌لغ بوو، پیگه‌یشت، مالو دارای خۆیان که له‌ژیر ده‌ستی ئیوه‌دایه بیان ده‌نه‌وه هه‌چی لی‌گل مه‌ده‌نه‌وه، له‌سه‌رده‌می مندا‌ل‌یشی‌دا له‌ مالو دارای خۆی نه‌فه‌قه‌ی بو دابین بکه‌ن، هه‌چ نه‌ندازه‌یه‌ک‌یش له‌ مائی هه‌تیوه‌که‌ تیکه‌ل به‌ مائی خۆتان نه‌که‌ن، مالو سامانی هه‌ل‌الی خۆتان پیسو هه‌رام نه‌که‌ن، به‌هۆی تیکه‌لا‌وبوونی مائی هه‌تیوان. ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ﴾ مائی هه‌تیوان له‌گه‌ل مائی خۆتان مه‌خۆن، بزێش له‌جیاتی هه‌موو ته‌صه‌ره‌و‌فیک که له‌ مال دا ده‌کری وشه‌ی (اکل=خواردن)‌ی به‌کاره‌ینا چونکه‌ زۆربه‌ی ته‌صه‌ره‌و‌ف هه‌له‌سو که‌وتی مالو دارای به‌مه‌به‌ستی خواردنه، وشه‌ی (الی) به‌ مانا (مع) هاتوه، واته: مالو دارای هه‌تیوان مه‌خه‌نه پال مالو دارای خۆتان به‌مه‌به‌ستی خواردن! ئیوه‌ نه‌گه‌ر وا بکه‌ن مائی هه‌ل‌الی خۆتان گۆرپوه‌ته‌وه به‌ مائی هه‌رام که‌ هی هه‌تیوه‌کانه، نه‌مه‌ش تاوانیکی گه‌لیک گه‌وره‌یه‌و خۆتانی لی‌ بپاریزنو توخنی مه‌که‌ون، وه‌کوو ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّهُ كَانَ حُبًّا كَبِيرًا﴾ بیگومان خواردنی مائی هه‌تیو تاوانیکی گه‌وره‌یه!

به‌گورتی نایه‌ته‌که‌ دوو شت ده‌گه‌یه‌نی:

١- پێویسته مائی هه‌تیو پاریزگاری بکری، هه‌رکاتی هه‌تیوه‌که‌ با‌لغ بوو مالو دارای خۆی پێ هه‌له‌سو ماله‌که‌ی ته‌سلیم ده‌کریته‌وه.

ب- هه‌موو جو‌ره‌ سوود وه‌رگرتنیک له‌ مائی هه‌تیو هه‌رامه‌ گونا‌هی گه‌وره‌یه، مه‌گه‌ر بو‌ که‌سیک ناچار‌بی. ناما‌ژه به‌ نه‌و نایه‌ته‌که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ النساء/٦.

فرەژنی تا چوار رهوایه بۆ پیاو به لām به مهرج ! مارهیی پێدانیس

واجبه

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ
مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَعَاتُوا النِّسَاءَ
صَدُقَتَيْنِ نِّحْلَةً فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيَّتًا

٤

نه مجار دپته سەر باسی فرەژنی و مارهیی و ده فەرموئ: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ
أَلَّا تَقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ
وَرُبَاعَ﴾ ئەگەر لە دلی خۆتاندا هەستتان کردو ترسان لەوەی کە مائی ژنی
چەتیو بەخۆن مافی پیشیل بکەن: ئەوە نابێ مارهیان بکەن، چونکە
خودا لەباتی ماره کردنی ئەوان بۆی حەلال کردوون کە ژنی تر ماره بکەن
دوو، سێ، چوار.

مەبەستی نایەتە کە بە گۆڕە هۆی هاتنە خوار وە کە یاری
دەکرێ، جا یان دەربارە ماره کردنی ئافەرەتی ناچەتیو هیه، واتە: ئەگەر
چەتیویکتان لەلابوو ترسان لەوەی کە مارهیی هاوشتانی خۆی نە دەیتێ،
واز لەو بێنە و هەول بدە ئافەرەتیکی تر ماره بکە، ئافەرەتی تر زۆرن،
دەتوانن مارهیان بکەن، دوو، سێ، چوار، واتە: زیاد لە ژنیک تا چوار
دروستە. بە لām به مهرجیک دادپەر وەرانه هەلسو کەوتیان لە گەل بکەنو
مافیان پیشیل نە کەن.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ ئەگەر ترسی ئەوەتان هەبوو
داد وەرانه لە گەلیاندا نە جووێنە وە تەنها بە یەک ژن دابین ببو و قەنیات

بکەن!

﴿و ما ملکک ایمانکم﴾ یان کە ویستتان زیاد لە ئافرەتیکتان هەبێ، ئەو ئافرەتی کۆیلە پەیدا بکەن. چونکە ئەو ئافرەتە کە نێزەکانە ئەگەر زۆریش بن رەوايە! ﴿ذلک أدنی ألا تعولوا﴾ ئەمە گونجاوتر. بۆ ئەوەی ستم نەکەن.

یان دەربارەی دادوەرییە لەنێوان ژنەکان دا ئەگەر پیاو کە فرەژن بوو. واتە کاتیەک نایەتی ﴿وأتوا البتامة أموالهم﴾ هاتە خوارەوە سەرپەرشتیاری هەتیوکان کە وێتە ئەمەری واقیعەو، هەرچەندە دەربارەی عەدالەت کردن لە گەڵ ئافرەتەکاندا بە لایانەو، مەبەست نەبوو، پیاوی وا هەبوو دە ژنی هەبوو بە عەدالەتیش لە گەڵیاندا نە دە جولاپەو، ئیتر بەم نایەتە پێیان راگەیەنراو پێیان وترا: ئەگەر ترسی عەدالەت نە کردتان هەبە دەربارەی مافی هەتیوو تووشی حەرەج بوون، دەی ئەگەر دەربارەی عەدالەت نە کردن لەنێوان خێزانە کانتان دا ترستان هەبێ، ژمارەی ژنە کانتان کەم بکەنەو لە گەڵیشیان دا بە عەدالەت بجولێنەو، چونکە پێشیل کردنی مافی ژنانیش وەکوو پێشیل کردنی مافی هەتیوان تاوانە.

بوخاری و موسلیمو نەساتی و بەیەهقی و هی تریش لە عورووی کۆپی زوبەیرەو دە گێرنەو دەلی: پرسیارم لە پوورە عانیشم کرد؛ (دایکی موسولمانان) دەربارەی هاتنە خوارەووی ئەم نایەتە لەو لای دا وتی: ئەی خوشکەزای خۆم! وا رێ دەکەوت ئافرەتی جەتیووی خاوەن سامان لە مائی سەرپەرشتیارە کە ی دا دەبوو، کابرای سەرپەرشتیار تەماعی مالو سامانە کە ی جوانی بە کە ی دە یگرت، دە یویست ماری بکا بەبێ ئەووی ماریی بداتی، یان وەکوو هاوشانی خۆی ماریی بۆ دیاری بکا. ئیتر ئەو هیان لی قەدەغە کرا. فەرمانیان پێ کرا کە بچن بە ئارەزووی خۆیان ئافرەتی تر ماری بکەن لە یە کەو. تا چوار.

بە کورتی مانای نایەتە کە بەم جۆرە یە: ئەگەر زانیان و لە دلی خۆتان دا هەستان کرد کە ستم لە جەتیوکان دەکەن؛ بەو کە مارییان

نەدەنی یان مال ھەتیوان بخۆن بە خۆپایی، ئەو پتووستە کە ئەو چەتیوانە مارە نەکەن، بچن ژنی تر مارە بکەن، یەك یان دوو، یان سێ یان چوار، یان پتووستە کە لەکاتی فرەژنی دا دادپەرور بن، زیاد لە چوار مارە نەگەن، بەلکو بتوانن عەدالەت بەکاربێنن. عەدالەتە کەش بەگۆڕە ی توانای پیاو کە یە وەکوو ئەو لە شونینی ھەوانە وە پۆشاکو مانە و لایان یە کسانێ بنوینن، بەلام شتیەک کە لە توانای دا نەبێ وەکوو خۆشەویستی دلو ئەو جوورە شتانە، ئەو پیاو بەرپرسیار نیە کە یە کسانێ بکا لەنیوانیان دا، چونکە خۆشەویستی و مەیلی دل شتیەک نیە دەسەلاتی ئینسانی تێدابی!

پیغەمبەر ﷺ لە ناخرو ئۆخری ژبانی دا. دلی زیاتر پەییوەست بوو بە عانیشەو، بەلام بێ رەزامەندی خیزانە کانی تری هیچ زیدە شتیکی مباددی بۆ تەرخان نە کردوو، بەلکو دادوەرانیە ھەلسو کەوتی لەگەل دا دەکردن و دەیفەرموو: (اللهم إن هذه قسمة فیما أملك فلا تواخذني فیما لا أملك) مەبەستی خۆشەویستی دل بوو!

ژبانی کامەرانی ژنو مێرد لەو ھەدایە کە پیاو یەك ژنی ھەبێ ئەمە ئەو پەری ئاستیکی خۆشەختی خیزانە و پتووستە خەلکی لەسەر پەرور دە بەکری و قەناعەتیان پێی پەیدا بێ، بەلام جاری وا دەبێ کە لەم راستە رییە لابدەین لەبەر بەرژەو ھەندێ یەك کە پەییوەندی بە ژبانی ژنو مێرد و ھەبە، یان بەرژەو ھەندێ گەلو نەتەو. داخوازی ئەو یە: کە فرەژنی رەوایی و برێ کەس بتوانن زیاد لە ژنیەک تا چوار مارە بکەن!

١- وەکوو ئەو پیاو ئافەرەتیکی نەزۆک مارە بکا و ھەزی لەو ھەبێ کە مندالی ھەبێ! کەوایی لە بەرژەو ھەندێ ئافەرەتە کە یە یان بەرژەو ھەندێ ھەردووکیانە کە وێرایی مانەو ی ئەم ژنە نەزۆکە لە ژیر نیکاچی پیاو کە دا ژنیکی تر بێنێ! بەتایبەتی ئەگەر پیاو کە خاوەن پلەو پایە و مالو سامان بوو.

٢- ئەگەر ژنەكە بە تەمەن بێ و لە سكتو زا وەستا بێتەو، پیاو كەش
 حەزی لە منال بێ و بشتوانی بژیوی زیاد لە ژنێك بدا.

٣- ئەگەر پیاو كە هیزی پیاو هتی زۆربیی و بزانی كە ژنێك بەشی
 ناكاو بەم جوړە پیاو كە میزاجیكی پیاو هتی تایبەتی هەبێ و ژنەكە
 بەپێچەوانەو هەبێ، یان ئافەرەتەكە ماو هی بینوژی دوورو درێژ بێ و بەشیكی
 زۆری مانگ لە حەیزدا بێ! ئەو كاتە پیاو كە لەبەردەم دوو رێگادایە یان
 ژنێكی تر یینی یان تووشی داوین پیسی بێ و ئاین و مالو تەندروستی
 بگەوتی! ئەمەش دەبێتە كارەسات بەسەر ژنەكەو و زۆر لەو هەختەرتەر
 بۆی كە ژنی بەسەر بێ.

٤- هەركاتیك لە كۆمەلگادا ژمارە ی ئافەرەت لە پیاو زۆرتربیی
 بەشیوەیەكی بەرچاو، وەكوو لە ئاكامی شەری گەورەدا جاری وا دەبێ بە
 هەزاران گەنجو لاو دەبنە خۆراكی دیو زەمە ی جەنگەكەو پیاو كەم دەبنو
 ئافەرەت زۆرو هیچ رێگا چارەیه كیش نیە بۆ دا بین كرنی ژیا نی جگە لە
 فرۆشتنی شەرفی كە ئەمەش دەبێتە بەلایەكی سامناك تر! چونكە ئەو
 كاتە ئەركی بژیوی خۆی و بژیوی ئەو مندالەش كە باو كێكی دیار پكرای
 نیە بژیوی بكێشی لەئەستۆی دا دەبێ، بەتایەبەتی لەكاتی حەمل و دوا ی
 مندال بوونو ماو هی شیرخواردنی!!

ئەو هی كە دەبینرێ لە ولاتە پیشەسازی و پیشكەوتوو هكاندا كە لە
 كارگەو فەرمانگەكاندا ژنو پیاو تێكەلن زۆر جار وادەبێ دەست درێژی
 دەكرێتە سەر ئافەرەتو گەنجینه ی كچینی پیشیل دەكرێ و كارەساتی
 ناخۆش روو دەدەن! تەنانەت چەند ئافەرەتیكی نووسەری ئینگلیزی ئەو هیان
 روون كردۆتەو كە ئەو رەوشت نزمی یە ی ئافەرەتی ئەوروپا تی ی كەوتوون
 هیچ چارەیه كی نیە جگە لەو هی یاسای فرەژنی (تعدد الزوجات) بخەنە
 كار هەرچەندە ئافەرەت قیزی لەو هیە كە ژنی بەسەر بێ!!!!؟

پوختە ی قسە ی ئیسلام ئەو هیە: فرەژنی پێچەوانە ی خۆشەویستی و
 ئارامی خێزانە، زۆر جار دژایەتی لەنیوان ژنەكان دا، لەنیوان مندالەكانیان

دا، له نیتوان نه وانو باوکه که یان دا پهیدا ده کا، پتویسته موسولمان په نا بو
 فره ژنی نه با مه گهر زه روورته پالی پتوه بنی و متمانه ی به خوشی هه بی
 که دادوهرانو به گویره ی فهرمانی خودا له گه لیان دا ده جولیته وه نه گینا
 کاره که ی ستم کردنه له خوی له ژنه که ی له گه له که شی.

پیغه مبه ر ﷺ که خیزانی زوړبوون، له بهر بهر ژه وه ندیسه کی ناینی
 بووه، له ماره کردنی هه ر خیزانیتکی دا بهر ژه وه ندیسه کی تایبه تی
 نیسلامی تیدا بووه، نه وه بوونو له ری ژن خواسته وه هۆزه گه وره کانی
 کردنه خزمی خوی به سوودی نیسلام شکایه وه، به فیعلی موسولمانانی
 فیری نه وه کرد که چوون ریز له نافرته بگرنو عه داله تیان له نیتوان دا
 نه نجام بده نو ریز له خزمو که سو کاریان بگرن.

کاتی وه فاتی کرد نو دایکی بو موسولمانان به جی هیشت، که
 هه ریه که یان له لای خویه و خه ریکی فیر کردنی نافرته تانی موسولمانان
 بوون، به تایبه تی نه وه نه حکامه تایبه تیانه ی که پتویسته نافرته فیری
 نافرته ی بکا، خو نه گهر پیغه مبه ر ﷺ ته نها ژیتکی هه بوایه نهیده توانی
 نه و کار نه نجام بدا.

پوخته ی قسه نه وه یه که هیچ کاتیک به هیچ جوړی پیغه مبه ر ﷺ له
 ماره کردنی ژنی زوړدا نه وه مه به سته ی نه بووه که پاشاو فهرمانی واکانی
 دونیا هه یانه، واته: فره ژنی پیغه مبه ر ﷺ به مه به سته ی رابواردنو له ززه ت
 ببینین له ژنان نه بووه، چونکه نه گهر وایه ده بوو نافرته ی جوانو
 کچوله ی ماره بکردنایه. نه ک بیوه ژنو نافرته ی به سالاجو، چونکه زوړبه ی
 نه و نافرته تانه ی ماره ی کردوون بیوه ژن بوون، له لایه کی تره وه پیغه مبه ر
 ﷺ تا ته مه نی (٤٥) سالی ته نها خاتو و خه دیجه ی بووه، که له خوی به
 ته مه نتر بوو! به عاده تیش که سیک ته مه نی گه یشته په نجاو چوار سال
 هزی جنسی که م ده بی و ناره زووی نافرته ی که م ده بیته وه.

به کورتی فره ژنی له نیسلام دا کاریکه به ناچاری په نای بو ده بری،
 یان بهر ژه وه ندیسه کی تایبه تی یان گشتینی تیدایه! پیغه مبه ر ﷺ له

ماره کردنی هەر ژنیکی دا وه کوو وتمان: بهرژه وهندییه کی ئیسلامی تیدا بووه، بۆ نمونه سهوده ی کچی زه معهی حه بهشی له بهرئه وه ماره کرد چونکه کۆچکاری دهسته ی دووه می حه بهش بوو، میرده که ی مردبوو، نه گهر بگه رایه وه بۆ مالی باوکی له وانه بوو سزای بدهنو کافری بکه نه وه، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ بۆ پرکردنه وه ی که لینی میرده که ی ماره ی کر ﷻ وه عانی شه وه حه فسه ی بۆ ریزنان له باوکیان - ته بویه کرو عومهر - ماره کردن، زهینه بی کچی (جهش) ی ماره کرد بۆ نه وه ی قانونو یاسای به کوپر کردن (التبني) هه لوه شینیتته وه، جووه یرییه کچی (الحارث) ی سه ره ک هۆزی (موصطه له ق) ی بۆیه ماره کرد بۆ نازاد کردنی دیله کان، چونکه جووه یرییه له غه زای به نی موصطه له ق دا رفینراو که وته بهشی ثابیتی کوپی قه یسی کوپی شه مماس نه ویش موکاته به ی له گه ل دا کر ﷻ هاته خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ داوای یارمه تی لی کرد، پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: نه گهر رازی بی پاره ی نازاد کردنه که ت بۆ ده ده مو ماره ت ده که م ئافره ته که زۆری پی خوش بوو که پیغه مبه ر ﷺ ماره ی کرد، سه د که س له خزمو که س وکاری ئافره ته که دیل بوون کرابوونه کۆیله و بهش کرابوون به سه ر مووسلمانان دا ئیتر خه لکه که هه موویان نازاد کردنو وتیان: نه مانه بوونه خه زورانی پیغه مبه رو ناگونجی به کۆیله یی بیان هیلینه وه.^١

ههر نه وه ش بوو به هۆی ئیسلام بوونی هۆزی موصطه له ق، زهینه بی کچی خوزه ی مه ی بۆیه ماره کرد بۆ پرکردنه وه ی که لینی میرده که ی که عه بدوللای کوپی جهش بوو، له غه زای ئوحوود دا شه هید بوو، ئوممو سه له مه که ناوی هیند بوو نه ویشی بۆیه ماره کرد بۆ پرکردنه وه ی که لینی میرده که ی که کوژرابوو ههروه ها چونکه روژی حوده ی بییه رایه کی په سه ندی دا.

^١ رفع اخفا .. شرح ذات الشفا / احمد بن الحاج اللانی / لیکنۆینه وه ی حه مدی

به بدو له جیدی سه له فی ج ١٣/٢.

نومو حه بیبه؛ ره ملسه ی کچی نه بو سوفیانی بویه ماره گرد بو
 نه وه ی له گهل میرده که ی دا عه بدوللای کوری جه حش جاری دووهم کوچیان
 کر. بو حه به شه لهوئ عه بدوللا بوو به گاور، به لام نهم له سهر نایینی
 نیسلام مایه وه.

صه فییه ی کچی حوصح ی بویه ماره کر. چونکه سهرۆکی به نی
 قوره یظه و نه ضیر بوو، له رفینراوانی خه بیهر بوو، بویه ماره ی کر. تا له
 دیلی رزگاری بکا.

مه یمنه ی کچی (الحارث) ی هیلالی که ناوی (بره) بوو بویه ماره
 کرد چونکه له گهل به نو هاشمو به نو مه خزوم دا خزمایه تی هه بوو!!
 نه مجار پهروه ردگار روه ی خیطاب ده کاته پیاوانو پتیان ده فهرموئ:
 ﴿وَاتُوا النِّسَاءَ صِدْقَاتِهِنَّ نَحْلَةً﴾ به دل خوشی و دل فراوانی به وه
 ماره یی بدن به خیزانه کاتان، هیچ گیری و منجه منجی تیدا مه که ن..
 چونکه ماره یی نیشانه ی خوشه ویستی نیوان ژنو میرده .

نیشانه ی ریزلینانی نافره ته ، نیبو عه بیاس ده فهرموئ: خیطابه که
 بو میرده کانه چونکه سهرده می نه زانی پیاوی ١٠ هه بوو به بی ماره یی ژنی
 ماره ده کرد پیاو به نافره تی ده گوت شووم پی بکه میرات لی ده گرمو
 میراتم لی بگره، نیت نهم نایه ته فهرمانی پی کردن که زوو ماره ییان
 بدنه ئی.

بریک له زانایان ده لئین: خیطابه که بو کسو کاری نافره ته که یه،
 چونکه پیش هاتنه خواره وه ی نهم نایه تانه که سو کار ماره ییان
 وه ده گرت، نه یان ده دا به نافره ته که، به لکو بو خویان ده یانخوارد، واته:
 ماره یی به که یان ده کرده شیربایی و بو خویان هه لیان ده گرت.

پهروه ردگار به م نایه ته ندو ماف پیشیل کردنه ی لی قه ده غه کردن؛
 به لام ﴿فَإِنْ طَبِئَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا﴾ نه گهر
 نافره ته کان به ویستو ناره زووی خویان به پی فرتو فیل و هه ره شه .
 بریکیان لهو ماره یی به پیدان، نه وه حه لاله و به نهوشی گیانی بیخونو هیچ
 گوناھی تیدا نهو حه لاله و زولاله.

قورمیتینه دانان له سهر بی عه قل و مندال و هاووینه یان، مال و سامانی
 خویان نادریتی تا تیگه یشتوو و پیگه یشتوو نه بن
 وَلَا تَوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا
 وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا
 بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا
 تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ
 فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ
 وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾

له نایه ته کانی پیشوودا باسی پیدانه وهی مالی هه تیوان دواى بالغ
 بوونو پیدانی مارهیی به ژنانی کرد، لیره بهم لاوه دئ دوو مدرج داده نئ،
 هه رکاتئ مهرجه کان نه یه نه دی ماله که یان ته سلیم ناکرئ!
 جا وه کوو ده لئین: ئەم نایه ته ﴿وابتلوا الیتامی ....﴾ ده بهاره ی
 ثابیتی کورپی ریفاعه و مامی هاتوته خواری، شه وه بوو (رفاعه) کۆچی
 دواپی کرد (ثابیت) ای کورپی مندال بوو مامی ثابیت هاته خزمهت
 پیغه مبهر ﴿و عهرزی کرد؛ وتی: قوربان! ئەم برازایه م هه تیوه و له مالی
 مندایه و من سه ره رشتیاریمی، چی بو من ره وایه له مالی شه و کدی
 ماله که ی بده مه وه؟ نیتر په ره وردگار ئەم نایه ته ی نارد ه خواری، که
 هه فرموی: ﴿ولا توتوا السفهاء أموالکم﴾ خیطابه که بو کۆمه لی
 موسولمانانه، یان بو سه ره رشتیارانه نه هی یه که گشتی یه بو هه موو مالو
 سامانیک که ده دریته مروقی گیل و نه زان.
 واته: هه موو هه تیویک که بالغ بوو هه موو ماله که ی بده نه وه،

هەموو ژنیکیش ماریی بدەنی، مەگەر گیلو نەفام بن، ئەوکاتە مالو دارایی خۆتان مەخەنە ژیر دەستی گیلو نەفامان، جا ئەو گیلو نەفامانە نیر بن یان مێ، گەرە بن یا بچووک هەتیو بن، یان باوکتو دایکیان هەبی.

واتە: ئەوجۆرە کەسانە نابێ سەرکاری مالی خۆیان بکەن، کەسایەتی سەوداو مامەلەیان نیە، جا هەرچەندە لەراستی دا مالو سامانە کە بە پۆلەت هی ئەو گیلو نەفامانە؛ کەچی ئایەتە کە نالی ماله کانیان مەدەنی؛ بەلکو دەلی: ماله کانتانیان مەدەنی! ئەمەش لەم روووەیە ئەو (حیجر) لەسەر دانراوانە ئەگەر ماله کانیان بدریتو بیفەوتین دەبی سەرپرشتیارو کەسە کانیان بەختیان بکەن ئەوکاتە ئەوان زەرەرەمەند دەبن، کەوابی وەکوو ماله کە هی خۆیان بی وایە، یان لەم روووەیە ئەوانە ئەگەر ماله کانیان بە ژیری رەدام بینن سوودیان پی ۱۱ گاو سەرپرشتیارو کەسە کانیان لێیان بەهرەمەند دەبن. کەوابی وەکوو ماله کە هی خۆیان بی وایە، بۆیە دەفەرموی (اموالکم) مالو دارایی بەکەتان واتە: ماله کە پال سەرپرشتیارەکان داو ۱۱ بۆ ئەوێ بەرپرستیاری سەرپرشتیاری خۆیانو مالیشیان بخاتە ئەستۆ، ئایەتە کە راستەوخۆ ئەوێ قەدەغە کردوو ۱۱ کە (سوفەها) مالو دارایی خۆیان سەر بەر بکەن ۱۱ جا ئەو نەزانی بە یا بە هۆی بچووکێ و مندالی بەوێ یان بەهۆی شیتی یان بەهۆی گیلو نەفامی بەوێ یان هۆی قەدەغە کردنە کە موفلیسی بە؛ وەکوو ئەو کابرا قەرزدار بی بە جۆریک قەرزه کانی هەموو ماله کە یانی داگرتبی و خواوەن قەرزه کانی داویان لە دادوەر کردبی حیجری لەسەر دابنری ئەو کاتە هەرچەندە کابرا عاقل و هوشمەندە بەلام بە گیلو نەفام لەقەلەم ۱۱ دەری و حوکمی ئەوانی بەسەردا دەدری و دەسلاتی بەسەر ماله کە هی خۆی دا نامینی.

﴿التي جعل الله لكم قیاما﴾ ئەو مالو دارایی بەی کە پەرورەدگار بۆ ئیوەی کردوو بەهۆی درێژە پیدانی ژیانو هۆکاری خوش گوزەرانو ریکتو

پیڅ کردنی کاروبار، چونکه مالو سامان ره گۍ ژبانه، بههوی مالو دارایی یهوه^١ گهلو نیشتمان پیش ده کهوئ قه لای ژبانو شاره ستانی بینا ده کری، تاکو کومه له خوشبه ختو کامه ران ده بن به مالو سامان ده توانین به سهر دوژمندا زال ببین.

سه له فی صالح فرموویانه: مالو سامان چه کی موسولمانه، ههروه ها فرموویانه: نه گهر مالو سامان پیکه وه بنیین و دوایی به جی به یلین و خردا لیکوئینه وه مان له گهل دا بکا له سهری، باشته له وهی ناتاجی خه لکی بینو سوال بکه یین. سه فیان کالایه کی هه بوو بازرگانی پیوه ده کرد وتیان: نه م بازرگانی کردنه له دونیات نزیک ده کاته وه، فرمووی نه گهر له دونیام نزیک بکاته وه له بی ریزی دونیاش دهمپاریزی! ههروه ها سه له فی صالح فرموویانه: بازرگانی بکه نو کاسبی بکه ن چونکه ئیوه له ره ژرگاریک دان نه گهر یه کیکیان موحتاج بوو پیش هه موو شتییک نایینه که ی له کیس ده چی^١.

﴿وارزقوهم فیها واکسوهم﴾ واته: مالو سامانه که یان بکه نه شوینی وه ده ستهینانی رزق و ره ژو پو شاکو پیداویستی ژبان بویان، مالو دارایی یه که یان بو بخه نه ئیشو بازرگانی یان بو پیوه بکه نو بژیوو پیداویستی یان له بهرو بووم قازانجی ماله که یان بو دابین بکه ن، نه ک له خودی ماله که نه فه قه و پیداویستی یان بو دابین بکه ن!

چونکه نه گهر وا بکه ن پاش ماوه یه ک ماله که یان کو تایی دیو ده خوری! هه ره بویه شه نایه ته که فرمووی: (فیها) نه یه فرموو (منها) تا ناماژ بهی بو نه وهی که مالو سامانه که یان بو بکری به شوین و کانو سه رچاوه ی بژیو بویان، بازرگانی پیوه بکری له قازانجی ماله که یان پیداویستی یان بو دابین بکری.

^١ التفسیر المنیر ج ٤ / ٢٤٩.

﴿وقولوا لهم قولاً معراً﴾ با هه موو سه ره په رشتیاریک بهو سه فیهو
گیلو (حیجر) له سه ر دانراوهی ژیر دهستی خوی قسهی باشو هیوا به خوش
بلئی: نه گهر منداډ بوو بلئی رۆله: مال مائی خۆتهو من وه کیلو
سه ره په رشتیاریم به سه ر ماله که ته وه، هه ر که پی گه یشتی ماله که ت
ده خه مه وه ژیر ده ست، نه گهر گیلو نه فام بوو نامۆژگاری بکاو هه لی بنی
بو نه وهی مائی خوی به فیرو نه داو تی بگه یه نی که سه ره نجامی مال به
فیرو دان هه ژاری نه دارایی به، هه می شه ریگای راستی نشان بدا،
گه شینی فیر بکا، دلخۆشی بداته وه، هه لی بنی بو کارکردنو بو راستالی.
نه مجار پاش نه وهی پهروه ر دگار فه رمانی به وه کر که هه تیوان دواي
پیگه یشتنو بالغ بوون ماله که یان بدریته وه، دیته سه ر روون کردنه وهی
چۆنیتهی مال پیدانه وه که یانو کاتی نه نجامدانی نهو کاره وه فه رموی:
﴿وابتلوا الیتامی حتی اذا بلغوا النکاح﴾ هه تیوه کان تا قی بکه نه وه
پیش بالغ بوون، یان دواي بالغ بوون، چونکه به لای نه بو حه نیفه وه
شافیعی به وه پیش بالغ بوون به لای مالیکه وه دواي بالغ بوون
تاقیرکردنه وه که نه نجام ده دری.

به مه به ستی تا قی کردنه وه به شیک له ماله که یان بده نه وه بو نه وهی
نالو ویری پیوه بکه ن، چاودیریان بکه ن بزائن هه لسو که وتیان چۆنه، جا
﴿فان آنستم منهم رشدا فادفعوا الیهم أموالهم﴾ نه گهر عه قلو لیزانینتان
تیدا به دی کردنو، زانیتان سه وداو مامه له یان ریکو پیکه، هه لسو
که وتیان هۆشه ندانه یه، نه وه ماله که یان وی بده نه وه با بو خویان
کاروباری خویان هه لسوړینن.

-بلوغ النکاح- نهو ته مه نه یه که کوړ بهیر له ژن هینان ده کاته وه،
ته مه نی نه وه یه که بهرپر سیار بیو حوکی شهرعی له سه ربی! ره سیدبوونی
کوړ به لای شافیعی و نه حسه ده وه ته مه نی پانزه سالییه بو ئافره ت
بینوړبو نه، ههروه ها ئیحتیلام بوونیش نیشاندی بالغ بوونه، نه بو حه نیفه
ده فه رموی: هه تیو که ته مه نی گه یشته (٢٥) سال ماله که ی ده دریته وه با

هۆشمەندیش نەبێ، بەلگەشی نایەتی ﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ﴾ هەر وەها دەلێ: کەسیک گەیشتە ریزی پیاوانو بەلغ بوو، ئیمان و باوەرو بیدینی بەرچاو گیرا، قەدەغەکردنی مالو دارایی خۆی لێی جوړیکە لە ستم و ماف پێشیلکردنیهتی و شتواندنی کەرامەتی مەروڤایەتیەتی!

ئەمجار پەرەردگار جاریکی تر رووی خیطاب دەکاتە سەرپەرشتیکارانو دەفەرموێ: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ بَعْدَ ذِكْرِهِمْ﴾ مەوێ: مالو سامانەکیان بە هەوانتەو بێ جێ و رێ مەخۆن بێتەوێ پێشبرکێ بکەنو پێش ئەوێ بەلغ ببن مالهەکیان بخۆنو دەست پێش خەری بکەنو بڵێن تا لێیان نەستاندووینەو. بەدەستی خۆمان بوەشینین، واتە: بەهیچ جوړیک خواردنی مالی هەتیو رەوا نیەو نزیکێ مەکەونەو.

ئەمجار ئەو دەمێنیتەو ئایا سەرپەرشتیار دەتوانێ حەقی ماندوو بوونی سەرپەرشتیارو چاودیریەکی لە مالی هەتیو کە هەلبگرێ؟

لەو لامی ئەو دەفەرموێ: ﴿وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ﴾ کەسیک دەوڵەمەند بوو پتووستی پێ نەبوو، بە دەست درێژی نەکاتە سەر مالهەکی و هیچی لێ هەلنەگرێ بەلام ﴿وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ کەسیک هەزار بوو، سەرپەرشتی کردنەکەش دەستی دەگرتو رێگای برێ نیشو کاری لێ دەگرت، بە لە مالی هەتیو کە بە ئەندازە پتووستیەکی هەلبگرێ و پێداویستی خۆی پێ دا بین بکا، زیدەپەرەوی تیدا نەکا!

ئەمجار لێرەدا زانایانی شەرعیەت و ئوولو تەفسیر ئەم پرسیارەیان هەلستاندوو دەلێن: ئایا ئەو ئەندازە مالهەکی سەرپەرشتیار لە مالی هەتیو کە هەلێ دەگرێ کرێیەیان نا؟ حەنەقیەکان دەفەرموون: کرێ نیە، جگە لەوان ژلانیانی تر دەلێن: کرێیەو جواداوازی نیوان هەزارو دەوڵەمەندیش نیە، سەرپەرشتیار ئەگەر دەوڵەمەندیش بێ هەر دەتوانێ کرێی خۆی هەلبگرێ! نایەتەکەش کە دەفەرموێ: (فلیستعفف) ئەمریکە

بؤ وجوب نیہو سونہتو نہدب دہ گہیہ نی، قاعیدہ ی (فیقہی) یش
داخواری نہوہیہ: نہو کرئیہہ کرئیہہ کی عادتہ ی و (اجرة المثل) بی جا نہو
کرئیہہ بہشی پیداویستی سہرہرشتیارہ کہ بکا یان نہیکا ﴿فإذا دفعتم
إلّهم أموالهم فاشهدوا علیهم﴾ کفی باللہ حسیبا ﴿نہی سہرہرشتیاران!
کہ مالہ کانتان دایہوہ بہ ہہتیو کان﴾ شایہ تییان لی بگرن بہوہی کہ
مالہ کانتان داوہوہو ہیچتان لہ نہستؤدا نہ ماوہ، چونکہ نہم شایہت
گرتنہ - دوا ی بہرچا و گرتنی دوو مہرجی پیشوو کہ بالغی و ژیریہ -
گومان دوورخہرہوہیہو کیشہ لاہرہ ﴿چہسپینہری بؤ نہ مانہتہ کہ! خودای
مہزنو زانا باشترین شایہتو چاودیرہ، ناگای لہ چوئیسہ تی
سہرہرشتی کردنو مال پیدانہوہ کہیان ہہیہ، حیسابو لی کوئینہو﴾ لہ گہل
ہہموو کہس دہکا پاداشتو سزای ہہموو کردوہوہ ک دہداتہوہ.

مافی میراتگران لہ مالی میرات داو مافی ناتاجانو ہہتیوانو

خزمانی تر

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا
تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا
حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ
وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ
ذُرِّيَّةً ضِعَفًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾
إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا

وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

پاش نه وهی په روه ردگار باسی حه زامی خواردنی مالی هه تیوانی
 کردو فهرمانی دا که هه رکاتی پیگه یشتن و بالغ بوون ماله که بیان وی
 ده نه وه، نه مجار دی نه وه روون ده کاته وه، که نه وه که له پووره ی له مردوو
 به جی ده مینن و سهر به رشتیار پاریزگاری ده که نه، نیرو می تییدا
 هاو به شن، له سهر ده می پیش هاتنی نیسلام میراتیان نه ده دا به ثافره تو
 مندال، باوهریان وابو که سیک شه ره شمشیر نه کاو تالان نه گری میرات
 وهر ناگري!!

سه عیدی کوری جوبه یرو قه تاده ده لین: خوانه ناسو موشریکه کان
 که له پووریان ده دا به پیاوی گه ورو به شه میراتیان بو ثافره تو مندال
 دانه ده نا.

نیبنو حیببانو عه بدوللای کوری موحه ممدی نه صفه هانی له باسی
 (فرائض) دا له نیبنو عه بیاسه وه ده گپرتنه وه ده لی: خه لکی سهر ده می
 نه زانی به شه میراتیان نه ده دا به کچو نه نیرنه ی بچووک تا گه ورو
 نه بوايه، پیاویک له یاریده ده ران مرد، ناوی نهوسی کوری ثابت بو، دوو
 کچو کورپکی بچووک له پاش به جیمان؛ ناموزاکانی (خالد) عه رفه طه
 که عه صبه بوون، هه موو که له پووره که بیان بردو هیچیان بو کچو کورو
 ژنه که ی نه هیشته وه، خیزانه که ی (ام کحله) هاته خزمه ت پیغه مبه ر
 و نه وه ی بو روون کرد وه و سکا لای خوی له لا کرد. پیغه مبه ر
 فهرمووی: نازانم چیت پی بلیم؟ نیتر نه م نایه ته هاته خواری که
 ده فهرموئ: ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ
 مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ﴾ پیاوان به شی خویان هه یه
 له و که له پووره ی باوکتو دایکتو خزم به جی دیلن، هه ورو ها ثافره تان
 به شی خویان هه یه له و که له پووره ی دایکتو باوکتو خزم به جی دیلن،
 واته: نه گهر هه تیوه کان مالیان هه بوو له و که له پووره ی باوکتو دایکتو خزم
 به جی دیلن؛ نه وه هه موویان تییدا هاو به شن، جیاوازی نیوان نیرو می
 نیه، ماله به جی ماوه که زور بی یان که م بی، هه رکه سه به پیی خوی به شه

كەلەپوورى خۆى دەدرىتى.

﴿نصيبا مفروضا﴾ ئەو بەشىكى ديارى كراو حەقىكى چەسپاوو دانراو، كەس بۆى نىيە لىي كەم بىكەتەو يان مەنعى بىكا.

ئەمجار قورئان لايەنىكى دەروونى چارەسەر دەكا. ئەوئىش ئامادەبوونى ئەو خزمانىيە - كە لەبەر خزمە نرىكەكان مىرات نابەن - ئەوانە بۆ كۆپى مىرات بەشكردنە كە دىنە پىشەو، داواى مىرات دەكەن، وەكوو براى باوكى لەگەل ەبەوونى براى دايكو باوكى دا. يان مام لەگەل ەبەوونى باوك... ەتد بۆيە دەفەرموى: ﴿وَإِذَا حضر القسمة أولوا القربى واليتامى والمساكين فارزقوهم﴾ ئەگەر خزمە مىرات لى زەوت كراوكان ئامادەى كۆپى دابەشكردنى مىرات بوونو، داوايان كر. بەشيان بدرى، شتىكيان بەنى، تەنانت ئەگەر كەمىش بى بى بەشيان مەكەن، با بە دل شكاوى نەگەرپنەو، دلىان نەپىشىو دژايەتى لەناو بنەمالەدا پەيدادى! قسەى نەرمو نىانيان لەگەل دا بىكەن، بۆ ئەوئى ئەو مائە كەمەى دەياندرىتى بە زۆرى بزائو خزمانىيەتى و دوستايەتى زىاتر پى پتەو بى.

مەبەست بە وشەى (القسمة) لەنايەتەكەدا بەشكردنى مالى جىماوى مردوو لەنىوان مىراتگرەكان دا.

مەبەست بە (أولوا القربى) ئەو خزمانەن كە خرمى نرىكتر مەنعىان دەكەنو حەجب دەبن يان (أزوى الأرحام)...

زۆرىنە، راقەكەرانى قورئان كە ئىبنوعەبباسو سەئىدى كۆپى جوبەپرىشيان لەگەلدان، دەلىن: ئايەتەكە موحكەمەو نەسراوئەتەو، فەرمانەكەش وجوب دەگەيەنى، بەلام خەلك چۆن لەكاتى چوونەو مالد، ئىزن وەرگرتنىان بۆ چوونە ژوورەو پاش گوى خست، ئاواش كارگردنىان بەم ئايەتەيان پاش گوى خستو!!

حەسەنى بەصرىو نوخەسى دەفەرموون: فەرمانى ئايەتەكە تەنها بۆ مالى گۆيزراو (منقول) يە، زەوىو زارو خانووبەرە ناگرىتەو، واتە: (أولوا القربى) ەپچيان لەمالى نەگۆيزراو نادرىتى بەلكو بەقسەى خۆش

نیقناع دەکړین!!

(فوقه‌ها) شهر عزانه‌کان، پټیان وایه: به‌شدانی میرات بۆ (أولوا القربی) سوننه‌ته‌و رووی خیطابه‌که له میراتگری گه‌وره‌یه، چونکه نه‌گه‌ر نه‌و جوړه‌خزمانه (أولوا القربی) به‌شیکی دیاریکراویان هه‌بوایه په‌روه‌ردگار وه‌کوو باقی مافه‌کانی تر شی ده‌کر هه‌، جا که شاریع روونی نه‌کردۆته‌وه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که به‌شدانه‌کیان پټیوست نیه. دووباره نه‌گه‌ر به‌شدانه‌کیان واجب بوایه، ده‌بوایه پټغه‌مبه‌ر ﷺ به‌کرده‌وه ده‌قاو ده‌ق ته‌نفیذی بکړدایه‌و له فەرمووده‌دا روون بکرایه‌وه به‌ته‌واتور به‌نیمه بگه‌یشتایه. چونکه په‌یوه‌ندی هه‌یه به‌به‌شی هه‌ژارو نه‌داره‌وه، ه‌ی که نه‌مانه هه‌چیان نه‌بوون، ده‌زانین که به‌شدانی میرات بۆ (أولوا القربی) واجب نیه به‌لکو سوننه‌ته.

نه‌مجار بۆ چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشیه‌کی تری ده‌روونی که تووشی سه‌ره‌رشتیاری هه‌تیوان ده‌بی که بریتییه له نه‌زیه‌تدان و لی‌تووره‌بوون و پاشگوئ خستنی هه‌تیوه‌کان، ده‌فه‌رموی: ﴿وَلِيْخْش الَّذِيْنَ لَوْ تَرْكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذَرْيَةً ضَعِفاً خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ﴾ ليقولوا قولا سديدا ﴿با نه‌و سه‌ره‌رشتیاری هه‌تیوانه بترسین، ریزی هه‌تیوان بگرن؛ قسه‌ی خۆشیان له‌گه‌ل‌دا بکه‌ن، به‌رۆله‌و کورپه‌ بچوکه‌که‌م بانگیان بکه‌ن. واته: وه‌کوو چۆن به‌نه‌رمو نیانی به‌خۆشه‌ویستی بانگی مندالی خۆیان ده‌که‌ن با به‌و شیوه بانگی نه‌وانیش بکه‌ن، با نه‌و. بخه‌نه‌و. یادى خۆیان که نه‌وانیش له‌وانه‌یه به‌مرنو منداله‌کانیان به‌هه‌تیوی بکه‌ونه ژیر ده‌ستی خه‌لکی تر، مندالی نه‌وانیش پاشگوئ به‌خړین و زه‌برو زه‌نگیان له‌گه‌ل‌دا به‌کار به‌یترئ!

جا با نه‌و سه‌ره‌رشتیارانه له‌خوا بترسن و ته‌قوای خودا بکه‌نو خۆ پیاریزن له‌وه‌ی که به‌خرابی هه‌لسو که‌وت له‌گه‌ل هه‌تیوی ژیر ده‌ستیان بکه‌ن، با به‌شیوه‌که‌م مامه‌له‌یان له‌گه‌ل‌دا که‌ن که پټیان خۆشه‌له‌گه‌ل مندالی خۆیان پاش مردنیان بکړئ.

مه‌به‌ستی نایه‌ته‌که هه‌لنانی سه‌ره‌رشتیارانه بۆ پاریزگاری مالی

هەتیوانو هەلس وکەوت کردنی باش لەگەڵیانداو رووخواشی و قسە ی خواش کردن لەگەڵیاندا . ئەمەش لە روانگە ی ئەووەوە کە ئەو هیان دەخاتە خەیاڵەووە کە نزیکە مندالی ئەوانیش هەتیو ببو و ئاوا مامەڵەیان لەگەڵدا بکری .

دە ی با چییان پێ خواشە بۆ مندالی خۆیان بکری بە هەتیوی ئەووەش بۆ هەتیوی ژێردەستیان بکەن ! نایەتە کە پەییوەندی بە نایەتی پێشەووە هەیه چونکە لەوێ کە فەرمووی : ﴿لِّلرَّجَالِ نَصِيبٌ...﴾ وەکوو فەرمان وایە بە میراتگرەکان ، واتە : ئەو هەتیوانە مافی خۆیان بدەن و سەرپەرشتیاریان بۆ دیاری بکەن ، ئەمجار ئەو سەرپەرشتیارانە با ناگاداری مالهەکیان بۆ بکەن ، هەلسو کەوتی راستو لەباریان لەگەڵدا بکەن ، وەکوو چۆن پێیان خواشە هەمان هەلسو کەوت لەگەڵ مندالی خۆیان بە هەتیوی بکری .

ئەمجار پەروەردگار جەخت لەسەر فەرمانو نەهیەکانی پێشوو دەکاتەووە دەفەرموی : ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا﴾ دنیابن ، ئەوانە ی مالی هەتیوان بە ناڕەواو بێ جێ دەخۆن ، ئەووە با بزائن : ئەوانە ناگر دەخەنە ورگی خۆیانەووە ، ورگی خۆیان پر دەکەن لە ناگر ، واتە : شتیکی ھەخۆن کە دەبیته ھۆی چوونە ناو ناگرو سووتاندنیان !

﴿وَيَصِلُونَ سَعِيرًا﴾ لەووە بەوولاوە دەخرینە ناو دۆزەخەووە بە ناگر دەسویتنەدرین ؛ ناگریکی سووتینەر کە (وقود) و کەرەسەکە ی ئادەمیزادو بەردە .

هینانی وشە ی (بطون) لە نایەتە کەدا بۆ جەختو زیادەرەوییە ، یان مەبەست پێکردنو لێپاو لێپ کردنە ، بۆیە نە یگوت : (إِنَّمَا يَأْكُلُونَ نَارًا) فەرمووی : (إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا) .. لەم جوۆرە تەعبیرەش لە قورئان دا زۆرەو ئوسلووبی عەرەبی پێی ناشنایە . ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ ال عمران / ١٦٧ . دە ی خو قسە ھەر بەدەم دەکری . یان ﴿وَلَكِنْ

تَعْمَى الْقُلُوبَ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٢٨﴾ الْعَجْ/٢٨. دل ھەر لەناو سینگ دایە. یان ﴿وَلَا طَائِرٌ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ﴾ الانعام/٢٨. دەی خۆی بەلەندە ھەر بە بال دەفری، کەوابوو وشە (بأفواههم) (فی الصدور) (بجناحیه) بۆ جەختو موبالەغە ھینراون.

پوختە قسە ئەو ھە: ھەتیو لاوازو بۆ دەسەلاتو دل شکاون، شیایو ھەموو سەرپەرشتیەکنو چاودیری کردنیکنو پێویستە بەرژەو ھەندییان بەرچاو بگیریو سەرپەرشتییەکن بکرین کە پاساوی بۆ باوکیان بداتەو؛ بۆیە قورئان گەرگی پێداوێو ھەر لە سەرەتای سوورەتی (النساء) دا تا ئێرە نو نایەتی درەبارە ناردوونە خواریو جەختی لەسەر ئەو کردوو کە مالو دارایی ھەتیو پارێزگاری بکریو نەھیلدری مالو سامانی بە ناپەرەو بخوریو مافی پێشیل بکری!

یاساو چۆنیەتی میراتگرتن

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِ كَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ آبَاؤُهُ فَلِلْثُلُثِ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِلْأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ؕ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَلَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ
 فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا
 أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ
 لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ
 وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلِيلَةً أَوْ أَمْرَأَةً وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ
 وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ
 مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ
 وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ ﴿١٢﴾

﴿يوصيكم الله في أولادكم﴾ دہربارہی ہاتھ خوارہ وہی نہم نایہ تہ
 دوو ریوایت ہئیہ: یہ کہ میان: فہر موودہی جابیری کوپی عہ بدولایہ
 کہدہ لی: نہ خوش بووم پیغہ مبہر ﷺ لہ گہل نہ بربہ کر ہاتھ دیدہ نیم، کہ
 ہاتبونہ لام من لہ ہوش خوم چووبووم، پیغہ مبہر ﷺ داوای ناوی
 کردبوو، توڑیکی لی رشاندبووم، وہ ہوش خوم ہاتھ وہ، عہ رزم کرد وتم:
 چی لہم مالو دارایہم بکہم؟! نیتہ نہم نایہ تہ ہاتھ خوارے ﴿يوصيكم
 الله في أولادكم.....﴾.

دووہم: نہ حمہ دو نہبو داودو تیر میڈی و حاکم لہ جابیرہ وہ
 دہ گیر نہ وہ: گوئی: خیزانی سہ عدی کوپی رہی ع ہاتھ خزمہت پیغہ مبہر
 ﷺ وتی: نہی پیغہ مبہری خودا! نہ مانہ دوو کچہ کدی سہ عدی کوپی
 رہی ع باوکیان لہ نوحوودا لہ خزمہت جہ نابت دا کورزا، مامیان ہموو
 مالہ کہیانی بردووہ، ہیچی بو نہ ہیشتوونہ وہ! مالو سامانیشیان نہ بی

کەس ماریان ناکا، چارم چیه؟

پێغه مبه‌ر ﷺ فەرمووی: خودا ئەمە روون دەکاتەووە. نیتەر نایه‌تی
﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِ كُر مَثْل حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ هاته‌ خوارێ.

ئەمجار پێغه مبه‌ر ﷺ ناردی بە دوا‌ی مامە که‌یان داو فەرمووی: لەو
مالو سامانه‌ی سه‌عدی برات دوو بەش له‌ سێ بەشی بده‌ به‌ کچه‌کانی
سه‌عد، هه‌شت یه‌ کیش بده‌ به‌ دایکیان، ئەوی که‌ مایه‌و ‖ بۆ خۆت بیه‌!،
ئەمە یه‌ که‌م بەش کردنی میرات بووه‌ له‌ ئیسلام دا.

له‌ نایه‌تی پێشوو‌دا به‌ کورتی باسی میراتگرتنی خزمانی کرد،
ئەمجار له‌م نایه‌ته‌دا دێ بەشی هه‌ریه‌کیک له‌ میراتگره‌کان دیاری ده‌کا،
به‌شی کور و کچه‌و نه‌وه‌، باوک و دایک و نه‌نک و باپیر، ژنو مێرد ‖ خوشک و
برای باوکی نه‌وه‌ له‌ کۆتایی سوورده‌که‌دا یه‌

هۆبه‌کانی میراتگرتن له‌پێش ئیسلام دا سێ شت بوون:

١- خزمایه‌تی، به‌لام به‌ زۆری ده‌درا به‌ پیاوی شه‌رکه‌ر، ئافره‌ت و
من‌دال هه‌یچیان نه‌ده‌درا یه‌!

ب- به‌ کور کردن (التبني) هه‌ل‌گرتنه‌وه‌!

ج- په‌یمان به‌ستن و سوتن و خواردن بۆ یه‌کتری به‌و شتیه‌ پیاویک
به‌یه‌کیکی تر بلێ: خوینی من خوینی تۆیه‌ خوینی تۆ به‌ فیرو چوو مانای
وایه‌: خوینی من به‌ فیرو چوو. میرات لی ده‌گرم و میراتم لی بگره‌.

نیتەر ئیسلام جگه‌ له‌ -به‌ کور کردن (التبني) که‌ به‌ نایه‌تی ﴿وَمَا جَعَلَ
أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ﴾ الاحزاب/٤. به‌تال کرده‌وه‌. میرات گرتنی خزمایه‌تی به‌
نایه‌تی ﴿وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ النساء/٣٢ چه‌سپاند.
دوو هۆی تریشی زیاد کردن، کۆچ کردن و برایه‌تی، به‌لام دوا‌یی به‌ نایه‌تی
﴿وَأُولُو الْأَرْحَامِ بِفَضْلِهِمْ أُولَىٰ بَعْضُ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ الانفال/٥٧. هه‌لیوه‌ شانه‌وه‌.

له‌ کۆتایی دا هۆی میراتگرتن له‌ ئیسلام دا له‌ سێ شتدا کۆبووه‌وه‌،
خزمایه‌تی، ژنو مێردایه‌تی، نازاد کردن، نیتەر په‌روه‌ردگار سه‌ره‌تا ده‌ستی
کرد به‌ روون کردنه‌وه‌ی به‌شی کور و کچه‌و نه‌وه‌و فەرمووی: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ

فی اولادکم ﴿پهروهردگار دهرباره ی میراتگرتنی مندال له کاتتان بهم شپوهیه فهرماتتان پی ده کاو به شه کانیان دیاری ده کا ﴿لذکر مثل حظ الأنثیین﴾ نه گهر یه کیک مرد کورو کچی له دوا به جیمان، نه وه بۆ همر نیرینه یه ک دوو چه ندانه ی میینه هه یه! چونکه پی او بهر پرسیاره له بژیوی خیزانو کارکردنو چه شتنی جوړه ها ناره حه تی و ماره یی پیدانی خیزانی.

به لام ناهه ت داوای دابین کردنی بژیوی که سی لی ناکری، کچ بی، خوشک بی، دایک بی، خیزان بی یان پوور بی، بژیوی که سی له سهر نیه ماره یی به که س نادا، جا ﴿فان کن نساء فوق اثنتین فلهن ثلثا ما ترک﴾ نه گهر میراتگره کان هه موویان ناهه ت بوون دوو یان زیاتر نه وه دوو به ش له سی به شی ماله که بۆخویان ده بن.

﴿وان کانت واحدة فلها النصف﴾ نه گهر میراتگر ته نها میینه یه ک بو، نه وه نیوه ی ماله که ده با. ده رباره ی به شه میراتی دوو کچ نه گهر نیرینه یان له گهل دا نه بو، چنه داته یه ک هه یه: نیبو عه بیاس ده فهرموی: حوکی دوو کچ حوکی کچیکه واته نیوه ی ماله که ده بن! چونکه نایه ته که ده فهرموی: ﴿فان کن نساء فوق اثنتین فلهن ثلثا ما ترک﴾ واته: له دوو زیاتر نه بن همر نیوه یان ده که هوی. جه ماوه ری زانیان ده فهرموون: حوکی دوو کچ حوکی دوو خوشکه، واته: دوو به ش له سی به ش ده بن، چونکه قورثان ده رباره ی دوو خوشک ده فهرموی: ﴿فان کانت اثنتین فلهما الثلثان ما ترک﴾ ههروه ها چونکه خوشک له گهل براکه ی دا سی یه ک ده با ده ی ده بی له گهل خوشکیشی دا سی یه کی بهر که وی. ههروه ها چونکه نیبنومه سهوودو بۆ به شکردنی میراتی کا برایه ک که کچیکو کچی کورو خوشک کی له پاش به جی ما بوون، بهم شپوهیه دابه شی کرد، شه ش یه ک بۆ کچی که ره که و نیو بۆ کچه که بۆ نه وه ی به شی هه ردوویان بکاته دوو به ش له سی به ش، جا نه گهر کچ له گهل کچی براکه ی دا دوو له سی یان بهر که وی، ده بی له گهل خوشکی خوی دا هه مان به ش به بن؛ واته دوو له سی به شی ماله که.

بہ کورتی تہ گہر مندالہ کان نیرو می بوون تہوہ ہہموو نیربنہ یہ ک
دوو ہہندہ ی میتینہ دہبا تہ گہر یہ ک کچ بوو نیوہ ی مالہ کہ دہبا تہ گہر
دوو کچ یا زیاتر بوون تہوہ بہ پای جہماوہری زانایان دوو بہش لہ سی
بہش دہبن تہ گہر یہ ک کور بوو ہہموو مالہ کہ دہبا تہ گہر چہند
برایہ ک بوون بہ یہ کسانی مالہ کہ لہناویان دابہش دہکری!

﴿وَلَا بُوْیَہٗ لِّکُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَکَ اِنْ کَانَ لَہٗ وَلَدٌ﴾ باوکنو
دایکی مردوو ہہریہ کہیان شہش یہ کی دہکھوئی لہو کہ لہ پورہ ی لہ
مردووہ کہ جیماوہ بہ مہرجی مردووہ کہ مندالی لہ پاش جیمابی!
﴿فَاِنْ لَمْ یَکُنْ لَہٗ وَلَدٌ﴾ تہ گہر مردووہ کہ مندالی نہ بوون ﴿وَوَرِثَہٗ
اَبُوَہٗ﴾ باوکنو دایکی ہہبوون ﴿فَلَا مَہُ الثَّلَاثُ﴾ تہوہ سییہ کی بو
دایکیہ تی.

﴿فَاِنْ کَانَ لَہٗ اِخْوَةٌ فَلَا مَہُ السُّدُسُ﴾ تہ گہر مردووہ کہ ویرای باوکنو
دایکی خوشکنو برای ہہبوون تہوہ دایکہ کہ شہش یہ کی مالہ کہ دہبا.
بہ کورتی دایک سییہ ک دہبا تہ گہر تہوہ ی میراتگر نہ بوو یان دوو
یا زیاتر لہ خوشکنو برا نہ بوون تہ گہر تہوہ ی میراتگر ہہبوو یان
ژمارہ یہ ک لہ خوشکنو برا ہہبوون تہوگاہ شہشیہ ک دہبات.
باوکنو شہش یہ ک دہبا تہ گہر تہوہ ی میراتگر ہہبوو جا تہ گہر
تہوہ کہ کچیک بوو تہوہ نیوہ ی دہبا نیوہ کہ ی تر باوکہ بہ فہرضو بہ
تہ عصیب دہبیا.

دایک تہ گہر یہ کی لہ ژنو میدری لہ گہلدا بوو سییہ کی باقی ماندہ
دہبا وہکوو تہوہ ژنیک ہمری میدرو دایکنو باوکی ہہبن مالہ کہ دہکری
بہ شہش بہش سی بہشی بو میدہ کہ یہ سییہ کی باقی ماندہ کہ
بہشیکہ لہ شہش بہش کہ بو دایکہ کہ یہ دوو بہش کہ ی تر باوکہ کہ
بہشیوہ ی عہصہ بہیی دہبیا یان تہ گہر پیاویک ہمری ژنیکو باوکنو
دایکی لہدوا بہجی ہمیتن! مالہ کہ دہکری بہ دوانز بہش ژنہ کہ
چواریہ ک دہبا دایک سییہ کی باقی ماندہ دہبا تہو ی تری کہ شہش بہش

بۆ باوکەکیه بهشیوهی عهصبهیهی دهیبا، ئەم دوو مهسهله پێیان دهگوترێ (العمریه) یان (الغراء)..

ئەم میرات گرتن و بەش کردنه ﴿من بعد وصية يوصي بها أو دين﴾ له دواى جێ به جێ کردنی وه صیهتی مردوو هه که وانه وهی قهرزه کانیهتی! واته: دواى مردنی ئاده میزاد نه گهر مالو دارایی له پاش به جێ ما، پێش هه موو شتییک هه قی کفن و دفنی لێ ده درێ، نه مجار قهرزیک که په یوه ندی به ذیممه ی مردوو هه که وه هه بێ لێ ده درێته وه، دوا یی نه گهر وه صیهتی کردبوو، تا نه ندازه ی سییه کی مال وه صیه ته که ی نه نجام ده درێ، نه مجار نه وه ی مایه وه به سه ر میرات گره کاند ا به گۆیره ی شەرع دابهش ده کری!

نه مجار په روهر دگار رسته یه کی ناواخنی هینا بۆ هۆشیار کردنه وه ی ئاده میزاد که خودا ناکامی هه موو ئیشییک ده زانی و پتویسته هه ر که سه به شه میراتی خۆی بدریتی و ده فهرموی:

﴿آباءکم وأبناءکم لا تدرون أیهم أقرب لکم رحماً﴾ نه وانه ی میراتیان بۆ دیاری کراوه خودا ده ربار هیان وه صیه ته نامۆزگاری کردن، دایک و باوک و کۆر و کچی خۆتان له کاتی به شکردنی میرات دا سته میان لێ مه که ن؛ هه ر که سه به شه میراتی خۆی بده نی، نه چن وه کوو سه رده می پێش ئیسلام نافرته و مندا ل بێ بهش بکه ن! ئیوه نازانن کامه یان زیاتر سوودی دونیا و قیامه تان پێ ده گه یه نی، ئەم به شکردنه به شکردنیکه خودا دیاری کردوه، که س بۆی نه گۆرانگاری تیدا بکا، خودا بۆ خۆی ده زانی چی له بهر ژه وه ندیی به نده کانی دایه هه موو شتییک له شوینی شیاوی خۆی داده نی، میراتی له ئیو ئیوه دا بهش کردوه بهشیوه یه کی عادلان ه و بهر ژه وه ندی هه موو که سی له به رچا و گرتووه ﴿إن الله کان علیماً حکیماً﴾ به راستی خودا زانا و دانایه، هه موو کاریکی له جێی خۆی دایه، ئیوه ش به گۆیره ی ئه و یاسایه میرات به ش بهش بکه ن، سته مکاری تیدا مه که ن.

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ﴾ بۆ ئیوهی میرد ههیه نیوهی ئەو مالو داراییهیی که ژنه کاتتان به جی دیلن به مهرجی مندالیان له دوا به جی نه مینن، جا ئەو منداله لهم میردهی بی یان له میردیکی تری بی، ئەو منداله نیر بی یان می، یهک بی یا زیاتر، مندالی خۆی بی یان مندالی مندالی بی، مهرجیش نیه ئەو ژنه گواسترایتتهوه به لکو تنها ماره کرابی به سه؛ ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرِّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يَوْصِينَ بِهَا أَوْ دِينَ﴾ نه گهر نافرته که مندالی هه بوون، ئەوه میرد که چواریه کی ههیه ئەوی تری بۆ خزمو که سو کاریهتی، نه گهر کهسی تری نه بوو ده درئ به (بیت المال).

ئهمه دواي دانهوهی قهرزو جی به جی کردنی وه صیه ته کهی ﴿وَلَهُنَّ الرِّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ﴾ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تَوْصُونَ بِهَا أَوْ دِينَ ﴿ژن چواریه کی مائی به جیماوی میردی ده با، نه گهر میرده کهی مندالی به جی نه هیشتبوو، ههشت یه کی ده کهوئ، نه گهر میرده کهی مندالی له پاش به جیماوی، ته نانهت نه گهر کابرای میرد زیاد له ژنیکی هه بی، هدر هه موویان هاوبهشن له چواریه ک، یان ههشت یه که کهدا. ئهمه دواي دانهوهی قهرزو جی به جی کردنی ئەو وه صیه تانهی ده یانکه ن!

﴿وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتُ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ﴾ پهروه ردگار له م نایه تانه دا میراتگرانی کردوون به سی تا قم. تا قمیک راسته وخۆ په یوه ستن به مردوو کهوه ته وانیش باوکتو دایکتو کوپو کچن، تا قمیک په یوه نندیان به مردوو کهوه ههیه، به هۆی عه قدی مارهیی، ته وانیش ژنو میردن.

تا قمیک په یوه نندیان به مردوو کهوه ههیه به هۆی ناوهنجی (واسطة) وه نه مانه پێیان ده گو ترئ (کلاله) که وایی (که لاله) خزمیکه جگه له باوکتو دایکتو کوپو کچه، جا چونکه تا قمی یه کهم خزمایه تیان بۆ مردوو که زۆر به هیزه وه قهت له میراتگرتن ناکه ون پێش هه موانی خست،

ئەمجار باسی تا قمی دوو دەمی کرد.

ئەمجار هاتە سەر باسی تا قمی سییەم کە بە (کلالە) ناو دەبرین و خزمی جگە لە باوکئو دایکئو کوڕو کچن.

حوکمی میراتگرتنی (کلالە) ئەو هیە: ئەگەر مردوو کە خوشکئو برای دایکی هەبوون هەریە کە یان شەشیه کی هەیه.

﴿فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ﴾ ئەگەر زیاد لە یەکیک بوون ئەو هەیه سییەک دا هاوبەشن، بە لگە لە سەر ئەو هی کە مەبەست بە خوشکئو برا لە نایەتی (کلالە) دا خوشکئو برای دایکین، قیرا ئەتی سەعدی کوڕی ئەبی وەققاصە کە دەفەرموی: (وله أخ أو أخت من أم) . هەروەها چونکە لێرە دا بەشە کە یان شەشیه کە یان سییە کە، ئەم دوو بە شانەش بەشی دایکین کە وابێ دەشیی کە سییک بە هۆی دایکە و بەگاتە مردوو هەمان بەشی بەرکەوێ.

بە کورتی براو خوشکی دایکی دوو حالە تیان هەیه:

١- ئەگەر برا یان خوشک، بە تەنها بوو، هەریە کە یان شەشیه کی هەیه.

٢- ئەگەر زیاد لە یەکیک بوون، هاوبەشن لە سییەک دا، فەرقی نێرو میان نیە.

ئەمانە هەموو ﴿مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينَ﴾ دواى جێ به جێ کردنی وەصیەت و دانەو هی قەرزەکان ﴿غَيْرِ مُضَارٍ﴾ بە مەرجیک دانەو هی قەرزو جێ به جێ کردنی وەصیەتە کە یان بە میراتگرو خاوەن قەرزەکان نەگەیه نی!

هەلبەتە زیان گەیانندن لە وەصیەت و قەرزدا چەند جوړیکی هەیه.

١- کابرا دان بە قەرزداری دا بنی بو بێگانە یەک بە جوړیک قەرزە کە هەموو مالدە کە، داگیر بکات، یان هەندیکى! مەبەستی دان پیاوانە کە ئەو بێ زیان بە میراتگەرەکان بگەیه نی.

٢- دان بەو هەدا بنی ئەو قەرزی کە لە لای فلانە کەس هەیه تی

وهی گرتۆتهوه.

٣- زیاد له سییه کی مال بکا به وه صیهت.

٤- سییه کی مالی بکا به وه صیهت به لام مه بهستی خێرو ره زامهندی
خودا نه بی. به لکو مه بهستی کم بوونه وهی بهشی میراتگه کان بی.
﴿وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾ نه مه وه صیهتو فرمانی خودایه
فرمانتتان پی ده کا کار بهم یاسایه بکه نو جی به جی بکه ن، خودا زانو
ناگاداره به بهرژه وهندی بهنده کانی و زیان پی گه یاندنیان، ده زانی کئی
شیایو میرات گرتنه و کئی شیایو نیه، هه رکه سه چهندی ده که وئی! و پیرای
نه وه حه لیمو له سه رخۆیه، په له ناکا له سزادانی نه وانه ی سه ره پیچی
فرمانه کانی ده که ن!

پهروه ردگار که بهم شیوه هه ست بزۆینه کوتایی به نایه ته که هینا،
نامازه ده کا بو نه وه که خودا یاسای میراتی بهو شیوه داناوه، ده زانی
چی بهرژه وهندی خێرو بیری ئاده میزادی تیدایه! که وایی پتۆسته پابهندی
فرمانو نامۆزگاری ییه کانی بینو به گۆره ی یاساو شه رعی نه وه میراته که
بهش بکه یین.

نه چین ده سترژی بکه یین و مافی نه وه پتۆستیل بکه یین! یان بێین
ته عدیل له یاسای میراتدا بکه یین، وه کوو نه وه، به نه ندازه ی پیاسا بهشی
ئافه رت به یین، وه کوو له بری ولاتی به ناو ئیسلامیی دا په پر وه ده کری و
شوین بری دابو نه پیتی پر وپوچ که وتوونو لاسایی یاسای رۆژناو
ده که نه وه یاسای دانراو (وضعی) به سه ر خۆیاندا ده سه پین و پیاو وایه:
نه مه یه کسانو داد پهروه ریه له نیتوان ئافه رته و پیاو! چونکه نه وه
له گه ل ده که کانی قورئاندا رو به روو ده بنه وه، دژی یاسای خودایی
■ وه ستین، ئاشکرا شه ه یچ داد و هری یاساناسی و بهرژه وهندی دروستی به ک
ناگاته داد و هری پهروه ردگار، کهس به نه ندازه ی خودا به ره حمو به زهیی
نیه، پیغه مبه ر ﴿﴾ ده فرموی: (اللَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَهَا) دُنیا یان
خودا به به زهیی ترو به ره حم تره له م دایکه بو جگه رگۆشه که ی!

سنووره کانی پهروهر دگار

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

﴿تلك حدود الله﴾ نهو یاسایانهی باسکران دهر باره ی مالو سامانی هه تیوان، یاسای ژنو میردایه تی، شیوه ی میراتگرتنو به شه جوراو جوره کانی میرات، هه موو سنوورو فهرزکراوو نه ندازه دار کراوو حوکمی خودان، که کردوونی به یاساو فرمانی کردووه کاروباری خیزانو په یوه ندی ژنو میردو به شکردنی میرات نه ندازه ی به شه کانی لهو سنووردها جی به جی بکرین! هه رگیز سنوربه زینی مه که نو یاساشکین مه بنو ناگاداری فرمانه کانی شهر یعت بنو پیشیلیلان مه که ن.

﴿ومن يطع الله ورسوله يدخله جنات تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها﴾ که سیکن پابه ندی فرمانی خوداو پیغه مبه ربی، به گویره ی قورشان په پیره و بکا، شوین شهر یعتی نیسلام بکه وئ، نهو، خودا له پاداشی هه لویستی باشی دا ده یخاته ناو باخو باخاتی به هه شته وه، که به ژیر باخه کاندو جوگه ی ناوی صافو بی که رد ده کشینو بو هه تا هه تایه تییدا ده مینیتته وه ﴿وذلك الفوز العظيم﴾ نهو، به مراد که یشتنیکی که لیک مه زنهو سه رفرازی و رزگار یونه له هه موو ناخوشییه ک، له زه ته و خوشی به هه شت له زه ته جی جهسته یی و گیانی به.

﴿ومن يعص الله ورسوله ويتعد حدوده﴾ که سیکن له خوداو پیغه مبه ربی خودا یاخی بی، سنوور ببه زینی و یاسای خودا پیشیل بکا ﴿يدخله نارا خالدا فيها وله عذاب مهين﴾ خودا ده یخاته ناو ناگریکه وه

کەرەسەیی سووتانده کەیی ئاده میزادو بەرده، بۆ هەتاهەتایە تییدا
دە مینیتەو، وێرایی ئەو هەش سزایە کی سووکانە پیکردنی دەدری و سەرباری
نازارو بەرده وامی سوکایەتیشی تێدایە!

جیاوازیی زۆر هەیه لەنیوان مانەوێ هەتاهەتایی ناو بەهەشت
لەزەت وەرگرتن و رابواردن و خوشگوزەرائی تییدا، لەگەڵ مانەوێ
هەتاهەتایی ناو دۆزەخ و چەشتنی جۆرەها سزاو ئەشکەنجەو سوکایەتی
پیکردنی!

بەراستی ئەمە رەحمەت و سۆزی خدایە بەبەندەکانی، کەوا لەپێشەو
حەلال و حەرامی بۆ دیاری کردوون، یاساو نیظامی بۆ داناو، بۆ خێر
هەلێناو و لە شەرپ تەکاندونیەو، مزگینی داوێ و ترساندونی! جا
کەسیک فەرمانبەرداری خودایی و، شوین ریبازی پیغەمبەر کەوتبێ، خۆی
لەتاوان و سەرپیچی کردن پاراستبێ، ئەو پاداشی بەهەشتەو هەتاهەتایە
تییدا دەگوزەری نی! کەسیکیش لەخودا یاخی بێ و شوین ریبازی پیغەمبەر
نەکەوێ سەرپیچی بەکەیی گەیشتە پلەیی کوفر، ئەو لە دۆزەخدا بۆ
هەتاهەتایە دەمینیتەو، بەلام ئەگەر ئیمانی هەبوو، تاوانی کردو،
سنووری نایینی بەزاند، ئەو شیای سزای دۆزەخە بۆ ماوەیەک، دواویی
دەردەهیندری و دەخریتە بەهەشتەو.

سزای داوین پیسی نافەرەتان

وَالَّذِينَ يَأْتِيَنَّكَ الْفُجُورَةُ مِنْ إِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ أَرْبَعَةً
مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُمْ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَقَّعَهُنَّ الْمَوْتُ
أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَالَّذَانِ يَأْتِيَنِهَا مِنْكُمْ فَأَذَوْهُمَا
فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿١٦﴾

لە نایەتەکانی پیشوودا پەرورەدگار یاسای ژنو میدرایەتی و

میراتگرتنی روونکردەو، هەرەشەیی لەوانە کر. که سنوور بەزینی دەکەن، ئەمجار لێرەدا دێ سزای ئەو ژنانە دیاری دەکا که یاساشکینی دەکەن و دەفەرموێ: ﴿وَاللّٰتِي يٰۤاتَيْنِ الْفٰحِشَةَ مِنْ نِّسَآئِكُمْ﴾ ئەو ژنانەیی تاوانیان لێ روودەدا لە خیزانی نێو. ﴿فَاسْتَشْهَدُوا عَلَیْھُنَّ اَرْبَعَةً مِنْکُمْ﴾ چوار شایەتی پیاویان لێ بەشایەت بگرن، جا ﴿فَإِنْ شَھَدُوا فَاَمْسُکُوھُنَّ فِی الْبُیُوتِ حَتّٰی یَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ یَجْعَلَ اللّٰهُ لھُنَّ سَبِیْلًا﴾ ئەگەر چوار شایەتە پیاوەکان شایەتیان لەسەردان ئەو. لەمالدا بەندیان بکەن و مەهتێن لە مال دەربچن، تا دەمرن، یا خوا چارەبەکی تریان بۆ دیاری دەکا.

ئەمە لە سەرەتادا حوکمی ئیسلام بەو جۆرە بوو، ئافرەت که زیناکردنی لەسەر بچەسپایەو چوار شایەت شایەتیان لەسەر بدایە، لەمالدا بەند دەکراو چوونە دەرەوێ لێ قەدەغە دەبوو تا دەمرد، سزای پیاوانیش جێو پێدانو لێدان بە نەعلو ئەو جۆرە شتانەبوو، هەتا پەرەدگار ئەو حوکمی هەڵوەشاندەو. بە جەڵدە لێدانی کچو کور، بە بەردەباران کردنی ژن که مێرد چووێتە لای هەرەوھا پیاو که ژنی هینابی! وەکوو لەنایەتیکێ تردا دەفەرموێ: ﴿الزّٰنِیۃُ وَالزّٰنِیُّ فَاجْلِدُوا کُلَّ وَاحِدٍ مِنْھُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ النور/٢.

ئەگەر موخسەنەیش بوون (واتە: ژن مێردی هەبوو، پیاو ژنی هەبوو) ئەمەش ئەو چارەسەرە بوو که لە نایەتی پیشوودا ناماژەیی بۆ کرابوو. ئیمامی موسلیم و خواوەنی کتێبە فەرموودەکان لە عوبادەیی کورپی صامیت دەگێرنەو ئەویش لە پیغەمبەرەو دەگێرێتەو که دەفەرموێ: (خُذُوا عَنِّي، خُذُوا عَنِّي، قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لَھُنَّ سَبِیْلًا، الْبُکْرُ بِالْبُکْرِ جَلْدَ مِائَةٍ وَفِی سَنَةِ الثَّیْبِ بِالثَّیْبِ جَلْدَ مِائَةٍ وَالرَّجَمُ).

رای زانیان لەسەر ئەو. جێگیر بوو، که بەشی کۆتایی فەرموودە که هەڵوەشاوەتەو. وەئەو رێگا چارەبەیی خودا بۆی دیاری کردوون، ئەو یە: بێو، چ ژن چ پیاو بێ، بەردەباران دەکری، ئەک جەڵدە لێ دەدری.

چونکە پێغەمبەر ﷺ بە کردووە ‖ لێیەوێ چەسپاوە کە بەردەبارانی کردوو ‖
نە کە جەلەلێدان!

﴿وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانَهَا مِنْكُمْ، فَأَذُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرَضُوا عَنْهُمَا،
إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ ئەو دوو پیاوێ ئێربازی دەکەن، یان ئەو کۆپو
کچە ی زینا دەکەن، بە جێبوو لۆمەو تانەو تەشەر سزایان بدەن، جا ئەگەر
تۆبەیان کردو صالح بوونو سروشتی خۆیان گۆڕی وازیان لەو کر ‖ ‖ ‖
ناشیرینە هێنا، ئیتر ئەو ‖ تانەو تەشەریان لێ مەدەن، چونکە کەسیک لە
تاوان کردن تۆبە بکا وەکوو کەسیک وایە: تاوانی نەکردبێ، بێگومان
پەروەردگار تۆبە گیرایەو تۆبە قبوڵ دەکا و بە رەحمو سۆزە بۆ بەندەکانی،
خیطابی نایەتە کە روو دەکاتە لێرسراوانو فەرمانڕەوایان، نایەتە کە
حوکمی بێوژنی زیناکەری روون کردۆتەو ‖ هەروەها حوکمی کۆپو کچێ
زیناکەری بەیان کردوو، بەلام باسی حوکمی بێو پیاوی زیناکاری
نەکردوو، دیارە حوکمی بێوژنی هەیە.

ئەبو موسلیی ئەصفەهانی کە بەلایەو ‖ لە قورئاندا نەسخ نیە دەلی:
نایەتی یە کەم مەبەستی پانپانۆکە ی ئیوان مێینەییە، نایەتی دوو م
مەبەستی هەتیوبازییە ‖ ئیتر لەسەر ئەم رایە حوکمی هەردوو نایەتەکان
نەسراوەتەو و نەسخیان تیدا نیە.

مەرج و کاتی تۆبە کردن

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهْلَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ
قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتْ
التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي
تُبْتُ إِلَيْنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

له نایهتی پێشوو دا پهروهردگار ئهوهی روون کرده وه که ئه وه که سانهی
 تۆبه ده کهن نیت سزادانیان له سهر نامینی وازیان لی ده هیترئ؛ نیت
 لێر ه دا گونجاو بوو که باسی مه رج و کاتی تۆبه کردن بکا. بۆیه فهرمووی:
 ﴿إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ﴾
 واته: خودا به گه وه یی و فه ضل و نیحسانی خۆی تۆبه له وه که سانه
 وه ره ده گری که به نه زانی تووشی کردنی تاوانیک ده بن و نازان نا کام و
 سه ره نجامی چی ده بی، واته: هه له یه که پێیان ده کری و دوا یی له سه ری
 سوور نابن و وازی لی دین زو و په شیمان ده بنه وه تۆبه ده کهن، ته نانه ت
 نه گه ر تۆبه کردنه که یان پیش غه ر غه ره ی سه ر. مه رگ بی هه ر تۆبه که
 گیرایه! مه به ست به نه زانی ئه و. نیه نه زانی که وا حه رامه، چونکه
 هه موو موسو له مانیک پێویسته حه رام و حه لال بزانی، به لکو مه به ست
 ئه وه یه هه وا و هه وه سو شه وه تو ئاره زو و به سه ری دا زال ببو و تاوانه که ی
 پێ بکه نو دوا یی په شیمان بپێته وه!

موجا هیده له ئی: هه ر که سیک به هه له یان به نه نقه ست له خودا یاخی
 بی و تاوان بکا ئه وه نه زانه هه تا وازی لی دینی!

قه تاده له (ابی العالیه) وه ده گیر پته وه ده ئی: واده بوو ها وه لانی
 پیغه مبه ر ﷺ ده یانگوت: هه ر تاوانیک به نده بیکا جه هاله تو نه زانی یه.
 عبدالرزاق ده ئی: (معمر) له قه تاده و. ریا یه تی کردوو. که ها وه لانی
 پیغه مبه ر ﷺ رایان له سه ر ئه وه چه سپوو. که هه ر کاریک، هه ر شتیک
 سه ر پێچی خودای تیدا بی نه زانی یه. جا به نه نقه ست بیکا یان به هه له!
 ناما ژ. به و نایدته که ده فهر موئ: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ الروم/ ٥٠.

ئهی موجه ممه د! به و به ندانه ی من بلی: که به نه فامی زیده ره و ییان
 کردوو و سه ممان له خودی خۆیان کردوو به و. که تاوانیان نه نجام دا وه،
 پێیان بلی: با له ره حمه تو به خششی خودا نا ئومید نه بن، تۆبه بکه نو
 په شیمان بنه وه و داوای لیخو شبوون له ئیمه بکه ن!

کەوابوو مەرگی یەکەم ئەوەیە تاوانەکە بە نەفامی بکا، مەرگی دووەم ئەوەیە: بە ماوەیەکی کەم دوا کردنی تاوانەکە پەشیمان بێتەوە، زانیانیش ماوە کەمەکیان داناوە: بەو ماوەیە ئێوان کردنی تاوانەکە مردن. واتە کەسیک پێش غەرغەرەیی مردن تۆبە بکا بەر ماوە کەمەکی دەکەوێ! ﴿فَأَلْئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ ئەوانە ی بە نەزانی تاوانیان لێ رووداوەو دوا ی بە ماوەیەکی کەم تۆبە دەکەن ئەوە خودا تۆبەیان لێ وەر دەگرێ و عەفو یان دەکا، چونکە بەردەوام سوور نەبوون لەسەر گوناھ کردن، پەر وەردگار زانیە بە زەعیفی بەندەکانی لەبەرامبەر شەهوەت و ئارەزو دا، داناو حکیمە ئە وەرگرتنی تۆبەکیان. لە دوا ی بەیان کردنی حال و چۆنیەتی ئەوانە تۆبەیان لێ وەر دەگیرێ، ئەمجار حال و چۆنیەتی ئەوانە ی کە تۆبەیان لێ وەر ناگیرێ بەیان دەکا و دەفەرموێ: ﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ﴾ تۆبە بۆ ئەوانە نیە کە خراپەکاری دەکەن دەست لە تاوان کردن هەڵناگرن هەتا مردن یەخەیان پێ دەگرێ و دەزانن کار لە کار ترازاو ئە و کاتە بەناچاری دەلی: ﴿مَنْ تَبَتَّ تَوْبَةً دَهْ كَمْ وَ پەشیمانم لە کردارەکانم، ئە و کاتە تۆبە کردن هیچ سوودیکی نیە و هیچ هومیدیکی لێ ناگرێ، وەکوو لە ئابەتییکی تردا دەفەرموێ: ﴿فَلَمْ يَكْ يَنْفَعِهِمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ غافر/ ٨٥.

یان لەباسی سەرگزشتە ی فیرە و ن دا کاتی ک خەریک بوو بخنکی و تی: ﴿أَمِنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِنَّا مِنَ الْمُسْلِمِينَ الْآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ یونس/ ٩٠-٩١.

چونکە گەشتۆتە حالەتی نا ئومیدی و لە دنیای تێکۆشان و هەڵدان دەرچوو، کەوتۆتە دنیای پاداش و تۆل، ئەوە ی لێ چاوەروان ناگرێ کە ماوە ی هەبێ واز لە خراپەکاری بێنی و بریاری پەشیمانی و گەڕانەو و هەڵوێست گۆڕینی لێ بکری.

﴿وَالَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ هەروەها تۆبە لەوانەش وەر ناگیرێ

که به بی پروایی ده مرن ﴿أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ نهو دوو تاقمه که توبه یان لی و هرنایگری سزای به نیشو کوشنده مان بو ناماده کردوون، له تۆله ی تاوان کردنو بهرده وام بوونیان له سهر خراپه کاری و بی پرواییان هه تامر. نا بهو جوړه پهروه ردگار یه کسان ی خستوته نیوان نه وانه ی توبه که یان دوا ده خن تا ده گنه حاله تی غهر خهره و کوتایی ژبانی دویا و نه وانه ی به بی پروایی ده مرن، یه کسان ی خستوته نیوانیانه وه له وه دا که توبه یان لی و هرنایگری، چونکه ههروه کو چون نهو که سه ی له سهر بی پروایی ده مری دهر گای توبه ی له سهر خوی داخست و یه قینی خوی خستوته حاله تی دژواره وه، هه ره بهو جوړه ش نه و که سه ی که توبه کردنی دواخت، تا کاتی غهر غهره سنووری دیاری کراوی توبه کردنی پیشیل کردوه تازه کاتی بهر برسیاری و هه لژاردن به سه رچو و کاتی تۆله و سزایه.

مامه له کردن له گهل نافرته دا له روانگه ی نیسلامه وه

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا يَجِلْ لَكُمْ اَنْ تَرْتُدُّوْا اِلَيْنَا
 كُرْهًا وَّلَا تَعْصُلُوْهُنَّ لِتَذَهَبُوْا بِبَعْضِ مَّا ءَاتَيْتُمُوْهُنَّ اِلَّا اَنْ يَّاتِيَنَّ
 بِفَحِشَةٍ مُّبِيْنَةٍ وَّعَاشِرُوْهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ فَاِنْ كَرِهْتُمُوْهُنَّ فَعَسَى
 اَنْ تَكْرَهُنَّ اَوْ شَيْئًا وَّيَجْعَلَ اللّٰهُ فِيْهِ خَيْرًا كَثِيْرًا
 ﴿١٩﴾ وَاِنْ اَرَدْتُمْ اَسْتَبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَّءَاتَيْتُمْ اِحْدٰهُنَّ
 قِنْطَارًا فَلَا تَاْخُذُوْا مِنْهُ شَيْئًا اَتَاْخُذُوْنَهُ وَّبُهْتٰنًا وَاِنَّمَا مُّبِيْنًا ﴿٢٠﴾

وَ كَيْفَ تَاْخُذُوْنَهُ وَّ قَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِّيثَاقًا

غَلِيْظًا ﴿٢١﴾

راڤه که رانی قورئان دەلێن: دانیشتوانی مەدینە پیش هاتنی ئیسلام
 لە سەرەتای ئیسلامدا، دابو نەری تێکیان هەبوو ئەگەر پیاویک بمردایەو
 ژنی لەدوا بەجێ بمایە، کۆرپیکی پیاوێکە که لەو ژنە نەبواوە، یان خزمی
 تری پیاوێکە، خێرا کراسیکی خۆی بەسەر ئافرەتە کەدا دەدا، ئیتر ئەو
 کەسە دەبوو خواوەنی ئەو ئافرەتە، ئەگەر پیاویک بمردایەو ژنی لەدوا
 بەجێ بمایە کۆرپیکی پیاوێکە که لەو ژنە نەبواوە، یان خزمی تری پیاوێکە،
 خێرا کراسیکی خۆی بەسەر ئافرەتە کەدا دەدا، ئیتر ئەو کەسە دەبوو
 خواوەنی ئەو ئافرەتە، ئەگەر بیویستایە ماری «هکر» بەبێ ماری،
 ئەگەر بیویستایە بەشروی دەداو ماری بەبێ کەمی بۆ خۆی «هردەگرتو
 هیچی نە» دەدا بە ئافرەتە کە؛ یان نەیدەهێشت شوو بکاتەو بە خەلکی تر
 مەگەر ئافرەتە کە بەو میراتە ی لە مێردە کەمی بۆی ماوەتەو، یان لەهی تر
 هەمی بوو، خۆی بکریایەو، یان ئافرەتە کە بمردایەو میراتە کەمی بۆ خۆی
 بگرتایە. جا وەکوو دەلێن: ئەبو قەیس کۆری ئەسلەتی ئەلئەنصاری مسرد
 (کبیشە) ی کچی موعەنی ئەنصاری خێزانی بوو، لەدوای بەجێ ما «ئەبو
 قەیس کۆرپیکی هەبوو لە ژنیکی تری بوو ناوی (حصن) بوو هەر لەگەڵ
 باوکی مسرد خێرا کراسیکی خۆی بەسەر زرداکە کەمی داو کردی بە
 میراتو ئەمجار نە لێی نزیک بوووە نە بژێویشی دایە، تەنگی پێ
 هەلچنی بۆ ئەوێ بەو مالهێ هەیهتی خۆی بکریتەو، ئیتر ئافرەتە کە
 سکالای خۆی هینایە خزمەت پێغەمبەر ﷺ ئەویش فەرمووی: لەمالی
 خۆت دانیشە تا خودا دەربارە ی ئەم نەری تە نیگام بۆ دەنێرێ، ئیتر خودا
 ئەم نایەتە ی ناردە خواری، کە دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ
 لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا﴾ ئەو ئەو کەسانە ی پرواتان هیناوە! رەوا نیە
 بۆ ئێوە کە ئافرەت بە کە لەپوور داگیر بکەن، رەوا نیە کە چاو لەسەردەمی
 نەزانی بکەن، ئافرەت بە کالاو شتومەک حسیب بکەن، بە ناوی میراتەو
 داگیری بکەن بە ئارەزووی خۆتان تەسەر و فیان تێدا بکەن بۆ خوشیان
 ناپازی بن، ویستان ماریان بکەن، یان لە خەلکی تریان ماری بکەن و

شیرباییان بخون، یان شوکردنیان لیّ قده دغه بکهنو ناچار یان بکهن
خویان بکرنه وه یان به نار حهتی ژبانی کوله مهرگی به سهر بهرن ﴿ولا
تعصلوهن لتذهبوا ببعض ما آتیتموهن﴾ نه چن شووکردنیان لیّ قده دغه
بکهنو تنگیان پی هه لچنن بۆ نه وهی نافرته ته که ناچار بیی نهو میراتو
ماره بییهی وره ی گرتوه بتانداته وهو خوی رزگار بکاو خوی بکریته وه.

نیبنو جه ریر له نیبنوز هیده وه ده گپریته وه ده لیّ: قوره یشیه کان له
مه کهه پایوی وایان هه بوو، نافرته تیکی شهریفی مار ده کر به هومیدی
نه وه له گه لی هه ل نه کا، لیّ جیاپیته وه، به لام به مهرچیک به بی
ره زامه ندیی نه م شوو نه کاته وه، نیر شایه تیان دینانو سه نه دیان پی
ده نووسی، جا ته گهر خوازیینی کاری بهاتنایه، نه گهر نافرته ته که مالو
سامانی بدایه به پایاوه که ی پیشووی رازی بویه، نه وه نیزنی ده دا، نه گهر
رازی نه کردایه نه زیه تی ده دا نهیده هیشت شوو بکاته وه!

زۆرجار واده بوو نهو جوړه پایاوه تنگیان بهو جوړه ژنانه هه لده چنی
بۆ نه وهی به مالو سامانی خویان خویان رزگار بکهن.

خیطابی نایه ته که، یان روو ده کاته میرده کان، یان روو ده کاته
که سوکاری مردوو ده که، نه وانه ی ژنی کابرای مردوویان به که له پور داگیر
ده کردو نه یانده هیشت به حهزی خوی شوو بکاته وه، به لکو ناوا به بی
میردی ده یان هیشته وه تا ده مردو نه مجار مال که یان به که له پور
ده گرت.

نهو هه لویسته نامرؤفانه یان له گه ل دا مه نرینن ﴿لتذهبوا ببعض ما
آتیتموهن﴾ بۆ نه وهی به شیک لهو ماره بییهی پیتان داو وهر بگرته وه،
یان مافیکی خویان که له سهر نیویه لییان داگیر بکهنو پیشیلی بکهن!
نه مجار حاله تیک لهو ده رده کاو به ندردنو ته نگ پی هه لچینی نافرته
تییدا به رهوا داده نی نهویش نهویه که ده همری:

﴿إلا أن یأتین بفاحشة مبینه﴾ مه گهر نهو نافرته تانه تاوانیکی
حه یابره نه نجام بدهن، به ناشکرا تاوانیکی وه کوو زینا، دزی،

هه‌لگه‌پانه‌وه له می‌ردو نه‌و جوړ شتانه‌ی که‌ش‌ه‌رع به‌ ناپه‌سه‌ندیان داد‌ه‌نی
 بیکه‌ن. نا له‌م حال‌ه‌دا سزادان‌و ته‌نگ پی‌ هه‌ل‌چینی نافرته‌ ره‌وایه
 به‌مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی که‌ پیتان داو‌ن لیان بستینه‌وه، جا مار‌ه‌یی بی، یان
 مالی تر بی، چونکه‌ له‌م حال‌ه‌دا خراپه‌کارییه‌که‌ له‌ نافرته‌ته‌که‌وه‌یه‌و سووچ
 سووچی نه‌وه، نه‌ک هی‌ پیاوه‌که‌ بۆیه‌ش فه‌رمووی: ﴿فاحشۃ مبینة﴾ واته‌:
 تاوانه‌ حه‌یا به‌ره‌که‌، چه‌سپاوو ناشکرا بی، بۆ نه‌وه‌ی ریگا له‌ پیاوان بگری،
 نه‌چن پیش چه‌سپانی تاوانه‌که‌و ناشکرا بو‌نی، حوکی ناره‌وا به‌سه‌ر
 نافرته‌ته‌که‌دا بده‌نو به‌ خو‌رای‌یو به‌ هه‌وانته‌ نافرته‌تیکی داوین پاک له‌که‌دار
 بکه‌ن.

نه‌مجار داوا له‌ می‌رده‌کان ده‌کا که‌ هاو‌ریه‌تی ژنه‌کانیان بکه‌ن به‌
 شتیه‌یه‌کی نه‌رمو نیانو به‌ قسه‌و به‌کرده‌وه، ویژدانی خو‌یان بخه‌نه‌کارو
 له‌بژی‌وو پۆشاک‌و شوینی حه‌وانه‌وه‌یان به‌گریه‌ی توانا که‌متره‌خه‌مییان لی
 نه‌که‌ن، چونکه‌ نافرته‌ هه‌سته‌و سۆزی ناسکه‌ پی‌ خو‌شه‌ می‌رده‌که‌ی چی
 له‌و ده‌وی نه‌ویش بۆ نه‌وی بکا، وه‌کو له‌ نایه‌تیکی تر‌دا ده‌فه‌رمووی:
 ﴿ولهن مثل الذي عليهن بالمعروف﴾ البقرة/٢٢٨.

پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: باشت‌رین ئاده‌میزاد له‌ ئیو ته‌وه‌که‌سه‌یه
 بۆ خیزانی باش بی، من باشت‌رین که‌سم بۆ خیزانی خۆم. ره‌وشتی
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ وابوو خو‌ش ره‌وشتو ده‌م به‌ پیکه‌نین بوو، یاری له‌گه‌ل
 خیزانه‌کانیدا ده‌کرد، له‌گه‌لیان‌دا روو‌خو‌ش بوو، بژی‌وی بۆ دابین ده‌کردن،
 ده‌م به‌ پیکه‌نین بوو له‌گه‌ل خیزانه‌کانیدا ته‌نانه‌ت پیش‌بر‌کی‌ی له‌گه‌ل
 عایشه‌دا ده‌کرد، هه‌موو شه‌ویک خیزانه‌کانی له‌و خانوه‌دا کو‌ده‌کرده‌وه
 که‌ شه‌و تی‌یدا ده‌مایه‌وه، جاری وا ده‌بوو نانی ئیواره‌ی له‌گه‌ل ده‌خواردن،
 نه‌مجار هه‌ریه‌که‌یان ده‌چوو‌وه‌ بۆ مالی خو‌ی، عاده‌تی وابوو‌وه‌که‌ نویژی
 عیشای ده‌کر ده‌چوو‌وه‌ نه‌و هۆده‌یه‌ی که‌ شه‌و تی‌یدا ده‌نووستو پیش
 نووستن بری‌ یاری سو‌جبه‌تی له‌گه‌ل خیزانی - ه‌کردو نه‌مجار ده‌نووست.
 په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمووی: ﴿لقد کان لکم فی رسول اللہ أسوة

ئەبنو عومەر دەلی: پیغەمبەر لە حەجی مائاواویی دا فەرمووی:
 (إستوصوا بالنساء خیرا فإنهن عوان عندکم، أخذتموهن ولکم علیهن حق
 ولهن علیکم حق، ومن حقکم علیهن ألا یوطئن فرشکم أحدا، ولا
 یعصینکم فی معروف، وإذا فعلن ذلک فلهن رزقهن وکسوتهن بالمعروف).

پەروەردگار کە دەفەرموی: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ بۆ
 راستکردنەوەی ئەو هەڵەو تاوانانەیە: کە لەسەر ھەمی پیش ئیسلامدا
 بەرامبەر ئافرەت دەکرا، ئەو بوو پیاوان خراپەیان لە گەل ئافرەتدا
 دەکرد، قسەی ناشیرینو رەقیان لە گەل دا دەکردن، نازاریان دەدان، بۆیە
 پەروەردگار فەرمانی بە موسولمانان کرد: کە هەڵسو کەوتیان لە گەل
 ژناندا چاکەکاری بێ، تەنانت ﴿فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا
 وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ ئەگەر شتیکتان لەوان پێ ناخۆش بوو: بەم
 جۆرە عەبیکتان لە رەوشتیان بەدل نەبوو، یان شیوەو روخساریانتان بەدل
 نەبوو، یان هەڵسورازو کاروباری ناو مالیانتان بەدل نەبوو، یان حەزتان لە
 ئافرەتیکی تر بوو: ئەوە صەبر بگرنو پەلە مەکەن لە جوودابوونەو لییان،
 یان لە تەنگ پێ هەلچینیان؛ چونکە لەوانەیە خودا مانەوێیان بکاتە خێرو
 بێر بۆتان، وایان لێ بکا ببنە جیگای رەزامەندی ئێوە، رەوشتی خۆیان
 باش بکەن، یان مندالی ریکو پیکو صالحو خێر ئاوەرتان لیان ببیو
 بۆتان پەروەردە بکەن، بەو نەقصی خۆیان پڕ بکەنەو. پیغەمبەریش ﷺ
 فەرموویەتی: (لا یفرک مؤمن مؤمنة إن کره منها خلقا رضی منها آخر) با
 مێرد ژنی ناخۆش نەوی بە جۆریک و لە خۆی بکا ناخۆشەویستی بە کە
 ببێتە ھۆی لیک جیابوونەوێیان، ئەگەر رەوشتیکی تێدابوو، بەدلی نەبوو،
 رەوشتیکی تری تێداوە جیگای رەزامەندی بێ. واتە: چاوپۆشی بکا لە
 رەوشتە خراپەکانی بەھۆی رەوشتە جوانەکانی.. بەلی ئەگەر پیاوان مانای

نم نایہ تہو فہر موودانہ بیان ہہزم بکردایہو کاریان پی بکردنایہ خیزانیان
دہ خستہ کامہرانی یہوہو و خویان لہو کیشہو نیزاعانہ دہ پاراست کہ دہ بنہ
ہوی دہ ست لیک بہردانی ژنو میرو دہ لہو شانہوہی خیزانو پہر تہواز
بوونی مندالو زوریوونی بی سہر پہرستان..

ناشکرایہ ستہ مکاری بی لہ سروشتی نادہ میزاددا کونو ریشہ داکوتراوو
بہربلاوہ، پیایو ستہ مکار پشت نہ ستور بہ ہیزو توانای خویو بہوہی کہ
تہ لاقی بہدہ ستہ، زور جار ستہ می لہ ژن دہ کرد، ہر کہ بیویستایہ ژنہ کی
تہ لاق بدا چی مارہییو پارہو پولیکی پیی دابوو، لیی دہ ستاندہوہ، بو
نم مہ بہ ستہ جۆرہا بیانوو تہ نگ پی ہہ لچنینی نارہواو بوختانو درۆ
دہ لہ سہی بو ہہ لہ بہ ست.

نیتہر پہر وہر دگار تہو ہہ لویستو ستہ مکاری بی لی مہنہ کردنو
فہر مووی: ﴿وان اردقم استبدال زوج مکان زوج و آیتیم إحداهن قطارا
فلا تأخذوا منہ شیئا﴾ تہ گہر ویستتان ژنی نابہ دلتان بگۆرن بہ ژنیکی ترو
تہ لاقی بدہن، تہو بہ صہ برو نارام بن، بہ شیوہیہ کی عادلانہو ریکو
پیٹک دہستی لی بہر دہنو تہ لاقی بدہن، بہ نارہواو بوختانو پروپاگہندہ بیان
بو بہرپا مہ کہنو مارہ بییشان لی مہ ستینہو تہ نانہ تہ گہر مالیکی
زوریشتان پی دابوون ہہر ہیچیان لی مہ ستینہوہ، ﴿اتأخذونہ بہتاناً
وإنما مینا﴾ نایا نیوہ مالہ کہیان لی وہر دہ گرنہوہ بہہوی بوختانو درۆ
ہہ لہ بہ ستنہوہ؟ بہ ستہ مکاریہ کی ناشکرا... مارہیی بہ کہیان لی
وہر دہ گرنہوہ؟ شتی وا مہ کہنو ہہ لویستی وا مہ نوینن ﴿وکیف
تأخذونہ﴾ چون لییان وہر دہ گرنہوہ تہو مارہیی ستاندنہوہ بہرہوا
دہ زانن؟ لہ کاتیکا تہو نافرہ تانہ ہیچ تاوانیکیان نیوہ ہیچ
کہ متہر خہ می بہ کیان نہ بوہ، تہ مہ ویرای تہوہی کہ ﴿وقد أفضی بعضکم
إلی بعض﴾ تہو ہہ موو پیکہوہ نووستن و جوت بوونہ تان پیکہو تہ نہ جام
داوہ، خوشیتان لہیہ کتری بینوہو مندالتان لہ بہین دا پیدای بووہ، دہی
چون تہو ہہ لویستہ وہر دہ گرنوہ تہو پہیوہندی بہ ہہ چرینن، ہہ تکی

ئافەرەتانی که دروستە پیاو مارەیان بکا بە مەرگی دادوهری بکاو بتوانی
بژیویان دابین بکا دیاری کرد.

ئەمجار ئامۆزگاری ئەوەشی کرد که بە ریکو پێکی هەلسو کەوتیان
لەگەڵدا بکری، هەرەشە لەوە کرد که بە ئارەزا مارەییان لی بستیندری،
ئەمجار دیتە سەر دیاری کردنی ئەو ئافەرەتانی که ناشی پیاو مارەیان
بکا، جا هۆی نەشیانە که خزمایەتی، یان خەسوو خەزورایەتی، یان
شیرخواردن بی: ئەم نایەتە دەربارە ی حصنی کوری ئەبو قەیس هاتۆتە
خواری، که ژنی باوکی خۆی واتە: زڕ دایکی خۆی که ناوی (کبشە) ی
کچی مەعەن بوو مارە کرد، هەرۆهە صەفوانی کوری ئومەییە کوری
خەلف باو و ژنی خۆی -فاخیتە کچی ئەلنەسوودی- مارە کرد، هەرۆهە
مەنصور کوری مازین باو و ژنی خۆی -مولەیکە کچی خاریجە- مارە
کرد. ئەشعەثی کوری سوار دەلی: ئەبو قەیس که یەکیک بوو لە
پیاوچاکانی یاریدەدەران، کۆچی دوایی کرد. قەیسی کوری که لە ژنیکە
تری بوو، خوازیینی کرد، زڕدایکە که وتی: من تۆ بە کوری خۆم دەزانم
بەلام لەگەڵ ئەوەشدا دەچمە لای پیغەمبەر ﷺ فەرمانی لی ورەدەگرم،
چوو بۆ لای پیغەمبەر ﷺ ئەم هەوالە ی بۆ گێرایەو ئیتر ئەم نایەتە هاتە
خواری.

ئیبنو جەریری طەبەری لە ئیبنو عەبباسەو دەگێڕیتەو دەلی:
کۆمەلگای سەردەمی نەزانی مارە کردنی ئافەرەتی مەحرەمیان بەلاو
یاساغ بوو، جگە لە زڕدایکو کۆکردنەو ی نیوان دو خوشک...

ئیتەر بە مەبەستی بنبرکردنی ئەو دابو نەپیتەو قەلاچۆکردنی ئەو
باو پیسەو نەهیشتنی ئەو عادەتە ناشیرینە پەرورەدگار ئەم شایەتە
ناردە خواری، دەفەرموی: ﴿ولا تنكحوا مانكح آبائكم من النساء إلا ما
قد سلف﴾ ئەو ئافەرەتە مارە مەكەن که باو کەانتان مارەیان کردوون!
واتە: زڕدایکی خۆتان مارە مەكەنەو، ئەو کردەو یەکی ناشیرین
قێزلی کراو تەبیعیەتی ساغ بی لی نامۆیە، چونکە زڕ دایک وەکوو

دهیته خوشکی شیرخۆره که . میردی ژنه شیرده ره که دهیته باوکی شیرخۆره که ، کوره کانی دهبه برای شیرخۆر .

ئیمامی بوخاری و موسلیم له ئیبنوعه عباسه و . فهرموده یه که ریوایه ده کهن: ده لئ: کاتئ پیغه مبه ر ﷺ داوای لئ کرا که کچی حمزه ی مامی مار . بکا ، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: نه وه به من ناشئ؛ چونکه نه و کچی برای شیرمه! هه رچی به نه سه ب حه رام بی، به هۆی شیرخواردنیش حه رام ده بی. دووباره بوخاری له ئیبنوعه عباسه و . ده گتیرته وه، ده لئ: له پیغه مبه ر ﷺ پرسیار کرا: ده رباره ی پیاویک که دوو جاریه ی هه بن یه کتکیان شیر ی دا به مندالئکی نترینه و نه وی تریان شیر ی دا به مندالئکی میتینه ، نایا ده شی دوایی نه و دوو منداله بینه هاوسه ری یه کتر؟! پیغه مبه ر فهرمووی: نه خیر نابئ.

چونکه (القاح) مه تر به کردنه که یان یه که ، واته چونکه میردی دوو جاریه کان پیاویکه هه ردووکیان له پیاو ده که و . شیره که یان بۆ پهیدا بوو . زاهیری نایه ته که نه و . ده گه یه نئ که شیرخواردن زۆرو که می چوون یه که ، حه نه فییه کانو مالیکی یه کان نه مه یان له نایه ته که وه رگرتوه ، کۆمه لئکی تر له (فوقه ها) پتیان وایه ده بی شیرخواردنه که له سی جار که متر نه بی، چونکه پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (لا تحرم المصه والمصان

ولا الإملاجة والإملاجان) مژنیکنو دوو مژین قومئکنو دوو قوم حه رامی پهیدا ناکه ن، شافیعئ و نه حمه د، پتیان وایه: به که متر له پینج جار شیرخواردن حه رامی پهیدا نابئ.. له بهر نه و فهرموده یه ی که له عانیشه وه ریوایه ت کرا وه که فهرموویه تی (کانت فیما أنزل الله من القرآن عشر رضعات معلومات فنسخن بخمس معلومات فتوفي رسول الله ﷺ وهن فیما یقرأ من القرآن) هه لبه ته حه نه فییه کان ده لئین: نایه ته که ماناکه ی موحه که مو ناشکرایه ، مه به سته که ی روونو بی پینچو په نایه ، فهرموده که ش

خه بهری واحیده ته خصیصی نایه تی ناوا به خه بهری واحد ناکری!
 نه بویه کری رازی له طاووسه وه له نیبنوعه بیاسه وه ■ گپریته وه: که
 فهرموویه تی: خه لک ده لاین: ژه میکنو دوو ژهم شیر خواردن، حهرامی
 پهیدا ناکهن، فهرمووی: به لئی زوو وابوو به لام نیمړۆ ته نها ژه میک ده بیته
 هوی حهرامی.

شیر خواردن نایته هوی حهرامی نه گهر ته مه نی منداله شیرخۆره که
 له دوو سال زیاتر بی چونکه ماوه ی شیر خواردن تا دوو ساله، له وه دوا
 حسیب ناکری.

قورئان ده فهرموئی: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يَرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ
 يَتِمَّ الرِّضَاعَةَ﴾.

ههروه ها داره قوطني له نیبنوعه بیاسه وه فهرمووده یه کی گپراوه ته وه
 که پیغه مبه ر فهرموویه تی: (لا رضاع إلا ما كان في الحولين).

تاقمی پینجهم: نهو نافرته تانهن به هوی خه سوو خه زوورییه وه حهرام
 ده بن که یه که میان دایکی ژنه وه کوو ده فهرموئی: ﴿وَأَمْهَاتُ نِسَائِكُمْ﴾
 حهرامه له سه رتان ماره کردنی دایکی ژنتانۆ نه کی ژنتان.. مه رجیش نیه
 نافرته ته که گواسترایته وه، به لکو ته نها به ماره برینی نافرته ته که، دایکی و
 دایکی دایکی و به ره و ژوور، له پیاهه که حهرام ده بن.

دووهم کچی ژن که له میړدیکي تری بی به مه رجی نافرته ته که
 گواسترایته وه و میړده کی له گه لئی جووت بووبی، نیتر نهو کاته کچی نهو
 ژنه و کچی کچی .. هتد له پیاهه که حهرام ده بن، وه کوو ده فهرموئی:
 ﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ حهرامه
 لیټان ماره کردنی اکۆله به سه (کچی ژنه کانتان که له میړدی تریان بی و
 له ژیر چاودیری و سه ره رشتیاری نیوه دابن، به مه رجی چوووبنه لای
 دایکه کیان.. به لام ﴿فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْكُمْ﴾ نه گهر
 نه چوووبونه لای نافرته ته کازو نه گواسترا بوونه وه، هه رته نها ماره یان

بروابوو لێک ترازان، ئەو ئەگەر دایکە کە تەلاق بەدەن یان بمری دەشی
(ریبە) کە ماره بکەن!

جا مەرج نیە (ریبە) کە لەمالی میتردی دایکیدا بی، تەنانت ئەگەر
لای سەرپەرشتیاری تریش بی هەر لەمیتردی :ایکی حەرام دەبی.

سێهەم ژنی کۆرە کانتانۆ ژنی کۆری کۆر...هتد وەکوو دەفەرموی:
﴿وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكَ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾ حەرامە لەسەرتان ماره کردنی
ژنی کۆر و ژنی کۆری کۆر ئەو کۆرانە لەپشتی ئێوە کەوتوونەو، بەلام
ژنی کۆری هەلگیراوە بەکۆرکرا واته: (التبني) ئەو ئەگەر ماره یان
بکەن هیچی تیدا نیە. وەکوو چۆن پیغەمبەر ﷺ زەید بە تەبەنی بووبووە
کۆری، کە زەینەبەیی ماره کرد دوایی تەلاقی دا. پیغەمبەر ﷺ ماره ی
کردهو، بەمە دابوو نەزیتی تەبەنی پووچ کر. هه وه وه کوو ده فەرموی:
﴿لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ﴾ الاحزاب/٢٧.

تاقمی شەشەم: ئەو ئافەرەتانه کە بەهۆی هۆکاری لاوەکی
مارەکردن یان حەرام دەبی وەکوو دەفەرموی ﴿وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا
مَا قَدْ سَلَفَ﴾ هەر وەها لیتان حەرامە، کە لەیەک کاتدا دوو خوشک لەژێر
نیکاحتان دا بن، یان ئافەرەتیک لەگەڵ پووری دا یان لەگەڵ برازای دا یان
لەگەڵ خوشکەزای دا ببین بە خیزانی پیاویک، واته: کۆکردنەو یان لەژێر
نیکاحی پیاویکدا لەیەک کاتدا حەرامە. قاعیدە کەشی ئەو یە: هەر دوو
ئافەرەتیک ئەگەر وای دابنێن یەکیان پیاو بی و یەکیان ئافەرەت نیکاحیان
لیک نە یە کۆکردنەو وەشیان لەژێر نیکاحی کابرایە کدا دروست نیە، مەگەر
لەپیش هاتنە خوارەو هی ئەم حوکمەدا بووبی ئەو تازە تیپەرپووە ﴿إِنَّ اللَّهَ
كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ بێگومان پەرورەدگار لیخۆشبووەو لە ناساری ئەو
جۆرە کردارانی پێشوتان خوش دەبی، ئەگەر تۆیە بکەزو بۆ لای خودا
بگەرێنەو، سۆزو بەزەیی زۆرە بۆیە ئەحکامی ژن ماره کردنی ئاوا بۆ
شی کردنەو. بەجۆریک کە بەرژەو هندی و خێرو سوودی تێدا یە بۆ گشتی و
دەبیتە هۆی بەهێز کردنی پەيوەندی نێوان نێو هی ئادەمیزاد.

بەیارمەتی خودا لە نووسینەوەی بەرگی دووهمی تەفسیری رهوان
 بوومەوه.. بەمەش کۆتایی بە جزمی چوارەمی قورئانی پیروژ هات.
 خوا یار بێ بەبێ یحیرانو وەگران یەک بە دوا یەک دا هەموو
 بەرگەکانی ئەم تەفسیرە پیروژه دەکەونە بەردەستی شەیدایانی قورئانی
 پیروژو ئێی بەهرەمەند دەبن. ئەمەش ئاواتی سەرەبەرزی بەندهیه.
 پێویستە نامازە بو ئەوەش بکەم کە نەگەر توانای دارایی خۆم وەکوو
 پێویست هەبوایه دەمتوانی زووترو خیراتر هەموو بەرگەکانی یەک
 بەدوای یەکدا بەچاپ بکەیهنم. بەلام دەسلالت هەر ئەوەندهیهو خودا
 بەزۆری نەزانی!!

پیرستی سهره باسه کانی جرمی چواره می ته فیسیری رهوان

لایره	بسیاهت
۳	ره ددانه وهی جووله که کان دهر باره ی جهرامیی بری خوارده مهنی
۱۴	سوربوونی خاوه نامه کان له سهر کو فرو کوسپ و ته گهره دانانیان له ریگهی خودادا
۱۷	رینومایی کردنی موسولمانان که یاریزگاری که سایه تی خویان بکه ن. یابه نندی قورنان و نیسلام بن
۲۲	فهرمان به چاکه و نه هی له خراپه
۲۹	هوی باشیه تی نوته تی موسولمان و خراپی و ریسوایی جووله که کان
۳۷	باسی کومه تی له خاوه باوه رانی نه هلی کیتاب و یاداشی کرده وه کانیان
۴۰	روژی قیامت کافره کان مایه یووچن و کرده وه کانیان بی سوودن
۴۳	نابی متمانه به کافران بکری و نابی بهیلدیری به سهر نه هینی موسولماناندا ناگادارین
۴۹	جهنگی نوحوو ریختنی سوپاسی نیسلامیی
۶۸	رینموونی موسولمانان بو چاکه کردن و وازهینان له خراپه کاری. یاداشی کرده وهی چاک و خراب
۷۸	سهر نه جای خوداپه رستان و سهرینجیکاران. جیهاد نیشانه ی شکومه نلیی موسولمانان
۸۵	خوگری و سهر نه نشت کردنی جهنگاوه رانی شهر ی نوحوو وه لنانیان بو خوگری و بی سهرماندنیان که مردن به دهس خواجه
۹۴	نابی موسولمانان به گوئی کافران بکه ن
۹۶	هوکاره کانی تیکشکانی موسولمانان له جهنگی نوحوودا
۱۰۵	هه لنانی موسولمانان بو جهنگ و جیهاد وریا بن دووروه کان کاریان تی نه که ن
۱۰۹	مامه له کردنی ییغه مبه ر ﷺ له گهل هاوه لانی دا به شیوه ی نه ره و نیانو راویتر

١١٦	دانبه روردهیی پیغه مبهَر ۛ له دابه شکردنی دهستکه وته کانی جهنگ و نیصلاخ خواریی له ناو هاوه لانی دا
١٢١	بری شه لای موسولمانان له جهنگی نوخوود داو بری نه تواری ناشیرینی دوو رووه کان
١٢٦	پلهو پایهی شهیدانو تیکۆشه ران له ریگهی خوا دا
١٣٣	دلخۆشکردنی پیغه مبهَر ۛ له دوا ی جهنگی نوخوودو. رهندانه وهی کافره کانو رزده کانو جیا کردنه وهی پاک و بیس له یه کتری
١٤١	بری حربه کاتری جووله که کان که شه زاری پال خودا دده نو، پیغه مبهَر بیس به درو ده که نه وه
١٤٦	مردن سهره نجامی شه سوو گیانداریکه. دویا گۆرمیانی تاقیکردنه وهیهو قیامت شوینی پاداشه
١٥٠	یهیمان و به لاین وهرتگرتن له خاودن نامه کان
١٥٤	سهره نج راکیشانی ناده میزاد بو بیر کردنه وه له بوونه وه. پاداشیش بو نیرو می به
١٦٠	سزاو پاداشی شه ریبه کی له موسولمانان و باوه ردارانی خاودن نامه کان
١٦٥	سوورتهی النساء
١٦٨	ناده میزاد شه موویان له یه ک بنه های ناده میزادی پهیدابوون و زن و میرد له یه ک کانن
١٧١	پیدانه وهی مالی شه تیوان به خویان و نه خواردنی مالیان
١٧٣	قره زنی تا چوار رهوایه بو ییاو به لام به مهرچ ١ ماره یی پیدانیش واجبه
١٨٠	قورمتینه دانان له سهر بر عه قلو منال و هاووینه یان. مال و سامانی خویان نادریتی تا تیگه یشتوو و پیگه یشتوو نه بن
١٨٥	ماهی میراتگران له مال میرات داو ناتاجی شه تیوان و حزماتی تر
١٩٠	یاساو چۆنیه تی میراتگرتن
١٩٩	سنووره کانی په روه ردگا
٢٠٢	مهرچ و کانی توبه کردن
٢٠٥	مامه له کردن له گهل نافرته دا له روانگهی نیسلامه وه
٢١١	نهو نافرته تانه ی ناشی ماره بکرتن

شماره تفه‌فسیره زی‌رینه

قورئانی پیرۆز سەرچاوه‌ی رۆشنی به‌رنامه‌ی ئیسلامه، مۆمبیک‌کی رۆشنه، چرایه‌کی دره‌خشانه، رینگه‌ی ژبانی هه‌ردوو جیهانی موسوڵمان، رۆشن ده‌کاتمه‌وه، به‌رنامه‌ی ژبانی گه‌لی ئیسلام داد‌ه‌پێژێ، هه‌موو کۆزو قوژنیکی ژین رۆشن ده‌کاتمه‌وه، له‌ئهرکی پیرۆزی سهرشانی موسوڵمانانه که به‌باشی له‌به‌رنامه‌ی پیرۆزی ئیسلام حالێ ببن، هه‌تا له‌سهر شتیه‌یه‌کی ره‌وا خودا بپه‌رستو له‌سهر شتیه‌یه‌کی جوانی گونجاو له‌گه‌ڵ گیانی سهرده‌مدا مامه‌لێ پێ بکه‌نو به‌هره‌ی گیانی و ژبانی لی وهرگیرن. شه‌مۆ له‌ سایه‌ی خوداوه‌ رابووئیکه‌ گه‌وره‌ی ئیسلامیه‌ی هه‌یه، له‌هه‌موولایێ چاوی تێ بپاوه، جیگه‌ی ئومیدی جهم‌اوه‌ری موسوڵمانه، لاوه‌ رۆشن‌بیره‌کانو پیره‌ نورانییه‌کانیش وه‌ک په‌روانه‌و مۆم به‌پیریوه‌ ده‌چن، خوینی گه‌شیان زه‌یتی بلیسه‌ی مه‌شخه‌له‌که‌یه‌تی. خوا یار بێ ئهم رابوونه‌ به‌ته‌نجام ده‌گا، ئاسۆ روونه، ئومیدی گه‌وره‌ به‌ره‌حمه‌تی خوا وایه که هه‌ی ته‌وفیقه‌و سه‌رکه‌وتنی بۆ به‌ره‌خسێنێ.

دهی ئەم تەفسیرە، لەبابەتی خۆیدا، لەم گۆرەپانەدا پیشەنگو سەرمەشقە،
خوایاری ئۆکاریکی لەبار دەبێت لە هۆکارەکانی ئەو تەوفیقه خوایییە، بەسە بۆ
پەسنو پەناخوانی ئەم تەفسیرە کە لەم سێ یوارە گرنگەدا خزمەت بە گەلی کوردی
سەرچەم موسوڵمان دەکا:

۱- گدوهری یکی شهوچرایه له بواری راشو تهفسیری قورثانی پیروژدا، به کوردییه کی به پیژی به هیژی ئاسانی ره سهنی وهوان نووسراوه، به باشی خوئنهیری له مه به ستو معنאו روچی دهقه قورثانییه که شاره زا دهکا، دووره له بابته تی لاوازو نهفسانه گمری، دووریشه له توندپهوی، له سمر ریباریکی نویاوه که پابه ندبێ به یاساکانی عولومسی تهفسیرهوه، له بهرتهوه هه موو مهرجه کانی تهفسیری ره سهنی تیا دا به.

۲- یادگاریه کی شاکاره له بواری خزمهتی شه، بو روشنبیری و نامه خانهدی کوردیدا، زمانی پئی دوه لهماهه دهبی، کوردی پئی داناتر دهبی.

۳- خزمه‌تیکي تایبه‌ته به ناشقانی قورئانو ماموستا ئایینی‌یه‌کان، چونکه ده‌توانن به‌ئامانی له پوخته‌ی ته‌فسیره کۆنه‌کارو ته‌فسیره نوێکان به‌هۆی ئهم ته‌فسیره‌وه شاره‌زا بین.

خودا پاداشتی ماموستا مەحمود بداتدو، لەسەر ئەم کۆششە پەرۆزە، یاخو لە
 ھەموو بەرگەکانی تریدا ئاوا سەرکەوتوویی، بەراستی وەک ھەزەرەت ﷺ دەرەرموئ:
 (الاناء یترشی بما فیہ). دیارە دڵی ماموستا مەحمود پەرە لە حویبی قورئان
 موسولمانان و کوردان، بۆیە ئەم سێ سوارەدا نووری دڵی سەرپێژی کردوو، مایە
 شانازی و سەرمەرزێ بەندە ی ناتەوانە کە بەشداریم لە پیاوچوونەوی ئەم بەرگە
 کردوو، دوا و ئەم: **لخیر مایەدی الی عبد و فی** **لربہ نظیر ذال المؤلف**

لديه نظير ذا المؤلف

خادم القرآن

نوری فارس حمده خان

199V/15/V